



REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI “ALEKSANDËR XHUVANI”
FAKULTETI I SHKENCAVE HUMANE

DISERTACION
PËR MBROJTJEN E GRADËS SHKENCORE:
“DOKTOR I SHKENCAVE NË ALBANOLOGJI”
PROFILI: GJUHËSI

TEMA

***LIGJËRATA POLITIKE DHE VEÇANTITË
E PËRVIJIMIT TË SAJ NË GJUHËN
SHQIPE (KËNDVËSHTRIM PRAGMATIK)***

KANDIDATI

Msc. Ardita DYLGJERI

UDHËHEQËSI SHKENCOR

Prof. Dr. Tomorr PLANGARICA

ELBASAN, 2021

Doktoratë

Përgatitur nga: Ardita DYLGJERI

Për marrjen e gradës shkencore “DOKTOR”

LIGJËRATA POLITIKE DHE VEÇANTITË E PËRVIJIMIT TË SAJ NË GJUHËN SHQIPE (KËNDVËSHTRIM PRAGMATIK)

Specialiteti: Pragmatikë/ Analizë diskursi (Gjuhësi)

Udhëheqës shkencor: **Prof. Dr. Tomorr PLANGARICA**

Mbrohet më, dt. __. __. 2021 para jurisë:

- | | | | |
|----|-------|-------|-----------|
| 1. | _____ | _____ | (Kryetar) |
| 2. | _____ | _____ | (Anëtar) |
| 3. | _____ | _____ | (Anëtar) |
| 4. | _____ | _____ | (Anëtar) |
| 5. | _____ | _____ | (Anëtar) |

Abstrakti

Analiza e diskursit apo e përftesave ligjërimore është cilësuar shpesh në kryqëzim të disiplinave. Si shumëdisiplinare, ajo ka lindur prej kontributit të shkencave të diskursit nga njëra anë, dhe prej shkencave humane dhe shoqërore nga ana tjetër. Objekti i studimit të Pragmatikës si “përdorim i gjuhës dhe i përdoruesve të saj” e përafron atë me Analizën e diskursit. Kështu, Pragmatika dhe Analiza e diskursit kanë të bëjnë me aspekte të funksionimit të gjuhës që mishërohen në ndërveprimin social të folësve, ose me përdorimin praktik të gjuhës, duke e konsideruar atë si mjetin më të rëndësishëm të komunikimit.

Diskursi politik, si një përftesë ligjërimore, duhet domosdoshmërisht të studiohet dhe analizohet brenda kornizave kontekstuale ku ai ngjizet. Qëllimi parësor i këtij disertacioni është analizimi dhe interpretimi i diskursit politik në Shqipëri në faza të ndryshme të zhvillimit të tij. Gjatë analizë sonë, do të marrin në konsideratë përftesa të ndryshme ligjërimore si fjalime, biseda e intervista politike të mbajtura në kohë dhe vende të ndryshme nga ligjërues (politikëbërës) të ndryshëm.

Një analizë e mirë e diskursit politik bëhet duke marrë në konsideratë elemente të rëndësishme pragmatikore si *ngërthimet kuptimore*, *aktet e të folurit*, *aspekte të koherencës* dhe *kohezionit*, *vetat* si *mbrehësit kryesorë* etj. Po ashtu, faktorët jashtëgjuhësorë, në rastin e diskursit politik lidhen ngushtë me nevojën pragmatike të ligjëruesit për të qenë i besueshëm, bindës, shterues dhe argumentues përpara audiencës.

Rrjedhimisht, analiza e diskursit politik duhet të bazohet jo vetëm në gramatikalitetin e përçimit të mesazhit politik te audienca, por edhe në sfondin ideologjik, historik e kulturor të bartësve të tij.

Fjalë kyçe: diskurs politik, ngërthime kuptimore, akte të të folurit, vetat, koherenca.

Mirënjohja

Në fillim të këtij disertacioni, më duket shumë e rëndësishme të shpreh mirënjohjen ndaj të gjithë personave që më ndihmuan, inkurajuan dhe mbështetën gjatë kësaj perudhe të lodhshme dhe shumë impenjative për mua.

Së pari, një falenderim i veçantë shkon për udhëheqësin e këtij punimi Prof. Dr. Tomorr Plangaricën. Mirënjohje për sugjerimin e temës, ndjekjen hap pas hapi të punës sime, këshillave, vërejtjeve dhe shtysën për të vazhduar më tej edhe në momentet e ndalimit të punës apo pengesave të ndryshme që mund të hasen gjatë hartimit të një disertacioni. Së dyti, dua të shpreh mirënjohjen time për profesorët dhe kolegët e dy departamenteve të Fakultetit të Shkencave Humane: Departamentit të Gjuhësisë dhe Departamentit të Gjuhëve Angleze dhe Gjermane. Shkolla doktorale kalon nëpër disa faza të rëndësishme kërkimi e hulumtimi, ndaj ndihma dhe mbështetja e dhënë nga ju ka qenë shumë e çmuar për mua.

Së treti, dëshiroj të falenderoj prindërit e mi, mësuesit e mi të parë në të gjitha aspektet, të cilët edukuan te unë dëshirën për botën e librave dhe më kanë mbështetur emocionalisht dhe financiarisht në të gjitha ciklet e studimeve.

Së katërti, dua të shpreh falënderimet e mia të ngrohta për birin tim Arb, Irgenin e Iridën që më kanë ndenjur pranë duke më ofruar dashuri pa kushte dhe ngrohtësi.

Ju jam mirënjohëse pa fund dhe suksesin e realizimit të këtij disertacioni jua kushtoj juve!

Tabela e përmbajtjes

Abstrakti	III
Mirënjohja	IV
Hyrje.....	VIII
0.1. Qëllimi, përligjja e punimit dhe arsyeja e përzgjedhjes së temës	VIII
0.2. Metodologjia e ndjekur gjatë punimit.....	X
0.3. Terminologjia e përdorur gjatë punimit	XI
0.4. Struktura e punimit	XII
Kapitulli I.....	- 1 -
Terma dhe koncepte të Pragmatikës dhe Analizës së diskursit.....	- 1 -
I.1. Pragmatika, përkufizime të ndryshme nga filozofë dhe gjuhëtarë të ndryshëm	- 1 -
I.2. Kalimi nga gjuhësi e gjuhës te gjuhësia e të folurit.....	- 4 -
I.3. Trajtimi i Levinson-it për pragmatikën. Kalimi nga fjalia te thënia	- 6 -
I.4. Kalimi nga entitete si fraza/ fjalia te thënia dhe diskursi/përftesa ligjërimore	- 8 -
I.5. Dallimi midis pragmatikës dhe semantikës.....	- 9 -
I.6. Pragmatika dhe Analiza e diskursit.....	- 11 -
I.7. Pragmatika, Psikolinguistika dhe Sociolinguistika	- 12 -
Kapitulli II	- 15 -
Diskursi politik.....	- 15 -
II. 1. Nocione dhe veçori kryesore të diskursit politik.....	- 15 -
II.2. Diskursi politik në Shqipëri	- 19 -
II.3. Retorika, si bazë e diskursit politik.....	- 23 -
II.4. Triada e mënyrave / metodave bindëse. Logosi, Etosi, Patosi	- 26 -
II.5. Fan Noli, mjeshtri brilant i komunikimit politik. Fjalimi <i>par excellence</i> i tij para Lidhjes së Kombeve	- 30 -
II.5.1. Noli në kohë dhe realitetet kombëtare dhe ndërkombëtare	- 30 -
II.5.2. Konteksti historiko – politik i mbajtjes së fjalimit të Nolit para Lidhjes së Kombeve	- 31 -
II.5.3. Teknikat bindëse e argumentuese të përzgjedhura nga Fan Noli në fjalimin e tij	- 33 -
II.6. Teknikat e manovrimit strategjik në argumentimin politik.....	- 41 -

Kapitulli III.....	- 45 -
Aktet e të folurit	- 45 -
III.1. Fillesat e teorisë mbi <i>Aktet e të folurit</i> . Wittgenstein-i me “Traktatin” dhe “Hulumtimet filozofike”	- 45 -
III.2. Teoria e akteve të të folurit sipas Austin-it.	- 46 -
III.2.1. Dallimi midis thënieve konstatuese dhe atyre performuese	- 46 -
III.2.2. Klasifikimi i akteve të të folurit sipas Austin-it.....	- 49 -
III.3.1. Aktet e të folurit sipas Searle-it dhe teoria e tij për Aktet e të folurit-51 -	
III.3.2. Klasifikimi i <i>Akteve të të folurit</i> sipas Searle-it	- 52 -
III.3.3. Aktet e drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta sipas Searle-it... -	70 -
Kapitulli IV.....	- 72 -
Koherenca dhe kohezioni në diskursin politik shqiptar.....	- 72 -
IV.1. Elementë të koherencës në diskursin politik.....	- 72 -
IV.1.1. Narracioni	- 73 -
IV.1.2. Shpjegimi.....	- 74 -
IV.1.3. Rezultati.....	- 75 -
IV.1.4. Kontrasti.....	- 76 -
IV.1.5. Bashkërendimi	- 78 -
IV.1.6. Parapërgatitja	- 79 -
IV.1.7. Sfondi.....	- 81 -
IV.1.8. Spikatja.....	- 82 -
IV.2. Koncepti i <i>kohezionit</i> në diskursin politik	- 84 -
IV.2.1.1. Kohezioni morfologjik (fjalëformues).....	- 85 -
IV.2.1.2 Emërzimi	- 88 -
IV.2.2. Kohezioni sintaksor	- 91 -
IV.2.3. Kohezioni leksikor	- 98 -
IV.2.4. Kohezioni pragmatiko-konjitiv	- 107 -
Kapitulli V	- 117 -
Vetat në diskursin politik	- 117 -
V.1. Roli i folësit – dëgjuesit në diskursin politik shqiptar	- 117 -
V.1.1 Zbehja e subjektit folës në diskursin politik gjatë periudhës së komunizmit.....	- 119 -

V.2. Përemrat “unë” dhe “ne” si tregues të ligjëruesve në diskursin politik në ditët e sotme	- 125 -
V.3. Përemri “ti” dhe përemri “ju” si shënjes të bashkëligjëruesve në procesin ligjërimor	- 129 -
V. 4. Në lidhje me përdorimin e përemrit “ai”	- 131 -
V.5. Heterogjeniteti në <i>diskursin politik</i> përmes <i>Intertekstualitetit</i> dhe <i>Citatit</i> ...	- 134 -
V.5.1. Roli i <i>Intertekstualitetit</i> dhe citatit në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste	- 136 -
V.5.2. Roli i <i>Intertekstualitetit</i> dhe <i>citait</i> në diskursin politik në ditët e sotme	- 138 -
Kapitulli VI.....	- 143 -
Diskursi politik si bashkëbisedim	- 143 -
VI. 1. Dialogizmi dhe polifonia	- 143 -
VI. 2. Implikaturat/ ngërthimet bashkëbisedimore	- 144 -
VI. 3. Maksimat e bashkëbisedimit sipas Grice-it.	- 146 -
VI. 4. Zbatimi <i>versus</i> thyerja e maksimave të bashkëbisedimit të Grice-it në diskursin politik gjatë periudhës së diktaturës komuniste	- 147 -
VI.5 Zbatimi <i>versus</i> thyerja e maksimave të bashkëbisedimit të Grice-it në diskursin politik gjatë ditëve të sotme.....	- 157 -
Përfundime	- 166 -
Përmbledhja në gjuhën angleze.	- 175 -
Summary:	- 175 -
Bibliografi.	- 184 -

Hyrje

0.1. Qëllimi, përligjja e punimit dhe arsyeja e përzgjedhjes së temës

Në lëmin e studimeve të gjuhësisë, gjysma e dytë e shekullit XX solli një tregues të ri që ia ridimensionoi asaj përmasat e objektit të studimit. Shfaqja e folësit, ligjëruesit, si qenie biologjike e sociale, i vendosur në kontekste të ndryshme përmes komunikimit të ideve, njohurive për botën që e rrethon, qasjeve dhe ndjesive që ka, e bëri atë të angazhohet në situata ligjërimore të ndryshme duke përfutur rrjedhimisht tipologji të ndryshme diskursesh. Këto të fundit kërkojnë domosdoshmërisht këndvështrime të larmishme shqyrtimi. Padyshim, problematika të tilla të reja që shpaloseshin para gjuhësisë dhe gjuhëtarëve, nuk mund të zgjidheshin duke marrë në konsideratë vetëm parimet tradicionale të deriatëhershme. Ndaj lipsej një farë ndihmese që mund t'i vinte gjuhësisë tradicionale nga disa shkenca të tjera që mund t'i ofronin asaj dhe ta pasuronin atë me këndvështrime të tjera shqyrtuese, si: filozofia, sociologjia, historia etj.

Nga ana tjetër, në jetën e përditshme, është pothuaj e pamundur të mos gjendemi “të bombarduar” në mënyrë të vazhdueshme nga informacioni politik dhe nga forma të tjera të diskursit politik. Në çdo moment të diskutimeve tona është i pranishëm, edhe pse në forma rudimentare, komunikimi dhe shprehja e nocioneve bazë të të menduarit si një qenie politike. Në një situatë të tillë, studimi i diskursit politik nuk duhet kufizuar thjesht dhe vetëm në strukturën e komunikimit, por ai duhet parë në një shqyrtim më specifik e shkencor, pra ai duhet konsideruar në mënyrë më të qenësishme në kuadër të teorive dhe praktikave bashkëkohore të pragmatikës dhe analizës së diskursit. Këto të fundit vlerësohen nga gjuhëtarë e filozofë të gjuhësisë si kahje shumëdisiplinore të studimit të gjuhësisë, të mendimit dhe diskursit, burime për kërkime të pashtershme duke përdorur forma konceptimesh të ndryshme, të cilat domosdoshmërisht nuk përdorin dhe parakuptojnë gjithnjë të njëjtat terma.

Diskursi politik, në vetvete është formë e përdorimit të gjuhës dhe komunikimit përmes së cilës një ligjërues (qoftë ky individual a kolektiv) ndjek për të ushtruar pushtet a për të arritur pushtetin. Kjo formë e komunikimit ka për synim të diskutojë dhe të realizojë përcimin e informacionit që lidhet me format dhe mënyrat e administrimit të pushtetit që një individ, institucion, publik gëzon apo synon të ketë. Diskursi politik është

njëkohësisht dhe objekt dhe subjekt i punës së tri pushteteve kushtetuese dhe medias, si pushtet i katërt.

Diskursi politik, si çdo tipologji tjetër ligjërimore, varet prej rrethanave të komunikimit që janë të veçanta dhe që çdonjëra prej këtyre rrethanave nuk është rastësore, ajo rezulton si një produkt i një numri të caktuar përbërësish të cilët duhet të njehsohen. Po ashtu, edhe qasja pragmatike nuk mund ta shkëpusë assesi objektin e analizës nga konteksti, duke qenë se edhe përkufizimi më i përhapur për termin “pragmatikë”, është studimi i lidhjeve midis gjuhës dhe kontekstit; i atyre lidhjeve, të cilat duhet të mbahen parasysh për të arritur të kuptuarit me anë të gjuhës.

Duke qenë se tematika thelbësore e këtij disertacioni është diskursi politik, me gjithë gamën e informacionit e analizave që ai ofron, duhet të pranojmë që rrethanat kontekstuale në të cilat ky tip diskursi formësohet dhe tiparet e tjera të analizës së nënkuptimeve (implikaturave), forcës ilokutive të akteve të të folurit e të tjera çështje si këto përbëjnë elementet kryesore analitike të punimit. Kështu, do të synojmë drejt perceptimit të formave të ndryshme të diskursit politik si produkt i kontekstit kulturor, ekonomik dhe shoqëror gjatë shek. XX në Shqipëri.

Disa nga pyetjet kryesore që lidhen me çështjet më të rëndësishme të këtij punimi mund t'i grupojmë si më poshtë:

- *Domosdoshmëria e studimit dhe analizës së diskursit politik të lidhur me një kontekst të caktuar; pa njohur kontekstin real të ngjizjes së diskursit, nuk mund të arrihet të perceptohet përmbajtja dhe thelbi i tij.*
- *Roli i thënësit/ folësit/ thëniepërfutjesit në diskursin politik si aktor social, parashtrues i stilit të tij retorik dhe komunikativ.*
- *Aktet e të folurit, si një ndër problematikat themelore të studimit pragmatikor të diskursit politik. Cili nga aktet gjendet më rëndon i përdorur në diskursin politik dhe pse?*
- *A mundet të jenë të gjitha përftesat ligjërimore në diskursin politik koherente? Apo fjalimet politike kanë më shumë gjasa t'i shpalosin dhe respektojnë elementet kohesive të tekstit e diskursit?*
- *Karakteristikat heterogjene të diskursit politik. Pse është e rëndësishme që përftesat e ndryshme ligjërimore të kenë elemente të Intertekstualitetit apo ligjëratës së zhdrejtë?*

- Pse bashkëbisedimet politike dhe intervistat jo pak herë ofrojnë raste të moszbatimit të maksimave të bashkëbisedimit?

0.2. Metodologjia e ndjekur gjatë punimit

Duke qenë se Pragmatika dhe Analiza e Diskursit, dy disiplinat në kryqëzim të gjuhësisë, kanë të bëjnë me aspekte të funksionimit të gjuhës që mishërohen në ndërveprimin social të folësve, ose me përdorimin praktik të gjuhës, duke e konsideruar atë si mjetin më të rëndësishëm të komunikimit, qasja që do të ndiqet në këtë punim është pikërisht studimi i saj, me qendërzim komunikimin mes aktorëve të ndryshëm në rrethana të ndryshme.

Metodologjia që do të përdoret në këtë punim është e lidhur ngushtë me natyrën e punimit, ndaj ajo shkon drejt kahjes shumëdisiplinore. Metoda hulumtuese, përshkruese dhe analizuese janë metodat më të përdorura gjatë këtij punimi. Nuk kemi synuar qasjen sasiore ndaj të dhënave të grumbulluara dhe të analizuara, pasi objektivi ynë është të përshkruajmë dhe analizojmë elemente të caktuara pragmatike, ligjërimore e stilistikore në përftesa të ndryshme ligjërimore, në periudha të ndryshme kohore të zhvillimit historik, social e politik të Shqipërisë.

Kështu, fillimisht do të merremi me sintetizimin e përpunimin e thelluar të literaturës përkatëse, ku do të merren në shqyrtim studime të mëparshme në këtë drejtim, si dhe artikuj e botime të autorëve të ndryshëm brenda dhe jashtë vendit. Të dhënat teorike që përbëjnë sfondin teorik të këtij disertacioni na vijnë nga shkolla anglo-saksone dhe ajo latine, ku mund të përmendim: J.-L. Austin, J. R. Searle, P. Grice, D. Sperber, D. Wilson etj. të shkollës anglo – saksone dhe E. Benveniste, O. Ducrot, A. Berrendonner, F. Recanati, J. Moeschler etj. të shkollës latine. Paskëta, do të rrekemi të analizojmë praktikisht këto parashtrime dhe elemente teorike në akte ligjërimore të ndryshme të përftuara nga ligjërues politikë që u përkasin periudhave specifike të përmendura edhe më lart.

Në fakt, korpusi i përzgjedhur për t'u marrë në shqyrtim, është shumë më i gjerë dhe më kompleks sesa pjesët që janë pasqyruar dhe analizuar gjatë punimit të disertacionit. Gjithashtu, diskursi politik përfshin një gamë të larmishme të tipologjive të teksteve dhe diskurseve, ku mund të përmendim si më të rëndësishmet: fjalime, kumtesa, raportime,

intervista, biseda etj. Në këtë këndvështrim, duhet të kemi parasysh se gjithë ky fond, dhe hapësira kohore e gjatë, etapat e ndryshme në të cilat evoluoi diskursi politik, e bëjnë të pamundur analizën e plotë të tij. Çdo etapë e zhvillimit politik dhe gjuhësor, kulturor, shoqëror e ekonomik, përcaktoi cilësitë dhe tiparet e diskursit politik. Aq më tepër kur pas viteve '90, dhe në mënyrë të veçantë pas fillimit të shekullit të ri, konstatojmë një ndryshim të shpeshtësisë, çështjeve, të formave dhe mënyrave të përçimit të mesazheve politike. Pavarësisht se jemi munduar të tregohemi politikisht korrekt, domethënë jemi munduar të ruajmë një farë drejtpeshimi mes krahëve kundërshtarë të politikës, jemi munduar të marrim në shqyrtim ato elemente të diskursit dhe ligjëruesit politikë që janë përfaqësuesit kryesorë të politikës dhe diskursit politik shqiptar. Çka mësipër listuam, përbëjnë edhe vështirësitë dhe problemet kryesore që hasëm gjatë fazave të ndryshme të punimit deri në formën përfundimtare të tij.

Nga ana tjetër, studimi dhe analiza pragmatike e diskursit e përftesave ligjërimore, që përbën synimin kryesor të disertacionit tonë, merr në shqyrtim gjuhën në përgjithësi, thëniet dhe aktet e të folurit, maksimat e bashkëbisedimit si dhe implikaturat me synim zbulimin e ligjësisë të përgjithshme dhe karakteristikave tipologjike të asaj çka karakterizon diskursin politik shqiptar me gjithë kompleksitetin e tij. Duke studiuar gjuhën e thëniet në veprim, pragmatika dhe analiza e diskursit janë qasje që duhet të marrin domosdoshmërisht kontekstin në konsideratë. Për këtë arsye, analiza e pasazheve apo përftesave ligjërimore të përdorura për analizimin e elementeve pragmatike i vë të parat në sfondin historik, kulturor e social në të cilin të dytat janë ngjizur dhe zhvilluar. Rrjedhimisht, analizat pragmatiko-ligjërimore e pasazheve të marra në shqyrtim lipset të përmbajnë informacione dhe tipare jo vetëm ekskluzivisht gjuhësore, por edhe jashtëgjuhësore, të disiplinave të tjera të shkencave humane e shoqërore:, si filozofia, historia, sociologjia etj.

0.3. Terminologjia e përdorur gjatë punimit

Siç e theksuam edhe më lart, qasja pragmatike dhe analiza e diskursit janë dy kahje të reja të zhvillimit të gjuhësisë që shkojnë paralel, por edhe kryqëzohen me njëra tjetrën. Në këto kushte, edhe terminologjia e përdorur për t'iu referuar elementeve dhe problematikave të ndryshme që ato trajtojnë, përbëjnë risi për të gjithë: gjuhëtarë, studiues, studentë etj.

Pas shqyrtimit të hulumtimeve që janë bërë nga studiues të ndryshëm shqiptarë, Xh. Lloshi, Sh. Rrokaj, T. Plangarica, R. Përnaska etj., duke synuar të ruajmë të njëjtën logjikë në terminologjinë e përdorur, gjatë këtij disertacioni do të gjejmë të përdorur termat: diskurs apo përftesë ligjërimore, po ashtu edhe diskurs, sidomos kur i referohemi diskursit politik, ndërsa për personat/aktorët e angazhuar në një situatë ligjërimore kemi përdorur termin ligjërues apo bashkëligjërues. Po ashtu, konteksti, rrethanat, aktet e të folurit, heterogjeniteti i diskursit politik, implikaturat apo ngërthimet, maksimat bashkëbisedimore janë disa nga termat e tjera të përdorura rëndom gjatë punimit.

0.4. Struktura e punimit

Ky disertacion është planifikuar të ndahet në 6 kapituj dhe secili kapitull do të synojë të trajtojë problematika dhe nën problematika të qenësishme për objektin tonë të studimit dhe kërkimit.

Në kapitullin e parë do të paraqesim në një kuadër të përgjithshëm: Pragmatikën si një qasje shumëdisiplinore e studimit të gjuhës, me synim kryesor kalimin nga ajo që konsiderohet gjuhësi gjuhësore drejt gjuhësisë së të folurit. Domosdoshmërisht, në brendësi të kësaj trajtese do të përfshihen përkufizime për terma të rëndësishëm operacionalë që do të na shërbejnë më vonë për analizën tonë. Kështu thënia, si njësia bazë e analizës diskursive, do të vihet në kontrast me terma të tjerë operativë, si: fjala, fraza apo fjalia. Më tej, po në të njëjtin kapitull, do të qasemi me kujdes drejt konceptit të diskursit apo përftesës ligjërimore, si përbërësit thelbësorë të analizave me natyrë pragmatike dhe ligjërimore. Natyrshëm, diskursi jetësohet në varësi të rrethanave kontekstore ku ai zhvillohet e përpunohet, prandaj çdo rrethanë ligjërimore nuk është rastësore, ajo rezulton si produkt i një numri të caktuar elementesh të cilat duhet të njësohen. Një problematikë tjetër që do të trajtohet në kapitullin e parë është përcaktimi i dallimeve mes semantikës dhe pragmatikës, si dy disiplina që merren thellësisht me studimin e kuptimit. Në mënyrë të përmbledhur këto dallime do të paraqiten me anën e dy tabelave përmbledhëse, në mënyrë që të shmangim çdolloj përsëritjeje apo informacioni të panevojshëm. Po këtu, do të vijojmë me shqyrtimin e pikave të forta të takimit mes dy disiplinave të tjera: pragmatika dhe analiza e diskursit, qasje të cilat, siç u përmendën edhe më lart do të shoqërojnë të gjithë punimin. Duke qenë se diskursi

në përgjithësi, dhe diskursi politik në veçanti, është fenomen social e psikologjik, nuk kemi se si të lëmë jashtë vëmendjes qasjet që analiza e diskursit ka me sociolinguistikën dhe psikolinguistikën.

Kapitulli i dytë do të trajtojë veçanërisht disa elemente të rëndësishme teorike dhe jo vetëm, të diskursit politik dhe tipareve e karakteristikave të përgjithshme të tij. Retorika si një pjesë e rëndësishme e fillesës dhe më tej e zhvillimit të diskursit politik do të përbëjë një tjetër nënçështje. Jo vetëm kaq, por në këtë kapitull, një vend të veçantë do të mbajë edhe diskursi politik shqiptar, në fillim i konsideruar si një i tërë, dhe më pas i periodizuar më specifikisht sipas tri periudhave kryesore të zhvillimit historik, gjuhësor dhe social të tij. Kështu, do të paraqesim shkurtimisht disa specifika të zhvillimit të ligjëratës politike në Shqipëri sipas tri periudhave kryesore:

- 1. Diskursi politik në Shqipëri në vitet 1920-1939*
- 2. Diskursi politik në Shqipëri në vitet 1944-1990, pra gjatë periudhës së diktaturës totalitare komuniste*
- 3. Diskursi politik në vitet 1990 e në vazhdim.*

Po në të njëjtin kapitull, pasi të paraqesim shkurtimisht rëndësinë e triadës Logos, Etos, Patos në diskursin politik, manovrimit strategjik dhe forcës së argumentit në të tilla përftesa ligjërimore; do të parashtrojmë një analizë stilistiko-retorike të fjalimit par excellence të Fan Nolit, si mjeshtri brilant i komunikimit politik në hapësira shqipfolëse dhe jo vetëm, para Lidhjes së Kombeve. Kemi vendosur ta nisim këtë sprovë analitike me fjalimin e Nolit për shkak të vlerave të padiskutueshme ligjërimore dhe personalitetit të tij të spikatur në fusha të ndryshme të zhvillimit të artit, letërsisë, filozofisë etj., pse jo edhe politikës. Një figurë e tillë poliedrike mund të konsiderohet si një rast i mirë, që të ofron larmishmëri interpretimesh dhe mjetesh retorike të përdorura.

Në kapitullin e tretë, përafrohemi më ngushtësisht me elemente pragmatike të analizës së diskursit që janë sa interesante, po aq edhe të vështira për shkak të kompleksitetit të trajtimeve dhe operacioneve gjuhësore që përfaqësojnë. Kështu, ky kapitull është programuar të jetë sa teorik, po aq edhe praktik. Në fillim do t'i qasemi teorisë së “Akteve të të folurit”, që nga fillesat e saj që gjenden te “Hulumtime filozofike” të Wittgenstein-it; për të vazhduar më tej me një filozof tjetër, Austin-in, i cili veçon aktet konstatuese nga ato performuese, duke dalluar mes diskursit për të përshkruar botën

dhe atij për të përmbushur veprime. Të dyja tipologjitë e thënieve që Austin-i propozon dhe analizon, bashkë me klasifikimin që ai i bën akteve të të folurit, i hapin më tej rrugën studimit të Searle-it. Ky i fundit, duke marrë shkas nga studimi i Austin-it, por edhe duke e i përpunuar dhe zgjeruar më tej teoritë e tij, realizon një tjetër tipizim të akteve në akte të drejtpërdrejta dhe akte të tërthorta. Në burimet parësorë të larmishme që ne kemi marrë në shqyrtim gjatë këtij disertacioni, gjejmë të analizuara si aktet e drejtpërdrejta po ashtu edhe aktet e tërthorta. Megjithatë, duke iu përmbajtur faktit që diskursi politik tipizohet si diskurs argumentues, provokativ, nxitës, por edhe i pasuruar me manovrimë gjuhësore, aktet e tërthorta gjenden më lehtësisht të përfaqësuara aty. Me të njëjtën premisë, do të vazhdojmë me klasifikimin që Searle-i i bën akteve të të folurit, duke i kategorizuar ato në:

1. Akte paraqitëse
2. Akte udhëzuese/drejtuese
3. Akte premtuese/zotuese
4. Akte shprehëse
5. Akte deklaruese

Studimi dhe analiza e këtyre tipologjive të ndryshme të akteve të të folurit do të bëhet në pasazhe të shkëputura nga përftesa ligjërimore, si nga diskursi politik gjatë diktaturës komuniste, po ashtu edhe nga diskursi politik i ditëve të sotme. Duke bërë një analizë të tillë, do të shohim se ligjëruesit, në kontekste të ndryshme përdorin akte të ndryshme të të folurit, me synim përmbushjen e qëllimit të thënieve dhe realizimin e kuptimit të asaj që ata shprehin, nga ana e ligjëruesve të tjerë apo audiencës.

Kapitulli i katërt i këtij disertacioni do t'u kushtohet elementeve të koherencës dhe kohezionit, si dy komponente të rëndësishme për mirëfunksionimin e tekstit apo diskursit politik. Në këtë kapitull më gjerësisht do të merremi me elemente që e bëjnë një përftesë ligjërimore koherente dhe kohesive. Natyrisht, të tilla komponente ndihmojnë diskursin të përmbushë kriteret dhe cilësitë që ai duhet të ketë. Në fillim do të trajtojmë dhe analizojmë elemente të koherencës, si: narracioni, shpjegimi, rezultati, bashkërendimi, kontrasti e sfondi, të gjendura në pasazhe të ndryshme të shkëputura nga të dyja periudhat e zhvillimit të diskursit politik në Shqipëri. Po ashtu, do të vlerësojmë rëndësinë e këtyre elementeve në realizimin logjik e kronologjik të thënieve në të tilla përftesa ligjërimore. Padyshim, konteksti do të luajë një rol tepër të rëndësishëm në këtë aspekt, pasi janë pikërisht rrethanat e situatat që na ofrojnë të dhënat e duhura për analizat në fjalë. Pas diskutimit të këtyre elementeve “të gjera” të koherencës, do të vazhdojmë më specifikisht me kohezionin dhe mjetet kohëzive që

ekzistojnë në gjuhën shqipe. Duke përdorur klasifikimin që Halliday dhe Hassan e studiues të tjerë kanë bërë në këtë fushë, kohezionin do ta marrim në shqyrtim në disa kahje në ndryshme. Pra, do të analizojmë si elemente të kohezionit gramatikor, po ashtu edhe elemente të kohezionit leksikor e semantiko-konjitiv. Do ta nisim problematikën e kohezionit duke trajtuar në fillim kohezionin gramatikor (morfologjik e sintaksor), duke u ndalur te përdorimi i proformave të tipave të ndryshme dhe i kohëve të foljeve. Po ashtu, do ta përqendrojmë shqyrtimin tonë në përbërës të rëndësishëm të kohezionit leksikor, sinonimia, antonimia, hiponimia e meronimia, të cilët përbëjnë miniera të pasura me leksema e ngjyime stilistikore të pafundme, duke e bërë diskursin politik të pasur nga ana gjuhësore dhe analizën tonë interesante në të njëjtën kohë. Në mbyllje të këtij kapitulli, do të analizojmë disa përbërës të kohezionit pragmatiko-konjitiv, elipsa, përsëritja, parafraza dhe lidhjet bashkëvjatëse, të cilat e bëjnë diskursin politik më të zhdërvjellët, energjik dhe argumentues e imponues.

Në kapitullin e pestë, në vijim të logjikës dhe problematikës së ngritur në kapitullin pararendës, do të marrim në shqyrtim vetat, si mbrehësit kryesorë ligjërimorë, ato që ngrenë shumë pyetje dhe njëkohësisht janë çështje problematike e të koklavitura të diskursit politik në tërësi. Në këtë pjesë do të rrekemi të analizojmë rolin e ligjëruesit si thëniepërfutës, përfshirjen apo jo të përemrit të vetës së parë njëjës “unë” ose të përemrit të vetës së parë shumës “ne”, ngjyrimet e ndryshme politike, shoqërore dhe gjuhësore që përemri “ne” merr në kontekste dhe përftesa të ndryshme ligjërimore. Gjithashtu, po këtu do të arsyetojmë pse vetat e shumësit “ne” dhe “ju” parapëlqehen të përdoren më shumë nga ligjëruesit në fushën e politikës. Një tjetër element i rëndësishëm diskutimi dhe analize për këtë kapitull është prania dhe rëndësia e intertekstualitetit (me anën e citateve) në akte të ndryshme ligjërimore të ndërmarra si nga ligjërues që i përkasin periudhës së diktaturës, si nga ligjërues, përfaqësues të partive të ndryshme politike të ditëve të sotme. Intertekstualiteti apo citatet e marra në analizë do të jenë të llojllojshme dhe të mirëpërshtatura me kontekstin ku mbahet ligjërata në fjalë.

Kapitulli i gjashtë dhe i fundit i këtij disertacioni do t'i kushtohet çështjes aq shumë të debatuar të implikaturave/ngërthimeve bashkëbisedimore të filozofit të gjuhës, Grice-it. Në fillim, shkurtimisht do të parashtrojmë një shpjegim teorik të asaj çka implikaturat/ngërthimet kuptimore nënkuptojnë, më pas do të ndalemi te katër maksimat dhe nënmaksimat bashkëbisedimore që Grice-i veçon, dhe më tej do të

rrekemi të analizojmë raste konkretë, ku dashur-padashur, ligjëruesit të angazhuar në biseda apo intervista politike shmangin respektimin e maksimave. Në varësi të situatave, ata tentojnë në mënyrë të ndërgjegjshme ose të pandërgjegjshme të “manipulojnë” intervistuesit dhe audiencën në të njëjtën kohë. Përgjithësisht, për të arritur këtë synim final, politikëbërësit “dhunojnë” një apo disa nga maksimat e bashkëbisedimit, duke hapur mundësi për implikatura/ngërthime kuptimore të shumëllojshme.

Në mbyllje të punimit do të listojmë përfundimet kryesore në të cilat kemi arritur si nga shqyrtimi teorik i çështje dhe nënçështjeve të përmendura më sipër, po ashtu edhe nga shqyrtimi analitik që i kemi bërë korpusit të përzgjedhur me shpresën dhe dëshirën që pjesa më e madhe e synimeve dhe qëllimeve tona të jetë realizuar.

Kapitulli I

Terma dhe koncepte të Pragmatikës dhe Analizës së diskursit

I.1. Pragmatika, përkufizime të ndryshme nga filozofë dhe gjuhëtarë të ndryshëm

Pragmatika, si disiplinë e rëndësishme në fushën e shkencave të diskursit (dhe jo thjesht si term që bart kuptime të shumta) është përvijuar me prurjet shkencore nga filozofë e gjuhëtarë në zë, të cilët kanë përpunuar dhe konceptet e metodologjitë në këtë fushë studimi. Origjina e saj njëherazi nga fusha e filozofisë dhe e gjuhësisë vijon të ndikojë në larminë e pikëvështirimeve e kahjeve shqyrtuese brenda kësaj hapësire studimi. Studiues të ndryshëm mbajnë qëndrime të ndryshme dhe shpesh kundërvënëse ndaj mëvetësisë së disiplinave gjuhësore dhe ndaj pragmatikës në veçanti. Duke marrë në analizë një literaturë të pasur e të gjerë si në kohë po ashtu edhe në larmishmëri, vërejmë se shqyrtimet në këtë fushë studimi bëhen të lidhura ngushtë e në varësi me fusha të tjera studimi brenda dhe jashtë gjuhësore.

“Objekti i pragmatikës duhet parë patjetër dhe sidomos në lidhje me përdoruesit e saj”, është përkufizimi që fjalori i gjuhësisë të D. Crystal¹ jep për pragmatikën. Kështu, *Pragmatika* konsiderohet si studimi i gjuhës, i gjuhës në veprim. Fokusi i studimit të saj janë përdoruesit e gjuhës, duke u përqendruar, sidomos, te zgjedhjet që ata bëjnë, kufizimet që ata hasin gjatë përdorimit të gjuhës në ndërveprimin shoqëror dhe te ndikimet që ky përdorim ka te pjesëmarrësit e tjerë gjatë komunikimit. Gjithashtu, aty bëhet një ndarje mes *pragmatikës së përgjithshme*, e cila merret me studimin e parimeve që organizojnë përdorimin komunikativ të gjuhës, si p.sh., gjatë bisedave të ndryshme, dhe *pragmatikës së zbatuar*, e cila merret me studimin e ndërveprimit gjuhësor ku problemet e komunikimit kanë një rëndësi kritike në fusha të tilla, *konsultimi, vizita mjekësore, mësimi i gjuhës, seanca gjyqësore*².

¹ Crystal. D., “The penguin dictionary of language”, Second edition, Penguin books, 1999, fq. 269.

² Po aty.

Nëse hulumtojmë në retrospektivë, do të shohim se merita e përdorimit bashkëkohor të termit “pragmatikë” i takon filozofit Charles Morris (1983), i cili mbetet nismëtari i formëzimit të semiotikës, shkencës që merret me studimin e shenjave. Morrisi dalloi tri drejtime kryesore studimi brenda fushës studimore të semiotikës:

1. sintaksën, që merret me studimin e marrëdhënieve formale mes shenjave;
2. semantikën, që merret me studimin e marrëdhënieve midis shenjave dhe objekteve dhe
3. pragmatikën, që merret me studimin e marrëdhënieve mes shenjave dhe përdoruesve (interpretuesve) të tyre.³

Megjithatë, përpos rëndësisë që mbartte studimi i tij, në këtë përkufizim, ai nuk përfshin aspekte që kanë lidhje me përdoruesit e gjuhës dhe përdorimin e shenjave gjuhësore. Rrjedhimisht, dashur-padashur, ai anashkalon aspekte të caktuara biologjike, psikologjike dhe shoqërore që sot përfshihen në studimet antropologjike, psikolinguistike, sociolinguistike etj., pa të cilat pragmatika si rrymë dhe disiplinë gjuhësore, por jo vetëm, nuk do të ekzistonte.

Një tjetër studiues që u përpoq të hidhte bazat e pragmatikës përmes dallimit të tri fushave të lartpërmendura, është Carnap-i (1942). Ai analizonte se:

1. Nëse një studim i gjuhës u referohet përdoruesve të gjuhës, ai i përket fushës së pragmatikës.
2. Nëse një studim merret vetëm me lidhjet e fjalëve, fjalive, shprehjeve me ato që shënojnë, ku abstragimi ndodh prej përdoruesit (merret parasysh rasti i një përdoruesi ideal), studimi i përket fushës së semantikës;
3. Nëse abstragohet nga i shënuari për të analizuar vetëm lidhjet e fjalëve (shprehjeve) me njëra-tjetrën, atëherë studimi i përket fushës së sintaksës.⁴

Po ashtu, në studimin e tij, Carnap-i i kushton rëndësi të veçantë kontekstit dhe rolit që rrethanat apo situata kontekstuale kanë në përdorimin e gjuhës, duke përfshirë në këtë term të rëndësishëm për pragmatikën, të gjitha të dhënat për identitetin dhe rolin/rolet

³ Morris, Ch. W., “Foundations of the Theory of Signs”, International Encyclopedia of Unified Sciences, Chicago: University of Chicago Press, 1938, fq. 6-7.

⁴ Carnap, R., “Introduction to Semantics”. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1942, fq. 9.

e pjesëmarrësve, njohuritë, besimin dhe qëllimet e tyre, po ashtu edhe elemente që referojnë kohën dhe hapësirën e situatës ligjërimore etj.

Dy studiues të tjerë:, Katz-i dhe Fodor-i (1963), duke e quajtur teorinë pragmatike, teori të përzgjedhjes, e konsiderojnë atë si teorinë që ndihmon në qartësimin e kuptimit të fjalive të performuara (thënieve) nëpërmjet të dhënave që lidhen me kontekstin ku këto ngjizen. Duke u mbështetur te dallimi mes kompetencës dhe performancës gjuhësore dhe duke mbajtur drejtimin gjenerativist në këtë qasje, ato e studiojnë kuptimin si pjesë e kompetencës, jo si pjesë e performancës⁵.

Sipas studiuesit Katz, “teoritë e fushës së pragmatikës, të cilat merren ekskluzivisht me studimin e mënyrës se si folësit dhe dëgjuesit lidhin kontekstin e performimit të një fjalie me një përmbajtje të caktuar”⁶, dallojnë dukshëm nga teoritë dhe disiplinat e tjera gramatikore, si: *fonologjia, sintaksa, semantika, morfologjia* etj.. Katz-i, gjithashtu, përmend ekzistencën e të ashtuquajturit konteksti zero apo konteksti i munguar, duke përfshirë në të elementet që dihen, pra që janë të njohura për të gjithë përdoruesit e gjuhës. Pikërisht, përmes këtyre të fundit, mund të bëhet dallimi mes elementeve gjuhësore që analizohen pavarësisht kontekstit, nga elementet që nuk mund të analizohen asesi pa marrë në konsideratë kontekstin ku ngjizen. Këtu qëndron edhe problemi në teorinë e tij, për sa kohë që është e pamundur të realizohet ndarja midis elementeve që qëndrojnë pavarësisht kontekstit nga ato që varen nga konteksti i nyjetimit të një fjalie. “Në shumë raste, i njëjti element, mund t’i referohet realitetit në mënyrë të drejtpërdrejtë, por edhe mund të kodohet brenda një konteksti të caktuar”⁷.

Më tej, Lyons-i (1977) diskuton që në studimin e gjuhëve natyrore nuk mund të bëhet një ndarje e prerë midis fushave (disiplinave) të ndryshme gjuhësore, d.m.th., në studime sintaksore, semantike apo pragmatike, pasi një ndarje e tillë do të mbetej gjithnjë e paqartë.⁸

Një tjetër përkufizim për pragmatikën, i përkrahur nga filozofë e gjuhëtarë, si Searle-i, Lyons-i e Austin-i, është: pragmatika është studimi i aftësisë së përdoruesve të gjuhës për të lidhur fjalitë apo thëniet me kontekstet në të cilat ato do të përshtateshin. Duke

⁵ Katz, J. J. & Fodor, J. A., “The structure of a semantic theory”, *Language*, 1963, fq. 170-210,

⁶ Katz, J. J., “Propositional Structure and Illocutionary Force”, New York: Crowell, 1977, fq. 19.

⁷ Po aty.

⁸ Lyons, J., “Semantics”, vol. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 1977, fq. 117.

mbajtur parasysh konceptet e përshtatshmërisë/përputhshmërisë, këto studiues vlerësojnë rolin e kontekstit për të analizuar kuptimin e një thënieje të saktë nga pikëpamja gramatikore. Pra, mbetet detyrë e pragmatikës të parashikojë tërësinë e konteksteve në të cilat këto thënie mund të jenë të përmbushura apo të përshtatshme. Megjithatë, edhe ky përkufizim mund të rezultojë problematik, duke qenë se përdoruesit e një gjuhe nuk mund të modelohen sipas disa skemave të mirëpërcaktuara, apo të vendosen brenda kornizave. Gjithashtu, gjetja e konteksteve të përshtatshme nuk ka si të shkojë përkrah me përdorimin konkret dhe real të gjuhës, ajo ngjan më tepër si një koncept i abstraguar dhe jo i qartë.

Një filozof tjetër që është përpjekur të përkufizojë pragmatikën dhe të bëjë dallimin midis saj dhe semantikës është Grice-i (1989)⁹, i cili përdor termin “kuptimi jo i natyrshëm” për t’iu referuar gjithçkaje që është komunikuar me anë të përdorimit të gjuhës në një kontekst të caktuar. Kjo mund të përshtatet në thelb si objekti i pragmatikës në ballafaqim me semantikën. Ai tenton të bëjë dallimin mes asaj që thuhet dhe asaj që nënkuptohet, që përbën edhe dallimin mes këtyre dy disiplinave.

1.2. Kalimi nga gjuhësi e gjuhës te gjuhësia e të folurit

Kur flasim për kalimin nga gjuhësi e gjuhës te gjuhësia e të folurit, duhet të shkojmë mbrapa në kohë, që nga “Kursi i gjuhësisë” së Ferdinand de Saussure-it. Duke e konsideruar gjuhën si “sistem shenjash¹⁰”, ai e mbështet teorinë e tij mbi opozicionin gjuhë – të folur që vërteton opozicionin shoqëri – individ. Në këtë mënyrë, studimi në gjuhësi orientohet drejt studimit të sistemit të gjuhës, në opozicion me manifestimet individuale të të folurit. Pra, ndarja gjuhë / e folur, do të mund të përcaktohet si opozicion midis asaj që është sociale (gjuha) dhe asaj individuale (e folura/të folurit)¹¹. Në këtë mënyrë, diskursi lihet jashtë këtij arsyetimi.

Aparati përshkrues, sado i sofistikuar dhe i përsosur qoftë në shqyrtimet strukturaliste, në analizat fonologjike, morfologjike, sintaksore, leksikore e semantike (të përfuara

⁹ Grice, H. P., “Meaning”, Vol.66, nr. 3, (Korrik 1957) Philosophical Review”, 1989, fq. 377-388. 378-379.

Grice, P. “Studies in the Way of Words”. Harvard University Press, 1989, fq. 214-215.

¹⁰ De Saussure, F. “Course in general linguistics”, Columbia University Press, 2011, fq.68-69

¹¹ De Saussure, F. “Course in general linguistics”, Columbia University Press, 2011, fq.13.

nga shqyrtimi i dimensionit “të brendshëm” të gjuhës në kuptimin sosyrian, në shqyrtimin e gjuhës *më vete dhe për veten*), do të duhej të plotësohej nga shqyrtimet dhe legjitimimi i ligjëruesve si entitete shumë të rëndësishme të përfshira në aktet ligjërimore. Pra, do të lipsej një rinovim epistemologjik i kuptimit të koncepteve të trashëguara “gjuhë” dhe sidomos “të folur/parole”, duke përvijuar në këtë mënyrë ndërlidhje të reja në faktet gjuhësore me kontekstin e prodhimit të *diskursit/diskurseve*.

Diskursi është kuptuar si një tërësi ndërsubjektive shenjash, përdorimi i të cilave është i përcaktuar nga rregulla të përbashkëta. Bëhet fjalë për bashkësi/tërësi kushtesh të mundësimit të diskursit, domethënë lidhje që vendosen mes shenjave dhe përdoruesve të tyre nga njëra anë dhe, nga ana tjetër, midis thënieve dhe ligjëruesve.

Shezai Rrokaj do të shprehej se studimet e dhjetëvjeçarëve të fundit kanë dëshmuar se objekt i studimit të gjuhës, nuk mbetet më vetëm dhe ekskluzivisht “të shkruarit”, por “të folurit”. Sipas tij, është e vështirë të studiohet sistemi i një gjuhe jashtë sistemit të diskursit. Ata duhet të konsiderohen si dy anë që kushtëzojnë dhe dëshmojnë për njëra tjetrën¹².

Pra, gjuha dhe diskursi jo vetëm konsiderohen si pazgjidhshmërisht të lidhura me njëra-tjetrën, por ata plotësojnë dhe inkuadrojnë njëra-tjetrën në përdorim. Origjinaliteti i mënyrës pragmatike të trajtimit mbështetet në konceptet e saj themelore që nuk spikatin gjithsesi as në diskursin e mirëfilltë të gjuhësisë, as të filozofisë.

Më poshtë do të përmendim dhe shpjegojmë tri koncepte themelore të pragmatikës si gjuhësi e të folurit: Diskursi si ndërveprim, rëndësia e kontekstit në analizën pragmatike e ligjërimore dhe kompetenca komunikative.

1. Diskursi nuk shërben thjesht për të përshkruar realitetin. Qëllimi i tij kryesor është të përmbushë akte, ato që më vonë, në trajtimin tonë, do t'i quajmë dhe analizojmë si akte të të folurit. Me anën e diskursit, pra duke komunikuar ide, ligjëruesit veprojnë te njëri-tjetri. Me anën e gjuhës së përdorur, fjalëve dhe domosdoshmërisht thënieve, ligjëruesit ushtrojnë ndikimin e tyre te njëri-tjetri. Dihet që çdo diskurs nuk ngjizet në boshllëk, për të kërkohet të vihet në punë dimensionin ndërveprues. Pragmatika ka pra dy detyra: të përcaktojë aktet e të

¹² Rrokaj Sh. “Hyrje në gjuhësinë e përgjithshme”, SHLBU, Tiranë, 2000, fq.68.

folurit, domethënë të nxjerrë në pah tiparet e kontekstit, të përcaktojë se çfarë fjalie/propozicioni është shprehur nga një thënie e caktuar¹³.

2. Konteksti, është situata konkrete në të cilën diskursi është përftuar dhe transmetuar. Duke qenë se ai përfshin të gjithë parametrat që bëjnë bashkë ligjëruesit në një situatë ligjërimore, si: *vendi, koha, identiteti, roli e statusi i ligjëruesve dhe natyra e llojet e lidhjeve* që ligjëruesit kanë, mund të konkludohet se konteksti apo situata rrethanore përmban në vetvete çdo të dhënë që ne, si ligjërues, kemi nevojë të dimë për të kuptuar dhe vlerësuar një diskurs. Rrjedhimisht, pragmatika do të ketë për objekt studimi trajtimin e raporteve që ekzistojnë midis thënies dhe procesit të të thënit, midis thënieve dhe konteksteve të tyre të përftimit apo gjenerimit. Pra, për t'i përmbledhur, është konteksti bashkë me tërësinë e veçorive që ai mbart që përcakton dhe kanalizon analizën e drejtë ligjërimore të një diskursi në një kohë, vend dhe me synime e karakteristika specifike.

3. Me performancë, duhet kuptuar përmbushja e aktit të diskursit në kontekst, duke pasur gjithnjë idenë që kompetenca e folësve (dijet e përbashkëta, rregullat gramatikore) përmbushen aty. Kompetenca komunikative përfshin një tërësi mjetesh verbale dhe joverbale që ligjëruesit përdorin për të përftuar komunikimin e duhur, por këto duhet të jenë padyshim të përshtatura me rrethanat kontekstuale ku janë gjeneruar thëniet¹⁴. Po ashtu, ajo përfshin një sërë rregullash që ligjëruesit, si ndërveprues në një akt ligjërimor duhet t'i njohin dhe t'i respektojnë në mënyrë të atillë që procesi i komunikimit apo diskursit të jetë i suksesshëm dhe të arrijë të realizojë funksionet e tij.

I.3. Trajtimi i Levinson-it për pragmatikën. Kalimi nga fjalja te thënia

Levinson-i (1983), përmend studimin e shumë aspekteve psikologjike e shoqërore të komunikimit në përgjithësi dhe të gjuhës në veçanti, të cilat, për arsye të kufijve të

¹³ Rrokaj SH. "Filozofi e gjuhës. Prej Antikitetit drejt shoqërisë moderne", Arbëria, Tiranë , 2010, fq. 204.

¹⁴ Hymes, D.H. "On communicative competence" in J. B. Pride and J. Holes (eds) Sociolinguistics, Selected Readings, Harmondsworth; Penguin, 1972, fq. 269-293.

lëvizshëm ose të papërcaktuar qartë, futen brenda fushës së pragmatikës dhe të disiplinave të tjera, si: *psikolinguistika*, *sociolinguistika* etj. Duke qenë se kjo prirje vihet re sidomos në Europë, Levinson-i e cilëson atë si “kuptimi kontinental i termit”¹⁵. Në këto kushte, sfida e parë e pragmaticienit, sipas Levinson-it, është të provojë se të paktën brenda fushës së gjuhësisë dhe filozofisë, termi ka një kuptim dhe një zbatim të kristalizuar.¹⁶

Levinson-i nuk e konsideronte pragmatikën si tërësisht të veçuar nga semantika, por ai e zgjeron përdorim dhe rëndësinë e pragmatikës duke ia atribuar asaj studimin e disa çështjeve që nuk mund të qartësohen sipas objektit të studimit që semantika ofron. Ai sugjeron se gjatë analizës semantike mund të kërkohet ndërhyrja e pragmatikës, në mënyrë që shqyrtimi semantik të vazhdojë më tutje, pra, të nevojitet “një dialog i lirshëm midis njësive”¹⁷.

Njësitë që Levinson-i merr në shqyrtim në studimin e tij, kur bën përjasjen mes semantikës dhe pragmatikës, kanë të bëjnë me konceptet e *fjalisë* dhe *thënies*. Në këtë logjikë, ai bën dallimin mes fjalisë dhe thënies, duke shpresuar të barazojë semantikën me studimin e kuptimit të fjalisë dhe pragmatikën me studimin e kuptimit të thënies.

Përpos sa u tha më lart, Levinson-i e konsideron fjalinë si një njësi abstrakte, që mund të analizohet dhe njihet në kuadër të teorive gramatikore, ndërsa thënien, ai e njehson si fjali e vënë në një kontekst të caktuar¹⁸. Pra, gjithnjë e më tepër, ai i kushton rëndësi kontekstit në interpretimin e thënies. Edhe pse ky dallim është i rëndësishëm për t’u mbajtur parasysh, studiuesit, me raste, “i kapërcejnë kufijtë, duke u veshur fjalive dhe thënieve veti të tilla, si *presupozimi*, *forca ilokutive*, *vlera e vërtetësisë* etj”¹⁹ Për më tepër, kur Levinson-i përpiket të përcaktojë kufijtë e pragmatikës, ai e konsideron *semantikën* si kufi të sipërm të *pragmatikës* dhe *sociolinguistikën* dhe *psikolinguistikën* si kufij të poshtëm të pragmatikës²⁰.

Në këtë logjikë, bëhet fjalë, pra, për një gjuhësi të të folurit, ose edhe për një “metodologji, njëra pjesë e së cilës, e lidhur me gjuhën, është mirëfilli gjuhësore dhe

¹⁵ Levinson, S.C., “Pragmatics”, Cambridge University Press, 1983, fq. 1-5.

¹⁶ Levinson, S.C., “Pragmatics”, Cambridge University Press, 1983, fq. 1-5.

¹⁷ Levinson, S. C. “Presumptive Meanings: The Theory of Generalized Conversational Implicature”, Mass: MIT Press, 2000, fq. 244.

¹⁸ Levinson, S.C., “Pragmatics”, Cambridge University Press, 1983, fq. 16-18.

¹⁹ Po aty.

²⁰ Levinson, S.C., “Pragmatics”, Cambridge University Press, 1983, fq.27.

pjesa tjetër (prej faktit që forma gjuhësore e një thënieje është e lidhur me “kushtet e saj të përfuturit”) të çon te njohuritë që lidhen me *historinë, sociologjinë, psikanalizën, filozofinë, pragmatikën...*”²¹. Të lindura prej prirjes bashkëpunuese të shumë disiplinave, konceptet e Pragmatikës ruajnë gjurmët e shumë drejtimeve.

1.4. Kalimi nga entitete si fraza/ fjalia te thënia dhe diskursi/përfutur ligjërimor

Siç u përmend edhe më lart, pragmatika ndryshe nga semantika, nuk ka për objekt studimi fjalinë, por thënien. Në këtë drejtim, mund të thuhet se fjalia është një njësi teorike, abstrakte, e përcaktuar gramatikisht, ndërsa thënia është realizimi i fjalisë në një kontekst konkret. Pra, thënia përbën aktin konkret të folurit, prandaj i përket diskursit, duke u lidhur drejtpërsëdrejti me një situatë a kontekst të caktuar, ndërsa fjalia i përket rrafshit abstrakt të gjuhës. Fjalia dhe thënia nuk përputhen totalisht me njëra-tjetrën, ata përputhen vetëm pjesërisht, kur fjalia përdoret si akt ligjërimor, si instrument komunikimi²². Studiues të ndryshëm, më tej, shprehen se thëniet e kombinuara me njëra-tjetrën formësojnë diskursin apo diskursin si akt shumëplanësh.

Dallimi midis diskursit dhe frazës qëndron në faktin që i pari konsiderohet si një njësi gjuhësore “përtej frazës”. Z.S. Harris-i (1952) ka qenë filozofi i parë i cili ka folur për analizën e diskursit, “discourse analysis”²³. Pikërisht në këtë interpretim të diskursit gjithashtu mbështeten sot studiuesit që, në një perspektivë konjitive, interesohen për mënyrën me të cilën një thënie interpretohet vetëm duke e parë atë në raport me thëniet e tjera; që janë vendosur përpara ose pas në diskurs.

Për të vazhduar më tej me dallimin midis frazës dhe diskursit, sipas studiueses Schifffrin, “diskursi është i përcaktuar shpesh në dy mënyra: një tip i veçantë njësie gjuhësore (përtej frazës), dhe një përqendrim mbi përdorimin e gjuhës”²⁴. Kështu, një rëndësi e veçantë i jepet kontekstit, sepse është pikërisht ky i fundit që çon në dallimin

²¹ Arrivé dhe të tjerë, (1986:234), cituar te Plangarica Tomorr, “Analiza e gjuhës dhe diskursit, cikël ligjëratash”, Elbasan, 2013, fq. 76.

²² Çeliku M. “Sintaksë e gjuhës shqipe (Përbërësit sintaksorë)”, Tiranë, 2012, fq. 33

²³ Harris Z. “Discourse analysis”, Language Vol. 28, No. 1 (Jan. - Mar., 1952), (30 pages), Published by: Linguistic Society of America, 1952, fq. 1-30.

²⁴ Schifffrin, D. “Approaches to discourse”; Blackwell textbooks in Linguistics, Oxford, 2004, fq. 20.

mes gjuhës dhe diskursit, për sa kohë që diskursi është gjuha në përdorim, “language in use”.

Pra, duke shtuar dimensionin komunikativ, diskursi është “diskursi përtej fjalës, grupit të fjalëve dhe frazës, i rregulluar në mënyrë të tillë që të arrihet në mënyrë të suksesshme komunikimi”²⁵.

Modeli i strukturës tekstore të propozuar nga Sinclair-i (1993), bazohet në supozimin që gjatë procesit të të kuptuarit apo të të interpretuarit të një teksti apo përftese ligjërimore, kur lexuesi apo dëgjuesi kalon nga një frazë apo thënie te fraza apo thënia tjetër, tiparet gjuhësore humbasin, ajo që mbetet në kujtesën e ligjëruesit është vetëm kuptimi, domethënia. Kështu, nuk kemi të bëjmë më një entitet gjuhësor, por diskursi është thjesht pjesë e njohjes së përbashkët të ligjëruesve²⁶. Ndaj, dallimi midis tekstit dhe diskursit në këtë aspekt, vlerësohet si dallimi midis objektit konkret gjuhësor, pra tekstit dhe kuptimit që gjenerohet nga leximi i tekstit, diskursi. Kështu, Sinclair-i na parashton një qasje konjitive e mentale të leximit të diskursit dhe të të kuptuarit apo të interpretuarit të tij, si të dalluar nga teksti tradicional.

I.5. Dallimi midis pragmatikës dhe semantikës

Studimi i kuptimit në përmasat e tij semantike dhe pragmatike është pjesë e trajtesave parësore në shkencat e diskursit, në filozofi dhe psikologji. Dallimi mes semantikës dhe pragmatikës, si dy disiplina që merren me studimin e kuptimit është paraqitur edhe nga studiuesi Cruz²⁷. Në tabelën e mëposhtme do të paraqesim shkurtime të dallimeve që ai vëren midis semantikës dhe pragmatikës.

Semantika	Pragmatika
Kushtet e vërtetësisë së kuptimit të fjalisë.	Vërtetësia e thënies.

²⁵ B. Paltridge, “Discourse analysis, An Introduction”, London, 2006, fq. 2.

²⁶ Sinclair A, “Approaches to organizational culture and ethics”, Journal of business ethics, 12 (1) fq. 63-73, 1993, fq. 9.

²⁷ Cruz, Begoña Vicente. "The role of pragmatic inferencing in compositional semantics." In Explicit Communication, Palgrave Macmillan, London, 2010, fq. 58-74.

Kuptimi studiohet pavarësisht kontekstit.	Kuptimi varet tërësisht nga konteksti.
Lidhjet e vendosura konvencionalisht midis formës dhe kuptimit.	Lidhjet konkrete midis formës dhe kuptimit që përpunohen dhe zhvillohen gjatë përdorimit.
Qasje formale ndaj kuptimit.	Qasje funksionale ndaj kuptimit.

Në një vështrimin historiko-krahasues, Bach-u²⁸ ka dalluar disa tregues që përvijojnë dallimin midis këtyre dy disiplinave.

Semantika	Pragmatika
Kuptimi konvencional.	Kuptimi që del nga përdorimi.
Kuptimi nën kushtet e vërtetësisë.	Kuptimi pa marrë parasysh kushtet e vërtetësisë.
Kuptimi pa marrë parasysh kontekstin.	Kuptimi sipas kontekstit.
Aspektet semantike të një fjalie duhet të studiohen paralelisht me aspektet sintaksore dhe fonologjike, pasi janë çështje të gjuhës.	Aspektet pragmatike, si: veprimet (me fjalët), qëllimet dhe implikimet i përkasin performimit të thënieve përgjatë rrjedhës së diskursit.
Aspektet semantike të fjalisë ekzistojnë pavarësisht qëllimeve të folësve.	Aspektet pragmatike të thënieve ekzistojnë dhe ndërveprojnë ngushtësisht me qëllimin e folësve.

Bach-u përqendrohet edhe në konceptin e kontekstit. Sipas tij, konteksti luan rol si në interpretimin semantik, ashtu edhe në atë pragmatik, por duke qenë se këto role janë

²⁸ Bach, K., “Pragmatics and the Philosophy of Language”, in Horn and Ward (eds.) 2004, 463–87, fq. 27.

mjaft të ndryshme, ai bën dallimin mes këtyre dy lloje kontekstesh: kontekst në kuptimin e ngushtë dhe kontekst në kuptimin e gjerë të fjalës. Këto dy konceptime të ndryshme të kontekstit luajnë rol përkatësisht në interpretimin semantik dhe në interpretimin pragmatik të asaj që thuhet. Konteksti i gjerë, ai pragmatik, përfshin çdo lloj informacioni që ka të bëjë dhe që përcakton qëllimin e folësit dhe kushtet e përmbushjes së aktit të folurit, ndërsa konteksti i ngushtë përmban vetëm informacionin që shërben për të përcaktuar vlerën semantike (kuptimin) të fjalës.²⁹

I.6. Pragmatika dhe Analiza e diskursit

Pas viteve '70 të shekullit të kaluar, objekt i analizës pragmatike bëhen kushtet e ndërveprimit komunikativ, si dhe kushtet e performimit të suksesshëm të një akti të folurit. Në Fjalorin e gjuhësisë (dhe të fonologjisë, metrikës, retorikës)³⁰ shtrirja e analizës pragmatike të gjuhës përfshin ato aspekte që lidhen me veprimin e kryer në diskurs. Më saktë, pragmatika studion diskursin si një formë e veprimit gjuhësor brenda një situatë komunikative dhe shoqërore, që mund të përkufizohet si konteksti ku ngjet diskursi. Me zhvillimet në “teorinë e thënies”, me dallimin mes fjalëve dhe pohimeve dhe mes pohimeve dhe thënieve, një grup teoricienësh synonin t'i shtrinin studimet e tyre përtej limitit të fjalëve dhe të merreshin me interpretimin e diskursit, si një sekuençë jo-arbitrarë thëniesh. “Deri në vitet '90 diskutohej se diskursi përbëhej nga thëniet në përdorim, por më vonë u pa se elementet përbërëse të diskursit ishin aktet e të folurit, analiza e bisedës dhe të tjera studime që lidhen me kuptimin e gjuhësinë konjitive.”³¹ Sipas këtyre studiuesve, studimi i përdorimit të gjuhës duhet të shpjegojë se si thëniet e përfutuara interpretohen suksesshëm nga bashkëligjëruesit³². Elementi i ri që ofron pragmatika në këtë perspektivë është rëndësia që i kushtohet strategjisë interpretuese të folësit, që mund të orientojë edhe gjendjet mentale të bashkëligjëruesve në të njëjtin kontekst.

²⁹ Bach, K. “The semantics-pragmatics distinction: What is it and why it matters”, në Ken Turner (ed.), “The Semantics/Pragmatics Interface from Different Points of View”, 1999, fq. 73–77.

³⁰ “Dizionario di Linguistica e di filologia, metrica, retorica”, Diretto da Gian Luigi Beccaria, Piccola Biblioteca Einaudi, Nuova Edizione, Torino, 2004.

³¹ Reboul, A. & Moeschler, J. “Pragmatique du discours”, Paris: Armand Colin, 1998, fq. 29

³² Poaty, fq.35.

Në një fjalor tjetër të gjuhësisë, brenda kufijve të pragmatikës grupohen orientime shumë të ndryshme³³. Pra, ndryshe nga analiza e diskursit, pragmatika kalon përtej studimit të gjuhës, ajo kalon në fusha të tjera interesi të aktivitetit njerëzor, si: qëllimet e synimet e folësve, njohuritë e përgjithshme të tyre etj. Më pas, me studimin e akteve të të folurit dhe të performativëve nga Austin-i, për t'u pasuar si teori më tej edhe nga Searle-i, apo edhe nga Grice-i, fusha e pragmatikës zgjerohet në modalitetet e thënies, aktet e të folurit, duke përfshirë këtu edhe analizën e kushteve të vërtetësisë dhe analizën e bisedës, implikaturat apo ngërthimet kuptimore.

1.7. Pragmatika, Psikolinguistika dhe Sociolinguistika

Lidhjet e ngushta që ekzistojnë mes pragmatikës, psikolinguistikës dhe sociolinguistikës janë diskutuar që me përkufizimin që Levinson-i jep për pragmatikën, duke e diferencuar atë nga semantika. Kështu, ai përcakton si kufi të sipërm të pragmatikës, kufijtë e semantikës, ndërsa si kufi të poshtëm, kufijtë e sociolinguistikës (ndoshta edhe të psikolinguistikës)³⁴. Sociolinguistika nuk është një përbërës i strukturës së një gjuhe, në të njëjtin nivel siç janë sintaksa, semantika, fonologjia dhe pragmatika.³⁵

Megjithatë, Levinson-i është i idesë se një ndarje e prerë midis pragmatikës dhe sociolinguistikës nuk mund të ekzistojë, sidomos në çështje të tilla, si treguesit shoqërorë, e folura krahinore etj.

Duhet pasur parasysh se sociolinguistika merret me çdolloj ndërveprimi midis gjuhës dhe shoqërisë, pavarësisht nëse ky ndërveprim është ose jo pjesë e studimit të gramatikës së një gjuhe, pra, ndër të tjera, edhe me aspekte të studimit të pragmatikës. Në këtë këndvështrim, sociolinguistika ka dhënë një ndihmesë të madhe në studimin e çështjeve të caktuara të pragmatikës, si p.sh., fjalët/shprehjet deiktike shoqërore, aktet e të folurit, inferencat bashkëbisedimore etj.

³³ Dubois, J., Giacomo, M., Guespin, L., Marcellesi, Ch., Marcellesi, J., Mevel, J., "Dictionnaire de linguistique", Larousse, 1994.

³⁴ Levinson, S.C., "Pragmatics" Cambridge University Press, 1983, fq. 27

³⁵ Po aty, fq. 28-29.

Gumperz-i, në vijim të trajtesës sociolinguistike të diskursit, dallon, më së pari, efektet e kuptimit të interpretimit dhe të efektit të komunikimit. Objekti teorik i Gumperz-it mbështetet mbi maksimat bashkëbisedimore të Grice-it. Ndaj, duke marrë pozicion në raport me teorinë e inferencës, Gumperz-i pohon që metoda e tij e punës konsiston në “vëzhgimin e shkëmbimeve verbale aq sa ato japin inferenca në nivelin e diskurseve të mbështetura në kontekstualizim, të organizuara mjaft thjesht sipas vijimësisë së akteve të diskursit të lidhura në sekuenca”³⁶.

Për këtë autor, mospajtimet e interpretimit vijnë prej faktit që në kontaktet sociale, ndërvepruesit u përkasin universeve simbolike të ndryshme, edhe pse, në pamje të parë, ato flasin të njëjtën gjuhë dhe kanë të përbashkëta kompetenca ligjërimore identike. Moskuptimet e ndryshme dhe keqkuptimet që ndodhin përgjatë një ndërveprimi bashkëbisedimor, që do të trajtohen më gjerësisht në kapitullin e gjashtë, do të na çojnë në analiza të treguesve të diskursit që shërbejnë në të tilla raste. Këto tregues që janë perceptuar nga protagonistët e komunikimit, sipas Gumperz-it “përbëjnë kontekstin e diskursit”.

E gjitha kjo është përcaktuar nga ky autor në mënyrën e mëposhtme: “Me kontekstualizim unë kuptoj përdorimin nga folësit/dëgjuesit, të shenjave verbale dhe joverbale që lidhin atë çka thuhet në një çast të caktuar dhe në një vend të caktuar me njohuritë e tyre për botën”.³⁷

Nga ana tjetër, duhet të vëmë në dukje rëndësinë studimore që ka pragmatika në lidhje me çështjet të cilat shihen sit ë lidhura me sociolinguistikën. P.sh., për të kuptuar rëndësinë shoqërore të përdorimit të gjuhës duhet të njohim aspektet dhe proceset strukturore (të strukturës së thellë) që përmbajnë veprimin verbal (aktin e të folurit). Po ashtu, edhe arritjet e *analizës së bisedës* nga disiplina e pragmatikës, mund të përshtaten me lehtësi në studimet sociolinguistike, sepse variantet sociolinguistike janë pjesërisht të kushtëzuara nga faktorë të analizës së bisedës.

Lidhjet midis pragmatikës dhe psikolinguistikës shtrihen në dy drejtime kryesore; i pari, është psikologjia e njohjes/konjitive dhe, i dyti, është psikologjia e zhvillimit. Në interesin e këtij punimi mbeten lidhjet e pragmatikës me psikologjinë konjitive, ndaj po ndalemi më tepër në këtë drejtim. Aspekte të tilla studimi në pragmatikë, si:

³⁶ Gumperz, John J. "Contextualization cues and metapragmatics: The retrieval of cultural knowledge." CLS 25 1989: fq. 77-88.

³⁷ Po aty.

implikaturat/ngërthimet, presupozimi, forca ilokutive nuk mund të trajtohen veçmas, në njërën prej këtyre disiplinave, sepse ato kanë të bëjnë me procesin e të kuptuarit të së gjithës³⁸. Në këto aspekte, pragmatika është ajo që siguron materialin, ndërsa psikologjia e njohjes është ajo që provon, përmirëson ose refuzon arritjet e së parës. Sipas Levinson-it, studimi pragmatik i gjuhës ndihmohet nga një sërë provash rigoroze psikologjike mbi aspekte dhe koncepte të ndryshme pragmatike³⁹. Në mënyrë të anasjelltë, edhe studimi pragmatik i elementeve të analizës së bisedës, si *pauzat, ngurrimet*, etj., realizohet brenda kuadrit të teorive psikologjike.

³⁸ Levinson, S.C., "Pragmatics", Cambridge University Press, 1983, fq. 375.

³⁹ Levinson, S.C. "Interactional biases in human thinking." te Social intelligence and interaction, fq. 221-260. Cambridge University Press, 1995, fq. 228.

Kapitulli II

Diskursi politik

II. 1. Nocione dhe veçori kryesore të diskursit politik

Diskursi politik, thelbi i punimit tonë, është një tipologji ligjërimore, sa e lehtë, po aq edhe e vështirë për t'u përkufizuar. E lehtë, pasi ne, si qenie njerëzore dhe politike, e gjejmë veten të rrethuar dhe të ndikuar vazhdimisht nga diskursi politik i politikëbërësve në medime të ndryshme. E vështirë, pasi studimi i objektit të analizës së diskursit politik kërkon qasje shumëdisiplinore studimi, pra jo vetëm gjuhësore.

Do të paraqesim më poshtë disa kahe të ndryshme se si ky lloj diskursi është përkufizuar nga studiues të ndryshëm, duke u munduar ta kornizojmë sa më qartë synimin dhe objektivin e tij.

Në fillim po e nisim me gjuhën, e cila, përpos funksioneve të tjera që ka, është thelbësore në diskursin politik, pasi ajo ka aftësinë të shndërrojë vullnetin politik në veprim shoqëror: “në fakt, çdo veprim politik përgatitet, shoqërohet, kontrollohet dhe ndikohet me anë të gjuhës.”⁴⁰ Më tej, sipas Orwell-it, fjala ka një fuqi të madhe në politikë, “e bën gënjeshtren të duket e vërtetë dhe vrasjen të respektueshme.”⁴¹

Studiues të tjerë, si Fairclough-u apo Shapiro-ja, vënë në bosht të politikës pikërisht gjuhën. I pari shprehet “se jo vetëm politika zhvillohet përmes gjuhës, por pjesa më e madhe e politikës është gjuhë”⁴², ndërsa i dyti diskuton se “Politika është diskurs dhe diskursi është politikë.”⁴³ Në fakt, diskursi mund të përkufizohet si një strukturë gjuhësore, e ndërtuar nga thëniet (e përmendur edhe më herët në Kapitullin 1), që përbën një njësi koherente. Kjo pjesë e gjuhës shihet si kuptimplotë, e unifikuar dhe e qëllimshme; gjuhë në përdorim, e parë si praktikë sociale e vendosur në një kontekst të caktuar kulturor e politik.

⁴⁰ Partington, A. *Persuasion in Politics: a Textbook*. Lëdizioni, 2010, fq. 12.

⁴¹ Orwell, G. “Politics and the English language”. In W. F. Bolton and D. Crystal (eds), *The English Language Vol. 2: Essays by Linguists and Men of Letters*. Cambridge: Cambridge University Press, 1969, fq. 217.

⁴² N. Fairclough, *Language and Power*. London: Longman, 1989, fq. 23.

⁴³ Shapiro, M. J. “Language and Political Understanding”, New York: Yale University Press, 1981, fq. 1

Njerëzit e përdorin gjuhën për të komunikuar dhe mënyra se si ato e përdorin gjuhën përbën thelbin e analizës së diskursit si disiplinë⁴⁴. Analiza e diskursit përqendrohet te struktura e gjuhës që rrjedh natyrshëm, e që gjendet e përdorur në biseda, fjalime e intervista. Ajo mund të konsiderohet si studimi i gjuhës, i parë nga ana e komunikimit; dhe ai i komunikimit, i parë nga ana gjuhësore. Një përcaktim më i mirë dhe më i detajuar përfshin referimin kundrejt koncepteve të gjuhës në përdorim, të gjuhës dhe përtej fjalisë, të gjuhës si kuptim në bashkëveprim dhe të gjuhës në një kontekst kulturor, ekonomik, social, politik të caktuar.

Qasjet studimore ndaj studimit dhe analizimit të diskursit politik janë të llojllojshme. Megjithatë, ajo për të cilën bien në një mendje pjesa më e madhe e studiuesve është fakti se çdo element diskutimi dhe interpretimi për diskursin politik duhet domosdoshmërisht të vihet në kontekst. Si i tillë, diskursi politik mund të studiohet brenda traditave të pragmatikës, sociolinguistikës dhe gjuhësisë njohëse.

Mbi të gjitha, vlen të theksohet fakti se Analiza e diskursit politik prek pothuajse të gjitha nivelet e gjuhësisë. Mund të studiohet nga këndvështrime të ndryshme, sintaksore, semantike, leksikore, pragmatike apo sociolinguistike⁴⁵. Shumë studime kanë përdorur perspektivën kritike ndaj analizës së diskursit politik, duke përfshirë edhe një larmi metodash të tjera, që variojnë nga qasjet përshkruese e deri te ato psikologjike.⁴⁶ Në fakt, edhe gjatë punimit tonë, ne do të përpiqemi që të analizojmë dhe përfshijmë qasje të larmishme ndaj diskursit politik, duke u munduar dhe duke synuar një interpretim shumëplanësh dhe interesant të objektit tonë të studimit.

Në nivelin leksikor ka studime të shumta rreth fjalëve me implikime të forta emocionale, rreth zhargonit teknik dhe eufemizmave.⁴⁷ Në fakt, gjatë analizës sonë, është padyshim e pamundur të mos përfshijmë rëndësinë leksikore e semantike të fjalëve, thënieve etj. . Në diskursin politik shqiptar është gjetje e rëndomtë rasti i përdorimit të eufemizmave, në mënyrë të veçantë kur synohet nxitja e reagimeve emocionale nga audienca. Togfjalësha si: *Partia jonë heroike, e lavdishme, drejtësia e*

⁴⁴Gee, J.P. "Discourse and sociocultural studies in reading". Handbook of reading research, 3, (2000).195-207, fq .200.

⁴⁵ Gastil, John. "Undemocratic discourse: A review of theory and research on political discourse." Discourse & Society 3, nr. 4, 1992, fq. 469-500.

⁴⁶ Van Dijk, Teun A. "Structures of discourse and structures of power" Annals of the International Communication Association 12, nr. 1 (1989): 18-59, fq. 19-31.

⁴⁷ Graber, D. A. "Political language"s. In D.Nimmo and K. Sanders (eds) Handbook of Political Communication. Beverly Hills: Sage, 1981, fq. 196.

re etj. janë pjesë e përpjekjeve për manipulim të mesazhit politik dhe /ose manipulim psikologjik dhe konjitiv të audiencës⁴⁸.

Një vend tjetër të rëndësishëm në analizën e diskursit politik e luajnë studimet në lidhje me përemrat dhe vetat, të cilat marrin vlerë të veçantë në forma të ndryshme të diskursit politik duke iu referuar formave të ndryshme të përgjegjësisë individuale dhe kolektive.

Në fushën e pragmatikës janë trajtuar metafora, aktet e të folurit dhe nënkuptimet.⁴⁹ Siç do e shohim edhe gjatë trajtimit të disertacionit, të tilla elemente pragmatike e bëjnë analizën sa interesante, po aq edhe sfiduese, pasi konceptet pragmatike, si risi të gjuhësisë dhe jo vetëm, mbeten të vështira për t'u analizuar dhe interpretuar, por tejet funksionale në shqyrtime.

Një tjetër përkufizim për analizën e diskursit politik na vjen nga Chilton-i dhe Schöffner-i, të cilët e përkufizojnë diskursin politik si një lloj të caktuar diskursi, veprimet gjuhësore të të cilit përfshijnë kontrastin dhe dallimet mes pushtetit dhe krahut të tij të kundërt – që presupozon rezistencën ndaj tij.⁵⁰ Kontrapunkti midis pushtetit dhe rezistencës ndaj tij mund të analizohet përmes diskursit, pra gjuhës së përdorur, por jo vetëm. Ja pse analiza e diskursit politik është një fushë shumë e gjerë hulumtimi dhe kërkimi, dhe kërkon dije e njohuri edhe nga disiplina të tjera jashtëgjuhësore.

Sipas Bourdieu-së (1991), çdo akt i diskursit i autorizuar, retorika e tij, sintaksa e tij, leksiku i tij, vetë shqiptimi, nuk kanë arsye të ekzistojnë veçse për të nxjerrë në pah autoritetin e ligjëruesit në fjalë. Stili është në këtë rast një element i aparatit përmes të cilit diskursi synon të prodhojë dhe të përvijojë rëndësinë dhe të kontributin e tij; e për të përfutur dhe siguruar kredibilitetin e mirëfilltë, i cili është një element thelbësor në diskursin politik. Padyshim që një gjë e tillë është e varur nga një tërësi kushtesh, ato që përcaktojnë ritualet sociale. Por më e rëndësishme është ndoshta arritja me sukses e këtyre operacioneve të “*magjisë sociale*” që janë aktet e autoritetit⁵¹. Pra, duke u pozicionuar në një kontekst të caktuar, ligjëruesi, në varësi të kushteve sociale ku

⁴⁸ Van Dijk, Teun A. "Structures of discourse and structures of power." *Annals of the International Communication Association* 12, no. 1 (1989): 18-59, fq. 19-31.

⁴⁹ Van Dijk, T. "Structures of discourse and structures of power". In J. A. Anderson (ed.) *Communication Yearbook* 12. Newbury Park, CA: Sage, 1989, f. 163-83; Chilton, P. and Ilyin, M. (1993) "Metaphor in political discourse. The case of the common European house." *Discourse and Society* (4) (7)).

⁵⁰ Chilton, P. & Schöffner, Ch. (1997) "Discourse and politics". In T. van Dijk (ed.) *Discourse as Social Interaction*. Vol. 2. London: Sage, fq. 212.

⁵¹ Bourdieu, P. "Language and symbolic power". Harvard University Press, 1991, fq. 111-113.

ngjizet diskursi politik, shpalos një pjesë të rëndësishme të autoritetit duke synuar të rrisë besueshmërinë në audiencë.

Duke ndjekur mendimet e mësipërme, një pyetje që mund të ngrihet në një studim të tillë është: Cilët janë aktorët politikë që mund të jenë subjekt dhe objekt i kërkimeve në analizën e diskursit politik? Van Dijk-u shprehet se karakteristika bazë e diskursit politik është fakti se ai prodhohet nga politikanë⁵². Por, një këndvështrim tjetër i mundshëm që mund t'i japë përgjigje kësaj pyetjeje është përfshirja në këtë grup jo vetëm i politikëbërësve, si individë, institucione politike, qeveri, media apo edhe elektoratit e simpatizantëve, të cilët përfshihen në evente dhe operacione të ndryshme politike; por në diskursin politik duhet të marrin pjesë edhe të tjerë pjesëmarrës, si: qytetarët, votuesit, demonstruesit, disidentët, anëtarët e partive dhe kryesive e kështu me radhë⁵³. “Në këtë mënyrë, diskursi politik ngjizet në kontekste të ndryshme formale ose / dhe joformale.”⁵⁴. Kjo është një tjetër arsye pse diskursi politik dhe analiza e tij mbetet një fushë shumëdisiplinore studimi.

Edhe sipas Bayley-t, diskursi politik përshin një grup të gjerë dhe të larmishëm diskursesh, gjinish apo regjistrash, si: dokumentet e politikave të ndryshme, fjalimet ministrore, deklaratat për shtyp të qeverisë apo konferencat e shtypit, diskurset parlamentare, programet e partive, fjalimet elektorale e kështu me radhë⁵⁵. Përcaktimi i llojit të diskursit politik qëndron në situatën, pozicionin politik që politikani mban, në institucionin ku komunikohet diskursi, synimi që politikani ka gjatë diskursit, rezultati që ai synon të arrijë në fund të tij etj.

Nëse i referohemi studiuesve shqiptarë, do të ishte dobiprurëse t'i referoheshim dy profesorëve: Jani Thomait dhe Xhevat Lloshit. Në veprat e tyre, të dy këta studiues kanë marrë në shqyrtim stilin politiko-shoqëror dhe kanë evidentuar dhe analizuar disa prej tipareve karakteristike të këtij stili dhe tipologjie diskursi.

⁵² Van Dijk, T. "Political Discourse and Ideology". Paper for Jornadas Del Discurso Politico. Barcelona, UPF), 2001.

⁵³ Verba, S. et al "Citizen Activity: Who Participates: What do they Say". In The American Political Science Review 87(2), 1983.

⁵⁴ Graber, D. A. (1981) "Political languages". In D.Nimmo and K. Sanders (eds)Handbook of Political Communication.Beverly Hills: Sage, fq. 196.

⁵⁵ Bayley, Paul. "Analysing language and politics." *Mediazioni: Online Journal of Interdisciplinary Studies of Language and Cultures* (2005), tek http://www.mediazioni.sitlec.unibo.it/images/stories/PDF_folder/document-pdf/2005/articoli2005/4%20bayley.pdf, vizituar më 10.10.2017.

Sipas studiuesit shqiptar, Jani Thomai, stili politiko-shoqëror është gjuha e veprave politiko-shoqërore, e propagandës, e raporteve, e fjalimeve, e bisedave politike dhe e artikujve të kësaj fushe⁵⁶. Ky stil i veçantë është zhvilluar në dy variante kryesore: në variantin e veprave, të referateve, të fjalimeve, të broshurave, e shënimeve historike me karakter politik e shoqëror dhe në variantin e publicistikës (të gazetës e të revistës dhe të medias së folur). Në të dy variantet hyjnë shumë gjini, që nga informacioni i thjeshtë e artikulli i gazetës e deri te raportet e veprat politiko-shoqërore të letrarizuara, deri te përshkrimi, te reportazhi, te portretizimi artistik, te kujtimet (memuaret) etj.⁵⁷

Duke ndjekur të njëjtën logjikë, profesor Xhevat Lloshi, shprehet se në bazë të veçorive të komunikimit, stili i veprimtarisë shoqërore e politike ka nënstilet ku veçohen: •Publicistika; •Format gojore publike; •Shtypi; •Radioja; •Televizioni; •Agjitacioni e propaganda.⁵⁸ Të gjitha këto nënstile të komunikimit shoqëror, dhe veçanërisht atij politik, shpalosin karakteristika që janë sa të përbashkëta, po aq edhe dalluese nga njëra-tjetra për nga ndërtimi i mendimit, veçoritë e shprehjes së tij etj.

Ky punim që ka në fokus të studimit të tij diskursin politik, trajton dhe analizon më tepër atë nënloj të diskursit politik, që përfshin kryesisht fjalime politike, diskutime dhe bisedën apo intervistën politike, të cilat, sipas profesor Lloshit, përbëjnë format gojore publike⁵⁹.

II.2. Diskursi politik në Shqipëri

Të shkruash për diskursin politik në Shqipëri është një çështje sa e koklavitur po aq edhe intriguese. Ia vlen të theksohet gjithashtu se, në veçanti, “stili i sotëm politiko - shoqëror në gjuhën tonë ka nisur të kristalizohet që herët, me publicistikën e Rilindjes Kombëtare e më pas me shkrimet e Faik Konicës, Fan Nolit dhe të penave të shquara të publicistikës shqiptare⁶⁰. Së bashku me stilin e letërsisë artistike, stili politiko-shoqëror, ka luajtur rol të dorës së parë në njësimin e gjuhës standarde, në ngulitjen e normave dhe veçanërisht në pasurimin e saj me mjete shumëvlerëshe.

⁵⁶ Thomai, J. “Leksikologjia e Gjuhës Shqipe”, Toena, Tiranë, 2006, fq. 295.

⁵⁷ Po aty, fq. 229.

⁵⁸ Lloshi, XH. “Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika”, SHBLU, Tiranë, 2001, fq. 217.

⁵⁹ Lloshi Xh. “Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika”. SHBLU, Tiranë, 2001, fq. 218.

⁶⁰ Thomai, J. “Leksikologjia e Gjuhës Shqipe”. Toena, Tiranë, 2016, fq. 299.

Rrjedhimisht, diskursi politik në Shqipëri është më tepër një fenomen i shekullit XX. Rilindja Kombëtare, komunikimin e ideve të veta politike e bazonte si në komunikime të drejtpërdrejta, po ashtu edhe në materiale të shkruara e botuara. Këto të fundit ishin më tepër në formën e platformave politike dhe/ose në formën e artikujve publicistikë të shkurtër, të cilët kishin pak ndikim te audienca e gjerë për shkak të shkallës së lartë të analfabetizmit. Ndërkohë që forma tjetër e komunikimit, ajo e drejtpërdrejta që realizohej gojë më gojë, mund të cilësohet si një diskurs politik folkloristik. Gjuha e përdorur nuk ishte gjë tjetër veçse një formë e komunikimit të përditshëm. Në qeverinë e Ismail Qemalit, dokumentet e para ligjore përbëjnë fillesat e krijimit të një stili të përshtatshëm të shkrimit të tyre dhe terminologjisë së përdorur atje. Si akt të parë ligjor gjuhësor shqiptar merret *Kanuni i Zhurisë* në maj 1913, dhe si akti kryesor shërben *Kanuni i Përshtatshëm* i administratës civile të Shqipërisë në nëntor 1913.⁶¹

Një formë e tillë e komunikimit politik mund të themi që shkon deri në fillim të vitit 1920, kur Asambleja Kombëtare e dalë nga Kongresi i Lushnjës mori formën e një parlamenti dhe kur fjalimet në parlament, dhe më pas në Asamblenë Kushtetuese, filluan të ishin “ushqim” për gazetatat që filluan të shërbenin si përhapëse të ideve dhe fjalës politike. Këto gazeta filluan madje të mbanin edhe qëndrim politik, duke shërbyer si platforma të komunikimit të grupeve të ndryshme politike.

Gjithashtu, fillimet e periudhës 1912-1930, që përkojnë me shpalljen e Pavarësisë, krijimin e shtetit shqiptar, organizimin e tij, me ardhjen e princ Vidit në Shqipëri, dallojnë për terminologjinë e vet. Menjëherë pas shpalljes së Pavarësisë konstatojmë elementet e para të një diskursi politik të strukturuar dhe bashkë me të dhe tendencën e parë për përdorimin e fjalëve të huazuara, tendencë kjo e lidhur me faktin se pjesa më e madhe e elitës shoqërore e asaj periudhe ishte e arsimuar jashtë vendit. Përdoren terma kryesisht të marrë nga gjuhë me origjinë latine. Kështu, në formimin e termave të së drejtës që janë më mbizotëruesit e kësaj kohe, identifikohen fjalë si: memorandum, milicia, guvernanca, independencë, dekret, statut, monarki etj.

Po e njëjta tendencë vihet re edhe më vonë, veçanërisht pas vitit 1924, edhe pse herë pas here ka prirje puriste, duke tentuar të përkthehen në gjuhën shqipe terma politikë ose ligjorë. Kështu, p.sh., mund të përmendet rasti i termit “katundari” për komunë ose

⁶¹ Lloshi, Xh. “Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika”, SHBLU, Tiranë, 2001, fq.215.

përdorimi i termit “familje bujqish” në vend të “njësisë ekonomike agrare”, siç propozohej për t’u emërtuar në projektligjin për Reformën Agrare; ose edhe termi “dorëheqje në vend të rezignacion”. Për herë të parë, në periudhën midis dy Luftërave Botërore fillojnë e përdoren terma me karakter tërësisht politik, siç është rasti i termit *reformë, dorëheqje, rend, financa* etj.

Pas viteve `1930, në momentin kur brenda vendit dhe jashtë tij organizatat antizogiste filluan që të fusnin në vend orientime të reja politike, për pasojë ato pasuronin njëherazi fjalorin politik me koncepte, si: *komunizëm, imperializëm, marksizëm, leninizëm, Komintern*, apo edhe *social – demokraci, nacionalizëm, neo-shqiptarizëm* etj.

Pushtimi italian risolli edhe një herë tjetër ndikimin e gjuhëve të huaja në diskursin politik shqiptar. Kjo u shoqërua edhe me koncepte të lidhura ngushtë me formën fashiste të organizimit të komunikimit, si dhe në fjalorin e tij. Fillimi i lëvizjes komuniste dhe organizmi i Partisë Komuniste më 8 nëntor 1941, së bashku me ngjarjet dhe fenomenet që e shoqëronin, çoi në pasurimin e fjalorit politik shqiptar edhe me koncepte të ideologjisë komuniste. Kjo u pasua me shfaqjen e koncepteve të reja ose me ndryshimin e kuptimit të fjalëve të cilat njiheshin tashmë. Po ashtu, Legaliteti dhe Balli Kombëtar, bashkë me ardhjen e misionëve të para aleate, përmes mjeteve të tyre të propagandës pasuruan fjalorin politik gjatë luftës. Koncepte të cilat filluan të shfaqeshin gjithnjë e më tepër gjatë Luftës së Dytë Botërore në diskursin politik ishin të tilla si: *luogotenencë, federal, fasho, revolucionar, luftë e klasave* etj.

Pas Luftës së Dytë Botërore, vendosja e një sistemi ideologjik komunist, solli ndryshime thelbësore e politikisht të qëllimshme për t’u shkëputur nga “regjimi i vjetër”, e sidomos për të shmangur atë që njihej si “rendi borgjez”.⁶²

Emërtesa të tjera të rëndësishme u shndërruan, duke përfshirë koncepte me origjinë sovjetike, por edhe jugosllave, nga ku orientohej politika dhe perceptimi për politikën nga ana e komunistëve shqiptarë. Kështu, termi *bashki* u zëvendësua nga *Komitet Ekzekutiv*; termi *lokalitet* u përdor për të zëvendësuar emërtimin e njësisë të vjetra administrativo-territoriale.

⁶² Lloshi Xhevat. “Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika”. SHBLU, Tiranë, 2001. fq.215.

Gjithashtu, u shfaqën koncepte të reja si *sekretari i Partisë, sekretari i organizatës bazë, kooperativë, luftë klasash, kulak, aparatçik* etj. Një rast tjetër interesant: vihej re një përdorim i gjerë i mbiemrit *popullor*, i cili hasej në sintagma, si: *Republika Popullore, gjykata popullore, ushtria popullore* apo *këshilli popullor*. Nga ana tjetër, u zëvendësuan terma, si: *sindikata* me *bashkime profesionale, kryepunëtorë* me *brigadierë* apo *sipërmarrje* me *ndërmarrje*, apo *reformë* me *revolucionarizim* ⁶³, duke shmangur kështu të ashtuquajturat ngjyime ideologjike, të papranueshme për sistemin në fjalë.

Pas viteve `1990, diskursi politik pëson ndryshime thelbësore. Për herë të parë, në fjalorin e diskursit politik shqiptar futen sintagma si: *liri e fjalës dhe e ndërgjegjes, parime demokratike, ekonomi tregut, sipërmarrje e lirë* etj. ⁶⁴.

Në përgjithësi, nuk konstatohet ndonjë dallim i qenësishëm në mënyrën se si konceptohet dhe formësohet mesazhi politik, të paktën kjo deri në fund të viteve `90 dhe në fillim të shekullit të ri. Megjithatë, *internacionalizmi komunist* u zëvendësua nga *integrimi euro-atlantik*, gadishulli i Ballkanit u shndërrua në Evropën Juglindore, *disidentët*, nga persona që duheshin ndëshkuar, shndërroheshin në *heronj* etj.

Nga ana tjetër, edhe sot e kësaj dite, gjejmë ndikim të fortë të diskursit politik të periudhës së komunizmit, sidomos kur diskutohet për dallimin mes *ne* dhe *ata*, perceptimi i kundërshtarit politik si *antagonist* etj.

Megjithatë, vihet re një rritje e medimeve nga ku përçohet mesazhi politik dhe ka përpjekje cilësore për zhvillimin e këtij diskursi nga aktorë të ndryshëm politikë. Ndryshimi i formës së përçimit të këtij mesazhi ka bërë që të diversifikohet edhe përmbajtja apo mënyra e dhënies së tij. Aktualisht, ekziston një distancim edhe nga elemente të etikës politike, të cilat konstatoheshin lehtësisht si në diskursin midis dy Luftërave Botërore, po ashtu edhe në fillim të viteve `90.

⁶³ Lloshi Xhevat. "Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika". SHBLU, Tiranë, 2001. fq.216

⁶⁴ Samara M. "Rreth leksikut politik e shoqëror në gjuhën shqipe", ASHSH, Tiranë, 2008, fq. 39-40.

Shpesh, do të konstatohet bjerrje e cilësisë së mënyrës së komunikimit politik, duke shkuar drejt fjalimeve boshe, të cilat, në shumicën e rasteve, kanë nivel të ulët të kodifikimit dhe përzgjedhja stilistikore dhe semantike lë për të dëshiruar.

Që nga aktivizimi i komunistëve në Luftën Nacionalçlirimtare, konstatohet nxitja e një gjuhe të urrejtjes, përjashtimit, veçimit, izolimit etj. Për këtë arsye, në fund të Luftës së Dytë Botërore, Partia Komuniste Shqiptare, duke qenë se e kishte të qartë që pushteti politik mund të mbahej nëpërmjet nxitjes së urrejtjes, nxitjes së frikës, dhe ndjesisë së përjashtimit, bëri pjesë domethënëse të diskursit politik të drejtuesve të saj, gjuhën e urrejtjes. *Lufta e klasave, armiku i klasës, lufta dhe përpjekjet kundër imperializmit dhe social-imperializmit* përbënin disa nga temat kryesore të diskursit politik gjatë diktaturës komuniste.

Tipari i mësipërm dallues i periudhës së komunizmit është një nga tiparet thelbësore të trashëguara nga ajo periudhë në ditët e sotme, sidomos kur bëhet fjalë për diskursin politik, në rastet kur konkurrenca politike konsiderohet dhe orientohet si konkurrencë personale mes drejtuesve të partive dhe/ose grupimeve politike, ku një vend të rëndësishëm e zënë akuzat, që në rast se vërtetohen, përbëjnë minimalisht kundërvajtje penale.

II.3. Retorika, si bazë e diskursit politik

Analiza e diskursit politik mbështetet në dy shtylla kryesore: pragmatika dhe retorika. Aspekti retorik i kësaj qasjeje lidhet ngushtë me rendin apo rregullin, planifikimin e diskursit, që do të thotë gjenerimin e strukturave të tij sipas një perspektive dinamike.⁶⁵ Rrjedhimisht, Pragma-Retorika jo vetëm nuk qëndrojnë dot si të izoluara nga njëra-tjetra, por edhe zhvillohen në themelet e logjikës, ku bindja dhe aftësia bindëse e ligjëruesve ndërtojnë dhe përkufizojnë të gjithë aktin ligjërimor. Fairclough-u⁶⁶ thekson se politika nuk zhvillohet vetëm me anë të gjuhës, por pjesa më e madhe e politikës është vetë gjuha. Prandaj, një punim si ky i yni, ku synohet të analizohet diskursi politik me gjithë kompleksitetin që ai ofron, me gjithë gamën e tipareve, problematikave dhe

⁶⁵ Gross, A. G., & Dascal, M. (1999). "The Marriage of Pragmatics and Rhetoric. Philosophy and Rhetoric", (32), 107-130, fq. 107-110.

⁶⁶ Fairclough, N., "Language and power", Pearson Education, 1989, fq.23.

elementeve përfaqësuese të tij, nuk mund të anashkalojë një paraqitje shumë të shkurtër të Retorikës, rëndësisë së saj në komunikimin njerëzor dhe në diskursin, kryesisht atë politik.

Në fakt, Retorika është vlerësuar në mënyrë negative, veçanërisht kur lidhet me politikën, duke u nisur nga mospërputhjet që ekzistojnë midis argumentimit retorik dhe së vërtetës, duke qenë se argumenti retorik konsiderohet i mbushur me premisa apo konstatime jo të vërteta. Kështu, Retorika është etiketuar si lojë fjalësh, hollësira pa rëndësi, ‘fjalë boshe’⁶⁷, dëshirë për të arritur qëllimet personale me çdo kusht apo si ‘mbrojtje e së pambrojtshmes’⁶⁸ Një tjetër kuptim i retorikës është ai i ‘grandiloquence’, e cila është: përdorimi i gjuhës ‘pompoze’ por ‘boshe’.⁶⁹

Të njëjtin qëndrim duket të mbajë edhe Orwell-i te eseja “Politika dhe Gjuha Angleze”, në të cilën ai hedh idenë se të gjitha çështjet janë çështje politike dhe se politika është një masë gënjeshtërash, dredhie, shmangieje, marrëzie, urrejtjeje dhe skizofrenie. Orwell-i vë në dukje manipulimin, sidomos manipulimin semantikor që bëhet me anë të gjuhës së përdorur në lëmin e politikës nga politikëbërësit (ligjëruesit në punimin tonë). Sipas tij, “gjuha politike është ndërtuar e tillë që të bëjë gënjeshttrat të tingëllojnë të vërteta dhe vdekjen të respektueshme”⁷⁰.

R. Cockcroft-i dhe S. Cockcroft-i⁷¹ parashtrojnë një përkufizim dhe paraqitje më neutrale ndaj termit Retorikë. Për ta, retorika është “arti i diskursit bindës”, ku me “diskurs” parakuptojnë komunikimin e folur dhe të shkruar, ndërsa me “bindje”, “artin më të vjetër demokratik”⁷² si procesi i krijimit, i përforsimit apo i të ndryshuarit të besimeve apo veprimeve të njerëzimit.⁷³

⁶⁷ Herrick, J. A. “The History and Rhetoric: An Introduction”, Boston, MA: Pearson Education, 2005, fq. 1.

⁶⁸ Orwell, G. “Politics and the English Language” te Inside the Whale and Other Essays. Harmondsworth: Penguin, 1972, fq. 152

⁶⁹ Partington, A. “Persuasion in Politics: a Textbook”, Le dedizioni, 2010, fq. 14.

⁷⁰ Orwell, G. “Politics and the English Language”, te Inside the Whale and Other Essays. Harmondsworth: Penguin, 1972, fq. 152

⁷¹ Cockcroft, R. dhe Cockcroft, S. “Persuading People: An Introduction to Rhetoric”. London: Macmillan, 1992.

⁷² Partington, A. “Persuasion in Politics: a Textbook”, Lededizioni, 2010, fq. 9.

⁷³ Miller, G.R. “On Being Persuaded: Some Basic Distinctions”. Te James Price Dillard and Michael Pfau (eds.), “The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice”, Thousand Oaks CA, Sage, 2002, fq. 3-16.

Edhe pse sipas përkufizimit të Cockcroft dhe Cockcroft-it retorika lidhet me të gjitha format e komunikimit njerëzor, përdorimin më të shpeshtë e gjen në mënyrë të veçantë te diskursi publik. Gjuha mund të përdoret si mjet për bindjen me anë të forcës dhe për manipulimin e informacionit (në regjimet totalitare) apo për të arritur bindjen gjatë debateve, duke përdorur aftësitë bindëse (në sistemet demokratike).⁷⁴

Të bindësh njerëzit që të pranojnë versionin tënd të ngjarjeve, të ‘së vërtetës’ në krahasim me versionet e tjera, përbën thelbin e retorikës. Në Greqinë e lashtë hasen hapat e para të zhvillimit të retorikës.⁷⁵ Aristoteli e trajtonte retorikën si një pjesë të rëndësishme të aktivitetit njerëzor, si “aftësinë për të zbuluar të gjitha mjetet e disponueshme të bindjes për një temë,” dhe i klasifikoi mjetet e bindjes në tri kategori, të cilat përshkruhen nga R. Cockcroft-i dhe S. Cockcroft-i si mjetet e bindjes në tri kategori, të cilat përshkruhen nga ata si më poshtë:⁷⁶

1. bindja përmes personalitetit dhe qëndrimit;
2. bindja përmes zgjimit të emocioneve;
3. bindja përmes mendimit dhe arsytimit.

Disa trajtesa retorike bashkëkohore të paraqitura nga Foss-i dhe Trapp-i e përkufizojnë retorikën si “një aftësi të veçantë njerëzore për të përdorur simbolet e komunikimit me njëri-tjetrin”.⁷⁷ Në të njëjtën kahe shkon edhe Van Eemeren-i që e shikon retorikën si “art me anë të të cilit diskursi përshtatet për qëllimet e tij” dhe si një “studim të keqkuptimeve dhe sqarimit të tyre”.⁷⁸

Ndërsa, Burke-ja sugjeron se koncepti qendror i retorikës është bindja, dhe vazhdon më tej se “ju mund të bindni një njeri vetëm nëse flisni gjuhën e tij me anë të diskursit, gjesteve, tonalitetit, imazhit, idesë dhe identifikimit”.⁷⁹

⁷⁴ Partington, A. “Persuasion in Politics: a Textbook”, Lededizioni, 2010, fq. 13.

⁷⁵ Partington, A. “Persuasion in Politics: a Textbook”, Lededizioni, 2010, fq.16.

⁷⁶ Cockcroft, R. and Cockcroft, S. “Persuading People: An Introduction to Rhetoric”, London: Macmillan, 1992.

⁷⁷ Van Eemeren, Frans H. . “Strategic Maneuvring in Argumentative Discourse”. John Benjamins Publishing Company, 2010, fq.73.

⁷⁸ Po aty.

⁷⁹ Van Eemeren, Frans. “Strategic Maneuvring in Argumentative Discourse”. John Benjamins Publishing Company, 2010, fq.75. Burke (1950/1969 b).

II.4. Triada e mënyrave / metodave bindëse. Logosi, Etosi, Patosi

Në faza të ndryshme të studimit të diskursit , shumë studiues, qofshin mw tw hershwm apo edhe më modernë, e konsiderojnë **etosin** si komponenti më i rëndësishëm bindës. Etosi, si mënyrë bindëse, ka të bëjë me kornizën karakteriale të folësit, qëllimi i të cilit është të jetë i besueshëm. Pra, etosi nuk përbën karakterin real të folësit, por mënyrën se si ai dëshiron të duket, të shfaqet sa më bindës e i besueshëm përballë audiencës. Sipas Aristotelit, ekzistojnë tri kushte paraprake që i nevojiten folësit për t`u dukur bindës.

1. Kompetenca
2. Qëllimi i mirë
3. Empatia⁸⁰

Etosi i folësit transmetohet përmes vetë-portretizimit të tij, ai është kryesisht i ndikuar nga faktorë joverbalë dhe paraverbale të tij (elemente vokale, si p.sh., intonacioni i zërit, theksi etj.). të cilat mund të përdoren nga ligjëruesit për të theksuar elemente të caktuara të diskursit, më shumë sesa të tjerët dhe për të krijuar një situatë ligjërimore dinamike.

Etosi përqendrohet te propozuesi i argumentit dhe mund të kuptohet në aspektin e vetëparaqitjes. Funkzioni primar i etosit është që të vendosë agjentin politik brenda një strukture interaktive. Në fushatat elektorale, kandidatët konkurrojnë që të sigurojnë sa më shumë etos dhe votuesit tregohen të gatshëm t`u atribuojnë një etos të caktuar kandidatëve në lidhje me disa identitete kolektive që ata përzgjedhin.

Karakteristikat kryesore që lidhen me etosin e folësit janë: besueshmëria (siç perceptohet prej dëgjuesve; ngjashmëria (me audiencën); autoriteti (i lidhur me audiencën); reputacioni ose ekspertiza (në lidhje me çështjen).

Folësi mund të përdorë disa prej këtyre elementeve më shumë se të tjerët, e realizuar kjo në mënyrë të ndërgjegjshme ose jo. Megjithatë, ky fakt nuk përbën thelbin e analizës retoriko-ligjërimore, duke qenë se ajo që na intereson më tepër në këtë lloj analize është rezultati, jo qëllimi. Kështu, nuk ekzistojnë tipare “të mirë” apo “të këqij” në vetë portretizimin e folësit, sepse çdo veprim mund dhe duhet të interpretohet vetëm

⁸⁰ Aristotle, *Rhetoric*, 2.1.5-9, 1.2.11-19, tek <http://data.perseus.org/texts/urn:cts:greekLit:tlg0086.tlg038.perseus-eng1> ; Aristotle, *Nicomachean Ethics*, 2.1, tek <http://data.perseus.org/texts/urn:cts:greekLit:tlg0086.tlg010.perseus-eng1>

si i kontekstualizuar në situatën apo diskursin në fjalë. Për rrjedhojë, mund të përdoren termat “funksional” dhe “jofunksional” si terma të përshtatshëm për analizën performuese të folësit.

Faktorë të tjerë ndikues të Etosit janë elemente të tilla, si: veshja, fjalori/gjuha i/e përdorur, zhargonet, dhe aspekte të tjera sociale, si: shtresa shoqërore që i përket folësi, popullariteti i tij etj. Në varësi të situatës së diskursit, këto faktorë ndikojnë në realizimin e diskursit si proces dhe në receptimin e tij nga audienca. Përveç këtyre, folësi mund të përdorë pohime të caktuara që të pozicionojë veten në diskurs/diskurs, duke shfaqur parapëlqimet apo pakënaqësitë e veta apo edhe duke pozicionuar veten në një shtresë apo një grup të caktuar shoqëror. Kërkime të ndryshme që janë bërë në fushën e leadershipit, kanë treguar se “për të fituar besueshmërinë e ndjekësve, duhet të përpiqesh të pozicionohesh mes tyre, jo mbi to”.⁸¹

Sociologu Erving Goffman diskuton te “The Presentation of Self in Everyday Life” se çdo individ “luan” role të caktuara të ndryshme në varësi të kontekstit social, e realizuar kjo në mënyrë të ndërgjegjshme ose të pandërgjegjshme. “Kur një individ shfaqet para të tjerëve, në dijeni të plotë, ai projekton një përkufizim të caktuar të situatës së dhënë, te e cila konceptimi i vetes përbën pjesën më të rëndësishme”⁸². Prandaj, edhe politikanët (si ligjërues në punimin tonë) kërkojnë të shfaqin më të mirën e mundshme të vetes, duke iu përshtatur situatës ku diskursi mbahet.

Pozita sociale dhe autoriteti i folësit i atribuohen atij përmes përbërësve apo mënyrave të ndryshme të jashtme. Studime empirike kanë treguar se masat priren të dëgjojnë më me kujdes dhe të besojnë dikë që ka veshur kostum e kravatë, të cilat shërbejnë si tregues të drejtpërdrejtë e të qartë të autoritetit⁸³. Për pjesën më të madhe të njerëzve, politikanët e veshur me frak, papion e cilindër konsiderohen si njerëz të përgjegjshëm për peshën që marrin mbi supe, politikëbërës që mund të ndërtojnë institucione dhe të lehtësojnë jetën e qytetarëve. Kjo lidhet me bindjen se një politikan i aftë, duhet të jetë anëtar i elitës së shoqërisë.

⁸¹ Stephen D. Reicher, S. Alexander Haslam and Michael J. Platow, “The new psychology of leadership”, Scientific American Mind, 2007, fq. 22 – 29.

⁸² Goffman, E., “The Presentation of Self in Everyday Life”, University of Edinburgh. Social Sciences Research Centre, 1956, fq. 234-235.

⁸³ Cialdini, R. B., “Influence – The Psychology of Persuasion”, Success Media, 2001, vep. e red. 1984, 1993, fq. 100.

Por, në realitetin shqiptar konstatohen edhe politikanë kontraversë, të cilët priren drejt populizmit dhe thyejnë paradigmen e mësipërme. Për këtë arsye, sjellja prej pop-stari e Edi Ramës është, siç e thekson edhe Budini, një nga karakteristikat e sjelljes politike dhe diskursit të tij.⁸⁴

Po ashtu, imazhi i politikanit të veshur mirë, me karakteristikat e përmendura më lart, u shkatërrua gjatë periudhës së komunizmit, kur drejtuesit politikë e kohës për të dalluar nga politikanët e periudhës së Zogut, synonin të dukeshin si të zhveshur nga shenjat e “borgjezimit”.

Prandaj, në kontekstin dhe interpretimin e analizës sonë, duhet konkluduar që të tilla aspekte të pamjes së jashtme nuk kanë rëndësi jetike në formësimin e etosit

Patosi përbën ndikimin emocional që folësi ka te audienca. Synimi i çdo diskursi është të bindë audiencën, prandaj lipset që të krijohet te audienca një gjendje e përshtatshme emocionale.

- Emocionet janë të gjitha ato ndjenja që mund të ndryshojnë njerëzit në atë masë sa të ndikojnë te gjykimet e tyre. Të tilla emocione janë: mërzia, keqardhja, frika e pëlqimi, si dhe të kundërtat e tyre. Ne duhet të planifikojmë se çfarë do të themi për secilën prej këtyre, duke marrë në konsideratë tri elemente kryesuese. Po të marrim shembullin e emocionit të mërzisë: 1. Cila është gjendja mendore e njerëzve të mërzitur? 2. Kush janë njerëzit me të cilët mund të mërziten të tjerët? 3. Në cilat rrethana mërziten ato? ⁸⁵

Patosi synon të krijojë ndikim të favorshëm emocional te audienca, në funksion të diskursit në fjalë dhe objektit të tij. Në retorikë, nxitja emocionale e audiencës realizohet përmes stilit, përdorimit të gjuhës së përshtatshme, e cila mund të krijojë reagime emocionale te audienca. Qëllimi kryesor i patosit është të zvogëlojë aftësinë e audiencës për të gjykuar. Një mënyrë për të realizuar atë, është duke përdorur figura letrare në mënyrë të saktë dhe korrekte. Këto figura mund të përdoren për të rritur efektivitetin e të shprehurit, duke theksuar elemente të caktuara ose duke zbehur rëndësinë e disa elementeve të tjera me më pak rëndësi për qëndrimin e folësit ndaj audiencës.

⁸⁴ Budini B. “Edi Rama, politikani pop(ulist)-star”, UET Press, 2009, fq.34 dhe 46.

⁸⁵ Aristoteli, “Rhetoric”, 2.1.9.

Garth S. Jowett-i dhe Victoria O'Donnell-i paraqesin një tjetër model të bindjes në veprën e tyre “Propaganda and persuasion”. Ata e përkufizojnë bindshmërinë si “ një proces kompleks, ndërveprues dhe të vazhdueshëm. Në të përdoren simbole verbale ose joverbale, me anën e të cilave ligjvruarit synojnë të ndikojnë te njëri tjetri duke ua ndryshuar atyre qëndrimet ose sjelljet”⁸⁶. Marrësi i mesazhit “vë në kontrast apo krahasim mesazhin e marrë me repertorin e tij ekzistues, përvojat e tij të mëparshme ose me të dyja këto komponente”⁸⁷. Për të përkufizuar këto elemente, autorët përdorin termin “spiranca” dhe përfshijnë këtu: besimet, vlerat, sjelljet e normat e një grupi të caktuar”.⁸⁸

Logos-i, si term përfshin disa aspekte që lidhen ngushtë me përmbajtjen, strukturën dhe fuqinë argumentuese të diskursit. Ai e koncepton gjuhën më së shumti në nivelin e përmbajtjes, stilit deri-diku “përrulës” dhe cilësive shprehëse të saj. Logosi mund të zhvillohet si koncept përmes disa teknikave stilistikore e retorike, ku mund të përmendim: gjuhë abstrakte e teorike, citimi i fakteve, i analogjive historike dhe letrare dhe ndërtimi i strukturave argumentuese logjike.

Më e rëndësishmja mbetet lidhja mes fakteve të parashtruara në diskurs dhe realitetit. Megjithatë, kur flasim për diskursin politik, shkalla e vërtetësisë dhe se sa thëniet korrespondojnë me realitetin mbeten terma të pavendosur dhe relativë. Aristoteli quante Logos çdo argument i cili mund të përdorej për të provuar diçka apo, së paku, të shfaqej si i tillë. Aftësia për të përdorur logოსin ka të bëjë me dhënien e argumenteve në mënyrë të përshtatshme dhe të pranueshme nga audienca, në varësi të metodës së komunikimit.

Kështu, duhet bërë dallimi mes arsytimit logjik dhe atij retorik. Kur kemi të bëjmë me arsytim logjik, premisat janë eksplicite, të qarta e të dukshme. Në rastin e arsytimit retorik, premisat krijohen në varësi të audiencës e predispozitës për të besuar dhe për të arsyetuar, që kjo audiencë shfaq ndaj thënieve të kumtuara. Rrjedhimisht, qëllimi kryesor nuk është lidhja e fakteve të parashtruara në diskurs me realitetin, por lidhja e këtyre fakteve me realitetin që audienca ka në mendje, që shpeshherë nuk mbart asnjë të përbashkët ose fare pak të përbashkëta me realitetin. Prandaj, në diskursin politik ajo

⁸⁶ Jowett, G.; O'Donnell, V., “Propaganda and Persuasion”, Sage Publications, 2012, fq. 3.

⁸⁷ Jowett, G.; O'Donnell, V., “Propaganda and Persuasion”, Sage Publications, 2012, fq. 32.

⁸⁸ Po aty, f.33.

që ka më tepër rëndësi është arsyetimi retorik, pasi manipulimi i audiencave me argumentet e parashtruara nga ligjëruesit kanë për synim realitetin dhe faktet e këtyre të fundit.

II.5. Fan Noli, mjeshtri brilant i komunikimit politik. Fjalimi *par excellence* i tij para Lidhjes së Kombeve

Në funksion të analizës ligjërimore të diskursit politik të viteve 1929-1939, po ashtu në funksion të analizës së tri mjeteve themelore bindëse të Pragma-Retorikës, Etos, Logos, Patos, po paraqesim më poshtë analizën e fjalimit të konsideruar si *par excellence*, i mbajtur nga Noli para Asamblesë së Lidhjeve të Kombeve më 10 shtator 1924.

II.5.1. Noli në kohë dhe realitetet kombëtare dhe ndërkombëtare

Fan Noli, si figurë qoftë politike, qoftë letrare dhe publicistike, përfaqëson gjithë kompleksitetin e elitës intelektuale të periudhës së fundit të Rilindjes dhe periudhës së hershme të krijimit të shtetit të pavarur shqiptar. Një individ, i cili nga pikëpamja intelektuale, u formua jashtë territorit shqiptar. Edhe pse vinte nga shtresa e varfër e shoqërisë, ai arriti deri në poste të rëndësishme drejtuese, si posti i ministrit të jashtëm a të kryeministrit të një shteti që po hidhte hapat e tij të parë në arenën ndërkombëtare. Në të gjitha fjalimet e tij, në të gjithë artikujt e tij, Noli kujdesej të ishte sa konciz po aq edhe i qartë. Ai nuk synonte as të shprehte anësi politike a parapëlqime, bindje politike që mund të identifikohen si të majta apo të djathta. Nga ana tjetër, Noli tentonte të merrte dhe të fitonte vëmendjen e një audience, e cila, më së paku, ishte indiferente ndaj mesazhit.

Noli hyn me shumë ambicie në një kohë të caktuar historiko-letrare, që i jepte mundësinë të përçonte me veprën e vet shpjegime kombëtare ashtu si dhe paraardhësit, por në një fazë relativisht të përparuar, me një trashëgimi që ata e kishin ndërtuar nga hiçi. Kjo ishte një përparësi që ai e përforcoi me kontributet që solli edhe vetë. Retorika dhe veprimtaria e tij fillon diku pas kulmeve të Rilindjes dhe shfaqjes së asaj që shumë kritikë e mbajnë për nisjen e kohëve moderne të Shqipërisë. Raportet politike e mundësitë teknologjike të kufizuara në Shqipëri i dhanë format të veçantë kulturës së

asaj periudhe; mbi të gjitha, kjo përmbledhje kulturash ka ekzistuar edhe atëherë kur nuk ishte shteti shqiptar.

Retorika si formim dhe oratoria si shfaqje kanë performuar të gjitha prirjet e Nolit. Retorika e shfaqur në diskursin kompleks duket se bën pjesë në të gjitha e njëkohësisht i përmbledh të gjitha: një prift është orator, një gazetar është orator, një politikan është gjithashtu një orator, një diplomat po ashtu.

Shtypi i huaj do ta klasifikonte pa asnjë ngurrim si folës të klasit të parë dhe gjithashtu do të deklaronin se “mundi kundërshtarët me një mënyrë mjeshtërore, po kurdoherë me buzëqeshje të mbaruar”.⁸⁹

Shumë mjete gjuhësore përdoren në argumentimin politik të Nolit, si p.sh. përsëritja për të krijuar energji, aliteracioni për të krijuar fraza që mbahen mend, antiteza që zhvillon aftësinë për të parë të dyja anët dhe krijon një ndjenjë emergjence, si edhe analogjia historike. Të gjitha këto mjete gjuhësore, të përdorura mjeshtërisht nga Noli, kanë bërë të pasur, të larmishëm e mbi të gjitha shterues në argumente jo vetëm fjalimin e tij para Lidhjes së Kombeve, por edhe shumë pjesë të tjera të retorikës së tij.

II.5.2. Konteksti historiko – politik i mbajtjes së fjalimit të Nolit para Lidhjes së Kombeve

Vëzhgimi, përshkrimi dhe analizimi i kontekstit është dhe mbetet një nga faktorët më të rëndësishëm në analizën e diskursit politik. Janë pikërisht faktorët e ndryshëm historikë, politikë, socialë dhe ekonomikë që jo vetëm formësojnë një politikëbërës si ligjërues, por edhe ngjizin një përftesë ligjërimore të suksesshme, që mbart në vetvete të tëra këto elemente.

Duke ndjekur këtë këndvështrim, fjalimi i Fan Nolit, në shtator të vitit 1924, në Lidhjen e Kombeve, nga njëra anë është një ekstrakt i gjendjes ekonomike, politike dhe sociale në të cilën shteti shqiptar ndodhej në atë moment; nga ana tjetër, ai është një ekstrakt i verbërisë së kastës politike europiane, se paqja mund të ruhej me traktate dhe me diskurse të pafrytshme në Asamble.

⁸⁹ Manchester Guardian 27 qershor 1924.

Anëtarësimi i shtetit shqiptar në Lidhjen e Kombeve do të qe domosdoshmëri në momentin kur vetë ekzistenca e tij vihej në rrezik; dhe ishte po Noli, i cili, në vitin 1920, lëvdonte qëllimin fisnik të kësaj organizate⁹⁰. Në vitin 1924, kur dyert e Lidhjes së Kombeve iu mbyllën dhunshëm përpara, ai mbrojti anën tjetër të monedhës, ai nuk gjeti rrugë tjetër, veçse shpalosi “të vërteta të pakëndshme”⁹¹, të cilat fshiheshin pas marrëveshjeve të ditura apo të paditura.

Retorika e Nolit në atë fjalim ishin rezultat i një konteksti politik agresiv si në planin e brendshëm të shtetit shqiptar, po ashtu edhe në planin e jashtëm ndërkombëtar. Në qershor, Noli vjen në krye të një qeverie, “e cila ishte produkt i një lëvizjeje të armatosur, në të cilën u përfshinë dhe drejtues të lartë të ushtrisë dhe xhandarmërisë, duke dhënë kështu përshtypjen e një puçi ushtarak”⁹². Rrëzimi i një qeverie të ligjshme, shpërndarja e Asamblesë Kushtetuese dhe komplikimi i marrëdhënieve me fqinjët dhe fuqitë e kohës bënë, që në planin e jashtëm, qeveria e Nolit të ishte në fund të prioriteteve të Asamblesë.

Revolucioni i tetorit në Rusi kishte ngjallë frikën se lëvizje të ngjashme do të shpërthenin gjithandej në Europë. Sulejman Delvina, ministër i jashtëm i qeverisë së Nolit, ndër aktet ligjore të para që bëri, ishte t’i dërgonte sinjale qeverisë sovjetike për vendosjen e marrëdhënieve dypalëshe. Nga ana e vet, qeveria sovjetike në komunikimin me të dërguarit e saj në Europë shprehej se në Shqipëri gjendeshin si kushtet, po ashtu dhe figurat e përshtatshme për zgjerimin e veprimtarisë së tyre. Të dhëna për vlerësime të tilla të qeverisë sovjetike, por dhe plani për reformën agrare (sipas modelit sovjetik) ishin për ta themelet e një miqësie të fortë.⁹³ Qëndrimi i Britanisë së Madhe, Francës, Jugosllavisë, Italisë dhe Greqisë, të cilat si në Asamble, po ashtu edhe jashtë asaj, mbanin një qëndrim refraktar ndaj kërkesave të Nolit, përballë këtij të fundit, shtronin kërkesa dhe refuzime të njëpasnjëshme. Refuzimi më i madh ishte ai i një kredie 100 milionëshe nga Italia dhe më pas ai i një huaje të premtuar nga Asambleja e Lidhjes së Kombeve.⁹⁴

⁹⁰ Milo P., “Politika e jashtme e Shqipërisë”, Vëll. 1(1912-1939), botimet Toena, Tiranë, 2013, fq. 516.

⁹¹ Milo, P., “Raport i Grant-Smith Deaprtamentit të Shtetit” 8 nëntor 192, cituar te “Politika e jashtme e Shqipërisë”, Vëll. 1(1912-1939), botimet Toena, Tiranë, 2013, fq. 647.

⁹² “Historia e popullit shqiptar”, Vëll. 3.Periudha e pavarësisë, 28 nëntor 1912-7 prill 1939, botimet Toena, 2007, fq. 224-227.

⁹³ Milo, P., Milo P., “Politika e jashtme e Shqipërisë”, Vëll. 1(1912-1939), botimet Toena, Tiranë 2013, fq. 635-636.

⁹⁴ Milo, P., “Politika e jashtme e Shqipërisë”, Vëll. 1(1912-1939), botimet Toena, Tiranë 2013, fq. 647.

II.5.3. Teknikat bindëse e argumentuese të përzgjedhura nga Fan Noli në fjalimin e tij

Noli zgjedh që të ndjekë një përshkallëzim të vazhdueshëm, në formën e një progresioni aritmetik dhe gjithmonë, pas cilësdo shifre që jepte, ai i drejtohej kryesisë së Asamblesë, duke theksuar faktin se një ditë kjo shumë do të sigurohej nga Shqipëria. Logjika që Noli përdorte në këtë lloj përshkallëzimi, ishte ajo e një realisti. Ai kërkonte të ndërtonte premisën se, në mos në atë moment, në një moment tjetër, vetë Lidhja e Kombeve, në zbatim të funksioneve dhe qëllimeve të saj, do të vendoste të paguante dhe t'i jepte ndihmë Shqipërisë vlera të atilla parash, të cilat do të bënin qesharake huanë fillestare të premtuar.

Nga pikëpamja e logjikës që ndjek, Noli thekson se paqja nuk ka çmim, se paqja duhet të mbahet dhe të ruhet me çdo kusht, pavarësisht vlerave monetare që do të disbursoheshin. Noli, për të përforcuar logjikën e tij, se Lidhja e Kombeve ishte shndërruar në një mekanizëm burokratik, përdorte fjalën e zgjedhur, duke përdorur larmishmëri figurash letrare.

Kërkesës së vazhdueshme të përfaqësuesve të shteteve kryesore të Lidhjes së Kombeve, Noli i përgjigjet se Parlamenti, në kuptimin klasik të fillimshekullit XX, ashtu siç funksiononte në Evropë, nuk ishte gjë tjetër veçse “autopsi për së gjalli” e njerëzimit, vendi ku elitat sociale, ekonomike prodhojnë kushtet e luftërave si ajo që në atë kohë quhej Lufta e Madhe.

Noli vetë shprehte edhe një farë dyshimi te demokracitë liberale, të cilat, të qeverisura nga këto parlamente, janë jo të efektshme. Një nga shembujt që ai përdor është gjendja e kriminalitetit në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, e cila pas Prohibicionizmit⁹⁵, njohu vetëm rritje, sepse qeveria dhe Parlamenti me anën e këtij akti i dha mundësinë kontrabandistëve të kishin rolin e vetëm në tregtinë e alkoolit. Ai shpjegonte se ajo çfarë po bënte sistemi i Lidhjes së Kombeve nuk ishte gjë tjetër veçse të prodhonte fjalë. Ndaj, Noli zgjedh një mënyrë delikate, duke cituar Hamletin “Words, Words, Words”⁹⁶ për të treguar se ishte i barabartë me të tjerët. Sistemi i Lidhjes së Kombeve dhe i demokracive liberale, nuk bënte gjë tjetër, veçse prodhonte mekanizma

⁹⁵ Ligj vitit 1920 në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, sipas të cilit ndalohej konsumimi i alkoolit.

⁹⁶ Shekspir, “Hamleti”, Akti II, Skena II.

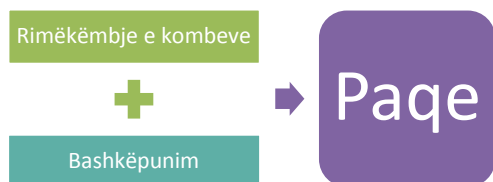
burokratikë, që prodhonin mekanizma të tjerë burokratikë me produkt final “ajrin e ngrohtë”⁹⁷, fjalët boshe.

Në fjalimin e tij, Noli argumentonte se plani i gjeneralit Dawes, nuk ishte gjë tjetër veçse një flluskë, e cila në të ardhmen kishte shumë gjasa të përkeqësonte marrëdhëniet financiare dhe ekonomike mes shteteve të rëndësishme europiane si Franca dhe Belgjika me Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Ndërkohë që dhënia e një huaje Shqipërisë do të fuqizonte shpresat për paqe në Ballkan. Noli argumentonte saktë, siç rezultoi edhe më vonë, se deri në atë moment, Lidhja e Kombeve nuk i kishte dhënë hapësirë fuqizimit të aspiratave paqësore të popujve. Lidhja e Kombeve ishte futur në rrugën e lidhjes së traktateve të pafundme, mekanizmave diplomatikë joefektivë. Vetë Noli shënon që kasta elitare e kohës, duke shfrytëzuar aspiratat e popujve për paqe, krijonte imazhin e një sistemi të qëndrueshëm. Duke cituar Nolin, ai thotë se kjo realizohej nëpërmjet atyre që ai i quan “fuska arbitrazhi, fuska çarmatimi, fuska sigurimi dhe superfuska shpërblimi”. Në të njëjtën kohë, ai parashtronte problemin e paqes së qëndrueshme në përgjithësi, dhe në Ballkan e Shqipëri në veçanti. Ai vlerësonte se nuk do të qe çarmatimi fizik (eliminimi i armëve, çarmatimi i palëve humbëse, kufizimi i kapaciteteve ushtarake të shteteve apo traktatet e mbrojtjes dhe të mandateve), ai që do të siguronte paqen.

Premisa nga e cila nisej Noli ishte ajo e bashkëpunimit; shtetet më të fuqishme në këndvështrimin e Nolit duhej të shmangnin tendencat luftënxitëse dhe ekstremiste qofshin këto me frymë nacionaliste, nëpërmjet një sistemi të ndihmës ekonomike, qoftë kjo edhe nëpërmjet huave. Ai vlerësonte se një hua që do t'i jepej Shqipërisë do t'i mundësonte asaj të mëkëmbej dhe të qëndronte si një partner i barabartë. Edhe pse fuqizimi ekonomik i Shqipërisë mund të dukej si një iluzion, ai argumentonte se nuk ishte një fuskë fjalësh, por një ide e shëndoshë, e cila do të garantonte paqe në Ballkan dhe ndoshta do të krijonte mundësitë për një Konfederatë Ballkanike në të ardhmen. Një sistem i tillë logjik është në nivelin e silogjizmit. Noli argumentonte duke ngritur një sistem të logjikës të bazuar nga niveli më i ulët për të arritur në një deduksion, i cili do të qe në përputhje me synimin e Lidhjes së Kombeve. Skema që ai përdor është sipas skemës së mëposhtme. Në këtë drejtim, logosi në fjalimin e tij përqendrohej në besimin

⁹⁷ Hot air, në origjinal fjalë boshe që kanë për qëllim të bëjnë përshtypje, parë te https://en.oxforddictionaries.com/definition/hot_air

se ekstremizmi e gjen veten te varfëria ekonomike dhe te padija. Ishte besimi i Nolit se Paqja do të arrihej kur kombet do të shihnin njëri-tjetrin si partnerë dhe jo kundërshtarë.



Në këtë fjalim Noli ngre njëkohësisht dhe një sistem tjetër logjik, atë që argumenton se veprimtaria e deriatëhershme e Lidhjes së Kombeve nuk kishte mundësi t'i ofronte zgjidhje të pranueshme detyrës së vetë Lidhjes. Kështu në fjalimin e tij Noli

vendoste në qendër sistemin e ndjekur deri më atëherë. Premisat që jepte Noli në këtë drejtim mund të identifikohen dhe si *sorites*. Noli nuk ngurronte të përmendte mendësinë mbizotëruese deri në atë moment. Ai rreshtonte me radhë përpjekjet e Lidhjes për mbajtjen e paqes duke vënë në të njëjtin plan, planin Dawes, traktatet e çarmatimit, konceptin e mandateve, të cilat në fund të fundit ishin të destinuara të dështonin:

- “po paqja nuk do vijë prej traktateve, këto janë të destinuara të hidhen shpejt a vonë në shportë”.⁹⁸

Duke ndjekur të njëjtën logjikë, të jepet përshtypja se elementi i borxhit ka ecur paralel me atë të paqes. Me kompozim kontrapunkti, Noli ka proceduar gati emocionalisht në këto prerje, që, për nga nevoja që demonstrojnë, mund të konsiderohen si paralele me njëra-tjetrën. Paqja është kontrasti jo figurativ, por ideor i borxhit dhe, mbi këtë bazë, është bërë dhe katalizator për kontrastin e përdorur nga Noli..

- “A do të pranoni atëherë, z. Sekretar i përgjithshëm, të më jepni atë huanë prej 400 milionë franga ar për të cilën ramë dakord para disa minutash.”⁹⁹

-

Enthymeme-a e përdorur nga Noli gjendet e shtrirë përgjatë të gjithë fjalimit, përmes argumentimit të tij se sistemi i ngritur në Lidhjen e Kombeve binte ndesh me synimin parësor të Wilson-it. Kështu, Wilson-i vlerësonte se “tregtia e lirë, çarmatimi, liria e deteve, eliminimi i marrëveshjeve të fshehta, garancitë për pavarësinë e shteteve

⁹⁸ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

⁹⁹ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

ballkanike etj., në kombinim me veprimtarinë e Lidhjes së Kombeve, do të ishin thelbi i ruajtjes së paqes në të ardhmen”.¹⁰⁰¹⁰¹

Noli ka argumentuar për sa më sipër, se këto pika ishin në rrezik për të mos gjetur zbatim real. Për më tepër, kur përmend shpirtin e Wilson-it, në mënyrë indirekte tenton t'i kundërvihet edhe akuzave që i bëheshin atij për bolshevizëm, pasi në planin e Wilson-it kishte një pikë të veçantë që i referohej ndihmës që i duhej dhënë Rusisë.

Në momentin që do të analizojmë patosin në fjalimin e Nolit, duhet pa diskutim të pranojmë se ndjesitë emocionale e mbështjellin të gjithë këtë moment ligjërues. Edhe pse pa qenë dëshmitar të drejtpërdrejtë të një fjalimi si akt ligjërues, i gjithë fjalimi i Nolit përçohet nga retorika plot me emocione e ndjenja.

- “Ahëre merrni kërkesën t'ime për një hua dhe vëreni në dosjet e vdekura të Sekretariatit dhe kyçeni mirë, po mbyteni sigurisht para se ta varosni në nekropolin t'uaj se munt të ngjallet prej të vdekunëve.”¹⁰²

Noli në mënyrë të drejtpërdrejtë shprehte pakënaqësinë e tij për mënyrën si kërkesat e tij dhe të Shqipërisë ishin trajtuar deri në atë moment. Ai nuk ngurron asnjë çast të krahasojë dhe konsiderojë Sekretariatit e Lidhjes si një *nekropol* të kërkesave, në këndvështrimin e tij, të kërkesave legjitime të popullit që përfaqësonte. Ai nuk ishte gjë tjetër veçse i “përunjuri prift”, i cili qëndronte në modestinë e tij para një mbledhjeje *gentlemen*-ësh. Një pikë thelbësore e patosit të Nolit në fjalimin e tij është dhe mënyra se si ai përshkruan *modus operandi*-n e Lidhjes së Kombeve deri në atë moment. Ai shkon deri në nivel sarkazme kur flet për burokracinë e tejskajshme të Lidhjes.

- Ç'është përfundimi i gjithë këtyre bisedimeve të mençme e të thella mi çarmatimin dhe traktate arbitrazhi? Çështjet ju referian një komisioni, o co; o ju referoj një nënkomisionit i cili do ta raportojë në komisjon. Dhe ky përfundimet do tja paraqitë ndonjë konference që do të mbahet ndo një herë në të pritmen. Kjo konferencë do tja raportojë këtë çështje përsëri një komisioni. Ky do ta referojë në nënkomision. Ky përsëri në Komision. Dhe ky me radhë e me radhë në Konferencën. Konferenca do ta pasojë me një votë të njëzëshme e cila do ti referohet Këshillës së Lidhjes së kombeve e cila do të shfaqë një lutje të përbashkët në i Madhi Perëndi në qiell. Pasi të shkojnë çështjet përmes këtij rrotullimi poetik të konferencave dhe kundër-konferencave, të raporteve dhe

¹⁰⁰ “Historia e popullit shqiptar”, Vëll. 3.Periudha e pavarësisë, 28 nëntor 1912-7 prill 1939, botimet Toena, 2007, fq. 129.

¹⁰¹ Hobsbawm E., “Epoka e ekstremeve, I rrëmbyeri shekulli i njëzetë (1914-1991)”, Çabëj, Tiranë, 1997, fq. 37-38.

¹⁰² Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

kundër raporteve dhe këshillave, më në fund do ti referohet Sekretarit të Përgjithshëm të Lidhjes i cili do t'i kyçë me kujdes në dosjet e pashpirt të Sekretariatit dhe do t'i mbajë këto për brezat e ardhmë.¹⁰³

Në funksion të patosit Noli përdor në mënyrë të përsëritur prozopopenë. Ai mishëron te tendencat militariste Molekun, një perëndi pagane të Lindjes së Mesme, së cilës i blatoheshin në formë sakrifice njerëz, dhe në mënyrë të veçantë fëmijë.

- Po para se të vijmë atje, le ta njohim një herë se jemi që të gjithë bajrak të egër sa kohë që i bëjmë kurbane njerëzish Moloh-ut të tribusë. Oh! I vritni, i varni. Ndiqini në të katër anët e botës këto perëndira barbare dhe anthropofage që kanë mbushur historinë e njerëzisë me kaq vuajtje, me kaq urrejtje, me kaq rrënim, me kaq tmerr, me kaq gjak me kaq frikë.¹⁰⁴

Moleku ka referenca të vazhdueshme në Bibël:

- “Nuk do të lejosh që asnjë prej trashëgimtarëve të tu t'i ofrohet Molekut; dhe nuk do të përdhosësh emrin e Perëndisë tënd.”¹⁰⁵
- “Do t'u thuash bijve të Izraelit: Cilido nga bijtë e Izraelit ose nga të huajt që banojnë në Izrael do që t'i japë Molekut ndonjë nga trashëgimtarët e tij, do të dënohet me vdekje; populli i vendit do ta vrasë me gurë.”¹⁰⁶

Por në praktikat e riteve të cilat mund të lidhen me marrëdhënie seksuale jo të lejueshme sipas ligjit të Moisiut:

- “... do të jem unë që do ta kthej fytyrën time kundër këtij njeriu dhe kundër familjes së tij, do ta shfaros në mes të popullit të tij atë dhe tërë ata që kurvërohen me të, duke u shitur para Molekut.”¹⁰⁷

Përdhosja e parimeve dhe mënyra jo e ndershme e të bërit politikë në sytë e njerëzve të thjeshtë ishte diçka e barazvlefshme me prostitucionin. Noli, duke iu referuar politikanëve si Molekë, përdorte figurën e paralelizmit midis luftës si praktikë barbare dhe rolit që ata duhet të kishin në parandalimin e saj. Për Nolin, duke e vënë theksin te nacionalizmi, nuk bëhej gjë tjetër veçse krijoheshin kushtet për të sakrifikuar jetë të pafajshme.

Noli shfaq ironi të theksuar edhe kur i referohet paradoksit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës në dy raste: në rastin e parë kur shprehet se do të parapëlqente në Asamblenë e Lidhjes edhe përfaqësues të tyre duke iu referuar Irlandezëve, të cilët ishin praktikisht

¹⁰³ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

¹⁰⁴ Po aty.

¹⁰⁵ Levitiku, 18:21

¹⁰⁶ Levitiku, 20:2

¹⁰⁷ Levitiku, 20:5

pikat kyçe të establishmentit politik të SHBA-së në atë kohë. Rasti i dytë i ironisë është kur ai shpreh paradoksin e krijuar nga prohibicionizmi në SHBA:

- Ju lutem gatvani një vënt të thatë, fort të thatë, në dosjet t'uaj të vdekura se si dini, mr Dawes është Amerikan dhe Amerika është një vend i thatë (pa të pira) goftë se prej kohe në kohë, me mënyra të nëndheshme, njomet, njomet me të vërtet shumë, vetëm me shaka... Me përpjekjet mirëdashëse të çizme sjellësve (kontrabandistëve).¹⁰⁸

Patosi i Nolit shprehet edhe atëherë kur ai përdor logjikën e ftohtë duke vlerësuar se edhe arsye për Shoqëria e Kombeve mund të cilësohej si:

- "...një ëndër, një utopi që i bën skeptikët të buzëqeshin dhe të shtrembërojnë buzët, kjo (Shoqëria e Kombeve) duhet të qëndrojë atje si një sfidë kundër lavdisë groteske militariste. Kjo duhet të qëndrojë atje si një vërtetim solemn i dëshirës së përbotshme për paqe. Kjo duhet të qëndrojë atje gjer sa bukuria e sajë, fisnikëria e sajë, shpirta njerëzore e sajë, nevoja e domosdoshme e qënies së sajë të kuptohen nga gjithë bota..."¹⁰⁹

Në këtë mënyrë, ai mban qëndrim emocional në momentin kur njihte domosdoshmërinë e një ngrehine të tillë si Lidhja e Kombeve në funksion të realizimit të konceptit të Wilson-it dhe dëshirës së atyre që i mbijetuan Luftës së Madhe për paqe. Në fund të fundit, ai pranonte faktin se ndërhyrja e Lidhjes së Kombeve ishte ajo që shpëtoi pavarësinë e Shqipërisë, duke i dhënë një kontribut të vlefshëm për paqen dhe rregullin në Ballkan. Patosi i Nolit shprehet dhe në thirrjen faustiane "Verreite Doch. Du bist so schön!". Një ëndërr e bukur, e cila duhej të kthehej në realitet, pavarësisht kostos për shpirtin e kujtdo që do të që i gatshëm të nënshkruante një marrëveshje me këtë Mefistofel të Paqes.

Patosi dallohet dhe kur Noli mban një qëndrim thuaj utopik për kohën. Ai vlerëson se e ardhmja nuk do të gjendej te sistemi deri në atë moment, por tek arsimimi. Ai shpreh qartë se kishte ardhur koha e kthimit të vlerat e idealizmit iluminist.

- "Po paqia nuk do të vijë prej traktateve, këto janë të destinuara të hidhen shpejt a von në shportë. Paqia do vijë nga shkollat. Duhet t'u mësojmë fëmijve që vrasja toptan është po ashtu një gjë kriminale sa edhe vrasja e veçantë. Duhet t'u mësojmë se perënditë t'ona të bajrakëve janë burimi i gjithë të këqijave, të cilat shikoj me radhë po e mendojnë njerëzinë. Duhet tu mësojmë se ka veç një perëndi të vërtetë, që duhet ti shërbejmë. Perëndia e njerëzisë, Perëndia e të

¹⁰⁸ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

¹⁰⁹ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

gjitha tribuve. Duhet tu mësojmë të bëhen anëtarë të nderçmë të super-shtetit që duhet të përmbledhë të gjitha tributë. Të bëhen qytetarë fisnikë të federatës së përbotshme e cila është në realizim e sipër, e cila do të realizohet me doemos. Kur djemtë tanë do të kenë mësuar këto të vërteta, atëhere do të kemi vetëm çarmatosjen morale e cila duhet të bëhet më parë nga çarmatosja materiale, po do të kemi bashkëpunimin e vërtetë e të gjithë fiseve të botës për paqen, përparimin dhe mbarë vajtjen ndërkombëtare, të cilat s'janë tjetër veç sende që vijnë rrotull subjektit.”¹¹⁰

Ai kalonte nga një qëndrim realist te një vlerësim utopik. Nga domosdoshmëria e marrëveshjes mes të gjitha palëve në kuadër të një sistemi për të cilin ai ishte i pari që e kritikonte, te perceptimi i një realiteti të skajshëm, ku palët do të eliminoreshin, ku nuk do të bëhej më fjalë për shtete, por për identitet gjithëpërfshirës, i cili do të garantonte të drejtat dhe liritë dhe do të ruante njëlloj vullnetin e të vegjëlve me interesat e të mëdhenjve. Në këtë pikë, te Noli gjejmë dy përsiatje të ndryshme, atë të ëndërrimtarit dhe atë të realistit. Përgjatë gjithë aktit ligjërimit, ai mbante dy qëndrime të ndryshme, nga njëra anë, atë të realpolitikës, kur theksonte domosdoshmërinë e ndryshimit të mënyrës së organizimit dhe të konceptimit të deriatëhershëm të Lidhjes së Kombeve; dhe rolin e nihilistit, kur kërkonte shembjen e strukturës mbi të cilën ishin ngritur kombet dhe shtetet. Në këtë pikë, mund të cilësojmë ngjasimet që gjejmë te vlerësimi i Nolit për sistemin politik mbizotërues, me perceptimin e Niçes për politikanët¹¹¹.

Në paragrafin e sipërcituar mundet të gjejmë lehtësisht zbërthimin konciz të Mbinjeriut, ku, nëpërmjet arsimimit, hapësira jetike intelektuale do t'i jepte rëndësi vullnetit të tij të shembte strukturat penguese për të arritur synimin final, lirinë.

Një pjesë e madhe e fjalimeve politike të ligjëruara në podiumin e parlamentit shqiptar qëndrojnë në fondin e Kuvendit të Shqipërisë. Por gojëtaria politike e tij nuk mbeti e kufizuar në këtë sallë, ajo u shpërfaq edhe në sferat më të larta të politikës kombëtare dhe ndërkombëtare. Zëri i tij kumboi në sallat e kongreseve dhe parlamenteve në shumë vende të botës, nga të cilat spikasin disa fjalime të tij në Lidhjen e Kombeve. Sipas prof. Arben Putos, fjalimet e Nolit në Lidhjen e Kombeve bënë përshtypje të madhe, “si shprehje e një erudicioni dhe oratorie të jashtëzakonshme, që shkrihej me guximin

¹¹⁰ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

¹¹¹ Nietzsche F., “Thus spoke Zarathustra”, Modern Library, 1917, New York, fq. 51-52.

politik dhe pavarësinë e mendimit, me origjinalitetin e trajtimit, me ndjenjën e spikatur të dinjitetit që frymëzon një kauzë të drejtë.”¹¹²

Etosi në fjalimin e Nolit gjendet i lidhur ngushtë me logosin. Noli, që në fillim kujdeset që t'i japë besueshmëri figurës, duke tentuar që nëpërmjet logosit, përzgjedhjes së fjalëve, shprehjeve, civateve të forcojë besueshmërinë e tij si një figurë e cila kishte të njëjtat të drejta, autoritet dhe karakteristika si anëtarët e tjerë në Asamble. Nëpërmjet erudicionit, ai i jepte shprehje *phroensis* ¹¹³. Kjo e fundit, pjesë e terminologjisë në gjuhën greke, i referohet një lloji të veçantë të njohurive dhe diturive që ka për bazë zbatimin e tyre në praktikë. Pra, *phroensis*, si pjesë e logosit të Nolit, konsiderohet në kuadër të rëndësisë që ndërthurja e logjikës me praktikitetin, që duke mbajtur parasysh kontekstin e parashtruar më lart, do të konsiderohej si një mjet sa frytdhënës po ashtu edhe interesant për t'u analizuar.

Konkluzioni i një njësie gjithashtu të gjatë të “Fjalimi në Asamblenë e Lidhjes së Kombeve” është zgjeruar në shkallën e operimit me metaforën:

- “E pra parlamenti është një sallë ku mblidhen politikanë pa shpirt për të bërë prova operate (vivisectionner) në trupin e gjallë të racës së tyre, një sallë plot me gazra helmues, gazra mbytës, gazra që shkaktojnë lot dhe të qeshura dhe gjithë gazrat e tjerë që u përdorën gjatë luftës së fundit për të dhënë fund e për të vendosur paqen, atë paqe për të cilën po flasim”.¹¹⁴

Në këtë rast, përfundimi ka ardhur mbi një figurë shumë të sofistikuar dhe të ngarkuar dhe me operime të shumëfishta brenda vetes. Procedimi ndodh në kushtet e një sigurie personale nga ana e Nolit, e cila demonstrohet jo vetëm përmes forcës së argumentave dhe ideve të parashtruara përgjatë gjithë logjikës ligjërimore që ai ndjek gjatë fjalimit, por edhe përmes efektit të ironisë që nuk mungonte si element aty. Efektet e një politike dhe e një fakti të dukshëm të luftës (“gazrat”) janë zhvilluar me një skemë jo paralele për nga kahu i vlerësimit të tyre (“që shkaktojnë lot dhe të qeshura”) përkundrejt paqes.

- “Ajo që është bërë në këta pesë vjet të shkuar pushon qetë-qetë në paqen e përjetshme, mbyllur fort, varrosur në dosjet e vdekura të Sekretariatit, të

¹¹² Puto A., “Demokracia e rrethuar, Qeveria e Fano Nolit në marrëdhëniet e jashtme”, Tiranë, 2010, fq. 365, 366, 371, 373.

¹¹³ Hughes, Gerard J. “Philosophy guidebook to Aristotle on ethics”, Routledge Psychology Press, 2001. fq.224.

¹¹⁴ Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>, vizituar më 10.10.2016.

ruajtuara me kujdes prej atij fort të ndershmit e të shquarit xhentëlmen që është Sekretari i përgjithshëm i Lidhjes së Kombeve.”¹¹⁵

“Loja” semantike e nisur me qetësinë dhe mungesën e veprimit në Lidhjen e Kombeve, përmes një “kreshendo-je” sinonimish kontekstuale të drejtuara nga “paqja e përjetshme”, ka rënë mbi epitetet e paravendosura të “xhentelmenit”, duke arritur një ritëm që ka zhvendosur funksionin e personit të evokuar bashkë me situatën në fund.

II.6. Teknikat e manovrimit strategjik në argumentimin politik

Gjatë këtij punimi do të vëmë re se ligjëruesit, politikanët shqiptarë që ne do të analizojmë, përmes pasazheve ligjërimore që ata kanë mbajtur në situata të ndryshme, tentojnë dhe kërkojnë të arrijnë synimet e veta përmes realizimit të strategjive, ndoshta më të rëndësishmet ndër të tjerat, ato bindëse. I gjithë diskursi politik duhet të ketë karakter argumentues.

Një nga strategjitë më të përdorura nga ligjëruesit politikë është përdorimi i *pyetjeve retorike*. Sidomos kur këto të fundit, sikur të sihin premisa, renditen pas njëra-tjetrës dhe pasohen nga një përgjigje që e jep po vetë ligjëruesi, në formën e një rezultati të pritshëm. Raste të tilla tipizojnë funksionin konativ të gjuhës, sipas të cilit qëllimi i ligjëruesve është bindja përmes arsyes dhe thirrjes së ndërgjegjes dhe sjelljeve të përgjegjshme:

- *Por çfarë mund të bëjë një kryebashkiak për punësimin dhe çmimet, nëse nuk rropatet natë e ditë për këtë problem? Nëse nuk bën të vetin edhe problemet e të tjerëve? Nëse nuk e ndjen deri në palcë përgjegjësinë e kësaj detyre? Asgjë.*¹¹⁶

Sfera politike është përgjithësisht e fokusuar në metodat të cilat përfshijnë argumentimin në një shkallë të gjerë, për sa kohë që kjo e fundit merr në analizë çështje të tilla, si: promovimi i pikëpamjeve politike të aktorëve politikë, po ashtu edhe i njerëzve të thjeshtë, negociatat që subjektet e ndryshme politike bëjnë me njëri-tjetrin, miratimin e ligjeve dhe akteve nënligjore, si dhe luftën ndaj kundërshtarëve politikë që mund të shpaloset në forma dhe mënyra të ndryshme. Madje, kjo e fundit konsiderohet

¹¹⁵ Po aty.

¹¹⁶ Basha shpall kandidaturën, 25 mars 2011, <http://www.lajme.gen.al/2011-03-25/lulzim-basha-fjalimi-i-plote-ne-shpalljen-e-kandidatures.html>, vizituar më 01.12.2016.

si sfida më e madhe e diskursit politik në të gjitha kohët, që kërkon edhe mjetet e veta specifike të të shprehurit.

Për hulumtuesit e pragma-dialektikës¹¹⁷, llojet e veprimtarive të lidhura me argumentimin në fushën politike janë të shumëllojshme. Van Emeren-i¹¹⁸ përmend disa prej tyre, si: fitimi dhe përdorimi i pushtetit, vendimmarrja kolektive për të mirën publike, mobilizimi i individëve për qëllime të përbashkëta, si dhe adresimi i efektshëm ndaj shpresave dhe frikërave të përbashkëta. Për të gjitha këto çështje, ligjëruesve u kërkohet që jo vetëm të jenë oratorë të efektshëm, por edhe të ruajnë standardet dialektike të arsyeshmërisë.

Në këtë mënyrë, argumentimi politik do të shihet si i lidhur ngushtë jo vetëm me tematikën e diskutuar dhe përshtatjen e argumenteve me të, por edhe me përzgjedhjen e stilit të të folurit/shkruarit, përzgjedhjes së fjalëve, përshtatjes së argumentit me besimet dhe ideologjinë e ligjëruesit etj.

Në studimin e saj, Edda Weigand-i paraqet një model të ri argumentimi, *Modelin e Lojës së Përzier*. Sipas pikëpamjeve të saj, qeniet njerëzore janë të afta të orientojnë vetveten në mjedisin rrethues dhe të negociojnë pikëpamje të kundërta në lojërat vepruese argumentuese. Kjo lojë e përzier, që ajo e emërton argumentim, luhet nga qeniet njerëzore sipas disa parimeve rregulluese (të cilat bëjnë ndërmjetësimin ndërmjet aftësive njerëzore dhe interesave), ekzekutuese (që udhëheqin veprimet e ligjëruesve sipas strategjive konjitive të tyre), dhe konstituive (të cilat përqendrohen te veprimi, dialogu dhe koherenca si ndërveprim i mjeteve të ndryshme komunikative).¹¹⁹

Sipas konceptit të relevancës/ përkitsshmërisë, në studimin tërësor të argumentimit duhet të bëhet qartë dallimi midis argumenteve relevante dhe irrelevante. Një argument cilësohet si relevant, atëherë kur është pjesë e një zinxhiri argumentues dhe si konkluzion ka tezën që duhet mbrojtur prej argumentuesit, dhe si irrelevant, atëherë kur shikëput vëmendjen e pjesëmarrësve nga detyra e tyre, duke e drejtuar linjën e arsyetimit

¹¹⁷ Pragma dialektika është një teori argumentimi e zhvilluar nga Frans H. Van Eemeren dhe Rob Grootendors, sipas të cilëve argumentimi mund të analizohet dhe vlerësohet në praktikë. Pra, argumentimi konsiderohet një akt diskursi kompleks.

¹¹⁸ Van Eemeren, F. H. "Strategic Maneuvring in Argumentative Discourse". John Benjamins Publishing Company, 2010.

¹¹⁹ Weigand E., "Argumentation: The Mixed Game", Springer, 2006, fq.60.

në një drejtim joproduktiv.¹²⁰ Në të tilla raste, njëlloj si me analiza të tjera me natyrë pragmatiko - ligjërimore, theksi vihet te roli i kontekstit në diskurs. Është pikërisht konteksti që përcakton nëse një argument është i përshtatshëm apo jo. Gjatë analizës sonë, sidomos kur të marrim në analizë rastet e moszbatimit të *maksimave të bashkëbisedimit* në diskursin politik, do të shohim se ligjëruesit tanë shpeshherë janë irrelevantë në përgjigjet që u japin pyetjeve të bëra. Është pikërisht maksima e mënyrës, një nga maksimat që e gjejmë të thyhet më tepër në analizat tona. Gjatë këtij punimi, ne i kemi kushtuar rëndësi të veçantë çështjes së moszbatimit të maksimave bashkëbisedimore të Grice-it, teoria e të cilit gjen zbatim në diskursin politik shqiptar. Për këtë analizë, mund t'i referohemi *Kapitullit të gjashtë* të disertacionit.

Fjalët dhe shprehjet që iu referohen lëvizjeve argumentuese për të paraqitur një pikëpamje ose argumentim, quhen tregues të argumentimit. Këtu mund të përmendim: strukturat e ndërmjetme, që mund të jenë “fjalë, togfjalësja apo edhe fjali. Këto struktura shprehin qëndrimin e përgjithshëm të ligjëruesit ndaj kumtit bazë, vlerësimin e përgjithshëm që ai i bën atij, si dhe tregojnë burimin e kumtimit dhe lidhjen kuptimore midis fragmenteve të një kumti a midis kumteve”¹²¹. Ato janë elemente kyçe në argumentim dhe lehtësojnë identifikimin dhe rindërtimin e lëvizjeve argumentuese në diskutimet dhe tekstet argumentuese. Përdorimi i frazave “sipas opinionit tim”, “sipas mendimit tim”, “mënyra se si unë e shoh”, “pra”, “prandaj” shërbejnë për të paraqitur një pikëpamje, ndërsa fjalët “sepse”, “me kusht që”, “si rrjedhojë” shërbejnë për të paraqitur një argumentim¹²². Të tilla struktura gjenden në diskursin politik për të realizuar funksionin argumentues të kësaj tipologjie diskursi.

Argumentimi politik bazohet, po ashtu, në disa mjete të tjera gramatikore që kanë të bëjnë me kohët e foljes. Një analizë e detajuar e përdorimit të kohëve të foljeve në diskursin politik do të bëhet nga ne në *kapitullin e katërt*, ku do të flasim më konkretisht për mjetet kohësive sintaksore të diskursit politik. Mbizotërimi i foljeve në kohën e ardhme dhe i strukturave sintaksore paralele në parakushtet e argumentit politik vënë

¹²⁰ Walton, D., “Foundamentals of Critical Argumentation”, Cambridge University Press, 2006, fq.273.

¹²¹ Çeliku M. “Sintaksë e gjuhës shqipe, Përbërësit sintaksorë”, Ilar, 2012, fq.242.

¹²² Van Eemeren, F. H.; Houtlosser P; Henkemans F. “Argumentative Indicators: A Pragma-Dialectical Study”. Springer, 2007, fq. 2.

në dukje veprimet që do të ndërmerren dhe realizohen në të ardhmen, në kontrast me të tashmen ose për të kuptuar dhe korrigjuar gabimet e së shkuarës.

Gjithashtu, përdorimi i foljeve modale, me të gjithë gamën e shprehësisë dhe përdorimeve që ato mbartin, mbeten në thelb të paraqitjes së argumenteve në diskursin politik shqiptar. Është vërtetuar se foljet modale gramatikalizojnë subjektivitetin e ligjëruesit¹²³. Kjo do të thotë se me anën e modalitetit, ligjëruesit shprehin këndvështrimet e tyre, normalisht të ndryshme ndaj dukurive të ndryshme. Kështu, me anë të foljeve modale shprehet qëndrimi i ligjëruesit lidhur me veprimin e emërtuar nga folja ndjekëse, si i mundshëm apo i pamundshëm, i lejueshëm apo i palejueshëm, i detyrueshëm e i domosdoshëm apo i padetyrueshëm, i sigurt apo i pasigurt, i nevojshëm apo i panevojshëm etj. Për të gjitha arsyet e parashtuara më lart, mund të arrijmë në përfundimin se foljet modale shërbejnë për të realizuar argumentimin dhe manovrimin strategjik në përftesa ligjërimore të ndryshme.

Në gjuhën shqipe, ato përdoren të ndjekura nga një folje me kuptim leksikor të plotë në mënyrën lidhore ose në disa forma të pashtjelluara. Në varësi të shkallës së modalitetit që ato shprehin, foljet modale mund të jenë:

1. Absolute, ato që e shprehin veprimin si të detyrueshëm e të domosdoshëm (siç janë foljet: *duhet* + folje në mënyrën lidhore; *do* + folje në pjesore; dhe *kam/jam* + forma e pashtjelluar e tipit për të larë), apo
2. Relative, ato që e shprehin veprimin si të mundshëm a të lejueshëm, folja *mund* + folje në mënyrën lidhore.

Të tilla raste të përdorimeve të foljeve modale në diskursin politik do të gjenden më së shumti të analizuara në *kapitullin e tretë*, ku ne do të marrim në shqyrtim aktet e të folurit dhe përdorimet e tyre në kontekste të ndryshme historike, kulturore e sociale.

¹²³ Fitzmaurice, S., "The Grammar of Stance in Early Eighteenth-Century English Epistolary Language". tek: C. Meyer and P. Leistyna (eds.) *Corpus Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 2003, fq. 108.

Kapitulli III

Aktet e të folurit

Për punimin e këtij kapitulli, përveç autorëve të mirënjohur, teoritë e të cilëve kemi shfrytëzuar për analizat tona, duhet të përmendim edhe kontributin e studiueses shqiptare Alma Pogoni¹²⁴ në punimin e disertacionit “Ilokutiviteti në gjuhën shqipe”.

III.1. Fillesat e teorisë mbi Aktet e të folurit. Wittgenstein-i me “Traktatin” dhe “Hulumtimet filozofike”

Wittgenstein-i njihet si ndër filozofët e parë, të cilët nisën të studiojnë dhe të analizojnë gjuhën e përditshme dhe kuptimet e saj. “Traktati”¹²⁵ është vepra e tij, në të cilën diskutohet në lidhje me pohimin se për të folur një gjuhë, na mjafton të njohim sintaksën e kësaj gjuhe, duke anashkaluar kështu kuptimin. Aty ai shprehet se “kufizimet e botës sime janë kufizimet e gjuhës sime”¹²⁶; gjë që nënkupton se ne e njohim botën nëpërmjet gjuhës, që në fakt i referohet gjuhës ideale, dhe çdo pasqyrim i realitetit ose duhet ta gjejë formën e saktë për t’u shprehur, ose mbetet i pashprehur si diçka e pamundur.

Gjuha e “Traktatit” të Wittgenstein-it nuk është gjuha e zakonshme. “Një fakt i thjeshtë, shkruan autori, përbëhet nga emra. Ai është një lidhje në seri, një varg emrash”¹²⁷ [...] “Është e qartë që analiza e fakteve të realitetit mund të na çojë drejt fakteve të thjeshta, të cilat përbëhen nga emra që duhen kombinuar menjëherë.”¹²⁸

Përveç “Traktatit”, një vepër tjetër e Wittgenstein titullohet “Hulumtime filozofike”, në të cilën ai vendos në qendër gjuhën e përdorimit të përditshëm dhe funksionin e saj, duke hequr dorë nga ndërtimi i një gjuhe ideale si nevojë për shprehjen filozofike. “*Kur flas për gjuhën (fjalë, fjali etj.), pohon ai, e kam fjalën për gjuhën e përditshme. Por,*

¹²⁴ Pogoni A. “Ilokutiviteti në gjuhën shqipe”, (Disertacion), Fakulteti i Histori-Filologjisë, Tiranë, 2016.

¹²⁵ Wittgenstein, L. “Tractatus Logico-philosophicus”, London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1922 [1961].

¹²⁶ Wittgenstein, L. “Tractatus Logico-philosophicus”, London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1922 [1961], 2.16.

¹²⁷ Po aty, 4.22.

¹²⁸ Po aty, 4.22.

*mos vallë kjo gjuhë është shumë e rëndomtë dhe materiale për ato që na duhet të themi?*¹²⁹

Ai vazhdon më tej: “[...] Të mendosh një gjuhë është të mendosh për një formë të jetës [...]”¹³⁰; “[...]Të folurit e një gjuhe është pjesë e një veprimtarie [...]”¹³¹. Në këtë mënyrë, ai e trajton gjuhën si lojë, duke përfshirë këtu çdo lloj aspekti që ajo ka: si gjuhësor, po ashtu edhe jashtëgjuhësor. Lojërat gjuhësore që ai përmend nuk kanë të bëjnë me një set të pandryshueshëm tiparësh, por me një grup elementesh gjithmonë në lëvizje. Më tej ai shton se “llojet e fjalive, përtej atyre përshkruese, janë të panumërta, po ashtu edhe përdorimet e tyre”.¹³²

Llojet e ndryshme të “lojërave të diskursit”, si p.sh., të dhënit e një urdhri, të përshkruarit e një objekti, të raportuarit e një ngjarjeje, të formuluarit e një hipoteze, të paraqiturit e rezultateve të një eksperimenti, të pyeturit, të falënderuarit, të luturit etj., të përmendura si shembuj pas këtij pohimi të rëndësishëm, janë shumë të ngjashme me ato që më vonë u quajtën *akte të të folurit*.

III.2. Teoria e akteve të të folurit sipas Austin-it.

III.2.1. Dallimi midis thënieve konstatuese dhe atyre performuese

Kur flasim rreth teorisë të akteve të të folurit, duhet të përmendim domosdoshmërisht emrin e themeluesit të saj, Austin-in dhe studimin e tij të famshëm “Si të veproh me anën e fjalëve”.¹³³

Austin-i ishte i pari që përdori termin “akte të të folurit”, por kontributi i tij në këtë fushë do të pasqyrohet dhe pasqyrohet nga një studiues tjetër, Searle-i, studimin e të cilit do ta marrim në konsideratë më poshtë në punim.

Për të bërë dallimin mes dy llojeve thëniesh, atyre konstatuese dhe performuese, në hyrje të ciklit të leksioneve¹³⁴, Austin-i vëren se jo të gjitha pohimet (të vërteta apo jo) janë

¹²⁹ Wittgenstein, L. *Philosophical Investigations*, Oxford: Blackwell, 1953

¹³⁰ Wittgenstein, L. “*Philosophical Investigations*”, Oxford: Blackwell, 1953, 1.19.

¹³¹ Po aty, 1.3.

¹³² Wittgenstein, L. “*Philosophical Investigations*”, Oxford: Blackwell, 1953, 1.20.

¹³³ Përkthim i autorit, në origjinal “How to do things with words”.

¹³⁴ Austin, J. L. “How to do things with words”. Oxford: Clarendon Press.1962, fq. 1-12

përshkruese, ndaj, për të shënuar këto lloje thëniesh, ai zgjedh të përdorë termin *konstatuese*. Më pas, thënieve konstatuese Austin-i i kundërvë ato lloje thëniesh të cilat:

a) nuk përshkruajnë, tregojnë apo konstatojnë diçka, pra, nuk mund të jenë të vërteta ose false;

b) nuk mund të jenë thjesht “diçka e thënë”, por janë pjesë e veprimit të shprehur përmes tyre.

Kështu Austin-i bën dallimin midis konstatueseve dhe performueseve, dallim të cilin ai e mbështetet në analizën e kushteve të vërtetësisë / të pavërtetësisë, në kundërvëniet me kushtet e përmbushjes / të mos përmbushjes. Në këtë logjikë, me anën e thënieve konstatuese, thuhet diçka, e cila në thelb mund të jetë e vërtetë ose jo. Në të kundërt, thënit performuese synojnë të realizojnë diçka përmes të thënit dhe mund të jenë të përmbushura ose jo¹³⁵. Përpos kësaj, është konteksti, i cili konsiderohet si elementi kryesor dallues midis thënieve konstatuese dhe performuese.

Ai vë re se trajtimi i pohimit jo si një fjali, por si një akt diskursi bën që kjo tërësi të trajtohet si një “veprim” ose “performim”, dhe të afrohet me konceptin e performueses.¹³⁶ “Duke konsideruar një thënie në një situatë të caktuar të diskursit, e kuptojmë se edhe pohimi apo konstatimi i diçkaje është performimi i një akti”.¹³⁷ Dallimi midis konstatueseve dhe performueseve, ose “teoria e veçantë”, mendohej se shpërfaqte dallimin e thënieve të cilat janë pohime ose përshkrime, dhe thënie që ndryshojnë prej të parave dhe mund të jenë pretime, kërkesa, zotime, paralajmërime etj.

Një tjetër dallim që Austin vëren mes thënieve konstatuese dhe atyre performuese ka të bëjë me cilësitë gramatikore dhe leksikore të ndryshme që ato kanë. Te kriteret, ai përmend p.sh., përdorimin e foljeve performuese, veta I njëjës, koha e tashme, mënyra dëftore, forma veprare.

Megjithatë, jo vetëm foljet mund të kenë karakter performues. Në këtë kategori mund të përfshihen edhe leksema të tilla, si , *autorizim*, *autorizuar*, *premtim*, *detyrim* etj., ndajfolje dhe shprehje ndajfoljore, por edhe lidhëza, pjesëza etj. Të tilla elemente

¹³⁵ Austin, J. L. “How to do things with words”. Oxford: Clarendon Press.1962, fq. 16-18.

¹³⁶ Po aty, fq.22-24.

¹³⁷ Po aty, fq.138.

leksikore rrisin forcën shprehëse të thënies. Po ashtu toni i zërit (intonacioni, forca e shqiptimit), faktorët e lidhur me gjendjen shpirtërore të folësit dhe dëgjuesit, konteksti i përfuturit të thënies etj. mund të ndikojnë drejtpërdrejtë në karakterin performues të thënies.¹³⁸

Duke qenë se thëniet konstatuese kumtojnë informacion faktik, ose diçka që ka ngjarë vërtet ose që pritet të ndodhë, sepse ashtu është planifikuar, ndërsa thëniet performuese kumtojnë kryesisht vlerësimin e folësit për atë çka ka ngjarë ose pritet të ndodhë, le të shqyrtojmë shembujt e thënieve të mëposhtme të shkëputura nga diskursi politik gjatë diktaturës komuniste në Shqipëri.

- Me këtë vijë të drejtë të Partisë në bujqësi, me *mekanizimet, kullimin e ujitjen* e tokave, me *shërbimet kulturore*, me *përgatitjen e kuadrove teknike*, me *rritjen e njohurive agroteknike në masë* etj. etj. është krijuar mundësia të bëjmë një hap të madh përpara në bujqësi.¹³⁹
- *Kalitja politike e ideologjike e njerëzve* është bërë dhe po bëhet vazhdimisht e më e madhe.¹⁴⁰
- Çështja e *edukimit të rinisë* është një problem i madh sepse kush ka rininë me vete, ai ka të ardhmen.¹⁴¹
- *Preokupimi* për rininë është *preokupimi* për sigurimin e së ardhmes së atdheut.¹⁴²

Gjatë diskursit politik, në mënyrë të veçantë, në diskursin e këtij lloji gjatë sistemit diktatorial, ligjëruesit kanë tendencën të shprehen duke përdorur si aktet konstatuese ashtu edhe akte performuese. Në aktet konstatuese, pra në dy thëniet e para, Hoxha liston elemente lehtësisht të konstatueshme, ose të cilat pretendohet se janë të konstatueshme si pasojë e të qënurit elemente reale dhe jo nocione abstrakte. Si rregull, në këto akte përdoren një sërë emrash që identifikojnë arritje të pretenduara, sipas një rendi që ligjëruesi e cilëson domethënës ose logjik. Duke përdorur enumeracionin, ligjëruesi kujdeset që theksi logjik të bjerë te elementi më i rëndësishëm në listë.

Ndërsa, me anën e akteve performuese, ligjëruesi synon të shprehë synime dhe objektiva që ose ishin në zhvillim e sipër, ose do të ndodhnin në të ardhmen. Në dy thëniet e dyta. Hoxha lë të kuptohet se cili do të jetë synimi i tij dhe i forcës politike që

¹³⁸ Austin, John, "How to do things with words", Oxford: Clarendon Press, 1962, fq.22-24.

¹³⁹ Hoxha Enver, "Vepra", Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 46.

¹⁴⁰ Hoxha Enver, "Vepra", Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 51.

¹⁴¹ Hoxha Enver, "Vepra", Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 41.

¹⁴² Po aty.

ai përfaqëson, duke paralajmëruar në këtë mënyrë masat që do të merren/intensifikohen në një moment të dytë. “Rinia” mbetet fokusi i interesit të të dyja thëniet performuese. Në secilin nga rastet shprehet angazhimi i folësit, dhe jo vetëm për çështjet që kishin të bënin me rininë, forcën dhe edukimin e saj. Përmes tautologjisë “preokupimi ... është preokupim...”, shpaloset synimi i rritjes së ndikimit të rinia, jo sepse ajo është pjesa më aktive e prodhuese, por sepse ajo është e ardhmja e grupimit politik që përfaqësonte ligjëruesi, një garanci për vazhdimësinë e “diktaturës së proletariatit”.

Thëniet e mësipërme i përdorëm thjesht për karakter ilustrues të ndarjes mes akteve konstatuese dhe performuese, por për një këndvështrim më të gjerë dhe të detajuar të akteve të diskursit, karakteristikave dhe dallimeve mes tyre, ne do të mbështetemi më tutje në klasifikimin që studiuesi Searle ka realizuar për to.

III.2.2. Klasifikimi i akteve të folurit sipas Austin-it

Te studimi i tij “Si të bësh gjëra me fjalët”, Austin synon të formësojë një teori të përgjithshme të akteve të folurit. Austin-i dallon në shqiptimin e një thënieje tri akte të ndryshme nga njëri-tjetri:

- a. *Akti lokutiv*, është akti i të shqiptuarit të një shprehjeje të kuptimshme, e shprehur ndryshe, ai është akti i të thënit të diçkaje sipas rregullave të një gjuhe¹⁴³. Në kuadër të aktit lokutiv, Searle-i bën dallimin mes tri akteve, përkatësisht, atij fonetik (akti i të shqiptuarit të tingujve), fatik (akti i të shqiptuarit të fjalëve) dhe retik (përdorimi i fjalëve me referencë të përcaktuar).¹⁴⁴
- b. *Akti ilokutiv*, përbën aktin e qëllimshëm, që shpreh synimin e folësit dhe që mbart një forcë të caktuar konvencionale. Akti ilokutiv ka të bëjë me të shpallurit, të urdhëruarit, të paralajmëruarit, të premtuarit etj. Sipas Austin-it, midis aktit lokutiv dhe atij ilokutiv qëndron dallimi mes “të thënit” dhe “të bërit” e diçkaje.
- c. *Akti perlokutiv*, ka të bëjë me efektin, pasojën e të thënit të diçkaje, si p.sh., të bindim, të nxisim, të ndalojmë, madje edhe të çuditim apo të

¹⁴³ Austin, John, “How to do things with words”, Oxford: Clarendon Press, 1962, fq.22-24.

¹⁴⁴ Austin, John, “How to do things with words”, Oxford: Clarendon Press, 1962, fq. 95-96.

mashtrojmë. Ndryshe nga akti ilokutiv, akti perlokutiv dhe ndikimi i tij mund të arrihet tërësisht apo pjesërisht edhe pa shprehje gjuhësore lokutive. Kështu, mund ta frikësosh dikë (efekti perlokutiv) duke ia drejtuar armën, duke mos thënë asgjë.¹⁴⁵

Klasifikimi që Austin-i bën për aktet e të folurit ka si bazë llojin e forcës ilokutive, së bashku me kriterin gramatikor të foljeve (veta e parë njëjës, e tashme, dëftore, veprorë). Austin-i përdor provat e bëra mbi performueset eksplicite, për të bërë dallimin e 5 grupeve të mëdha të akteve ilokutive:¹⁴⁶

1. **Vendimet**, kanë të bëjnë me nxjerrjen e një përfundimi zyrtar ose jozyrtar (vlerësim, llogaritje ose njësim) mbi të dhëna ose vlerësime të fakteve (për aq sa ato janë të dallueshme). Aktet që bëjnë pjesë në këtë grup, kanë lidhje të dukshme me të vërtetën dhe të pavërtetën; saktësinë dhe pasaktësinë; drejtësinë dhe padrejtësinë.
2. **Ushtrueset**, kanë të bëjnë me ushtrimin e forcës, të drejtave ose ndikimit shoqëror. Një ushtruese, është dhënia e një vendimi, jo vlerësimi pro apo kundër rrjedhës së një veprimi.
3. **Zotueset**, përfshijnë premtimin ose angazhimin për të bërë diçka. Ato parakuptojnë angazhimin, por përfshijnë edhe deklarin apo shpalljen e qëllimit, akte të cilat nuk janë premtime, si dhe disa shprehje të paqarta, të cilat mund të quhen “betime”.
4. **Reagueset**, janë akte që lidhen me reagimin ndaj sjelljes dhe pozitës së njerëzve të tjerë dhe shprehjes apo shfaqjes së qëndrimeve apo ndjenjave të tyre.
5. **Përshkrueset**, janë akte të shpjegimit dhe parashtrimit, duke përfshirë parashtrimin e ideve, argumenteve dhe fakteve të realitetit. Mbi këtë grup, Austin-i vetë bën mjaft debate për raste kufitare, pra, kur këto janë, gjithashtu, vendime, ushtruese, reaguese ose zotuese, si dhe për raste të tjera, kur ato mund të ngatërrohen me akte të thjeshta të përshkrimit të ndjenjave, të veprimeve etj.

¹⁴⁵ Austin, John, “How to do things with words”, Oxford: Clarendon Press, 1962, fq. 108.

¹⁴⁶ Po aty, fq.147-163.

III.3.1. Aktet e të folurit sipas Searle-it dhe teoria e tij për Aktet e të folurit

Searle-i, në studimin e tij “Aktet e të folurit: Një ese në filozofinë e gjuhës”, në dy punime të tij: “Një klasifikim i akteve ilokutive”, si dhe në “Shprehje dhe kuptim: Studime në teorinë e akteve të të folurit”, rimerr dhe zhvillon idetë e Austin-it për aktet e të folurit, të quajtura ndryshe edhe akte ilokutive.

Searle-i pohon dhe analizon faktin se të flasësh një gjuhë, është të zotërosh një formë të caktuar sjelljeje të qëllimshme. Gjatë komunikimit gjuhësor folësi ka një qëllim të caktuar dhe, sapo dëgjuesi të kuptojë këtë qëllim (qëllimin e folësit për t’i thënë atij diçka) dhe të kuptojë, gjithashtu, saktësisht atë që i thuhet, folësi ka arritur t’ia komunikojë atij (dëgjuesit) atë që kishte për t’i thënë.¹⁴⁷

Ai dallon tri akte të dallueshme të performuara nga një thënie¹⁴⁸:

1. Shqiptimi i fjalëve (morfemave, fjalive), të cilin Searle-i e ka quajtur **akti i të shprehurit**, i cili është i ngjashëm me konceptin e Austin-it për aktin fonetik.
2. Referimi dhe predikativiteti ose **akti propozicional** ndodh atëherë kur dy akte ilokutive kanë të njëjtin referim dhe predikativitet. Për Searle-in, referimi përbën një akt të të folurit dhe, si të tilla, shprehjet referuese ai i klasifikon gramatikisht në katër grupe¹⁴⁹:
 - Emra të përveçëm, p.sh., “Sokrati”, “Italia” etj.
 - Sintagma (Fraza) emërore të përbëra në njëjës.
 - Përemrat, p.sh., ky/kjo, ai/ajo, unë.
 - Titujt, p.sh., “kryeministri”, “presidenti” etj.

Searle-i përmend tri aksioma për referimin. E para është **aksioma e ekzistencës**, që do të thotë se çdo gjë që referohet duhet të ekzistojë, në të shkuarën, të tashmen apo të ardhmen. E dyta është **aksioma e identitetit**, e cila lidhet me vërtetësinë; dhe e treta

¹⁴⁷ Searle J. R., “Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language”, Cambridge: Cambridge University Press, 1969, fq. 17-18

¹⁴⁸ Po aty, fq. 42-45.

¹⁴⁹ Searle J. R., “Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language”, Cambridge: Cambridge University Press, 1969, fq.77.

është **aksioma e dallimit**, e cila ka të bëjë me aftësinë njohëse dhe dalluese të ligjëruesve për ta dalluar atë send apo entitet nga sende apo entitete të tjera.¹⁵⁰

3. **Akti ilokutiv** mund të shfaqet në forma të ndryshme, si: akte të të pohuarit, të pyeturit, të komanduarit, të premtuarit etj., që arrihen me anë të performimit të një fjalie në kushte të caktuara. Searle-i thekson se performimi i një akti ilokutiv parakupton ekzistencën e aktit propozicional dhe të aktit të të shprehurit.

III.3.2. Klasifikimi i Akteve të të folurit sipas Searle-it

Duke kundërshtuar dhe duke nxjerrë në pah probleme në klasifikimin që Austin-i i bëri akteve të të folurit, Searle-i propozon një tjetër lloj kategorizimi për to.¹⁵¹ Kështu, ai dallon pesë grupimet e mëposhtme:

III.3.2.1. Aktet paraqitëse në diskursin politik

Paraqitëset, janë akte, qëllimi ilokutiv i të cilave është që folësi të marrë përsipër vërtetësinë e aktit të thëniezimit, pra, të pohimit të një fakti të caktuar. Kështu, ligjëruesi duhet të japë garancinë e tij personale për ato fakte që parashtron.

Këto akte shprehen kryesisht me fjali dëftore. “Fjalja dëftore e ka përgjithësisht foljen (kallëzues, këpujë a gjymtyrë kryesore) në mënyrën dëftore, e cila tregon në përgjithësi një fakt real. Gjithashtu kallëzuesi mund të jetë edhe në mënyrën habitore a në kushtore, ose, kur fjalja është e varur, edhe në lidhore”¹⁵².

- Për herë të parë prej më shumë se një dekade, Shqipëria dhe ekonomia e saj humbasin vlerësimin e domosdoshëm për t’u konsideruar një destinacion tërheqës e nxitës për investimet e huaja. Ky vlerësim nga “S&P” është *de facto* një sinjal “SOS” për çdokënd që kërkon dhe planifikon apo kanë nisur tashmë procesin e një investimi në vendin tonë.
- Kujtojmë se vlerësimi dhe parashikimi i “S&P” për Shqipërinë nga viti 2007 e këndeje ka qenë “Stabel”. Edhe në vitet e pikut të krizës botërore, kur vlerësimi u ul për shumë vende të zhvilluara të botës, vlerësimi për Shqipërinë mbeti “Stabel”. Efektet e krizës globale u ndien, u prekën në ritmet e ulëta të rritjes

¹⁵⁰ Searle J. R., “Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language”, Cambridge: Cambridge University Press, 1969, fq.82.

¹⁵¹ Po aty, fq. 12-20.

¹⁵² ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe” (Vëllimi II), 2002, fq. 413.

ekonomike, por stabiliteti ekonomik dhe kolonat kryesore të këtij stabiliteti nuk u cenuan¹⁵³.

Në dy pasazhet e mësipërme me ligjërues Lulzim Bashën, paraqiten përmbledhtazi interpretimet e folësit, bazuar te të dhënat e institucioneve të huaja financiare. Këto të dhëna, të bazuara në analizat e palëve të treta, pa interesa politike të drejtpërdrejta, sipas ligjëruesit plotësojnë kushtin e vërtetësisë. Për më tepër, ligjëruesi u referohet fakteve të ditura dhe të pranuara tashmë, siç janë publikimet e viteve të kaluara. Ai i përdor aktet paraqitëse për të argumentuar më tej një qëndrim sa më të pranuar nga audienca.

- Nga ana tjetër, dua t'ju them se përveç hallit të parë, që është zvarritja pa fund për të marrë legalizimin që s'erdhi kurrë, halli i dytë, që përveç pagesës së shtetit ju është dashur të paguani edhe faturën e pushtetit, kemi konstatuar dhe hallin e tretë, që dy vitet e fundit janë hapur një numër i pafund gjyqesh për shkak të legalizimeve kuturu.
- Nga ana tjetër, ne kemi ndryshuar rrënjësisht skemën e dokumentacionit. Kush do të bëjë dokumentacionin, që nuk e ka kryer sigurisht, se ata që e kanë kryer dhe që quhet dokumentacioni i plotë, siç janë këtu disa, do të marrin sot letrat dhe do ta mbyllin.¹⁵⁴

Në rastin e copëzave të diskursit të Edi Ramës, ky i fundit nuk bën gjë tjetër, veçse referon në mënyrë të vazhdueshme një situatë e cila presupozohet të jetë fakt i ditur dhe i pranuar dhe kriteri i vërtetësisë përmbushet nga të dhënat statistikore të institucioneve që operojnë pranë qeverisë. Përdorimi nga ana e folësit i fjalëve: dokumentacion, lista, letra, me morinë e ngjyimeve kuptimore dhe stilistikore që ato mbartin, rrisnin besueshmërinë dhe forcën argumentuese të ligjëruesit përkundrejt audiencës që ka përballë.

III.3.2.2. Aktet udhëzuese në diskursin politik

Udhëzueset, janë akte, qëllimi ilokutiv i të cilave lidhet me përpjekjen e folësit për ta udhëzuar dëgjuesin që ai të bëjë (ose të mos bëjë) diçka. Ato mund të jenë udhëzime “të përmbajtura”, në trajtën e ftesës, sugjerimit etj., por edhe “të forta”, në formën e

¹⁵³ Basha L., “Mashttrim-zhbërje-përkeqësim, tri fjalët kyçe të tre muajve të parë të kësaj qeverisje”, tek <https://pd.al/2013/12/basha-mashttrim-zhberje-perkeqesim-tri-fjalet-kyce-te-tre-muajve-te-pare-te-kesaj-qeverisje/>, më 12.12.2013, vizituar më 20.12.2017

¹⁵⁴ Rama E., “Nis epoka e re për legalizimet”, tek <https://kryeministria.al/newsroom/nis-epoka-e-re-per-legalizimet/>, vizituar më 20.07.2017

urdhrit, komandës, këmbënguljes etj. Ato mund t'u referohen edhe gjendjeve të shprehura psikologjike, si ajo e dëshirës (urimit, nevojës).

Mjetet e shprehjes së akteve udhëzuese në gjuhën shqipe janë të llojllojshme. Një nga mjetet për të bërë dallimin midis llojeve të ndryshme të fjalive është shprehja e modalitetit, pra të shprehurit e qëndrimit të folësit ndaj asaj që kumton, në lidhje të ngushtë me realitetin objektiv. Ky qëndrim i folësit në gjuhën shqipe mund të shprehet: me mënyra të ndryshme të foljes, me anën e të cilave folësi mund të shprehë qëndrimin e tij ndaj realitetit objektiv, duke e paraqitur atë si të dëshirueshëm, të mundshëm, të vërtetë etj.; me anë të foljeve me vlerë modale, me anë të pjesëzave modale etj.

Fjalitë nxitëse, me performimin dhe vlerën ilokutive që kanë, përfshihen në klasën e udhëzueseve. Ata shërbejnë për të shprehur kërkesën e qartë të folësit për realizimin ose mosrealizimin e diçkaje dhe japin shfaqje të ndryshme të vullnetit të tij, që prej urdhrit të prerë deri te propozimi, porosia, këshilla, lutja, pranimi¹⁵⁵ etj.

Nga sa paraqitëm më lart, *aktet udhëzuese* në diskursin politik në gjuhën shqipe mund të realizohen në disa mënyra:

1. Në shumë raste të akteve udhëzuese vihet re përdorimi i mënyrës urdhërore të foljeve, veta e dytë numri njëjës dhe shumës.

- “*Lëshojeni atëherë dorën tonë, mos u kapni pas nesh dhe mos e fëlliqni fjalën e madhe “liri”!*”¹⁵⁶
- “*Zbatojeni këtë plan sa më shpejt të jetë e mundur!*”¹⁵⁷
- “*Shihni! Është bërë pajtim me trockistët, duke pasur edhe lidhje me ta dhe i kanë mbajtur nëpër shtëpi*”¹⁵⁸.
- “*Bëni kujdes dhe për çdo gjë dilni me konkluzione!*”¹⁵⁹

Urdhërorja e këtij tipi vetvetiu vendos një raport vertikal midis urdhëruesit dhe të urdhëruarit, i cili është tipik për një regjim totalitar, dhe që përngjason, pa dyshim, me një institucion ushtarak, që funksionon nëpërmjet riprodhimit dhe zbatimit mekanik të një vullneti të vetëm. Kështu, vendosen në raport urdhërzimi dy grupe tërësisht të ndara nga njëri-tjetri: dhënësi i urdhrit, i cili mban përgjegjësinë e urdhrit ose shërben si burim

¹⁵⁵ ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe” (Vëllimi II), Tiranë, 2002, fq.129 – 131.

¹⁵⁶ Lenin cituar tek, Hoxha, Enver. “Vepra”. Vëll. 1. Shtëpia Botonjësë “Naim Frashëri”, 1970, fq. 71

¹⁵⁷ Po aty fq.75.

¹⁵⁸ Po aty fq.73.

¹⁵⁹ Hoxha, Enver. “Raporte e Fjalime 1976 – 1977”. Shtëpia Botuese “8 Nëntori” 1980, fq. 63.

i forcës ilokutive të ligjëratës dhe, nga ana tjetër, zbatuesi i urdhrit, ai që do të çojë në vend vullnetin e të parit.

Për të vazhduar idenë e paraqitur më lart, duhet theksuar se karakteristikat kryesore të totalitarizmit janë sfondi ideologjik dhe racionimi i ndërgjegjes publike, që shumë studiues i referohen edhe si sugjerim total politik i mendjes.¹⁶⁰ Mungesa për arsye objektive dhe/ose eliminimi i asaj shtrese të brishtë të inteligjencës shqiptare ekzistuese bëri që gjuha të mos krijonte vetiu bazat e një evolucioni standardizues - një prirje vetëzhvilluese kjo, e cila qëndron në thelb të çdo elementi kulturor. Evolucioni gjuhësor tashmë mund të realizohej vetëm në mënyrë të përqendruar dhe duke pasur parasysh kufizimin, copëzimin, dhe diktatin e organit të vetëm politikëbërës dhe vendimmarrës, Partinë. Ja pse, vetëzhvillimi i gjuhës si element kulturor bëhej më i vështirë¹⁶¹. Nuk duhet të harrojmë se në një sistem diktatorial, mbajtësit e pushtetit kontrollojnë në mënyrë kapilare çdo element të jetës. Për këtë arsye, edhe gjuha, si pjesë e gjallë e jetës dhe vetëdijes social kulturore të njerëzve, është objekt i prirjes dhe dëshirës për t'u kontrolluar në një sistem diktatorial.

Rrjedhimisht, në këtë përcjellje vertikale të urdhrave dhe direktivave, ajo që mbetej të realizohej nga njerëzit e thjeshtë, masat, ishte veç bindja dhe besimi që ajo që po u thuhej ishte alternativa më e mirë e mundshme dhe e realizueshme.

Në diskursin politik e pas viteve '90, të krijohet ideja se më së shumti, përdorimi i foljeve në mënyrën urdhërore bëhet më i rrallë si fenomen gjuhësor e politik. Mënyra e perceptimit të komunikimit hierarkik nga lart-poshtë, edhe në demokracitë hibride, nuk cilësohet si politikisht korrekte. Si rregull, aktet urdhëruese përdoren vetëm në ato raste kur:

- a. U referohen institucioneve;
- b. Jepen si shembuj të një mesazhi të nënkuptuar, kryesisht nga ana e kundërshtarit politik.

Në këtë kuptim, do të konstatojmë dy prirjet e mësipërme të pasqyruara konkretisht në shembujt pasues. Kështu, në rastin e parë, ligjëruesi Sali Berisha sfidon haptazi

¹⁶⁰ Vehbiu, A. "Shqipja totalitare. Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990". Tiranë, Shqipëri: Botime Çabej, 2007, fq. 25.

¹⁶¹ "Dokumente Kryesore të Partisë së Punës të Shqipërisë", Vëll. VI, 1971 – 1975, Vendim i Byrosë Politike të KQ TË PPSH "Mbi zhvillimin e mëtejshëm të punës kërkimore-shkencore"; Shtëpia Botuese "8 Nëntori", Tiranë 1978, fq. 36 – 37.

institucionet përgjegjëse që në përmbushje të detyrimit për informim, të nxjerrin të dhënat që ai pretendon se fshehin në shkelje të hapur të transparencës. Duke shfrytëzuar postin e tij si deputet i Kuvendit, ligjëruesi e përdor aktin urdhërues, ngaqë gëzon autoritetin dhe privilegjet ligjore për të artikuluar një të tillë. Për më tepër, Berisha urdhëron që pala përballë të ndryshojë qëndrimin e vet specifik në këtë kontekst, duke iu përafruar cilësisht standardeve që pretendohen të përmbushen.

Në rastin e dytë, kemi të bëjmë me një urdhër të nënkuptuar, si pasojë e mungesës së koherencës mes diskursit dhe pretendimeve të palës kundërshtarë. Në mënyrë të menjëhershme, ligjëruesi tregon edhe arsyen e mungesës së koherencës (nuk mundet të denoncohet korrupsioni te personi përgjegjës për korrupsionin). Duke personifikuar korrupsionin si fenomen, me një individ specifik, synohet t'i jepet forcë më e madhe aktit urdhërues të nënkuptuar.

- A e dini që tani ministrinë e drejtojnë bandat, e kontrollojnë hakmarrja, ndaj shkohet poshtë e më poshtë. Në cilin muaj ka pasur 47 të vrarë, *nxirrni* statistikat janë shpirta njerëzish. Ndaj dhe duhet të jeni ndryshe.¹⁶²
- Mos reagimi i Ramës ndaj këtij rasti, ndaj këtij skandali ku është përfshirë ministri i tij dhe stafi i tij i ngushtë, është një mesazh i qartë për qytetarët. *Mos denonconi* korrupsionin, sepse korrupsioni jam vetë unë, thotë Edi Rama.¹⁶³

2. Në kontekste të ndryshme politike, jo vetëm në sisteme totalitare, vihet re zëvendësimi i mënyrës urdhërore me mjete të ndryshme gjuhësore, që gjuha shqipe padyshim i ofron. Një prej tyre është ndërtimi me folje modale pavetore “duhet”, e cila shërben për ta paraqitur urdhrin si shprehje ose si pasojë e rendit të sendeve, ose e domosdoshmërisë objektive; duke ia hequr çdo nuancë arbitrariteti që sjell me vete ndërtimi me urdhërore¹⁶⁴. Kjo bëhet për t'i dhënë nuanca sa më objektive procesit të urdhërzimit në fjalë.

- ... prandaj ne *duhet të stërvitemi dhe të organizohemi* sa më mirë.¹⁶⁵

¹⁶² Berisha S., Berisha: “Qeveria përdhosi dinjitetin e shqiptarëve, shkarkime masive në administratë”, tek <https://pd.al/2013/12/berisha-qeveria-perdhosi-dinjitetin-e-shqiptareve-shkarkime-masive-ne-administrate/>, vizituar më 10.11. 2017.

¹⁶³ “Kryeministri u kërkoi qytetarëve të denoncojnë tek ai dhe ministrat”. Në rastin më të parë, Rama nuk shqyrtoi letrën me fakte e informacion për tenderin e Veliajt për EAG., tek <https://pd.al/2014/12/rama-beri-thirrje-per-te-denoncuar-korrupsionin-por-injoron-ankesen-qe-denoncon-abuzimin-e-veliajt/>, vizituar më 10.11. 2017.

¹⁶⁴ Vehbiu, Ardian. “Shqipja totalitare: tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”. Çabej, 2007, fq. 104.

¹⁶⁵ Hoxha, Enver. “Raporte e Fjalime 1976 – 1977”. Shtëpia Botuese “8 Nëntori” 1980, fq. 81.

- Elementet e dëmshme *duhet t'i demaskojmë* para masës popullore.¹⁶⁶
- Kudo *duhet të ndihet* fryma e Partisë, e punës komuniste. *Duhet të krijohen* të tilla organizata të forta, të cilave armiku nuk mundet t'i bëjë asgjë me luftën e vet. *Duhet të lidhemi* aq shumë me masën dhe të shkrihemi në të, saqë armiku mos na lëndoje.¹⁶⁷
- Këto plehra të shoqërisë *duhet t'i vulosim* dhe *t'i vëmë* në shtyllën e turpit dhe të përbuzjes¹⁶⁸!
- Gjithë anëtarët e Partisë *duhet t'i lexojnë* proklamatat tona, *t'i studiojnë*, se në to gjejnë vijën politike të Partisë sonë, *duhet të studiojmë* literaturën sepse vetëm në këtë mënyrë pajisemi me dije¹⁶⁹.

Edhe pse folja modale pavetore “duhet” e shënjon domosdoshmërinë si të pavarur nga pjesëmarrësit në diskurs, është e vetëkuptueshme se kjo domosdoshmëri përcaktohet nga personi ose entiteti ligjërimor që po e përfton thënien. Në të gjithë rastet e mësipërme, ligjëruesi, Enver Hoxha, përtej dëshirës apo synimit për t'u fshehur pas shumësit, Partisë etj. shpreh qartazi forcën udhëzuese në formën e urdhrave dhe direktivave të fjalës së tij.

Për të përforcuar idenë e mësipërme, duhet pohuar se diskursi politik, deri në 1990-ën, mbeti i kushtëzuar nga ajo që paracaktonte në mbledhjet e Byrosë Politike dhe Komitetit Qendror të PPSH-së. Ai nuk ishte produkt i konkurrimit të ideve, por i një diktati vertikal. Në këto kushte, diskursi do të fillonte me legjendën e vendit tonë si “shkëmb graniti” dhe përfundonte me thirrjet për të mbajtur lart “flamujt e kongreseve, fitoreve” etj.

Pavarësisht ngjyimeve disi totalitare të përdorimit të foljes modale “duhet” në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste, natyrshëm vërejmë se e njëjta folje modale, me të njëjtin modalitet urdhërues, përdoret dhe pranohet në mënyrë të gjerë edhe në diskursin politik të ditëve të sotme. Shembujt që do të parashtrojmë më poshtë dëshmojnë raste interesante të përçimit të udhëzimeve edhe në këtë periudhë të zhvillimit politik dhe gjuhësor shqiptar.

- Reforma në drejtësi është dhe *duhet të jetë* një reformë, ku të përfshihen të gjithë¹⁷⁰.
- Qytetarët, *duhet të informohen* për keqqeverisjen, për faktin se ata 6 muaj më parë u mashtruan. Në zonat tona zgjedhore, në media, në çdo formë komunikimi

¹⁶⁶ Hoxha, Enver. “Vepra”. Vëll. 1. Shtëpia Botonjëse “Naim Frashëri”, 1970, fq. 59.

¹⁶⁷ Po aty, fq. 65.

¹⁶⁸ Po aty, fq. 73.

¹⁶⁹ Po aty, fq. 76.

¹⁷⁰ Rama E., “Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje!”, <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-cfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/> vizituar më 10.12.2017.

duhet të bëjmë të ditur, se asnjë prej premtimeve të qeverisë nuk po mbahet dhe nuk është në rrugë të mbajtjes, përkundrazi, ky ekzekutiv po e fut vendin në një kurs kolapsi ekonomik, çka do t'i kushtojë çdo shqiptari dhe të ardhmes së tyre¹⁷¹.

Në këto dy pasazhe të përftesave ligjërimore politike, të shkëputura nga diskursi politik i ditëve të sotme, aktet udhëzuese të shprehura me foljen modale “duhet” synojnë të përcaktojnë karakteristikat dhe standardet të cilat janë të domosdoshme për t'u plotësuar në kontekstet e dhëna.

Kështu, në thënien e parë, ligjëruesi (Rama) përqendrohet te reforma në drejtësi, e cila duhej të plotësonte standardet dhe kriteret në mënyrë që të realizojë funksionet për të cilën po ndërmerret. Me këtë akt, ligjëruesi informon njëkohësisht audiencën për kriteret dhe parakushtet që duhen plotësuar që fenomeni i përshkruar të ketë efekt. Me anën e foljes modale pavetore, ai udhëzon në mënyrë të tërthortë individët të cilëve do t'u ngarkohet kjo detyrë për kriteret që duhen plotësuar dhe vullnetin politik të forcës që përfaqëson për këtë çështje.

Në pasazhin e dytë, në aktin udhëzues përkatës, vihet re se ligjëruesi (Basha) u referohet audiencës/dëgjuesve dhe palëve që kanë tagrin ligjor për realizimin e këtij funksioni. Përveç kësaj, gjejmë një përpjekje të ligjëruesit për të bartur një mesazh të nënkuptuar, sipas të cilit standardi i informimit nuk po zbatohet nga institucionet përkatëse. Pra, sërish, ndryshe nga diskursi politik në diktaturë, që bazohej në përdorimin dhe përcjelljen e udhëzimeve apo direktivave në mënyrë vertikale, nga udhëheqësi drejt masave, në diskursin politik të ditëve të sotme, udhëzimet vijnë të shprehura “më butësisht” dhe përçohen drejt institucioneve.

3. Ndërtimet me foljet në mënyrën lidhore përbëjnë një formë tjetër udhëzimi, që parapëlqehet në diskurset totalitare. Ashtu si në ndërtimet me foljen modale “duhet”, edhe në ndërtimet me foljet në mënyrën lidhore synohet që të zbutet ose të mjeçullohet dallimi midis dhënësit të urdhrit dhe zbatuesit të tij. Kjo mënyrë e foljes gjendet e përdorur vazhdimisht dhe, më së shumti, në direktivat politike që regjimi i vlerësonte dhe i propagandonte gati kudo dhe kurdo. Sipas Vehbiut kjo formë e foljes ka efekt

¹⁷¹ Basha: “Mashtim-zhbërje-përkeqësim, tri fjalët kyçe të tre muajve të parë të kësaj qeverisje”, <https://pd.al/2013/12/basha-mashtim-zhberje-perkeqesim-tri-fjalet-kyce-te-tre-muajve-te-pare-te-kesaj-qeverisje/>, vizituar më 10.12.2017.

hipnotik në audiencë, duke e bërë këtë të fundit jo vetëm ta besojë verbërisht atë çka thuhet, por edhe ta vërë në zbatim zë për zë¹⁷². Për më tepër, ligjëruesi përzgjedh një formë të bartjes së mesazhit nga një urdhër i një autoriteti, në një kërkesë të brendshme të marrësit. Kështu realizohej një bindje më e plotë dhe e sigurtë, tashmë urdhri i diktuar nga një autoritet i “jashtëm” kthehet në një urdhër të unit të marrësit. Këtë zbutje e bart vetë “lidhorja” me anën e së cilës, folësi e parqit si të mundshme, përkatësisht të dëshirueshme ose të detyrueshme kryerjen e veprimit të shprehur nga folja¹⁷³.

- *Të shfrytëzojmë* eksperiencën, *të përfitojmë* nga ajo dhe *të pasurohemi* me dije e të shkojmë rrugës edhe më larg, më përpara!¹⁷⁴
- *...ta furnizojmë* organizatën me material të nevojshëm sa më shpejt!¹⁷⁵
- *Të luftojmë* me këmbëngulje për krijimin e Frontit të përbashkët Nacionalçlirimtar.¹⁷⁶
- Kundër të gjitha metodave fashiste, komunistët *t`u paraqiten* masave të popullit për një qeveri të vërtetë demokratiko-popullore.¹⁷⁷
- Gjeologët *të nxjerrin* konkluzione, *të reflektojnë* dhe *të gjejnë* arsyet pse na del ashtu, pastaj *të verifikojnë* edhe rëniet, nëse këto janë të vogla apo të mëdha.¹⁷⁸

Në tri rastet e para, foljet gjenden në vetën e parë shumës (*të shfrytëzojmë, të përfitojmë, ta furnizojmë, të luftojmë*) e cila përfshin në një grup të përbashkët autoritetin urdhërues (Partinë) dhe subjektin zbatues (audiencën, masat etj.), për të përçarur idenë se urdhri jepet nga “ne” dhe zbatohet po nga “ne”, pra pushteti buron nga populli dhe i takon po atij. Qëllimi këtu është që vullneti autoritar të mos perceptohet si i imponuar nga jashtë, por si vullnet i përfutur së brendshmi, ose produkt i vetvetishëm i vullnetit kolektiv të masave punonjëse.

Në dy rastet e tjera, foljet janë në vetën e tretë apo pavetore, (*t`u paraqiten, të nxjerrin, të reflektojnë* dhe *të gjejnë, të verifikojnë*) përçojnë një farë distancimi të ligjëruesit ndaj asaj që po thuhet, dëshira e tij për të mos u identifikuar drejtpërdrejt me urdhrin.

Në diskursin politik të ditëve të sotme, vihet re edhe një lloj nuancimi i përdorimit të formës lidhore në vetën e parë shumës. Një nga arsyet e vlefshme në këtë aspekt do të

¹⁷² Vehbiu, Ardian. “Shqipja totalitare: tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, 2007, fq. 106

¹⁷³ ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe 1”, Tiranë, 2002, fq. 320.

¹⁷⁴ Hoxha, Enver. “Vepra”, Vëll. 1. Shtëpia Botonjëse “Naim Frashëri”, 1970, fq.75

¹⁷⁵ Po aty, fq. 76

¹⁷⁶ Po aty, fq. 86

¹⁷⁷ Po aty, fq. 87

¹⁷⁸ Hoxha, Enver. “Raporte e Fjalime 1976 – 1977”, Shtëpia Botuese “8 Nëntori” 1980, fq. 63

ishte përfshirja e folësit, dhe jo vetëm, në një proces të gjatë e dobiprurës për arritje e synime në të tashmen ose në të ardhmen.

- *Të sjellim atë lloj begatie që do të shënojë një pikë kthimi nga rrjedha historike që ka shënjuar të gjithë brezat e emigracionit shqiptar...*
- *Ka ardhur koha për këtë, në mënyrë që, së bashku, në një përpjekje të vetme, të konsolidojmë demokracinë tonë, të përmirësojmë sistemin tonë arsimor, të rindërtojmë ekonominë e rigjallërojmë jetën kulturore, të mbrojmë trashëgiminë e kulturës sonë, ta promovojmë vendin e të rigjenerojmë shoqërinë tonë.*¹⁷⁹

Me thëniet e mësipërme, synimi i ligjëruesit Rama, ishte motivimi i audiencës për të zbatuar një paradigmë sociale, ekonomike e kulturore, bazuar te nxitja e reagimeve emocionale, të cilat priteshin të vinin si rrjedhojë e aktit ligjërimit. Në rast se do ta vëmë diskursin në kontekstin e plotë të tij, atëherë do ta kuptojmë se pse ishte e rëndësishme për ligjëruesin të ndërmernte akte të tilla ligjërimore, të cilat ngjasojnë tipikisht me ato të një fushate normale elektorale. Duhet të kuptojmë që bëhet fjalë për një diskurs/diskurs, mbajtur ditët e para të ardhjes në detyrë të kryeministrit kur ende nuk ishin shfaqur efektet e para të qeverisjes nga ana e ligjëruesit. Përmes enumeracionit, ai kërkon që të sigurojë bashkëpunimin e audiencës për realizimin e synimeve dhe premtimeve të caktuara, të cilat janë kyçe në imazhin që do të krijojë përpara një audience, e cila është e ambientuar me një demokraci funksionale. Ja pse vihet re dendur përdorimi i vetës së parë shumës në formën lidhore.

4. Në aktet udhëzuese, përdorim të gjerë gjen edhe lidhorja lejuese, e paraprirë nga pjesëza “le”, e cila mund të jetë ose jo e pranishme në thënie. Pjesëza *le* mund të shprehë dëshirë, miratim, lejim, nxitje, pra ka efekt te aktet udhëzuese.

- *Le t'i mobilizojmë masat për realizimin e vijës së Partisë*¹⁸⁰.
- *Tani le të kalojmë në një rrugë të re, në rrugën e spastrimit të gjithë atyre që janë të dëmshëm për Partinë, që pengojnë punën dhe zhvillimin e Partisë*¹⁸¹.

Në fakt, në këndvështrimin tonë, nëse krahasojmë shpeshësinë e përdorimit të mënyrës urdhërore dhe përdorimit të foljes modale “duhet”, me përdorimin e formës lidhore si dhe me përdorimin e pjesëzës lejuese “le”, do të vërejmë se dy format e dyta janë më

¹⁷⁹ <https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>, postuar më 29.09.2013, vizituar më 15.09.2015

¹⁸⁰ Hoxha, Enver. “Vepra”. Vëll. 1. Shtëpia Botonjëse “Naim Frashëri”, 1970, fq. 89

¹⁸¹ Hoxha, Enver. “Vepra”. Vëll. 1. Shtëpia Botonjëse “Naim Frashëri”, 1970, fq. 59

shumë të pranishme në diskursin politik të ditëve të sotme. Për të ilustruar këtë qëndrim tonin, le t'i referohemi thënieve të mëposhtme:

- *Le të punojmë së bashku për ta shpëtuar ekonominë shqiptare nga një situatë shumë e vështirë e për ta sjellë në udhën e zhvillimit të qëndrueshëm e begatisë. Le të punojmë së bashku që t'ua sjellim juve e brezave të rinj Shqipërinë përmes projekteve të realizueshme e vizionare.*
Le të punojmë që t'i sjellim Shqipërisë sa më shumë prej jush,...
Le të punojmë bashkë që t'ju sjellim një Shqipëri, qeveria e së cilës punon sipas standardeve të mirënjohura ndërkombëtare e jo me rregulla që iu shërbejnë tekave të qeveritarëve të saj.
*Le të bëjmë të mundur një Shqipëri ku studentët, kërkuesit e profesorët tanë të shkëlqyer në universitetet amerikane të gjejnë hapësirën që meritojnë*¹⁸².

Kështu, në pasazhin e mësipërm, në mënyrë anaforike, ligjëruesi Edi Rama, shpreh gatishmërinë për t'u përfshirë në mënyrë aktive në atë çka ai dëshironte të ishte bazë e veprimtarisë së tij politike. Pra, nga ligjëruesi nuk synohet dhënia e direktivave, por nxitja, miratimi dhe njëkohësisht dëshira për të përfshirë në bashkëqeverisje të gjithë audiencën, në varësi të mundësive dhe angazhimeve të tyre.

III.3.2.3 Aktet zotuese në diskursin politik

Zotueset, janë ato akte ilokutive, qëllimi i të cilave është angazhimi (zotimi) i folësit për të kryer një veprim të caktuar. Ashtu si udhëzueset, edhe zotueset mund të paraqiten si të shprehura në shkallë të ndryshme. Thëniet a sifjalitë në këto akte kanë lidhje me një veprim që do të kryhet në të ardhmen. Në këtë klasë bëjnë pjesë akte, si *premtimet*, *betimet*, *angazhimet*, *zotimet*, *garantimet* etj.

Në fakt, përpos mospërputhshmërive që ekzistojnë te klasifikimet që Austin-i dhe Searle-i i kanë bërë akteve të të folurit, *zotueset* janë një kategori e rëndësishme që gjenden te të dy këta studiues. Sidomos, në diskursin politik, zotimi është një proces shumë domethënës, me peshë të rëndësishme studimi dhe analize.

Nëse i referohemi diskursit politik gjatë diktaturës komuniste, vihet re se zotimi ishte një nga format themelore të komunikimit të individit me pushtetin ekonomik dhe ideologjik: sepse në rrethanat e një ekonomie të planifikuar deri në imtësi, akti zotues

¹⁸²<https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>, postuar më 29.09.2013, vizituar më 15.09.2015

mbante të gjallë iluzionin se masat punonjëse ishin në kontroll të realitetit dhe e sendërgjonin vetë të ardhmen e tyre¹⁸³.

Përdorimi i kohës së ardhme është një mjet i rëndësishëm gramatikor për të realizuar aktet zotuese në diskursin politik. Kjo kohë gjendet e shprehur në premtime e zotime të llojllojshme të ligjëruesve, politikëbërësve.

- Kombinati Metalurgjik që po ndërtojmë në Elbasan, *do të prodhojë* shumë materiale të kushtueshme, që nuk i gjen dot lehtë në tregun botëror. ... në muajin maj *do të dalë* çeliku i parë, kurse në korrik të gjitha bateritë e koksit *do të fillojnë* të punojnë. Kështu, *do të krijojmë* mundësi të ngremë fabrika të reja si ajo e hekur-nikelit që po ndërtohet me sukses¹⁸⁴.
- Kongresi juaj, pas Kongresit të 7-të historik të Partisë, *do t'i japë* një vrull të paparë zhvillimit shoqëror dhe ekonomik të vendit¹⁸⁵.
- Ju këtu morët zotime të guximshme. Partia është e bindur që *do t'i realizoni*. Ajo *do t'ju japë* të gjithë ndihmën që ju ato t'i plotësoni me sukses.¹⁸⁶

Pra, e ardhmja paraqitet përmes aktit gjuhësor të zotimit, me anën e të cilit, ligjëruesit merrnin përsipër të ushtronin kontroll ndaj së ardhmes, e konsideruar jo rrallë herë si e ardhmja e artë, ajo ideale. Theksojmë se analiza merr kuptim kur i tërë “diskursi” a “konteksti” në të cilin gjendet folja shihet si akt i të folurit, domethënë si *akt zotues*. Tonet e forta zotuese që iu bashkëngjiten përdorimit gramatikor e simbolik të së ardhmes projektonin ëndrrat dhe aspiratat, në të shumtën e rasteve jo-reale të ligjëruesve.

Të tilla përdorime të kohës së ardhme për të realizuar akte zotuese janë padyshim të pranishme edhe në diskursin politik të ditëve të sotme. Le të shohim disa thënie të ndërtuara sipas kësaj logjike dhe që mbartin ngjyrimet zotuese të ligjëruesve.

- Europa i kujtoi njëzëri mazhorancës se dialogu me opozitën është faktor vendimtar, edhe pse kjo e fundit me arrogancë kërkon të përqendrojë gjithë pushtetin në duart e saj. Ne *do të bëjmë* gjithçka për Shqipërinë europiane, por ne *nuk do të lejojmë* as *nuk do të pranojmë* kurrë shkelmimin e standardeve dhe normave europiane. Ne *po ndërtojmë* dhe *do të ndërtojmë* standardin europian, duke nisur nga shtëpia jonë, duke zgjedhur me votë drejtuesit tanë e duke u

¹⁸³ Vehbiu, A. “Shqipja totalitare, Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq 127.

¹⁸⁴ Hoxha E. “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 76.

¹⁸⁵ Hoxha E. “Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980, fq. 391.

¹⁸⁶ Hoxha E. “Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980, fq. 392.

ngritur e duke u bashkuar njëzëri në vullnetin tonë të përbashkët për betejat, sfidat dhe fitoret që na presin përpara.¹⁸⁷

- Modernizmi i sistemit është A-ja dhe Zh-ja e ndryshimit që ne *do të sjellim* në shërbime. Nga viti i ardhshëm *do të fillojmë* ta bëjmë sistemin e përfshirjes në ndihmë ekonomike dhe në aftësinë e kufizuar, objektiv.¹⁸⁸

Gjatë këtyre akteve të diskursit, ligjëruesit përcaktojnë synimet e tyre për realizimin e një objektivi të caktuar. Ata zotohen për atë çka ata po përpiqen të realizohet në një moment të caktuar të së ardhmes. Në të dyja rastet, konstatojmë që ligjëruesit mundohen të përcaktojnë si nga pikëpamja sasiore, ashtu edhe nga ajo cilësore zotimet e tyre.

Pasazhi i parë që mbart disa akte zotuese ka për ligjërues Lulzim Bashën, i cili zotohet për të ardhmen europiane të Shqipërisë. Përmes kësaj metafore, duhet të kuptojmë se ligjëruesi, jo vetëm që do të japë kontributin e tij për integrimin e Shqipërisë në Bashkimin Europian, por ai përcakton gjithashtu standardin, duke garantuar realizimin e reformave të standardeve europiane. Nga pikëpamja e zotimit sasior bëhet fjalë për zotimin e tij për të dhënë kontribut në Bashkimin Europian. Si udhëheqës i opozitës, ai nuk mund të jepte kontribut tjetër përveçse vënies në dispozicion të këtij synimi të kapaciteteve të partisë që drejtonte dhe kapaciteteve vetjake. Pra, vendimi ka natyrën e vullnetit të shprehur politik, por ai nuk tregon cilësi deri më tani. Cilësia përcaktohet më poshtë, kur ligjëruesi përcakton standardin e reformave, atë europian.

Pasazhi i dytë me ligjërues Edi Ramën, po ashtu përmban elemente të akteve zotuese, sasiore dhe cilësore në të njëjtën kohë. I pari realizohet kur Rama i referohet reformës specifike që do të ndërmarrë qeveria e drejtuar prej tij, ndërkohë që i dyti shprehet me atributin që do të ketë realizimi i reformës; shërbimet që do të ofrohen do të kenë si karakteristikë të tyre objektivitetin, domethënë: paanshmërinë, drejtësinë dhe solidaritetin.

Aktet e zotimit, akte ligjërimore që realizohen përmes vetë diskursit, mund të paraqiten të shprehura edhe me mjete të tjera leksikore e gramatikore. Përdorimi i foljeve të tilla,

¹⁸⁷ “Ne po ndërtojmë standardin europian duke nisur nga shtëpia jonë, duke zgjedhur me votë drejtuesit tanë” <https://pd.al/2014/06/basha-demokratet-do-vazhdojne-cdo-dite-te-japin-kontributin-per-integrimin-europian/>, vizituar më 20.12.2017.

¹⁸⁸ “Ja çfarë bëme në 100 ditë qeverisje!” <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-çfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/>, vizituar më 20.12.2017.

si: *premtoj, zotohem, siguroj, angazhohem* etj. mbartin kuptim zotues. Ndaj, leksema të tilla gjenden me bollëk në përftesa ligjërimore të ndryshme:

- “Prandaj, të dashur të rinj e të reja, *zotohemi* ta duam dhe ta kalitim Partinë tonë heroike, së cilës i detyrojmë të gjitha fitoret.”¹⁸⁹
- “Ne i *sigurojmë* miqtë dhe shokët tanë marksistë dhe leninistë se do t’i kryejmë deri në fund detyrimet tona.”¹⁹⁰
- “U *premtojmë* sot spastrimin e Kombinatit Metalurgjik nga skoriët, duhet t’i spastrojmë me idealin tonë, me idetë tona marksiste-leniniste.”¹⁹¹

Të tilla akte performative i kapërcejnë kufijtë e vetë kontekstit ligjërimor pasi, si një fenomen të zakonshëm gjejmë raste ku ligjëruesi gjykon që së ardhmes reale, i duhej vendosur “si me zor”, një e ardhme ideale, e profetizuar dhe e dëshiruar nga ky i fundit dhe nga një pjesë e konsiderueshme e dëgjuesve (audiencës), që ishin të detyruar ose jo ta besonin atë symbyllazi.

Konceptimi i një ardhmërie më të bukur, më të begatë, e më të lulëzuar është mënyrë tipike edhe në diskursin politik të ditëve të sotme. Kështu përdorimi i leksemave të tilla, si *miratim përfundimtar, zotim, angazhim*, por edhe i foljeve modale dhe formës së pashtjelluar (paskajores etj.) ndihmojnë ligjëruesit në përmbushjen e kësaj tipologjie të akteve të të folurit.

Më poshtë, po marrim sërish në konsideratë dy pasazhe të shkurtra, të parin me ligjërues Ramën dhe të dytin, me ligjërues Bashën.

Në thënien e parë, Rama zotohet të shprehë angazhimin e zgjidhjes së çështjeve të lidhura ngushtë me rëndësinë që kishte i gjithë procesi i legalizimit për shoqërinë dhe për familjet, të cilat në të shumtën e rasteve gjendeshin në kushte të vështira ekonomike dhe sociale. Në këtë rast, Rama kujdeset për të vënë theksin tek ajo çka mund të përfitonin shtetasit nga ato ndryshime për të cilat ligjëruesi zotohet të ndodhin në të ardhmen e afërt ose të largët.

Në thënien e dytë, ligjëruesi (Basha), në vijim të shpjegimit të bërë më lart, për shprehjen e angazhimeve politike në të ardhmen, rithekson elemente sasiore dhe cilësore të akteve zotuese. Theksi që vihet te nevojat për cilësi të reformave që duhen

¹⁸⁹ Hoxha E. “Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980, fq. 391.

¹⁹⁰ Hoxha E. “Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980, fq. 393.

¹⁹¹ Hoxha E. “Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980, fq. 389.

ndërmarrë, është pjesë e zotimit që ligjëruesi merr përpara audiencës. Ai përcakton edhe kushtet specifike që do të plotësoheshin nga angazhimi i ligjëruesit dhe i forcës politike për të cilën ai shërben si “zëdhënës” në këtë akt ligjërimor. Basha shpreh gatishmërinë për të dhënë kontribut jo me synimin e kryerjes së reformave sa për të bërë reformë, por për plotësimin e kushtit të një reforme funksionale dhe të vlefshme për komunitetin, qoftë të audiencës së përgjithshme, qoftë edhe të individëve të angazhuar në forcën politike që ai përfaqëson.

- Këto ndryshime *do t'i kalojnë për miratim përfundimtar* Parlamentit dhe *do të na garantojnë* që ne *t'i qëndrojmë atij zotimi* që ju kemi dhënë dhe që ju, edhe si ju mbi 200 000 familje që presin prej vitesh pa fund legalizimin, *të mund të bëheni* pronarë legjitim të shtëpive tuaja.¹⁹²
- Unë shpreh *angazhimin e PD për të kontribuar* si deri më sot *për të arritur* standardet, por njëherësh jam i prerë në qëndrimin tonë *për të mos lejuar* cenimin e tyre.¹⁹³

Po në fokusin e planifikimeve dhe angazhimeve për të ardhmen, mund të shkëpusim edhe thëniet e mëposhtme, në një kontekst tjetër, të artikuluar nga diktatori Hoxha.

- U thashë, nga këta 9 hektarë sipërfaqe që po mbillni këtu me kubikë, duhet të merrni jo 45-46 kv. misër për ha., por 75-80 kv. Ka brigada e sektorë që marrin edhe 100 kv për ha.¹⁹⁴
- Në planin e ri pesë vjeçar është vënë detyrë, do të zbulohen fusha të reja naftë.¹⁹⁵

Në dy thëniet e mësipërme, vihet re rëndësia statistikore që merr çdo lloj veprimtarie prodhuese e publike e gjithkujt. Këto zotime gjejnë shprehje në formulimin dhe zbatimin e planeve 5-vjeçare, të cilat, në mënyrë kalendarike, organizonin planet ekonomike të qeverisë dhe Partisë. Të tilla plane vinin në konkurrencë punëtorët si pjesë e jetës dhe veprimtarisë publike të tyre. Konkurrenca e shprehur në mënyrë të tillë do t'i joshte e t'i shtynte punëtorët e sektorëve të ndryshëm të ishin më frytdhënës në fushat e tyre. Gjithashtu, deklarimi i shifrave, shpeshherë edhe absurde, rridhte nga diskurse politike të ligjëruesve, që padyshim nuk ishin specialistë të fushës në fjalë, por

¹⁹² Rama E., “Nis epoka e re për legalizimet”, te <https://kryeministria.al/newsroom/nis-epoka-e-re-per-legalizimet/>, vizituar më 20.12.2017.

¹⁹³ Ne po ndërtojmë standardin evropian duke nisur nga shtëpia jonë, duke zgjedhur me votë drejtuesit tanë <https://pd.al/2014/06/basha-demokratet-do-vazhdojne-cdo-dite-te-japin-kontributin-per-integrimin-europian/>, vizituar më 20.12.2017.

¹⁹⁴ Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, Tiranë, 1987, fq. 57.

¹⁹⁵ Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, Tiranë, 1987, fq. 48.

që synonin të shfaqeshin sa më eruditë dhe të përditësuar me çdo aktivitet të jetës publike dhe ekonomike të vendit.

Si përfundim, do të theksonim se në aktet zotuese, sidomos gjatë periudhës së komunizmit, rrallëherë përcaktohet cilësia e realizimit të zotimit. Përgjithësisht, në këto kushte, në listimin e arritjeve, ligjëruesi (Hoxha, në rastin e analizës sonë) synon që të nxisë reagime emocionale te audienca, duke u bazuar te sasia, jo te cilësia e zbatimit të zotimit. Kështu, ai parapëlqen të shpalosë një sërë zotimesh, të cilat në të ardhmen do të plotësonin jo domosdoshmërisht kushtin e vërtetësisë. Ndërkohë që në diskursin politik të ditëve të sotme, edhe pse Shqipëria cilësohet si një “demokraci hibride”, aktet zotuese synojnë të kenë edhe elemente cilësore në përmbajtjen e tyre, si pasojë e konceptit të llogaridhënies. Një fenomen të tillë do ta konstatojmë edhe te llojet e tjera të akteve. Pra, cilësia dhe llogaridhënia për realizmin e saj përbën thelbin e dallimit në përdorimin e akteve ligjërimore gjatë periudhës së komunizmit dhe periudhës që e pason atë.

III.3. 2. 4. Aktet shprehëse në diskursin politik

Shprehëset, janë ato akte ilokutive, qëllimi i të cilave është të shprehë gjendjen psikologjike të përcaktuar në kushtin e sinqeritetit, si pjesë e kushteve të plotësimit/përmbushjes për një fakt të caktuar, të shprehur në brendinë e thënies. Akte ilokutive shprehëse janë falënderimet, ndjesat, urimet, përgëzimet, mallkimet, bekimet etj. Mënyra foljore më e hasur është habitörja, por edhe dëftorja, lidhorja e dëshirorja.

Fjalitë dëshirore shprehin një fakt të dëshiruar prej folësit, diçka që folësi do që t'i ngjasë (ose të mos i ngjasë) atij, bashkëfolësit apo një tjetri. Rrjedhimisht, qëllimi ilokutiv dhe gjendja psikologjike e shprehur është dëshira e folësit që të ndodhë (apo të mos ndodhë) diçka. “Kallëzuesi i fjalive dëshirore është zakonisht në mënyrën dëshirore, por edhe në lidhore (lidhore-habitore) dhe në ndonjë rast, në kohë të ndryshme të dëftores.”¹⁹⁶

Lloji i *shprehëseve* përqaset edhe me fjalitë që në shqipe trajtohen brenda nënllujt të thirrmoreve, duke qenë se janë pikërisht këto fjali që shprehin anën emocionale të ligjëruesve.¹⁹⁷

¹⁹⁶ ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe” (Vëllimi II), Sintaksa, Tiranë, 2002, fq. 130.

¹⁹⁷ Çeliku, M. “Sintaksë e gjuhës shqipe” (Përbërësit sintaksorë), ILAR, Tiranë 2012, fq. 287.

- Kush e ka bërë dokumentacionin thotë “*aman më jep* letrat, se s’po qaj më se çfarë kam hequr”. Kështu që hoqët çfarë hoqët, e hoqët se e mbajtët gjatë në kurriz atë që mbajtët edhe ajo është fatura. Këta të tjerët që po hyjnë tani në proces, që *s’do ta kenë Qeverinë në kurriz, por do ta kenë Qeverinë në krah*, do ta kenë më të lehtë.¹⁹⁸

Me anën e këtyre thënieve dhe disa elementeve shprehëse që ligjëruesi Edi Rama përdor (si pasthirrma *aman*), por edhe përmes premtimeve të shprehura me anën e premisë dhe rezultatit (qeveria në kurriz apo në krah), ligjëruesi flet dhe përshkruan në një mënyrë sa më empatike të jetë e mundur emocionet që ai ndiente gjatë komunikimit me audiencën; janë mesazhe të ngarkuara nga pikëpamja emocionale që ngjizen të bashkëshoqëruara me mjetet që bartin e përçojnë emocion. Pikërisht këto mesazhe janë edhe pjesa që ligjëruesi zgjedh t’i kumtojë audiencës. Synimi është që të krijohet një lidhje e ngushtë mes ligjëruesit dhe audiencës. Po kështu, një tjetër element është ngarkesa emocionale që synohet të realizohet duke premtuar eliminimin e pengesave dhe ngarkesave të panevojshme dhe zgjidhjes së problemit të një prej shtresave më në nevojë sipas kontekstit të dhënë.

- *Duke i falënderuar të gjithë ministrat që sollën një përmbledhje...*
- Prandaj, ne *shpresojmë* dhe *urojmë* që pas kësaj paraqitjeje, si dhe të leximit më të vëmendshëm të këtij raportimi online, të kemi sa më shumë kritika...¹⁹⁹

Në pasazhet e lartpërmendura kemi të bëjmë me raste të zakonshme të mënyrës se si shënjojnë fillimin dhe përfundimin fjalime të ndryshme politike. Duke iu referuar rastit të parë, mund të analizojmë se shprehja e falënderimeve, përshëndetjeve, dedikimeve etj. përbëjnë një pjesë vitale të gjuhës së drunjtë në diskursin politik. Me të tilla thënie, ligjëruesit shprehin ose synojnë të shprehin një lidhje emocionale me personat të cilëve u drejtohen. Të tilla elemente të shprehjes së politesës hasen në diskursin politik, pavarësisht periudhës së zhvillimit të këtij të fundit.

Gjithashtu, edhe në rastin e dytë, kemi të bëjmë përsëri me një shprehje të politesës nëpërmjet së cilës ligjëruesi shpreh modestinë e tij dhe të grupit që përfaqëson për punën e realizuar. Paralelisht me të, ai synon të nxisë te audienca bindjen se tashmë

¹⁹⁸ Rama E., “Nis epoka e re për legalizimet”, tek <https://kryeministria.al/newsroom/nis-epoka-e-re-per-legalizimet/>, vizituar më 21.12.2017.

¹⁹⁹ Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje! <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-çfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/>, vizituar më 20.12.2017.

këta të dytët mund të marrin pjesë aktive në vendimmarrjen e qeverisë dhe, ç'është më e rëndësishmja, mund të japin kontributin e tyre në mirëqeverisjen e vendit.

Një fakt tjetër interesant në *aktet shprehëse* është përdorimi i lidhore, si mënyra tradicionale dhe e përhershme e fjalimeve politike gjatë diktaturës komuniste në Shqipëri, ku gjenden me bollëk parulla, si:

- *Të rrojë Partia!*
- *Të rrojë rinia!*

Popularizmi i domosdoshëm në komunikimin totalitarist e bënte të detyrueshëm mbizotërimin e stilit deklamues dhe të tonit të lartë, ndaj të tilla parulla në formën e urimeve vihen re rëndom në mbarim të fjalimeve politike të liderit, me synim nxitjen e ovacioneve dhe entuziazmit të masave.

Ndërkohë, në diskursin politik të ditëve të sotme, vërejmë shprehi të tjera klishe, që gjenden kryesisht në fund të fjalimeve të rëndësishme politike të shprehura me folje në mënyrën dëshirore, si:

- *Zoti e bekoftë Shqipërinë e shqiptarët!*
- *Rroftë rinia shqiptare!*

Në diskursin politik, kryesisht të atij pas viteve '90, konstatohet përdorimi i urimeve që lidhen ngushtë me besimet fetare ose me besimin te një force e mbinatyrshme. Duke u orientuar sipas klisheve që janë të zakonshme në diskursin politik amerikan, duke synuar që të tregojnë rëndësinë që ka për ta modeli amerikan i të bërit politikë, ligjëruesit tanë politikë i parapëlqejnë të tilla slogane. Kjo realizohet edhe në rastet kur kemi të bëjmë me një popullsi që jo vetëm nuk i përket të njëjtit besim fetar, por ka edhe qëndrime të ndryshme ndaj vlerësimit të fesë në jetën e përditshme.

III.3.2.5. Aktet deklaruese në diskursin politik

Deklarueset, përfaqësojnë një grup mjaft të rëndësishëm të akteve ilokutive, të cilat janë trajtuar qysh herët si raste të akteve të të folurit, si p.sh., “Ju emëroj...”, “Ju shpall...”. “Ju deklaroj...” etj.

Ligjëruesit në këtë tipologji të akteve të të folurit duhet të kenë statusin e tyre jo vetëm në institucionin gjuhësor, por edhe në këtë institucion të shtuar, që mund të jetë kisha, ligji (drejtësia), prona private, shteti (pushteti vendor dhe lokal) etj.²⁰⁰

Brenda grupit të deklaruësve, Searle-i dallon edhe disa nëntipa të tjerë, si:

- a. **Deklarueset paraqitëse**, ndryshe nga deklaruëset e tjera, mund të përmbushin ose jo kushtin e sinqeritetit të aktit²⁰¹. Këtu mund të përfshihen vendimet nga juria apo arbitri gjatë një loje sportive, në lidhje me shkelje të konstatuara aty. Si të tilla, përveç elementeve gjuhësore, ajo përmban edhe elemente të tjera jashtëgjuhësore. Këto pohime mund të jenë ose jo të vërteta.
- b. **Deklarueset gjuhësore**, që Searle-i i quan gjithashtu si akte performative, duke qenë se kanë në përbërjen e tyre një folje performative (në vetën I, koha e tashme, mënyra dëftore), të shoqëruar nga një fjali e thjeshtë plotësuese (në funksionin e plotësit). Ndryshe nga lloji i parë, ato nuk përfshijnë asnjë element tjetër jashtëgjuhësor, pasi gjuha është institucion i mjaftueshëm për të bërë deklarin e fakteve gjuhësore.²⁰²

Le të shohim dy thëniet e mëposhtme:

- Sot, para pak orësh, në mbledhjen e Qeverisë *miratuam* ndryshimet në themel që i kemi bërë ligjit të legalizimeve²⁰³.
- Komisioni parlamentar, si një noter i rëndomtë, *i vuri vulën* hartës së përgatitur në sallën e hartave të Kryeministrit. Varianti qeveritar, i paravendosur, bazohet tek 36 rrethet²⁰⁴.

Në të dyja thëniet, entitetet vepruese janë institucione: kabineti qeveritar dhe komisioni parlamentar. Këto dy organe kolegjiale kanë të drejtën dhe detyrimin të marrin vendime të caktuara. Në rastin e parë, institucioni kolegjial, këshilli i ministrave, miraton propozime për ndryshime ligjore të caktuara, të cilat duhet t'i japin përgjigje një çështjeje të rëndësishme si për audiencën, ashtu edhe për vetë ligjëruesin. Kështu, ligjëruesi deklaron vendimin e marrë nga ky entitet. Në këto kushte, akti deklaron hapin e parë të arritjes së vullnetit politik të shprehur më herët.

²⁰⁰ Searle J. R., "Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts". Cambridge, England: Cambridge University, 1979, fq. 19-20.

²⁰¹ Searle, J. R., "A classification of illocutionary acts." tek: A. Rogers, B. Wall, and J. P. Murphy (eds.). Proceedings of the Texas Conference on Performatives, Presuppositions and Implicatures. Washington, DC: Center for Applied Linguistics, [1973] (1977), fq. 42.

²⁰² Po aty, fq. 44.

²⁰³ Rama E., "Nis epoka e re për legalizimet", tek <https://kryeministria.al/newsroom/nis-epoka-e-re-per-legalizimet/>, vizituar më 10.12.2017.

²⁰⁴ Basha L., Basha: "E papranueshme pseudoreforma territoriale e qeverisë", <https://pd.al/2014/06/basha-e-papranueshme-pseudoreforma-territoriale-e-qeverise-2/>

Në thënien e dytë, akti deklarues lidhet ngushtë me mënyrën e vendimmarrjes të shprehur nga ligjëruesi. Sipas tij, deklarimi ishte në shkelje të një marrëveshjeje të realizuar më parë. Në këto kushte, akti deklarues në vetvete përçon informacionin e një rezultati konkret të një institucioni, i cili, pavarësisht se nuk kishte miratimin dhe pjesëmarrjen e ligjëruesit apo të forcës politike që ai përfaqëson, prapë ai kishte gjeneruar një efekt të caktuar ligjor ose nën-ligjor; dhe, në këto kushte, kemi realizimin e një deklarate për një arritje të caktuar. Në përgjithësi, aktet deklaruese konceptohen si akte në të cilat ligjëruesi është pjesëmarrës, por në realitet këto akte mund të realizohen, siç është rasti në fjalë, edhe kur kemi të bëjmë me një kumt, të cilin ligjëruesi e lidh ngushtë me veprimet apo mosveprimet e një instance të caktuar, pavarësisht pjesëmarrjes.

Një shembull tjetër interesant i akteve deklaruese na vjen nga diskursi politik i periudhës së diktaturës komuniste.

- Në emër të popullit, je i arrestuar!

Kjo shprehje stereotipike që shoqëronte aktin e arrestimit, kërkonte të ilustronte idenë se personi që e kryente arrestimin, vepron si përfaqësues e si instrument i ligjit, ose i popullit, jo me vullnetin e tij të lirë. Kjo e drejtë i është dhënë nga ligji/populli dhe si shprehje e dëshirës së këtij të fundit, në emër të tij, individi në fjalë duhet të kryejë arrestimin.

Akti ligjërimor politik në totalitarizëm është plot me shembuj të mohimit të personit, ku subjekti folës shndërrohet në instrument përcjellës ose ndërmjetësues. Kështu, procesi deliberativ ose i vendimmarrjes shkëputet artificialisht nga procesi ligjërimor publik. Baza metaforike e një shndërrimi të tillë do të mund të formulohej nga Ardian Vehbiu në “Shqipja totalitare” si: “individi është instrument”²⁰⁵.

III.3.3. Aktet e drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta sipas Searle-it

Searle-i realizon edhe një klasifikim tjetër të akteve të të folurit: përkatësisht në *akte të drejtpërpjerta* dhe *akte jo të drejtpërdrejta (të tërthorta)*.

²⁰⁵ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq 99.

Searle-i vë në dukje se “ndërsa folësi shqipton një fjali, nënkupton jo vetëm atë që thotë, por edhe diçka më tepër”²⁰⁶. Pjesa më e madhe e ndërveprimeve gjuhësore në të folurit e përditshëm nuk përbëjnë akte të drejtpërdrejta: “Me anë të *akteve të tërthorta* të të folurit folësi i komunikon dëgjuesit më shumë nga sa thotë; kjo arrihet duke u mbështetur në informacionin që ata ndajnë së bashku, qoftë ky gjuhësor apo jogjuhësor, si dhe në aftësitë arsyetuese dhe konkluduese të dëgjuesit.”²⁰⁷

Searle-i shtron pyetjen: “A është e mundur që folësi të arrijë që të thotë njëkohësisht atë që ka ndërmend dhe, gjithashtu, të nënkuptojë me atë që thotë, edhe diçka tjetër?”

Dhe më tej: “Nëse po, si është e mundur për dëgjuesin të kuptojë aktin e tërthortë të të folurit, kur fjalia që ai dëgjon ka një kuptim tjetër?”²⁰⁸

Sipas Searle-it, analiza e aktit të tërthortë bëhet duke u bazuar në analizën e kushteve që duhet të plotësojë një akt i drejtpërdrejtë i të folurit. Në lidhje me këtë çështje, Searle-i propozon dy zgjidhje të mundshme.

1. Arsyetimi filozofiko-semantik. Searle-i e sheh aktin e tërthortë të të folurit si kombinim të dy akteve, aktit parësor, i cili është termi që Searle-i përdor për aktin ilokutiv; dhe aktit dytësor ilokutiv ose atij të fjalëpërfjalshëm.
2. Arsyetimi pragmatik. Nga ana pragmatike, ky fenomen do të lidhet me dallimin mes dekodimit gjuhësor dhe inferencave që krijohen pas artikulimit të thënies.

Ky klasifikim i akteve të diskursit, sipas Searle-it gjen përdorim veçanërisht në diskursin politik. Siç do të shohim në pasazhet e ndryshme që do të marrim për të analizuar gjatë këtij punimi, posaçërisht në *kapitullin e gjashtë*, por jo vetëm, një pjesë e madhe e akteve të të folurit në këtë tipologji diskursi janë aktet e tërthorta. Polikëbërësit synojnë të përçojnë mesazhet politike në mënyrë të nënkuptuar, duke krijuar inferenca të ndryshme për fakte të ndryshme, pra ata shpesh herë thonë diçka për të nënkuptuar diçka tjetër. Ky fenomen do të lidhet ngushtë me fenomenin e moszbatimit të maksimave bashkëbisedimore, që do t'i gjejmë të shtjelluara më tej në disertacion.

²⁰⁶ SearleJ., “Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts”. Cambridge, England: Cambridge University, 1979, fq. 30.

²⁰⁷ SearleJ., “Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts”. Cambridge, England: Cambridge University, 1979, fq. 32.

²⁰⁸ Po aty, fq. 31.

Kapitulli IV

Koherenca dhe kohezioni në diskursin politik shqiptar

IV.1. Elementë të koherencës në diskursin politik

Koherenca parakupton lidhjen dhe vazhdimësinë semantike midis informacioneve referenciale të shënuara në mënyrë të drejtpërdrejtë /eksplicite, me anën e mjeteve kohezive të pranishme në tekst apo diskurs, ose në formë të tërthortë/ implicite²⁰⁹. Ndër lidhjet implicite mund të përmenden lidhjet shkakore apo edhe ato kohore.

Për sa i përket qasjes semantike të koherencës dhe kohezionit, vlen të përmendet kontributi i Van Djik-ut (1980), ku, sipas tij, “një tekst mund të quhet koherent, atëherë kur secili nga pohimet/thëniet e tij është në varësi të makro-pohimeve/makro-thënieve, të cilat përfaqësojnë temën e tekstit, pra fokusin apo pjesën më të rëndësishme të tij²¹⁰. Me makro-pohime apo makro-thënie, Van Djik-u nënkupton koherencën globale, e cila u referohet marrëdhënieve kohësive që vendosen mes fjalive apo thëniesve të tëra (më shumë se dy të tilla) në diskurs, të analizuara si të varura nga njëra-tjetra dhe të lidhura kuptimisht dhe logjikisht me njëra-tjetrën.

Përveç nocionit të koherencës globale, ky studiues sjell në vëmendjen e lexuesve dhe hulumtuesve të tjerë edhe konceptin e koherencës lokale. Ashtu siç mund të bëjmë ndarjen mes strukturave tekstore apo ligjërimore në globale dhe lokale, po ashtu mund të dallojmë edhe dy tipa të koherencës, pra koherencës globale dhe lokale. Ndaj, Van Djik-u do të konsiderojë koherencë lokale lidhjet kuptimore mes dy fjalive apo thëniesve që pasojnë njëra-tjetrën në diskurs apo tekst²¹¹. Perspektiva pragmatiko-komunikuese përpiket të shtjellojë dhe të përcaktojë bazat e koherencës lokale.

Koherenca globale e studion tekstin në tërësi, ndërsa ajo lokale merret me studimin e marrëdhënieve mes thëniesve/pohimeve të njëpasnjëshme në tekst. Në analizën tonë të

²⁰⁹ Schwartz – Friesel & Consten, “Einführung in die Textlinguistik”. Darmstadt: WBG, 2014, fq. 84, vep e cit. te Dauti L., “Hyrje në gjuhësi teksti”, Tiranë, 2017, fq. 129.

²¹⁰ Van Djik, Teun A. "The semantics and pragmatics of functional coherence in discourse" Speech act theory: Ten years later , 1980, 49-65, fq. 52-53.

²¹¹ Po aty.

tipareve kohesive dhe manifestimit të elementeve të koherencës në diskursin politik shqiptar, do t'i kemi parasysh të dyja këto qasje, pra edhe koherencën lokale edhe atë globale.

Synimi ynë mbetet analiza e detajuar e akteve ligjërimore, me të gjithë morinë e veçantive të tyre, prandaj studimi dhe interpretimi i kësaj tipologjie ligjërimore do të ishte më i plotë dhe i detajuar në momentin kur tiparet e koherencës lokale dhe globale ndërthuren bashkë dhe plotësojnë njëra-tjetrën. Më poshtë, do të përpiqemi që të analizojmë përbërësit më të rëndësishëm të koherencës semantike sipas një klasifikimi tradicional që i është bërë këtyre përbërësve. Kështu, marrëdhëniet koherente që mund të dallohen në tekste apo pjesë diskursi mund të jenë: *narracioni, shpjegimi, rezultati, kontrasti, bashkërendimi, parapërgatitja, sfondi, spikatja*.

Të gjitha këto elemente të koherencës së tekstit dhe diskursit do të analizohen më poshtë në pasazhe ligjërimore të ndryshme, të shkëputura nga diskursi politik gjatë periudhës së diktaturës komuniste, si dhe nga diskursi politik i ditëve të sotme.

IV.1.1. Narracioni

Narracioni parakupton një ndër lidhjet koherente më të spikatura midis pjesëve të tekstit apo diskursit . Ai ekziston në rast se në dy fjali apo thënie, fjalia apo thënia e dytë tregon diçka që ndodh më vonë se ajo çka përshkruhet në të parën. Narracioni, sipas sociolinguistit Labov, duhet të përmbajë elemente të rëndësishme të strukturës, si zhvillimi, përpunimi i ideve, renditja logjike apo kronologjike e tyre, zbulurimet stilistikore, figura apo tropet e diskursit etj., të cilat e bëjnë narracionin të veçantë dhe unik²¹².

- “Populli ynë, kurrë gjate historisë së tij nuk e ka pranuar robërinë. Fakti është se megjithëse ishte një popull i vogël prej një milion banorësh, ai qëndroi i fortë dhe heroik kundër okupatorëve”.²¹³

Ligjëruesi, Enver Hoxha, në këtë moment synon vendosjen e vetes dhe të forcës politike që drejtonte si një hallkë në zinxhirin kronologjik të historisë së popullit shqiptar. Në këtë rast, në formën e narracionit, ligjëruesi realizon përmbledhtazi një përshkrim të

²¹² Labov, “Sociolinguistic patterns”. University of Pennsylvania Press.1972, fq. 360.

²¹³ Hoxha E., “Fjala përpara popullit të Elbasanit - 8 tetor 1947”; tek: Hoxha E., “Vepra”, Vëllimi 4, “8 Nëntori”, Tiranë 1970, fq. 295

shpejtë të historisë. Nuk duhet të harrojmë, se Partia Komuniste që nga momenti i formimit të saj nuk propagandon gjë tjetër veçse se është një trashëgimtare e traditës revolucionare, kryengritëse të rezistencës së popullit të thjeshtë ndaj shtypësve qofshin këta vendas apo të huaj. Vendosija e rezistencës antifashiste në të njëjtin rrafsh me luftën kundër “bejlerëve e agallarëve”, bashkëpunëtorë të “okupatorit” shërben si bazë nga ku do të realizohet kalimi nga një situatë narrative drejt propagandimit të vlerave, të cilat do të jenë baza e diktaturës së proletariatit, demokracisë popullore etj.

- Unë kam qenë dy herë në bulevard në këto 20 vjet, kur ka pasur të shtëna armësh. Hera e parë, ishte më 14 shtator të vitit 1998 dhe atë ditë kam qenë brenda Kryeministrit. Hera e dytë, ishte më 21 janar të vitit 2011 dhe atë ditë kam qenë jashtë Kryeministrit, por në të dyja rastet armët i kishit ju²¹⁴.

Në këtë rast, narracioni i ligjëruesit (Ben Blushi) bazohet në krijimin e lidhjeve mes synimeve të opozitës së kohës (Partisë Demokratike) dhe mënyrës se si ata tentonin të arrinin objektivat e tyre politike. Në mënyrë analogjike, ai tenton të krijojë idenë se taktikat e opozitës janë përdorimi i dhunës dhe marrja me forcë e pushtetit. Z. Blushi ama nuk shpjegon se ngjarjet e 14 shtatorit vinin si pasojë e vrasjes së deputetit Azem Hajdari nga ana e një personi i cili në atë moment ishte një ndër figurat drejtuese të policisë së shtetit në qarkun e Kukësit. Ndërkohë që për ngjarjet e 21 janarit, edhe pse fenomenet ndodhën si pasojë e tejkallimit të së drejtës për përdorimin e armëve të zjarrit për mbrojtjen e institucioneve, përsëri mbetet fakti që, nga pikëpamja politike, siç e përsërit në mënyrë të vazhdueshme ligjëruesi, kushtet në të cilat ndodhi ngjarja ngarkojnë me përgjegjësi politike të njëjtën palë, Partinë Demokratike.

IV.1.2. Shpjegimi.

Shpjegimi, vendos në marrëdhënie koherente shkakore dy fjali apo thënie që pasojnë njëra-tjetrën, kur fjalja apo thënia e dytë shërben si shkak i asaj që përshkruhet në fjalinë e parë.

- Me anën e pushtetit ne do të realizojmë reforma të njëpasnjëshme që do t'i jepnin popullit tonë tokën, do t'i siguronin bukën, do t'i jepnin arsimin e kulturën. Reforma agrare, që bëri qeveria jonë, u dha tokën katundarëve tanë,

²¹⁴ Ben Blushi fjala në seancën plenare të Kuvendit të Shqipërisë më 21.01.2016, tek: Punime të Kuvendit Legjislativ të 8-të Viti 2016, nr. 1, fq 74 – 75, <http://www.parlament.al/Files/Informacione/libri-1-2016.pdf>

që brez pas brezi kishin vuajtur nën kamxhikun e beut dhe të agait. Toka tani i përket katundarit të varfër dhe ai do ta gëzojë përgjithmonë.²¹⁵

Në këtë pasazh, ligjëruesi Enver Hoxha, i cili nuk kishte arritur akoma të vendoste nën kontroll të plotë Partinë²¹⁶ (kuptohet edhe shtetin), ishte i interesuar që të bënte popullin të mendonte dhe të bindej se ai përfaqësonte atë grup atdhetarësh të cilët luftonin kundër të huajve, që bënin premtime dhe i mbanin ato. Për këtë arsye ishte e rëndësishme për të që të shpjegonte se premtimet e dhëna para luftës dhe menjëherë pas saj, jo vetëm ishin mbajtur, por tashmë synohej që të kishte arritje më të mëdha dhe cilësisht më të rëndësishme për jetën e popullit.

IV.1.3. Rezultati

Rezultati, vendos në marrëdhënie koherente rezultative dy fjali apo thënie që pasojnë njëra-tjetrën, në rast se fjalja apo thënia e dytë përshkruan rezultatin apo përfundimin e asaj që jepet në fjalinë apo thënien e parë.

- Shqipërinë e çliruam, por ne duhej të realizonim të gjitha qëllimet e popullit tonë, për të cilin ai luftoi e derdhi gjak. Pjesa më e madhe e qëllimeve u arrit, ne fituam lirinë e pavarësinë dhe pushtetin e mori populli ne dorë. Kjo ishte çështja kryesore.²¹⁷

Në këtë akt ligjërimor, ligjëruesi lidh në mënyrë të drejtpërdrejtë dy qëllime të Partisë Komuniste gjatë Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare. Qëllimi i parë ishte lufta kundër pushtuesve, i dyti kishte të bënte me marrjen e pushtetit. Me fundin e luftës, pas denoncimit të Konferencës së Mukjes, Bujanit, me eliminimin e çfarëdolloj forme të opozitës së brendshme, me shtypjen e rezistencës antikomuniste brenda vendit, Partia Komuniste e realizoi qëllimin kryesor, marrjen e pushtetit. Kështu, ligjëruesi gjatë fjalimit liston gjithë arritjet e realizuara.

- Dje propaganda qeveritare po përpiquej të na mbushte mendjen se çmimi mesatar është më i ulët! Unë nuk e di se cilit shqiptar i intereson çmimi mesatar. Askujt nuk i duhet se sa ka qenë mesatarja. Por të gjithë, me një aritmetikë të thjeshtë,

²¹⁵ Enver Hoxha, "Fjala përpara popullit të Elbasanit", Vepra, Vëllimi 4, "8 Nëntori", Tiranë, 1970, fq. 298

²¹⁶ Është periudha kur sapo është zhvilluar përplasja e parë me Komitetin Qendror të Partisë Komuniste Jugosllave dhe është mbyllur gjyqi ndaj deputetëve opozitarë. Një muaj më pas, do të ndodhte përplasja e dytë me Komitetin Qendror të Partisë Komuniste Jugosllave dhe Nako Spiroja do të vriste veten.

²¹⁷ Enver Hoxha, "Fjala përpara popullit të Elbasanit", Vepra, Vëllimi 4, "8 Nëntori", 1970, fq. 298.

e kemi të qartë që nga viti i ardhshëm 75% e familjeve shqiptare do të paguajnë 24% më shumë.²¹⁸

Elementet shpjeguese në këtë akt ligjërimor janë pjesë e debateve që paraprinë dhe pasuan ndryshimin e çmimit të energjisë elektrike. Këto debate u bazuan në parametra financiare, sociale dhe ekonomike në nivel makro, por edhe nën ndikimin që do të kishte në familjet shqiptare. Këto faktorë dhe pasoja ekonomike të shpjeguara nga ligjëruesja (Jorida Tabaku), statusi dhe roli i së cilës si anëtare e komisionit të ekonomisë dhe financave rrisin besueshmërinë e shpjegimit të paraqitur. Ligjëruesja më tej analizon se ka një dallim midis vlerave në nivel makro (nuk do ketë ndryshim të çmimit mesatar të energjisë elektrike) dhe faktit që ky ndryshim do të reflektohet në financat e familjeve shqiptare, pasi për 75% të familjeve shqiptare, vlera që do të paguhet për konsumimin e energjisë elektrike do të jetë më e lartë.

- ... Pra, ne nuk kemi rritur borxh. Ne thjesht kemi legalizuar katet shtesë të borxhit, apo ndryshe atë borxh që paraardhësi im dhe qeveria paraardhëse e morën për kumarin elektoral²¹⁹.

Ky pasazh është i shkëputur nga fjalimi i mbajtur në Kuvend, pas miratimit të buxhetit për vitin 2014. Diskutimi politik në atë periudhë përqendrohej në debatin midis borxhit kombëtar të marrë deri në qershor të vitit 2013 dhe pretendimeve të opozitës se qeveria po rriste borxhin kombëtar. Në këtë përftesë ligjërimore, ligjëruesi (Edi Rama), argumenton që aktet normative të miratuara nuk rrisnin borxhin kombëtar, por ai thjesht njihnte borxhin që kishte marrë shteti shqiptar dhe detyrimet që kishte qeveria ndaj institucioneve financiare, shteteve të tjera, biznesit apo edhe shtetasve të tjerë.

IV.1.4. Kontrasti

Kontrasti, si marrëdhënie koherence merr një rëndësi të veçantë në diskursin politik, për sa kohë detyra kryesore e këtij të fundit është kontrastimi i dukurive, proceseve, qëllimeve apo synimeve të kundërta mes forcave kundërshtare politike.

²¹⁸ Jorida Tabaku, “Me rritjen e çmimit të energjisë, Rama i hapi rrugën rritjes së çdo çmimi e kosto jetese”, tek: <https://pd.al/2014/12/me-rritjen-e-cmimit-te-energji-se-rama-i-hapi-rrugen-rritjes-se-cdo-cmimi-e-kosto-jetese/>, vizituar më 23.04.2017.

²¹⁹ Edi Rama, “Rama ndaluan rrenimin” <https://kryeministria.al/newsroom/parlamenti-miraton-buxhetin-e-vitit-2014-rama-ndaluan-rrenimin/>, vizituar më 23.04.2017.

- Me gjithë porositë e vazhdueshme të Partisë, në praktikë janë vërejtur shtrembërime. Disa drejtues të ekonomisë i planifikojnë treguesit e planit me rezerva, nën mundësitë reale, ndërsa disa të tjerë bëjnë manovrim brenda tremujorëve²²⁰.

Në këtë pasazh mund të nxjerrim në pah një kontrast mes asaj që duhet të bënin drejtuesit në nivel institucional (ndërmarrje, kooperativa, ferma etj.) dhe asaj që ndodhte në realitet. Sipas parimeve politike dhe ligjeve në fuqi, planifikimi dhe zbatimi i planit kishte rëndësi të veçantë, madje kjo përgjegjësi mund të kalonte në nivel penal. Megjithatë, siç e shohim, ligjëruesi (Enver Hoxha) ngre shqetësimin se ose planifikimi bëhej në mënyrë të tillë që gjithmonë ndërmarrja, rrethi etj. të tejkalonte planin, se humbjen e një tremujori e balanconin me tremujorin pasardhës në mënyrë që plani të realizohej, ose edhe të tejkalohet objektivi i caktuar. Si rregull, kjo ndoshta në kooperativat bujqësore, ku mosrealizimet e përgjithshme synonin të realizoheshin në muajt më të ngjeshur me punë, sidomos gjatë verës dhe vjeshtës, ku plani dhe norma ishte pothuajse e sigurt që do të realizoheshin dhe të tejkaloheshin. Një qasje e tillë sot mund të duket si *një akt konstatim*, por, duke respektuar parimet dhe parametrat mbi të cilat bazohej ekonomia e komanduar, një gjë e tillë do të konsiderohej si kontrast për parimet ekonomike dhe politike në fuqi në atë kohë.

- Dinjiteti. Demokracia e re dhe thelbi i demokracisë së re, rrënja pa të cilën nuk mund të ketë as trung, as degë, as lule, as fruta, është vota e lirë. Dhe nuk ka gjë më të tmerrshme që 23 vjet pasi shqiptarët fituan të drejtën e votës së lirë, ne të kemi jo thjeshtë pretendime siç dëgjua masivisht më 23 qershor, por tashmë fakte me film, me zë. Tronditëse, jo vetëm për një incident të shitblerjes së votës por për një sistem të tërë kriminal për një rrjet të ngritur që vepron me një ftohtësi klinike²²¹.
- Dëshira ime do të kishte qenë që ne të ndesheshim me Edi Ramën në kontekstin e ndryshimeve programore që kemi, të luftonim për alternativat e qeverisjes. Nuk ishte vullneti ynë që ne, ata që zgjodhëm një tjetër fushë beteje, ne e konsideronim fushë betejë të votës së lirë, të çështjeve ekzistenciale. Ishte Edi Rama ai që vendosi të kthejë këto çështje në krye të axhendës.²²²

²²⁰ Hoxha Enver, "Luftë e vendosur kundër çdo shfaqjeje të huaj", Vepra, Vëllimi 8, 1975, fq.3.

²²¹ <https://pd.al/2013/12/intervista-e-plote-e-kryetarit-te-partise-demokratike-lulzim-basha-ne-emisionin-tonight/>, 12.12 2013 vizituar më 20.04.2014.

²²² <https://pd.al/2013/12/intervista-e-plote-e-kryetarit-te-partise-demokratike-lulzim-basha-ne-emisionin-tonight/>, 12.12 2013 vizituar më 20.04.2014.

Ligjëruesi (Lulzim Basha), në të dyja pasazhet e shkëputura nga e njëjta intervistë përdor kontrastin në disa forma të ndryshme, duke përfshirë elemente të ndryshme analize, duke përdorur tautologjinë “demokracia e re është thelbi i demokracisë së re” si implikaturë e dy koncepteve. Koncepti i parë është ai i *quasi* demokracisë shqiptare, e cila gjatë periudhës së tranzicionit nuk bazohej tek konkurrenca reale e programeve politike, por bazohej te kontrolli kapilar i shoqërisë për të krijuar një nivel të lartë varësie të sovranit ndaj vendimmarrjes politike dhe ndaj përfitimeve personale të politikanëve. Fatkeqësisht, në shumicën e rasteve, këto të fundit bien ndesh me interesat publike. Koncepti i dytë është demokracia e re, europiane, ajo që bazohet mbi vlerat dhe parimet, te vota e lirë. Për këtë arsye, demokracia e re, europiane është thelbi i demokracisë. Ajo bazohet në vlera, parime dhe norma të cilat ndryshojnë dukshëm nga demokracia si nocion i perceptuar deri në atë moment nga ana e popullatës dhe politikëbërësve.

Në të njëjtën logjikë, enumeracioni *trung, degë, lule, fruta* shërben për të dhënë kontrastin midis një bime të shëndetshme (vota e lirë dhe demokracia funksionale) dhe një sistemi pseudodemokratik, bazuar mbi aktin e shitblerjes së votës, domethënë mbi aktin e privimit të së drejtës së shtetasve për t’u shprehur të pakushtëzuar në asnjë lloj forme mbi alternativën më të mirë. Kështu, mbi bazën e një shoqërie të lirë që është konkurrenca e lirë dhe e pakushtëzuar. “Bima” shndërrohet në një realitet toksik.

IV.1.5. Bashkërendimi

Bashkërendimi, është një tjetër marrëdhënie koherente që mund të ekzistojë mes fjalive apo thënieve të ndryshme në tekste e pjesë diskursi. Me anën e mjeteve të ndryshme lidhëzore bashkërenditëse, fjalitë apo thëniet që pasojnë njëra-tjetrën vendosen në mënyrë të atillë që fjalja apo thënia e dytë të përshkruajë një pjesë të ndodhisë që jepet në fjalinë apo thënien e parë.

- Ndjekja e shkollës është dhe duhet të mbetet një kusht i rëndësishëm për pranimin në Parti. Prandaj, për zbatimin e këtij kushti ne duhet të jemi të rreptë, sidomos për moshat e reja deri në 30-35 vjeç. Edhe nga komunistët mbi këtë moshë duhet të kërkohet ndjekja e shkollës dhe zhvillimi i tyre i mëtejshëm kulturor, por për anëtarët e Partisë të moshave disi të kaluara, kjo kërkesë të mos

merret në mënyrë shabllone e të mos vihet përpara luftës revolucionare dhe përvojës së fituar prej tyre në jetë.²²³

Të gjitha thëniet e mësipërme, janë të bashkërenditura me njëra-tjetrën herë në mënyrë eksplicite/të drejtpërdrejtë, me anën e mjeteve lidhëzore si *prandaj, dhe, por* po ashtu edhe në mënyrë implicite, si një sërë thëniesh që pasojnë njëra-tjetrën, pa mjete lidhëzore eksplicite, por që sërish lidhen me të njëjtën temë që është shkollimi i popullsisë si kërkesë dhe nevojë imediate për përparimin e vendit.

- Por në asnjë vend nuk është treguar dhe asnjë qeveri kaq e papërgjegjshme sa kjo e Edi Ramës. Ju e dini dhe janë të deklaruara shumë e papaguara, borxhe të krijuara në ekonominë italiane, në atë franceze, spanjolle, në të gjitha vendet e rajonit tonë. Por, të gjitha vendet janë të përgjegjshme për të mbajtur graduale stabilitetin makroekonomik si një avantazh i madh i vendeve respektive²²⁴.

Fjalimi i mësipërm është mbajtur në periudhën që i paraprinte miratimit të buxhetit për vitin 2014. Ligjëruesi (Ridvan Bode), në rolin e ish-ministrit të financave në qeverinë paraardhëse, mban një qëndrim kritik ndaj miratimit të buxhetit të vitit 2014 dhe të buxhetit afatmesëm, i cili parashikonte ndryshimin e borxhit duke e çuar atë deri në 74%. Përdorimi i lidhëzës bashkërenditëse *por*, e vendosur në fillim të dy thënieve shërben për të nxjerrë papërgjegjshmërinë e pretenduar nga Bode, të qeverisë së re në parametrat makrofinanciarë.

IV.1.6. Parapërgatitja

Parapërgatitja spikat më së tepërmi në diskursin politik me anën e fjalive apo thënieve të ndryshme që vendosen në fillim të aktit diskursiv dhe që shërbejnë si udhërrëfyese për informacionin që do të pasojë në tekst apo diskurs. Rëndësia që fjalitë apo thëniet parapërgatitëse kanë në diskursin politik është e madhe, duke qenë se ato ftojnë audiencën të dëgjojë dhe, rrjedhimisht, pse jo edhe të besojë pjesën tjetër të diskursit jo vetëm duke e bërë këtë të fundit më dinamik dhe interesant, por edhe duke ndërtuar terrenin e përshtatshëm për të realizuar synime dhe objektiva më madhore.

²²³ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 37, “8 Nëntori” (nëntor 1967-prill 1968), 8 Nëntori, fq. 40.

²²⁴ Ridvan Bode, “Qeveria gënjeu për borxhin, ekonomia në rrezik”, dt.05.12.2013 <https://pd.al/2013/12/page/3/>, vizituar më 30.05.2017

- Më lejoni t'ju paraqit shkurtimisht gjendjen e bujqësisë së vendit tonë dhe perspektivat e zhvillimit të saj, si dhe problemet që na dalin përpara në zhvillimin e bujqësisë. Siç dihet, para luftës, Shqipëria ishte vendi më i prapambetur në Evropë, një vend agrar, gjysmë feudal. Lufta Nacionalçlirimtare, që nga fillimi i vitit 1939 dhe deri në fund të vitit 1944, solli shkatërime të rënda në bujqësinë tonë...²²⁵

Ky akt ligjërimor dallon nga përftesa të tjera të këtij personazhi që kemi marrë në konsideratë, pasi, ndryshe nga të tjerat ku konteksti fizik lidhej ngushtësisht me Shqipërinë, këtu fjalimi ndodh në Moskë. Ligjëruesi (Enver Hoxha), e mban këtë fjalim në një takim të drejtuesve të Partive Komuniste punëtore në Moskë, në një seancë të veçantë për çështjet e bujqësisë. Normalisht, bujqësia shqiptare, pavarësisht arritjeve që mund të deklaronte ligjëruesi, ishte shumë larg nga niveli i zhvillimit të bujqësisë në Republikën Demokratike të Gjermanisë, Rumanisë, Jugosllavisë etj., pasi baza mbi të cilën organizohej bujqësia në këto vende nuk ishte e njëjtë me atë në Shqipëri. Megjithatë, Enver Hoxhës i duhej të tregonte që edhe në bujqësi, sistemi komunist shqiptar, edhe pse bazohej në reforma të tipit stalinist, kishte arritje.

I gjithë fjalimi mund të konsiderohet si një *parapërgatitje* e mundshme e qëndrimit të udhëheqjes komuniste shqiptare në kushtet e ftohjes së marrëdhënieve me Bashkimin Sovjetik, sidomos pas publikimit të raportit të fshehtë të Hrushovit për ridimensionimin e figurës së Stalinit dhe denoncimit të krimeve gjatë periudhës staliniste. Për më tepër, duke pasur parasysh se për udhëheqjen komuniste ishte shumë e rëndësishme të tregonte se kishte arritje në ekonomi dhe, në mënyrë të veçantë, në bujqësi, pasi në fushën e industrializimit ritmet ishin të ulëta. Për të realizuar parapërgatitjen e raportit (edhe pse cilësohej fjalim, ai në realitet kishte formën e një raportimi), Enver Hoxha paraqet të dhëna statistikore të karakterit të përgjithshëm, në mënyrë të veçantë të dhëna që flisnin për teknologjinë e përdorur në bujqësi.

- Jemi këtu për t'iu sqaruar se çfarë do të bëjë bashkia për biznesin e vogël dhe familjar, në vitet e ardhshme nën drejtimin tim. Bashkia ka në dorë të reduktojë taksat, të cilat do të ulen brenda ligjit me 30 %. Unë do të negocioj që këto taksa, të vilen dhe të mblidhen nga Bashkia e Tiranës dhe do t'ua them arsyen se pse. Kjo i bie sikur do të ikësh në Durrës dhe nuk i bie nga autostrada por ikën

²²⁵ Enver Hoxha, "Ne do të mobilizojmë të gjitha energjitë dhe burimet e brendshme për zhvillimin e mëtejshëm të bujqësisë socialiste", Vepra, Vëllimi 8, Tiranë, 1975, fq.87.

njëherë në Elbasan, Peqin, Rrogozhinë, dhe vjen vërdallë për të ikur në Durrës.²²⁶

Në këtë pasazh të marrë nga fjalimi i një kandidati për kryetar bashkie në zgjedhjet lokale të vitit 2015 në Shqipëri, ligjëruesi synon të parapërgatisë audiencën për vazhdimin e mëtejshëm të diskursit. I gjithë fjalimi është i orientuar tek ekonomia, si një çështje vitale e zhvillimit të një vendi apo bashkie të rëndësishme si ajo e Tiranës. Për këtë arsye, taksat dhe administrimi i tyre janë një element thelbësor në fushatë elektorale. Një element tjetër i rëndësishëm është, po ashtu, qasja që do të kishte në të ardhmen kandidati, nëse do të rezultonte fitues. Një nga premtimet ishte mirorganizimi dhe eficienta fiskale për uljen e burokracisë dhe zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm. Një pjesë e mirë e fushatës së ligjëruesit bazohet pikërisht të këto elemente, të cilat shtjellohen më tej në fjalimin e tij duke u mbështetur me fakte, detaje, statistika etj.

IV.1.7. Sfondi

Sfondi, lidhet ngushtë me rolin e padiskutueshëm që konteksti mbart në analizën e diskursit në përgjithësi dhe në atë të diskursit politik në veçanti. Konteksti mund të jetë i llojllojshëm: *kontekst kulturor, historik, konjitiv* etj. Njohja e saktë e kontekstit bën që të rrokët më saktë kuptimi dhe lidhja që ekziston mes fjalive apo thënieve të ndryshme.

- Lufta Nacionalçlirimtare, që nga fillimi i vitit 1939 dhe deri në fund të vitit 1944, solli shkatërrime të rënda në bujqësinë tonë. Ne nuk trashëguam nga e kaluara pothuajse asnjë traktor, asnjë makinë bujqësore; shumica e pyjeve, një pjesë e madhe e pemëve frutore dhe më shumë se një e treta e blegtorisë u shkatërruan nga lufta.²²⁷

Në vazhdim të fjalimit të përmendur më lart si shembull analize i *parapërgatitjes*, mund të vërejmë gjithashtu se kemi të bëjmë me dy tipologji *sfondesh*. Nga njëra anë kemi sfondin e marrëdhënies të politikës së jashtme. Siç referuam edhe më lart, fjalimi i Enver Hoxhës zhvillohet në kushtet e ftohjes së marrëdhënies politike me Moskën. Nga ana tjetër, duhet t'i referohemi edhe sfondit të zhvillimit ekonomik të brendshëm.

²²⁶ Halim Kosova, "Ulje me 30 përqind të taksave, trefishim të fondit të garancisë për të krijuar vende pune", tek: <https://pd.al/2015/05/ulje-me-30-perqind-te-taksave-trefishim-te-fondit-te-garancise-per-te-krijuar-vende-pune/> vizituar më 23.04.2017.

²²⁷ Enver Hoxha, "Ne do të mobilizojmë të gjitha energjitë dhe burimet e brendshme për zhvillimin e mëtejshëm të bujqësisë socialiste", Vepra, Vëllimi 8, Tiranë 1975, fq.87.

Në secilin prej rasteve, ligjëruesi tregon një sërë arritjesh reale ose të hiperbolizuara, të cilat do të legjitimonin atë para syve të shtetasve të tij. Dështimi ekonomik i bujqësisë nuk mund të fshihej, sidomos kur në botën komuniste gjithmonë e më shpesh përsëritej fjala “dënim i kultit të individit”. Rrjedhimisht, ligjëruesi shfaqej si tejet i interesuar për të dëshmuar arritjet reale, nga njëra anë dhe, nga ana tjetër, të argumentonte pse nuk kishte arritur më tepër. Në sfondin e brendshëm, zhvillimi i bujqësisë garantonte një mbështetje më të madhe që popullata mund t’i jepte udhëheqjes komuniste.

- Jam sot këtu për të denoncuar publikisht një vello të zezë mashtrimi, që po mbulon anë e mbanë vendin nga kryekreu që ka shndërruar qeverinë e tij në një fabrikë mashtrimesh të paimagjinueshme²²⁸.

Ligjëruesi (Sali Berisha), në rolin e ish-kryeministrit të Shqipërisë në atë kohë, që në hyrje të fjalimit të tij vendos si sfond problematikën që do të haste vendi në periudhën në vazhdim. Në mënyrë të qëllimshme përdoret metafora “velloja e zezë”, për të krijuar imazhin e së ardhmes së errët që e pret vendin si pasojë e zbatimit të politikave të gabuara nga ana e qeverisë. Më tej, në fjalim, në formën e një enumeracioni, jo vetëm sqarohet, por edhe zgjerohet semantikisht domethënia e asaj metafore.

IV.1.8. Spikatja

Spikatja, paraqitet në ato raste kur fjali apo thënie të caktuara japin përmbledhtazi idetë dhe informacionin kryesor që është parashtruar më herët në tekst apo diskurs. Kjo lidhet ngushtë me një nga parimet kryesore të diskursit politik ku gjërat kryesore, ato thënie që sipas ligjëruesit mbartin rëndësinë më të madhe se të tjerat, vendosen në fillim ose lihen për në fund të të gjithë procesit komunikativ.

- Përpjekja për të shpëtuar nga përgjegjësia e mosrealizimit të planit, dëshira për të përfituar shpërblime me çdo rrugë dhe me çdo kusht, i ka nxitur drejtuesit e disa ndërmarrjeve dhe organizatave ekonomike që të falsifikojnë rezultatet e realizimit të planit. Veprime të tilla, që janë bërë me paramendim, formojnë shkelje të rënda ligjore, veprime antishtetërore ...²²⁹

²²⁸ <https://pd.al/2013/12/berisha-qeveria-nje-fabrike-mashtrimi-me-taksat-e-shqiptareve/>, fjala në kuvend e S. Berishës, dt. 10.12.2013.

²²⁹ Enver Hoxha, “Luftë e vendosur kundër çdo shfaqjeje të huaj”, tek: Hoxha E., Vepra, Vëllimi 8, Tiranë 1975, fq.5.

Siç e kemi përmendur edhe më sipër, në një ekonomi të komanduar, planifikimi i aktivitetit prodhues, sidomos në rastin e Shqipërisë, kishte kërkesa të rrepta, madje, në disa raste, shkelja e planifikimit përbënte vepër penale. Për këtë arsye, planifikimi i dobët apo mosrealizimi i planit shpesh vinte para përgjegjësisë së padiskutueshme jo vetëm politike, por edhe penale drejtuesit e institucioneve ekonomike. Ama, jo rrallë herë, për të shmangur ndëshkime të tilla, konstatohej manipulimi i shifrave ose përdorehin mekanizma të tjerë, që në shumicën e rasteve nuk ishin të ligjshme. Në këtë rast, ligjëruesi (Enver Hoxha) paralajmëron dhe kërkon që ndaj këtyre individëve të merreshin masa ndëshkuese të rënda. Megjithatë, ligjëruesi shpalos një pasqyrë tjetër të realitetit të parajsës socialiste të ndërtuar në Shqipëri dhe, dashje pa dashje, dëshmon për një sistem të korruptuar ku kuadrot jo vetëm që nuk shqetësoheshin, siç deklaroheshin, për të ardhmen e popullit dhe shoqërisë, por edhe shfrytëzonin çdo lloj mënyre për të përfituar sa më shumë nga ekonomia “e përbashkët”, duke implikuar që edhe korrupsioni ishte pjesë e sistemit komunist. Pra, premisa e krijuar më parë në sfond, shtjellohet gjerë e gjatë, në mënyrë të detajuar, me evidencat e parashtruara.

- Heqja e TVSH-së për ilaçet është kryekëput interesi i importuesve të ilaçeve dhe unë dua t’u them të dashur të sëmurë se para vendosjes së TVSh-së importuesit e ilaçeve raportonin çmime 6 herë më të larta se sa çmimet që i kishin blerë ilaçet ... Për 250 mijë punëtorë ua hoqëm ne tatimin mbi të ardhurat personale. Së dyti, nuk ka buxhet. Kur deklarova në gusht se u shpallën emrat dhe thashë që ky është ekipi më i paaftë në historinë e kombit dhe të tjerë e patën të vështirë ta besojnë. Por ky ekip nuk bën dot buxhet dhe nuk e njohin buxhetin²³⁰.

Gjatë fjalimit të tij, ligjëruesi në fjalë (Sali Berisha), në formën e enumeracionit parashtron argumentet në favor të premisë së ngritur në sfondin e fjalimit të përmendur edhe më lart. Kështu, ai kërkon të dëshmojë se projekt - buxheti që po diskutohej nuk kishte mundësi të realizohej, ose të paktën nuk mund të ishte përgjigje e zbatimit të programit politik të partisë së sapoardhur në pushtet. Forca argumentuese e mbështetur në fakte e statistika matematikore dhe ekonomike shërbejnë si mekanizma të pasurimit kontekstual në lidhje me problematikën në fjalë.

²³⁰ <https://pd.al/2013/12/berisha-qeveria-nje-fabrike-mashtrimi-me-taksat-e-shqiptareve/>, fjala në kuvend e S. Berishës, dt. 10.12.2013.

IV.2. Koncepti i *kohezionit* në diskursin politik

Analiza e diskursit ka për synim kryesor të saj ndërtimin e modeleve që vendosin tekstet apo diskurset në kontekste specifike sociale, duke marrë në konsideratë mënyrën se si ato bashkëveprojnë dhe integrohen me njëri-tjetrin. Po ashtu, *tekstura* është një aspekt i studimit të koherencës, e cila merr në konsideratë kontekstin social. Tekstura e një pasazhi tekstor apo ligjërimor realizohet përmes pranisë së marrëdhënieve kohezive mes fjalive aty. Marrëdhëniet e kohezionit lëvizin përtej strukturës së fjalisë / thënies. Ato mund të identifikohen si brenda një fjalie/thënieje, si midis fjalive/thënieve të ndryshme në një tekst të caktuar.

Koncepti i *kohezionit* shfaqet, së pari, te Halliday dhe Hassan-i, sipas të cilëve ai konsiderohej si një marrëdhënie semantike “por, si të gjithë përbërësit e sistemit semantik, realizohet me anën e sistemit leksiko – gramatikor²³¹”. Ata përfshinë brenda konceptit të kohezionit mjetet gjuhësore që kemi në dispozicion për të krijuar teksturën, pra aftësinë e një teksti për t’u interpretuar në tërësi. Marrëdhëniet kohezive janë marrëdhënie semantike mes një elementi të një teksti apo diskursidhe një elementi tjetër që është shumë i rëndësishëm për interpretimin e tij, pavarësisht kufizimeve gramatikore ose strukturore²³². Por, këta elemente nuk mund të dekodohen me efektivitet, pa ditur më parë burimin nga i cili vijnë²³³.

Pra, kohezioni mund të përkufizohet si procesi gjatë të cilit kuptimi kanalizohet në një linjë të caktuar diskursi, në vend që të rrjedhë pa një formë të caktuar në çdo drejtim të mundshëm²³⁴. Halliday dhe Hassan-i diskutojnë se kohezioni mund të realizohet pjesërisht me anën e mjeteve gramatikore dhe pjesërisht me anën e leksikut, ndaj dallohen dy tipa: kohezioni *gramatikor* dhe ai *leksikor*²³⁵.

Halliday dhe Hassan-i mendojnë se koncepti i kohezionit mund të përmendet nga regjistri, duke qenë se të dy këto përcaktojnë në mënyrë efektive tekstin²³⁶. Koherenca e bën tekstin semantikisht të mirëformuar. Kohezioni është pjesë e koherencës. Mjetet

²³¹ Halliday, M. & Hassan R. “Cohesion in English”, Longman, 1976, fq. 4.

²³² Halliday Hassan, “Cohesion in English”, 1976, Longman, fq. 8.

²³³ Halliday, Hassan. “Cohesion in English”, 1976, Longman, 1976, fq.4.

²³⁴ Halliday, M. A. K. “An Introduction to Functional Grammar”, London: Edward Arnold, 1994, fq. 311.

²³⁵ Halliday, Hassan, “Cohesion in English”, 1976, Longman, fq. 51.

²³⁶ Halliday, Hassan. “Cohesion in English”, 1976, Longman, fq.23.

gjuhësore e realizojnë koherencën në tekst përmes proceseve sintaksore të ndërlidhjes së fjalive në tekst. Sh. Rrokaj do e cilësonte kohezionin si lidhja strukturore e njësive përbërëse me anën e mjeteve gramatikore²³⁷.

IV.2.1.1. Kohezioni morfologjik (fjalëformues)

Kohezioni morfologjik (fjalëformues) vërehet më së shumti në fjalëformim, duke u mbështetur në lidhjet mes fjalëve të prejardhura nga fjalë të tjera të caktuara prej të cilave vijnë. Me anën e analizës fjalëformuese zbulohen tipat e ndryshëm të fjalëformimit që veprojnë në gjuhë, me fjalë të tjera, zbulohet sistemi i gjallë i formimit të fjalëve.²³⁸

Një tip i tillë kohezioni është shumë prodhimtar në gjuhën shqipe, sidomos në kontekstin e diskursit politik. Politikëbërësit, ligjëruesit, në fokusin tonë të studimit, përdorin teknika të ndryshme të fjalëformimit për ta bërë diskursin më të pasur, për të demonstruar elokuencën dhe dijet e tyre, si dhe për të bërë lidhjen logjike mes thënieve të ndryshme që ata përdorin.

Thënia, e konsideruar si fjalia konkrete në komunikimin aktual, aktivizon dy elemente bazë të saj: temën, ajo që tashmë dihet e është e njohur, dhe remën, e cila përfaqëson të renë që sjell thënia.²³⁹ Në përgjithësi, komunikimi shtjellohet në mënyrë të tillë, që rema e segmentit paraardhës të shërbejë si temë e segmentit pasues, pra komunikimi shtjellohet si një lëvizje e informacionit të njohur te ai që nuk njihet ende. Ja pse, me anën e fjalëformimit, ligjëruesit shpalosin mundësi të pafundme shprehëse, duke e bërë diskursin e tyre më tërheqës.

Për të ilustruar idetë e mësipërme, dhe për të parë sa të rëndësishme dhe dobiprurëse janë mjetet fjalëformuese në diskursin politik për ta bërë këtë të fundit kohesiv dhe koherent, do të marrim në shqyrtim shembuj nga diskursi politik si gjatë diktaturës komuniste, po ashtu edhe nga diskursi politik i ditëve të sotme.

- Pas kaq vjet lufte të ashpër dhe të paprerë, ne *e çliruam* popullin tonë nga një robëri e tmerrshme, nga një armik i egër, nga tradhtarët e poshtër. Lufta jonë *çlirimtare* ishte epopeja e lavdishme e një populli të tërë, që me shekuj ishte skllavëruar dhe munduar, shnderuar dhe gjakosur prej imperialistëve të huaj²⁴⁰.

²³⁷ Rrokaj Sh. "Hyrje në gjuhësinë e përgjithshme", Arbëria, Tiranë, 2012, fq. 173.

²³⁸ ASHSH, "Gramtika e gjuhës shqipe I", Tiranë, 2002, fq. 53.

²³⁹ Çeliku, M. "Sintaksë e gjuhës shqipe (Përbërësit sintaksorë)", ILAR, Tiranë, 2012, fq.33.

²⁴⁰ Hoxha E., "Vepra", Vëllimi 3, 8 Nëntori, Tiranë 1970, fq. 20.

Pasimi i menjëhershëm i foljes *çliroj* nga mbiemri *çlirimtar* kishte një funksion të mirëvlerësuar në aktin ligjërues. Ligjëruesi (Enver Hoxha), në mënyrë të përsëritur përdor vetën e parë shumës të përemrave (vetorë a pronorë) *ne, jonë* për t'i vënë theksin e ngjyrimin e duhur të gjithë pjesës së shkëputur. Aty gjejmë të përshkruhet në formë të përshkallëzuar entiteti nga i cili u çliroa populli shqiptar, *një robëri e tmerrshme, nga një armik i egër, nga tradhtarët e poshtër* dhe në fjalinë e dytë përshkruhet gjendja e popullit nën robërinë e këtij entiteti, *skllavëruar dhe munduar, çnderuar dhe gjakosur*. Rrjedhimisht, duke pasur parasysh këtë kontekst të zhvillimit të mendimit dhe renditjes së fakteve, folja *çliroj* dhe mbiemri *çlirimtar*, si antiteza të gjendjes së përshkruar, mbajnë në vetvete thelbin e kuptimit të të gjithë pasazhit ligjërues. Në aspektin stilistikor, përdorimi i antitezave jep një kontrast të gjallë të ideve.

Le të shqyrtojmë tanimë një pasazh tjetër interesant të shkëputur nga fjalimi i Ben Blushit “Fjalimi im në varrimin e Rilindjes”. Metafora e përdorur që në titull, na joshi më tej për të marrë në analizë disa elemente interesante të kohezionit morfologjik (fjalëformues).

- Dhe çdo gjë që nuk është rilindje, Rilindja e quan krim. Përfshi edhe vetëvrasjen e saj, për të cilën duhet ndihmuar. Natyrisht edhe *rilindistët* kanë tiparet e Rilindjes...
- ... *Rilindistët* kanë dhuntinë e njerëzve që bëjnë sikur besojnë në diçka që nuk e njohin. Për ta, Rilindja, si frymë është epokale, si model është unikal dhe si mekanizëm është industrial. Energjia e saj është rrezatuese, fuqia e saj është riprodhuese, shpejtësia e saj është transportuese. Rilindja, sipas rilindistëve, është një epidemi pozitive, nga e cila vuajnë vetëm ata që nuk pranojnë të infektohen. Nëse *rilindistët* mërzen, kjo ndodh vetëm kur të tjerët thonë se nuk e shohin atë që ata bëjnë sikur e shohin²⁴¹.

Në aktin ligjërues, ligjëruesi (Ben Blushi) kërkon të përçojë një mesazh të rëndësishëm, duke zgjedhur të përdorë një seri fjalësh të prejardhura si *rilindje, Rilindje dhe rilindist*.

Për të shpjeguar drejt të gjitha konceptet e përmendura më lart, le t'i referohemi Fjalorit të Gjuhës Shqipe për termat e përdorura, nga ku do të shkëpusim:

²⁴¹Ben Blushi: “Fjalimi im në Funeralin e Rilindjes”, <http://telegraf.al/politike/ben-blushi-fjalimi-im-ne-funeralin-e-rilindjes/>, 8 prill 2017, vizituar më 15 maj 2017.

RILINDJE

3. hist. Lëvizje e gjerë politike, shoqërore e kulturore me karakter kombëtar, demokratik e revolucionar, që mori hov në Shqipëri që nga gjysma e parë e shekullit XIX e vazhdoi deri në Shpalljen e Pavarësisë dhe që luftoi me armë e me penë për çlirimin e vendit nga pushtuesit e huaj, për krijimin e shtetit kombëtar të pavarur, për kapërcimin e mbeturinave të theksuara të rendit feudal e për përhapjen e zhvillimin e arsimit e të kulturës në gjuhën amtare.²⁴²

Është mëse e qartë se koncepti “Rilindje”, në kontekstin e diskursit të Blushit, nuk i referohet kësaj lëvizjeje, por lajtmotivit të fushatës politike që i parapriu zgjedhjeve të vitit 2013. Rilindja ishte *moto*, ishte koncepti kyç mbi të cilin ndërtohej çdo ide apo ideologji që duhej ndjekur jo vetëm gjatë fushatës, por edhe pas fitores së synuar të zgjedhjeve në atë vit elektoral. Leksema “Rilindje”, si lajtmotiv i të gjithë fushatës së Partisë Socialiste në vitin 2013, përzgjidhet nga ana pragmatikore e stilistikore për të nënkuptuar gjallërimin, iniciativën për të ndryshuar në themel çdo aspekt të jetës ekonomike, politike e sociale të shqiptarëve. Rilindja, gjithashtu, parakuptonte shpresë për një ardhme më të mirë, për të dalë nga situata e përgjithshme e rënduar që Shqipëria po jetonte.

Pra “Rilindja” do të parakuptonte ideologjinë dhe praktikën sociale, ekonomike dhe politike që mazhoranca ku ai kishte dhënë kontributin e vet, duhej të ndërmernte. Po ashtu, ky term përdorej edhe për të bërë një paralelizëm, një lidhje sado të largët me Rilindjen Kombëtare, tiparet dhe rëndësinë që ajo kishte.

Në kontrast me sa u shpjegua më lart, ligjëruesi (Ben Blushi) kërkon të bëjë dallimin midis moralit të tradhtuar të forcës politike në të cilën bënte pjesë në atë periudhë, dhe *Rilindjes Kombëtare*. Për të realizuar këtë dallim, ai përdor neologjizmin *rilindist*. Në këtë linjë, neologjizmi *rilindist* përzgjidhet nga folësi për të bërë dallimin mes *Rilindësve* dhe *rilindistave*, sipas kuptimit si më poshtë:

RILINDËS m. hist. 1. Ideolog, veprimtar dhe luftëtar i Rilindjes Kombëtare Shqiptare, përfaqësues i Rilindjes Kombëtare Shqiptare.²⁴³

Pra, nga njëra anë, gjenden *Rilindësit*, ideologë, njerëz të shkolluar, me autoritet moral e social në shoqëri, dhe nga ana tjetër qëndrojnë *rilindistët*, përfaqësues të një rryme

²⁴² Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri Rilindje.

²⁴³ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri Rilindës.

politike që, sipas Blushit, nuk përputhet as me bindjet e tij e as me synimet e Rilindësve. Në këtë rast, *rilindist* është një emër i cili është i prejardhur nga Rilindje, si “rrymë politike bashkëkohore”, në këndvështrimin e Blushit.

IV.2.1.2 Emërzimi

Në kuadër të kohezionit morfologjik, do të marrim në shqyrtim edhe dukurinë e emërzimit. Emërzimi²⁴⁴ konsiderohet nga studiuesi Ardian Vehbiu si një nga metodat më të mira për t'i dhënë diskursit politik, sidomos atij gjatë periudhës së diktaturës komuniste, koherencën e duhur.

Ekzistojnë mënyra të ndryshme morfologjike të emërzimit në gjuhën shqipe, ku më prodhimtaret janë ato me prapashtesim, por nuk duhen lënë mënjane edhe mënyra të tjera si: *me parashtesim*, *me parashtesë dhe prapashtesë* apo *pa ndajshesë*, ose thjesht *me konversion*²⁴⁵.

Emërzim quhet shndërrimi në emër i një pjese tjetër të ligjëratës, p.sh., i një mbiemri ose pjesoreje të foljes, por edhe të pjesëve të tjera të ligjëratës. Duke kaluar në klasën e emrave, mbiemrat nuk emërtojnë më cilësi të sendeve, por vetje dhe sende. Po ashtu, edhe pjesoret, kur emërzohen, nuk emërtojnë një veprim si tipar i një sendi, por një veprim abstrakt, të marrë si send²⁴⁶.

Në gjuhësinë e diskurseve, emërzimi luan rol të rëndësishëm, sepse njësia gjuhësore e emërzuar zakonisht i referohet në mënyrë anaforike diçkaje të mëparshme në tekst²⁴⁷. Rrjedhimisht, emërzimi shërben si një element apo teknikë e vogël gramatikore e leksikore që shërben për t'i falur tekstit apo diskursit koherencën e duhur.

Patrick Seriot-i, i cili është marrë gjerësisht me studimin e rolit dhe funksionit të emërzimit në rusishten totalitare, ka vërejtur se tekstet e atij diskursi përmbajnë një numër shpërpjesëtimisht të madh emrash prejfoljorë, duke shmangur kështu ndërtimet me folje të mirëfillta, sidomos atyre kalimtare²⁴⁸.

²⁴⁴ Vehbiu Ardian, “Shqipja totalitare, Tipare të diskursit public në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq. 117-123.

²⁴⁵ Çeliku, M. “Sintaksë e gjuhës shqipe (Përbërësit sintaksorë), ILAR, Tiranë, 2012, fq.133.

²⁴⁶ ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe”, (vol. Morfologjia), Maluka, Tiranë, 2002, fq.146.

²⁴⁷ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit public në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq 117.

²⁴⁸ Patrick Seriot, “Analyse du discours politique sovietique, Institut d'etudes slaves, 1985, fq. 125-270.

Le të vërejmë tani shembuj të emërzimit dhe rolit të tij në diskursin e përzgjedhur për analizë “Të punojmë pa u lodhur për të ecur përpara”.

- Unë mund t'ju them se në Vlorë, si një nga vendet e luleve, mund të rritet një numër bletësh shumë më i madh se tani. Pse, vallë, gjë e vogël ju duket rritja e zgjojeve të bletëve?²⁴⁹
- Komiteti Qendror dhe Partia, qysh në vitet e para të Çlirimit, u kujdesën për t'ju përgatitur ju si revolucionarë për këtë të sotme. Kështu, kujdesi për rininë duhet të jetë i vazhdueshëm.²⁵⁰

Në këto shembuj mund të vërehet lehtësisht mekanizmi i kalimit nga tema në remë.

Rema e segmentit të parë të rritet dhe u kujdesën që përfaqëson elementin e ri të përcjellë prej segmentit të parë, shndërrohet në temë në segmentin e dytë rritja dhe kujdesi, e realizuar kjo përmes emërzimit. Në këtë mënyrë, përgjatë diskursit, folja e fjalisë paraardhëse lejohet të shërbejë në rolin e kryefjalës së fjalisë pasuese.

Ndërkohë, le t'i hedhim një sy shembujve të mëposhtëm, ku emrat janë formuar si rezultat i emërzimit prejfoljor. Gjithashtu, ajo që vlen të theksohet, është edhe përdorimi i këtyre emrave foljorë, të shoqëruar nga emra të tjerë në rasën gjinore janë përdorur vazhdimisht në diskursin totalitar. Sipas Vehbiut, një numër i madh gjinorësh tipike në tekstet e shqipes totalitare janë në të vërtetë, kundrina të drejta foljesh tashmë të drunjëzuara në emra prejfoljorë.²⁵¹ Kështu në thëniet e mëposhtme do të gjejmë struktura të tilla si rritjen e prodhimit dhe të të ardhurave të kooperativave bujqësore; çështjen e fortifikimit të vendit; shkurtimin e pagave të larta etj.

- Ne mund të ndihmojmë në rritjen e prodhimit dhe të të ardhurave të kooperativave bujqësore.²⁵²
- Të gjithë së bashku po punojmë për çështjen e fortifikimit të vendit dhe njëkohësisht për edukimin teoriko – praktik të njerëzve për mbrojtje.²⁵³
- Vendimi i fundit i Komitetit Qendror të Partisë mbi shkurtimin e pagave të larta, mbi disa përmirësime të tjera në sistemin e pagave të punonjësve dhe mbi ngushtimin e mëtejshëm të dallimeve midis fshatit dhe qytetit ka një rëndësi jashtëzakonisht të madhe në çdo situatë për vendin tonë.²⁵⁴
- Vendimi, pra do të thotë që do të prodhojmë më tepër, pse rritja e prodhimit bujqësor e industrial do të sigurojë më mirë stabilizimin e çmimeve.²⁵⁵

²⁴⁹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 32.

²⁵⁰ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 41.

²⁵¹ Vehbiu A. “Shqipja totalitare, Tipare të diskursit public në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq. 122.

²⁵² Po aty, fq. 32.

²⁵³ Po aty, fq. 51.

²⁵⁴ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 32.

²⁵⁵ Po aty, fq. 75.

- Atëherë ku do të venë fondet që do të kursejmë prej tyre? Në *përmirësimin e jetës së popullit dhe në zhvillimin e mëtejshëm të ekonomisë*.²⁵⁶

Ligjëruesi (Enver Hoxha), përmes thënieve të lartpërmendura, duke përdorur teknikën e emëzimit, parashtron planet në zbatim dhe ato për të ardhmen. Në këtë fjalim, ligjëruesi kujdeset që të përçojë një mesazh të përgjithshëm, por që në realitet, ishte i paqartë për audiencën. Ai flet për stabilizim të çmimeve, shkurtim të pagave, zhvillim ekonomik, por nuk jep informacion të plotë me të dhëna për argumentimin e këtyre elementeve. Sidomos, kur është fjala për stabilizimin e çmimeve, nuk tregohet as mënyra, as forma dhe rrugët e ndjekura për të kompensuar ndryshimet në çmime. Në thëniet që pasojnë, kur ai diskuton për uljen e dallimeve midis zhvillimit të jetës në qytet dhe jetës në fshat, ligjëruesi vetëm sa krijon premisën, pa e zhvilluar mendimin më tej. E vetmja rrugë zgjidhjeje që Hoxha shikonte dhe sistemi në përgjithësi ishte shkurtimi i pagave, në mënyrë të veçantë e pagave të administratës apo të specialistëve, të cilët njëkohësisht, përbënin pjesën më të arsimuar dhe profesioniste të shoqërisë.

Po në të njëjtin akt ligjërimesor, Hoxha parashtron edhe arritjet në fortifikimin e vendit, madje, edhe në fusha. Në momentin kur mbahet diskursi, audienca e pranishme nuk ishte në gjendje të dialogonte drejtpërdrejt me ligjëruesin; për shkak të situatës së nderë dhe të paqartë politike që ekzistonte në kupolën drejtuese të Partisë, çfarëdolloj diskutimi apo pyetjeje, e cila mund të konsiderohej se binte ndesh me mendimin e Partisë, mund të sillte pasoja të karriera e individëve ose edhe më të rënda se kaq.

Nëse do të tentonim t'i kthenin emrat e mësipërm në folje, foljet që do të përdoreshin, do të gjendeshin në formën pësore. Kështu, p.sh., do të hasnim ndërtime të tilla, si:

- Prodhimi dhe të ardhurat e kooperativave bujqësore u rritën.
- Vendi u fortifikua..., njerëzit u edukuan praktikisht dhe teorikisht për mbrojtje.
- Pagat u shkurtuan, sistemi i pagave të punonjësve u përmirësua, dallimet midis fshatit dhe qytetit u ngushtuan.
- Prodhimi bujqësor u rrit, çmimet u stabilizuan.
- Jeta e popullit u përmirësua, ekonomia u zhvillua etj.

Në të gjitha këto shndërtime pësore, gjithmonë e më tepër i jepet rëndësi faktit apo veprimit, duke lënë mënjanë vepruesin, pra të asaj që duhej të funksiononte si kryefjalë në një ndërtim vepror. Pyetja që mund të lindte do të ishte *Kush e rriti prodhimin dhe*

²⁵⁶ Enver Hoxha, "Vepra", Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 77.

të ardhurat bujqësore? Kush e fortifikoi vendin, kush i edukoi njerëzit? etj. Përmbledhtazi, konstatojmë se një nga pasojat e emërzimit apo rëndësia e emërzimit në diskursin totalitar është zhdukja e kryefjalëve nga sipërfaqja e diskursit dhe shndërrimi i veprimeve në procese anonime, të cilat paraqiten si të mbyllura në vetvete, si të mistifikuara. Kjo, sepse, ndonëse kryefjala nuk ishte e shprehur në mënyrë të drejtpërdrejtë, ajo ishte qartësisht e deduktueshme. Ajo ishte kushdo në gamën e Partisë, popullit, masave punëtore, rinia, Komiteti Qendror, pse jo edhe vetë e vetëm Shoku Enver.

IV.2.2. Kohezioni sintaksor

Gjatë proceseve të ndryshme komunikative përdoren mekanizma të ndryshëm që shkurtojnë dhe thjeshtojnë përmbajtjen e tekstit, si p.sh., proformat. Kohezioni sintaksor shfaqet më së shumti përmes proformave, të cilat mund të përkufizohen si: “fjalë të shkurtra, ekonomike, të zbrazëta në përmbajtjen e tyre të veçantë, të cilat mund të qëndrojnë në sipërfaqen e tekstit në vend të shprehjeve. Kuptimi i të cilave plotësohet brenda tekstit ku përdoren, falë lidhjes me njësitë e kuptueshme.”²⁵⁷

Halliday dhe Hassan-i mendojnë se kohezioni referencial funksionon për të rimarrë informacionin e presupozuar në tekst dhe duhet të jetë i identifikueshëm për të qenë koheziv. Ai realizohet me anë të njësive “të cilat, në vend që të interpretohen semantikisht në vetvete ..., referojnë në diçka tjetër për interpretimin e tyre.”²⁵⁸. Sipas këtyre dy autorëve specifikohen dy tipa të përgjithshëm të referencës: *referenca ekzoforike*, e cila referon në informacionin e kontekstit të menjëhershëm të situatës, dhe *referenca endoforike*, e cila referon te informacioni që mund të merret nga teksti. Më tej, ata e ndanë referencën endoforike në dy tipa: *anaforike* dhe *kataforike*, duke e konceptuar tipin e parë si referuese “te një informacion i përmendur më parë në tekst (referim mbrapa), ndaj një informacioni që nevojitet të gjendet në pjesën e mëparshme të tekstit”²⁵⁹. “Anafora është një mjet gjuhësor, e cila sinjalizon kohezion dhe referencën lokale në diskurs”²⁶⁰. Ajo konsiderohet si mjeti më i drejtpërdrejtë i

²⁵⁷ Beuagrande R.- A. de, Dressler, W. U. “Einführung in die Textlinguistik”, Niemeyer, Tübingen, 1981, fq. 64. Cituar te Dauti L, “Hyrje në gjuhësi teksti”, ILAR, Tiranë, 2017, fq. 104.

²⁵⁸ Halliday Hassan, “Cohesion in English”, Longman, 1976, fq.3.

²⁵⁹ Halliday Hassan, “Cohesion in English”, Longman, 1976, fq.31.

²⁶⁰ Strube, M., “Anaphora and coherence Resolution, Statistical” në Keith Brown (ed) “The encyclopedia of language and linguistics”, second edition, Oxford, Elsevier, 2006, fq. 2016-2222.

bashkëreferencës, sepse ruhet identiteti i përmbajtjes konceptuale. Megjithatë, në rastin e një teksti komunikativ më të gjatë, anafora mund të bëhet objekt keqkuptimesh dhe shpesh herë mund të lipset përdorimi i proformave të tjera.

IV.2.2.1. Proformat vetore

Shprehjet anaforike përfshijnë përemrat vetorë dhe pronorë, përemrat dëftorë, emrat e përveçëm dhe sintagmat me emra të shquar, kur ato përdoren për t'iu referuar diçkaje të përmendur më parë. Kështu, për të pasur një paraqitje sa më koherente të diskursit, duhet dalluar qartë marrëdhënia që këto shprehje gjuhësore kanë me referentin e tyre, apo paraprijësin në fjalë. Nga ana tjetër, katafora referon “para”, në informacionin që do të paraqitet më vonë në tekst, kur informacioni që nevojitet për interpretim gjendet në pjesën e tekstit që pason. Në këtë logjikë, veta e parë dhe e dytë nuk referohen fare në tekst. Kjo vjen si rrjedhojë e faktit se referenca e tyre përcaktohet nga rolet që ligjëruesit mbajnë gjatë diskursit, pra në të tilla raste kemi të bëjmë me referencë ekzoforike. Në këtë pjesë të analizës nuk po përfshijmë përdorimin e këtyre dy vetave, pasi më gjerësisht, për përdorimin e vetës së parë dhe të dytë në diskursin politik, do të parashtrojmë më vonë një analizë specifike, në kapitullin e pestë të këtij punimi.

Ndryshe ndodh me përemrat e vetës së tretë; këta të fundit mund të krijojnë lidhje kohezive duke iu referuar në mënyrë anaforike apo kataforike elementeve paraprijëse²⁶¹.

- Kur *Partia* u ngrit në këmbë kundër armiqve të klasës kohët e fundit (*ajo* kurdoherë në këmbë ka qenë), e mori dijeni se çfarë bënë nën rrogëz Beqir Balluku e Abdyl Këllezi me shokë, hovi në industri, në bujqësi, në ushtri, në kulturë e kudo u rrit në mënyrë të paparë. Kjo tregon që *masat revolucionare* e shtynë gjendjen vazhdimisht përpara drejt zhvillimit; *ato* mbytin e shkatërrojnë çdo gjë që i pengon²⁶².

Në pasazhin e mësipërm, gjejmë të përdorur në mënyrë anaforike të dy përemrat e vetës së tretë, njëjës dhe shumës. Përemri vetor *ajo*, i referohet Partisë, ndërsa përemri *ato* i referohet masave revolucionare. Të dy këto referentë përbëjnë bazën e gjuhës së drunjtë, tipike e diskursit politik në diktaturën komuniste. *Partia* dhe *masat revolucionare* nuk kishin vetëm funksion diskursiv, por kishin edhe funksion politik, po të kemi parasysh mënyrën se si ideologjia dhe propaganda komuniste funksiononte

²⁶¹ Halliday, Hassan, “Cohesion in English”, Longman, 1976, fq. 48.

²⁶² Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 44.

dhe roli që këto dy koncepte kishin që në ngjizjen e komunizmit shkencor me teoritë e Marksit dhe Engelsit.

IV.2.2.2. Proformat pronore

Proformat pronore përbëjnë një tjetër kategori interesante të elementeve kohezive në diskurse e tekste politikë. Përemrat pronorë të përdorur tregojnë përkatësi ndaj një vete të caktuar. Megjithatë, shpeshherë ata e kanë të dobësuar kuptimin konkret të zotërimit të diçkaje nga një vetë e caktuar dhe fitojnë një kuptim më të abstraguar, shprehin lidhjen e një vete të caktuar me sendin që në çastin e dhënë është objekt diskursi a diskutimi.²⁶³

- Por të tillë ju bëri Partia, lufta *e saj*. Komiteti Qendror dhe Partia, qysh në vitet e para të Çlirimit, treguan kujdes të madh për t'ju përgatitur ju si revolucionarë për këtë të sotme. Pra, kujdesi për rininë duhet të jetë i vazhdueshëm, në mënyrë të veçantë për ata të rinj që do të vijnë në Parti, pasi Partia porositi që në radhët *e saj* të vijnë sidomos të rinj e të reja, sepse kështu ajo do të jetë kurdoherë e re²⁶⁴.

Ligjëruesi (Enver Hoxha), përmes thënieve të mësipërme kërkon të jetësojë konceptin abstrakt të Partisë, duke i dhënë asaj attribute njerëzore, si aftësinë për të përshkruar një rrugë, domethënë të evoluojë apo të zhvillojë betejat e saj me armiq realë apo imagjinarë. Këto referenca, si: *udha e saj, lufta e saj, radhët e saj, gjiri i saj* etj., synojnë që të krijojnë imazhin e një qenieje të gjallë, diçkaje që ka aftësinë që të përshtasë, përfshijë në një mënyrë të plotë të gjithë individët që janë “të gatshëm, të aftë, të denjë” për t’i shërbyer “Partisë” dhe “popullit”. Partia kishte aftësinë të luftonte kundër armiqve të brendshëm, brenda gjirit të saj (deviatorë, oportunistë etj.) dhe/ose armiqve të jashtëm (imperialistëve, kapitalistëve, revizionistëve etj.).

IV.2.2.3. Proformat dëftore

Në komunikimin gojor, proformat dëftore kanë vlerë deiktike, duke pasur parasysh faktin se komunikimi ndodh në një situatë, kontekst dhe me pjesëmarrës të caktuar në

²⁶³ Agalliu F., et al., “Gramatika e gjuhës shqipe 1”, Akademia e Shkencave të Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe letërsisë, Tiranë, 2002, fq. 232.

²⁶⁴ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 41.

procesin në fjalë. Proformat dëftore mund të shfaqen si përemra dëftorë: të afërsisë: *ky, kjo, këta, këto* dhe ata të largësisë: *ai, ajo, ata, ato*.

Përveç përemrave dëftorë të lartpërmendur, në rolin e proformave dëftore mund të dalin edhe ndajfoljet e vendit, si *këtu, atje, aty* etj. me vlerë dëftuese.

Në tekstet e shkruara, përemrat dëftorë bëhen pjesë e lidhjeve referenciale, duke shërbyer si elemente kohezive.

Përdorimi i përemrave *ata/ato* dhe *këta/këto* në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste merrte ngjyrimë të veçanta stilistikore.

Përemrat vetorë të vetës së tretë, njëjës dhe shumës, përdoren për të karakterizuar ata individë apo grupime që konsideroheshin si “tradhtarët” apo “armiqtë” e Partisë dhe ideologjisë që ajo përçonte. Duke shmangur përdorimin e drejtpërdrejtë të emrave të tyre, Enver Hoxha përdor përemrat përkatës. E njëjta gjë ndodh edhe me përdorimin e dëftorëve: *ky/kjo, këta/këto* apo *ai/ajo, ata/ato* etj.

- Po të ishin *këto* vetëm mendimet e tyre, çështja do të ishte fare e lehtë, por, për fat të keq, *ato* kanë filluar të qarkullojnë dhe të formohen si një vijë, dhe *kjo* përsëri në krye të një grupi “Grupi i të rinjve”²⁶⁵.
- Prej *këtyre* njerëzve vinin akuza, duke thënë se *këta* nuk mund të duronin komandat e komitetit qarkor, pse në komitet ka shokë punëtorë të pazhvilluar. *Këta* nuk pranojnë vijën e Partisë, edhe pse me fjalë e pranojnë²⁶⁶.
- Zjarritët thonë se janë komunistë legalë. Siç e shihni, shokë *këta* zënë një vend të veçantë. *Këta* komunistë kanë krijuar një arsenal teorish dhe teorish të vogla shumë të dëmshme, të cilat mund t’i nënshkruante çdo reaksionar, edhe Mustafa Kruja vetë.²⁶⁷
- *Ata* që bëjnë demonstrata, që shkruajnë proklamata, që bëjnë aksione nuk janë komunistë, por terroristë.²⁶⁸
- *Këta*, që sot po bëjnë aksione, do t’i dënojë gjyqi i popullit.²⁶⁹

Në rastin kur ligjëruesi (Enver Hoxha) iu referohet elementeve kundërshtarë të Partisë Komuniste shqiptare, siç ishte *Grupi i Zjarrit* ose elementeve të caktuara të *Grupit të të Rinjve*, përdorimi i përemrave dëftorë lidhet ngushtë me synimin e tij për të përfshirë jo vetëm personat të cilëve iu është referuar në mënyrë të drejtpërdrejtë ligjëruesi, pra Sadik Premtes dhe Anastas Lulos. Por ligjëruesi lë të hapur mundësitë për të përfshirë

²⁶⁵ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq.67.

²⁶⁶ Po aty.

²⁶⁷ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq.71.

²⁶⁸ Po aty.

²⁶⁹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, Botimi i parë, 8 Nëntori, 1987, fq. 34.

edhe individë të tjerë, të cilët në atë moment ende nuk ishin përmendur si pjesëtarë të grupit armiqësor, duke krijuar kushtet e zgjerimit të “listës së famshme” në një moment të dytë.

Në këtë rast, përemri dëftor “këta” i drejtohet së ashtuquajturës klasë të “bejlerëve” dhe “agallarëve”, dhe jo vetëm, duke përfshirë çfarëdolloj ideje, mendimi apo doktrine me të cilën ata janë brumosur. Më tej, në ligjëratë u vihet edhe emri “elemente antiparti”, të cilët përveç se janë të brumosur me ide antikonformiste, kërkojnë t`ua përçojnë këto të fundit edhe disa elementëve të klasës punëtore, duke u lidhur bashkë kundër Partisë.

Më poshtë po shqyrtojmë dy thënie të tjera të shkëputura nga një bisedë mes Enver Hoxhës dhe organizatave të Partisë në Vlorë, në vitin 1976. Gjatë bisedës diskutohet për gjendjen në Parti, sidomos pas zbulimit të grupeve armiqësore brenda partisë, në ushtri dhe në grupin e sabotatorëve të naftës. Në këtë rast, ligjëruesi synon të unifikojë grupe individësh, të cilët nuk kishin asgjë të përbashkët me njëri-tjetrin, përveç faktit se ishin viktimat të spastrimit në rangjet e larta të Partisë dhe byrosë politike. Hoxha nxit ndjenja urrejtjeje tek audienca, duke i lidhur këta individë me Jugosllavinë.

- Partia i zbuloi *këta* armiq dhe i qëroi nga mesi ynë. Armiku vjen te ne tërthorazi, si *këta* që zbuluam, të cilët përfituan nga pozita e tyre në Parti dhe pushtet dhe i shfrytëzuan ato me dinakëri ...²⁷⁰.
- Po s`u vure dhokanin t`i kapësh apo t`i trembësh që të futen nëpër vrima, *ata*, që po përmendnim më parë, do të ngrenë kokë, prandaj në asnjë rast nuk duhet t`i lejojmë që të na dëmtojnë.²⁷¹

Përemri dëftor “këta”, në thënien e parë, u referohet “armiqve të brendshëm”, bandës së tradhtarëve : Beqir Balluku, Petrit Dume e Hito Çako, Abdyl Këllezi, Koço Theodhosi etj., që, sipas udhëheqësit, punonin me ndërgjegje për të shndërruar pushtetin në bashkëpunim me armiq të jashtëm, revizionistë, imperialistë a kapitalistë.

Në thënien e dytë shpaloset qëndrimi i ligjëruesit në raport me mbajtjen lart të gatishmërisë dhe vigjilencës për të zbuluar, dënua dhe gjykuar të gjithë armiq të jashtëm dhe të brendshëm, brenda dhe jashtë Partisë. Dënimet, ndëshkimet, dhuna duhet të ishin pjesë përbërëse dhe domethënëse e veprimtarisë nga kuadrot më të lartë të Partisë deri te komunisti më i thjeshtë. Për këtë arsye, përemri dëftor “ata” përdoret si shumëpërfshirës, pa pasur një identifikim eksplícit të referentëve të tij. Madje, gjatë fjalimit mund të dallojmë që fenomeni i ashtuquajtur i *luftës së klasave* shkon deri

²⁷⁰ Enver Hoxha, “Veptra”, Vëllimi 57, Botimi i parë, 8 Nëntori, 1987, fq. 73.

²⁷¹ Enver Hoxha, “Veptra”, Vëllimi 57, Botimi i parë, 8 Nëntori, 1987, fq. 39.

brenda familjes, duke gjetur “armiç potencialë” edhe te personat që thjesht kujdeseshin për mirëqenien e tyre personale, duke rënë kështu në kurthin e sjelljeve me karakteristika mikroborgjeze apo që binin ndesh me “moralin e fortë komunist”.

IV.2.2.4. Koha. Kohët e foljeve si tregues të kohezionit sintaksor

Kohët e foljeve përbëjnë një tipar dallues interesant për analizën e diskursit politik. Përveç se janë tregues të kohës kur janë kryer veprime apo akte të caktuara, kohët e foljeve shërbejnë si mjete të rëndësishme të kohezionit. Rrjedhimisht, analiza e përdorimit të kohëve të ndryshme të foljeve ndikon drejtpërdrejt në përmbajtjen koherente dhe kohesive të tekstit apo diskursit.

Koncepti totalitar për kohën dhe historinë i mëshonte kontrollit total të rrjedhës së kohës nga regjimi, nëpërmjet projektimit të së ardhmes mbi baza të pashmangshmërisë objektive²⁷².

Një nga elementet thelbësore të analizës së kohëve të foljeve në diskursin politik në totalitarizëm është projektimi i së shkuarës në të ardhmen, duke përcjellë idenë se nën udhëheqjen e paepur të regjimit, i cili ruante në kontroll të gjitha hallkat e procesit, do të projektohej e ardhmja ideale, plot shkëlqim. Sipas parimit stalinist “e djeshmja ishte asgjë, e nesërmja është gjithçka”, parim ky që përçon prirjen e përgjithshme të regjimit për të sakrifikuar të tashmen për të ardhmen²⁷³, vihet re përdorimi i së kryerës me qëllimin kryesor: për të prodhuar histori, që i shërben së tashmes.

- Shumë nga ju, shokë, kur u çlirua Shqipëria, ishit nga 8-10 vjeç, kurse tash jeni 40-42 vjeç. Ju *jeni bërë* komunistë trima, drejtues, të vendosur. Të tillë ju bëri Partia, lufta e saj.²⁷⁴
- Është e qartë se familjet *nuk kanë punuar* sa duhet për t'ua tërhequr veshin fëmijëve problematikë, ata *nuk kanë treguar* kujdes të nevojshëm ndaj këtyre elementëve.²⁷⁵
- Ne që *kemi fituar* një eksperiencë, një formim ideologjik e politik në rrugën marksiste-leniniste, duhet të punojmë që këtë t'ua japim të rinjve dhe të rejave.²⁷⁶

²⁷² Vehbiu A. “Shqipja totalitare, Tipare të diskursit public në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq. 124.

²⁷³ Brooks: Brooks, Jeffrey, “Thank you Comrade Stalin!” Soviet Public Culture from Revolution to Cold War, Princeton University, shkurt 2001, fq. 77-82.

²⁷⁴ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq.41.

²⁷⁵ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 41.

²⁷⁶ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 42.

- Njerëzit thonë: “More, po ku *kemi qenë* deri tani, shiko ç‘po bëhet e ç ‘rezultate po arrihen?”²⁷⁷
- Direktivat e saj për revolucionin tekniko-shkencor, duke u përvetësuar nga masat, tanimë janë bërë pjesë e ndërgjegjes së tyre dhe i *kanë hedhur* ato në një lëvizje masive me një rol e kontribut të pazëvendësueshëm për zhvillimin e forcave prodhuese, për fuqizimin e bazës materialo-teknike dhe për ndërtimin tonë socialist. Kjo flet qartë për drejtësinë e vijës e të politikës që *ka ndjekur* dhe ndjek Partia, si në çdo fushë, edhe për zhvillimin e thellimin e revolucionit tekniko-shkencor.²⁷⁸

Foljet në kohën e kryer të mënyrës dëftore shënjojnë gramatikisht një veprim që ka përfunduar së kryeri në të shkuarën, por që i ruan lidhjet me të tashmen. Si rrjedhim, nëpërmjet kësaj kohe, krahas përfundimit të veprimit, folësi vë në dukje edhe pasojat e tij në çastin e diskursit²⁷⁹. Në këtë mënyrë, e kryera përbën mjetin gramatikor për të maskuar deri në njëfarë mase të tashmen, duke i atribuar cilësi e veprime të së shkuarës.

Nga ana tjetër, e tashmja konsiderohej si konteksti kohor në të cilin mund të projektohej e ardhmja. Kjo e fundit ekzistonte në realitetin e ndërtimit, sa kohë që destinacioni i objektit të ndërtuar nuk lidhej drejtpërdrejt me objektin vetë, përveçse në rrafshin simbolik. Një gjë e tillë realizohej përmes dhënies së premtimeve që nuk kishte se si t'i përgjigjeshin realitetit. Kështu, mund të shkëpusim thënie të tilla si:

- Në fakt, stërvitjet ne po i bëjmë dhe *do t'i bëjmë* vazhdimisht. Me siguri, çdo vit që kalon, në sajë të rritjes së pandërprerë të forcave prodhuese në vend, *do të bëhemi* më të fortë. Por, të fortë *do të jemi* edhe në rast se masat e popullit me Partinë në krye, vazhdimisht ngrihen politikisht dhe ideologjikisht. Kalitjen e tyre politike dhe ideologjike ne po e bëjmë dhe *do ta bëjmë* akoma më të madhe.²⁸⁰
- Në rast se *do të bëjmë* plane kurajoze dhe *do t'i realizojmë* dhe *tejkalojmë* ato, dhe për këto i kemi të gjitha mundësitë, mund të vijë një kohë që punonjësve tanë *do t'u bëhen* favore më tepër, si me uljen e çmimeve, ashtu edhe me masa të tjera.²⁸¹
- Me këtë perspektive kaq të ndritur që ne kemi përpara, kur e gjithë bota nxin, ne *do të bëjmë* përparime më të mëdha se ato që kemi bërë deri tani.²⁸²

²⁷⁷ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 45.

²⁷⁸ Enver Hoxha, “Si duhet te kuptohet e të thellohet me tej revolucionin tekniko-shkencor” tek :Hoxha E., “Mbi revolucionarizimin e mëtejshëm të partisë dhe të gjithë jetës së vendit”, Instituti i studimeve Marksiste – Leniniste, pranë KQ të PPSH, Tiranë 1980, fq.397

²⁷⁹ ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe”, (vol. Morfologjia), Maluka, Tiranë, 2002, fq.312.

²⁸⁰ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 51.

²⁸¹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, 8 Nëntori, 1987, fq. 76.

²⁸² Hoxha Enver. “Raporte e fjalime”. Shtëpia Botuese " 8 Nëntori", 1985, fq. 84.

Zbërthimi kohor i kallëzuesit sipas aksit: e shkuar, e tashme, e ardhme nuk përjashton mundësinë që përftesa të marrë përforcime të tjera stilistikore. Qëndrueshmëria absolute e regjimit shfaqet jo rrallë përmes një lloji totalizimi stilistikor të kohëve të foljeve në të njëjtën fjali. Kjo realizohet përmes manipulimit të kallëzuesit, i cili realizohet duke e nyjëtuar këtë të fundit të tri formave kohore të ndryshme: e kryer, e tashme dhe e ardhme.

- Në asnjë moment ne nuk *kemi qenë*, nuk *jemi* dhe nuk *do të jemi* ndonjëherë të izoluar...

Duke vazhduar më tej:

- ... sepse Partia jonë ecën me flamurin e asaj ideologjie ngadhënjimtare, të marksizëm leninizmit, që ka pushtuar zemrat dhe mendjet e proletariatit botëror dhe udhëheq partitë e vërteta marksiste leniniste.²⁸³

Zbërthimi sintaksor i kallëzuesit dhe përsëritja e foljes çojnë në një përkufizim totalizues të njësisë ose të unitetit të veprimit. Triada kohore e përforcuar edhe nga ndajfoljet *kurrë* apo *kurrsesi*, përçojnë te audiencia qëndrueshmërinë dhe pandryshueshmërinë e politikës, bindjeve dhe ideve të udhëheqësit. Duke qenë e tillë, ajo shërben si urë lidhëse ose njëtrajtësuese midis së shkuarës, së tashmes dhe së ardhmes. Jo vetëm kaq, por e sotmja jepet thjesht si gjendje absolutisht statike, e cila vetëm riprodhohej.

IV.2.3. Kohezioni leksikor

Kohezioni leksikor shfaqet atëherë kur marrëdhënia kohezive realizohet përmes elementeve që i përkasin së njëjtës fushë leksikore, por niveleve të ndryshme të organizimit të kësaj fushe. Halliday dhe Hassan-i e konsiderojnë kohezionin leksikor si një ndër elementet jo gramatikore më interesante të marrëdhënieve kohezive. Ai i referohet “efektit koheziv të realizuar me anën e përzgjedhjes së fjalorit”. Gjithashtu, këta dy studiues e ndajnë *kohezionin leksikor* në kategoritë e përsëritjes dhe të rendit. Të tilla lidhje realizohen përmes sinonimisë, antonimisë, hiponimisë, meronimisë (që nënkupton një pjesë që përfaqëson të tërën apo me bashkëvajtje, kur dy elemente leksikore janë të lidhura me njëri-tjetrin). Më poshtë gjenden pasazhe të ndryshme të

²⁸³ Hoxha E.” Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980, fq. 391.

diskursit politik në Shqipëri dhe raste tipike të kohezionit leksikor dhe mënyrave të tij të shprehjes.

IV.2.3.1. Sinonimia

Politikanët shqiptarë, si ligjërues që janë vënë në qendër të studimit tonë, në shumicën e rasteve kanë tendencën të kumtojnë një koncept fillestar në një moment të caktuar të aktit ligjërues, dhe më pas kanë për ta përforcuar atë, ata i rikthehen në mënyrë të vazhdueshme jo vetëm nëpërmjet sinonimisë, por edhe nëpërmjet përshkrimit të fenomeneve, të cilat ndodhin si pasojë ose lidhen ngushtë me fenomenin fillestar.

Në fakt në kontekstin e diskursit politik, mund të gjemë të përdorura jo vetëm atë që konsiderohen sinonimi në konceptin tradicional të fjalës, por edhe sinoniminë stilistikore. Këto të fundit mbartin ngjyrim shprehës-emocionues dhe sillen në tekste a nëntekste politiko-shoqërore, si stilema për të ngjallur ose për të përforcuar edhe ndjenja keqësuese, përbuzëse, ironizuese, shpërfillëse etj.²⁸⁴.

Në pasazhin e mëposhtëm: fjalët sinonimike të marra në konsideratë janë: *diktaturë*, *tirani*, *oligarki*, por edhe togfjalëshat: *byro politike* e *byro mafioze*. Në këtë drejtim duhet të konsiderojmë se në konceptin modern diktaturat nuk janë thjesht me tipare ideologjike. Ato janë në thelb të përcaktuara nga ndikimi me mënyra ekstra ligjore në politikat dhe aftësinë vendimmarrëse të organizmave politike legjislativë. Kështu, në perceptimin e gjendjes politike, raporti mes diktaturës dhe oligarkisë nuk duhet marrë në kuptimet tradicionale të tyre.

- Ajo kërcënohet përsëri nga një *diktaturë* e re, nga një *tirani* e varfërisë, e korrupsionit dhe e krimit që ka instaluar sot në vend nga *oligarkia* e Edi Ramës, Ilir Metës dhe kriminelëve dhe bandave të lidhur me ta. Kjo është *oligarkia*, *sundimi i pakicës* por tashmë jo si një *byro politike*, por si një *byro mafioze* njerëzish të cilët duan të marrin të gjitha vendimet në emër të shqiptarëve, por jo për shqiptarët...²⁸⁵

Në rastin e sipërpërmendur bie në sy përkujdesja që në momentin e parë të shpjegimit të kuptimit që kumti bart. Kjo shoqërohet me identifikimin e grupit, i cili qëndron pas zhvillimit të ndikimit jo ligjor/kushtetues në procesin e vendimmarrjes. Në përgjithësi,

²⁸⁴ Samarra M. "Rreth leksikut politik e shoqëror në gjuhën shqipe", Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë 2008, fq. 198.

²⁸⁵ Lulzim Basha fjalim në Shkodër dt 13.02.2019, <https://pd.al/2016/02/shqiptaret-perballen-sot-me-tiranine-e-varferise-krimit-dhe-korrupsionit/>, vizituar më 22.12.2019

ekziston tendenca që me diktaturën të identifikojnë pushtetin e pakufizuar të një njeriu, diktatorit, mirëpo si në rastin e diktaturës, ashtu dhe në rastin e oligarkisë dhe tiranisë pushteti i individit nuk mund të kishte kuptim pa mbështetjen e një klase të caktuar.

DIKTATURË f.

1. *Pushtet i pakufizuar shtetëror, që shpreh e mbron interesat e klasës sunduese dhe që ushtrohet me dhunë nga një njeri ose nga një grup njerëzish; pushteti i diktatorit. Diktaturë ushtarake (politike, fashiste, monarkiste). Diktaturë absolute. Diktaturë e egër. Diktatura e skllavopronarëve (e feudalëve, e borgjezisë).*
2. *hist. Sundimi i diktatorit në Romën e Vjetër; pushteti i tij i pakufizuar; koha gjatë së cilës ai e ushtronte këtë pushtet.*
3. *fig. libr. Sjellja e veprimet e atij që u jep urdhra të tjerëve e u dikton vullnetin e vet pa përfillur mendimin, dëshirat e interesat e tyre, sjellje prej diktatori²⁸⁶.*

OLIGARKI f.

1. *hist. Formë qeverisjeje në kohën e vjetër e në mesjetë, kur pushtetin e kishte në duart e veta një rreth shumë i ngushtë skllavopronarësh e aristokratësh të pasur, të cilët shtypnin e shfrytëzonin pa mëshirë robërit e shtresat e varfra; përmb. grupi i vogël sundues në këtë formë qeverisjeje. Oligarkia skllavopronare (aristokrate). Lufta kundër oligarkisë.*
2. *Sundimi politik dhe ekonomik i një grupi të vogël miliarderësh në vendet imperialiste, të cilët përfaqësojnë diktaturën e kapitalit financiar dhe të monopoleve; përmb. pronarët e monopoleve të mëdha që bëjnë pjesë në këtë grup dhe që nxjerrin fitime të shumta duke shfrytëzuar egërsisht masat e gjera punonjëse në vendet kapitaliste, si edhe vendet e prapambetura. Oligarkia financiare²⁸⁷.*

Ndërkohë që pushteti dhe mënyra e ushtrimit të tij është e një forme të ngjashme vetëm me atë të tiranëve të antikitetit.

TIRANI m.

TIRANI f.

1. *Regjim ku një sundimtar i vetëm, që vinte në fuqi me dhunë, kishte pushtet absolut (në Greqinë e vjetër ose në Itali gjatë shekujve XIII-XVI).*
2. *Qeverisje me dhunë e me të egër, sundim shtypës e barbar; despotizëm. Tirania fashiste (naziste). Luftë tiranisë!*

²⁸⁶ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri diktaturë

²⁸⁷ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri oligarki

3. fig. Sjellje e qëndrim prej tirani, marrja nëpër këmbë e dëshirave dhe e vullnetit të të tjerëve; despotizëm.²⁸⁸

Në pamje të parë, dhe më tej, në analizimin e këtyre termave, kemi të bëjmë me koncepte politike të ndryshme, për arsye se në një diktaturë, pushteti ushtrohet nga një person i vetëm, kurse në oligarki pushteti ushtrohet nga një grup personash. Mirëpo, në sytë e audiencës, pak rëndësi ka dallimi midis koncepteve në vetvete, ajo që i lidh këto koncepte është mënyra e ushtrimit të pushtetit.

Diktatura, oligarkia, tirania dhe despotati janë të gjitha forma të qeverisjes të cilat karakterizohen nga pushtete të pakufizuara, ku parimet e përfaqësimit, kontrollit dhe balancës së pushtetit nuk aplikohen. Këto lloje sistemesh janë autokratike, ku pushteti nuk i njihet individit me vullnet të lirë të shtetasve, por pushteti rrëmbehet me forcë e dhunë apo në mënyra të tjera joligjore dhe/ose kur kushtet dhe situata politike dhe sociale kërkonin kufizim të të drejtave dhe lirive të individit, duke marrë parasysh edhe kontekstin historik në të cilin është zhvilluar ngjarja. Ajo që i bashkon këto elemente është dhuna me të cilën shoqërohet zbatimi i pushtetit dhe i vullnetit politik. Ligjëruesi synon që nëpërmjet përdorimit të termave sinonimikë në thëniet e tij, të përqendrohet më tepër te pasoja (dhuna) dhe jo mbi formën politike dhe ideologjinë e saj.

Më tutje, dhënia e një përkufizimi të tyre, si pushtet i pakicës (klasës, shtresës, kastës) realizon në mënyrë më të qartë përçimin e mesazhit të synuar. Interesante është dhënia e kuptimit sinonimik të termit *byro politike* dhe *byro mafioze* që synon krijimin e paralelizmit mes organit më të lartë politik të Partisë së Punës, sipas modelit sovjetik, dhe kupolës mafioze, organi më i lartë vendimmarrës të Cosa Nostrës.

Edhe në këtë rast, përdorimi i këtyre togfjalëshave në këtë formë dhe në këtë mënyrë synon drejt kuptimit sinonimik. Më tutje, është *modus operandi* e ligjëruesve politikë që të pasurojnë pohimin e tyre me emra specifikë të grupit që, sipas tyre, kryesisht në formë të hamendësuar, ushtrojnë një ndikim të supozuar jashtëligjor në vendimmarrjen politike. Në të dy kampet politike, ky grupim përfshin persona që realisht janë në qeveri ose pranë tyre.

²⁸⁸ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri tirani

Në këndvështrimin e Miço Samarës, në konceptin leksikografik, këto terma renditen në fushën e *Pushtetit* dhe të *strukturave të shoqërisë* sipas nënfushave përkatëse. Kështu, këto koncepte gjejnë renditje si përshkrime të *pushtetit të qeverisë* ose/dhe *shtresave a klasave shoqërore, pikëpamjeve të tyre etj.* Përdorimi i këtyre termave shmanget nga kjo fushë, duke krijuar një përzierje edhe me fushën e historisë së përgjithshme apo politologjisë dhe filozofisë²⁸⁹.

Le të shohim më poshtë një pasazh nga diskursi politik gjatë periudhës së diktaturës komuniste në Shqipëri, për të ilustruar në vijim përdorimin dhe vlerën që sinonimia ka për t'i dhënë tekstit kohezionin e duhur.

- Vendimet që mori Kongresi, ashtu si edhe ato të kongreseve të mëparshme, do të jenë një tjetër faqe e re e ndritur në historinë e lavdishme të ndërtimit të *socializmit* në Shqipëri, të luftës së vendosur që ajo bën për fitoren e *marksizëm-leninizmit* dhe të çështjes së *komunizmit*.²⁹⁰

Vërejmë përdorimin e konceptit *marksizëm - leninizmit* si sinonim i *socializmit*. Në diskursin politik gjatë periudhës së diktaturës, në mënyrë të vazhdueshme kishte një tendencë barazuese mes koncepteve të marksizëm-leninizmit dhe socializmit. Në pamje të parë, duket sikur marksizëm-leninizmi nuk mund të ketë ekuivalencë me socializmin. Kjo, pasi në komunikimin e përditshëm ka tendencë që socializmi të identifikohet me një grupim politik të majtë me natyrë social-demokrate, nisur nga emërtimi i kësaj partie specifike (Partia Socialiste). Në realitet, socializmi në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste lidhet ngushtë me formën e veçantë politike, e cila u zbatua në Bashkimin Sovjetik dhe më pas në vendet e “demokracive popullore” pas Luftës së Dytë Botërore. Forma sinonimike e këtyre dy koncepteve: *marksizëm-leninizëm* dhe *socializëm* shpjegohet edhe në këtë paragraf:

- Pas fitores historike të Revolucionit të Tetorit, kur *socializmi*, nga një teori dhe lëvizje revolucionare, u kthye në një *sistem ekonomik-shoqëror* që triumfoi në një të gjashtë të botës, *kapitalizmi* u detyrua të ndryshonte strategjinë e tij²⁹¹.

²⁸⁹ Samara M., “Rreth leksikut politik e shoqëror në gjuhën shqipe”, Akademia e Shkencave, Tiranë 2008, fq. 14-19.

²⁹⁰ Fjala e mbylljes në Kongresin e 7-të të PPSH-së. Tek Hoxha E., “Mbi revolucionarizimin e mëtejshëm të partisë dhe të gjithë jetës së vendit”, Instituti i studimeve Marksiste – Leniniste, pranë KQ të PPSH, Tiranë 1980, fq.126.

²⁹¹ Hoxha E., “Eurokominizmi është antikominizëm”, Instituti i studimeve Marksiste – Leniniste, pranë KQ të PPSH, Tiranë 1980, fq. 15-16.

Dhe në krahasimin e paragrafëve të mëposhtëm:

- ... na del se “demokracia politike” ekzistoka që në kapitalizëm dhe se në socializëm gjoja arrihet duke zgjeruar këtë demokraci dhe, më në fund, se tipari themelor i shoqërisë socialiste na qenka demokracia borgjeze, e cila identifikohet me demokracinë socialiste.
- ... atje ku sundon klasa kapitaliste ka të drejta për borgjezinë dhe kufizim të të drejtave, shtypje, denigrim për masat, ndërsa ku sundon klasa punëtore, ka të drejta e liri për punonjësit dhe kufizim e shtrëngim për pakicën ish-sunduese e shfrytëzuese si dhe për armiqtë e socializmit.²⁹² (kupto zbatimi i parimeve të diktaturës së proletariatit A.D.)

Nga sa më lart, kuptojmë që në këndvështrimin e ligjëruesve gjatë periudhës komuniste, elementet e lidhura me rrymat politike me karakter social-demokrat cilësoheshin si revizioniste, që nuk kishin asgjë të përbashkët me socializmin, i cili nga teoria e Marksit dhe Engelsit, u materializua në shtetin diktatorial, i cili u formësua pas triumfit të Revolucionit të Tetorit. Në vetvete, teoria marksiste nuk bënte gjë tjetër, veçse gjente rregullsitë mes sistemeve ekonomike dhe atyre politike dhe shoqërore. Në këndvështrimin e tyre, rrëzimi i kapitalizmit do të çonte në formimin e një shoqërie socialiste, ku do të kishte një ndarje më të drejtë të pronës dhe pasurisë, e cila, në vetvete, do të ishte faza përgatitore e triumfit të komunizmit, kur do të arrihej barazia totale. Me ardhjen në pushtet të bolshevikëve dhe krijimit të BRSS-së, u hodh ideja e ndërtimit të socializmit. Një gjë e tillë do të arrihej nëpërmjet shtetëzimit të pronës private, zbatimit të parimeve të diktaturës së proletariatit. Në Bashkimin Sovjetik, socializmi njohu dy faza, faza e parë ishte ajo e perceptuar si leninizëm, ku NEP (Politikat e Reja Ekonomike) dhe Komunizmi i Luftës ishin baza e zhvillimit politik, kurse faza e dytë, ajo e Stalinizmit, u shoqërua me kolektivizimin e dhunshëm dhe orientimin diktatorial të Bashkimit Sovjetik.

IV.2.3.2. Antonimia

Fjalët dhe strukturat gjuhësore që ndërtohen në bazë të marrëdhënieve antonimike u japin mundësi të pafundme zgjedhjeje ligjëruesve, duke e bërë diskursin politik sa më shprehës dhe me vlera stilistike. Më lart, përveç të tjerave, parashtruam qasjen për sinoniminë stilistike dhe rëndësinë e saj në analizën dhe interpretimin e diskursit politik,

²⁹² Po aty, fq. 150-151.

duke e pasuruar leksikun në kontekstin politik, por edhe duke kontribuar në marrëdhëniet koherente e kohesive që duhet të ekzistojnë në brendësi të aktit ligjërimit.

Në të njëjtën logjikë shkon edhe përdorimi i antonimisë stilistike. Ajo shërben për t'i dhënë audiencës (lexues apo dëgjues) një efekt të veçantë, duke theksuar në mënyrë tërheqëse idenë që duam të shprehim²⁹³. Edhe pse antonimet stilistike kanë rëndësi dhe pasurojnë të folurin politik, sipas I. Goçit, ato përdoren më shumë si mjete stilistike “periferike”, sepse ato nuk i japin ligjëruesit aq shumë mundësi zgjedhjeje sa sinonimet²⁹⁴.

Për këtë çështje, interesant është edhe studimi i Ch. Bally-së, i cili analizon se “vlerat shprehëse të fjalëve kushtëzohen edhe nga prejardhja shoqërore dhe nga pozita e personit që flet”²⁹⁵. Studiues të tjerë të mëvonshëm e kanë rimarrë këtë ide, duke theksuar se “janë faktorët shoqërorë ato që kushtëzojnë antonimet stilistike”²⁹⁶.

- E pra, në 23 qershor nuk është një zgjedhje mes çfarë jemi në emër të së shkuarës, vijmë nga e djathta apo vijmë nga e majta, nuk është një zgjedhje për gjyshin, a ka qenë gjyshi me Nacionalçlirimtaren apo ka qenë gjyshi me Ballin, nuk është një zgjedhje për çfarë ne ruajmë brenda vetes si pasoja të një të shkuare dasie, mllefi, urrejtjeje, që e ka futur komunizmi dhe e ka ushqyer Saliu në tërë këto vite, por është një zgjedhje mes rrënimit dhe Rilindjes. Rrënimit të vendit, rrënimit të biznesit, rrënimit të ekonomisë të vendit, rrënimit të arsimit, rrënimit të shëndetësisë, rrënimit të fshatit ose Rilindjes, Rilindjes, Rilindjes, Rilindjes, Rilindjes.²⁹⁷

Pasazhi i mësipërm është i shkëputur nga një fjalim i Edi Ramës, në fushatën elektorale të vitit 2013. Fjala kyçe e kësaj fushate për Partinë Socialiste ishte “Rilindja”, e cila gjendet e përmendur dhe e përsëritur kudo, në çdo takim elektoral, në çdo mesazh apo fjalim politik të kohës. “Rilindja”, duke qenë motoja e fushatës, mund t'i shërbente lehtësisht propagandës së asaj kohe për të rritur forcën e përcjelljes së mesazhit. Prej kohësh, opozita e atyre viteve dhe në mënyrë të veçantë ligjëruesi kishin theksuar gjendjen e keqe, rrënimin etj. të vendit dhe të popullatës, si pasojë e keqqeverisjes. Në këtë kuadër, ligjëruesi (Rama) tenton të vendosë në kontrast të vazhdueshëm të tashmen

²⁹³ Samara M., “Rreth leksikut politik e shoqëror në gjuhën shqipe”, Akademia e Shkencave, Tiranë 2008, fq. 175.

²⁹⁴ Goçi I., “Antonimet e gjuhës së sotme shqipe”, 1985, fq. 110.

²⁹⁵ Bally Ch. “Le language et la vie”, 1952, fq. 79.

²⁹⁶ Goçi I., “Antonimet e gjuhës së sotme shqipe”, 1985, fq. 112-113.

²⁹⁷ <http://ps.al/fjalime/rilindja-nis-nga-kthimi-ishqiperisenepune/>, vizituar më 10.07.2013.

problematike “të rrënimit”, me të ardhmen “e rilindur” të popullit, që do të vinte si pasojë e mirëqeverisjes nga ana e tij dhe qeverisë së tij.

Siç thekson edhe B. Budini, në diskursin e tij Rama synon të nxisë reagime “pozitive, mbështetëse” nga të gjitha anët e politikës; për këtë arsye, përdorimi i antonimeve stilistikore duhet parë në funksion të retorikës populiste të tij²⁹⁸. Kështu, në pasazhin e mësipërm, do të vëmë re një kombinim të antonimeve mes koncepteve antagoniste, siç është rasti i Ballit dhe Nacionalçlirimtarës, ku bëhet dallimi mes dy grupimeve haptazi antagoniste gjatë Luftës së Dytë Botërore: Frontit Nacionalçlirimtar, i dominuar nga komunistët, dhe Ballit Kombëtar, organizatë republikane nacionaliste e djathtë²⁹⁹. Por, ligjëruesi i referohet dekodimit që lind në pjesën më të madhe të audiencës së cilës i referohet, ku anëtarët e Ballit shiheshin si pasojë e indoktrinimit gjatë monizmit, si:

BALLIST, ~I m. sh. ~E, ~ET.

Anëtar i “Ballit Kombëtar” (organizatë politike tradhtarë e borgjezisë dhe e çifligarëve, që bashkonte rryma të ndryshme reaksionare në kohën e Luftës Nacionalçlirimtare dhe që me një program demagogjik nacionalist iu kundërvu Frontit Nacionalçlirimtar e bashkëpunoi me pushtuesit fashistë e nazistë)³⁰⁰

Një rast tjetër është kur përballë vendosen *rilind* e *Rilindja*:

RILIND *jokal.*

1. Lind përsëri, vjen përsëri në jetë diçka e shkatërruar a e zhdukur, ringjallet. Rilind një teori (një rrymë). I rilindi shpresa (besimi)³⁰¹.

dhe *rrënimi*

RRËNIM *m.*

1. Veprimi dhe gjendja sipas kuptimeve të foljeve RRËNOJ, RRËNOHEM. Rrënim i madh (i plotë). Rrënim ekonomik. Rrënimi i vendit (i qytetit, i fshatit). Rrënimi i shtëpisë. Rrënimi i fshatarësisë (i prodhuesve të vegjël). Rrënimi i bujqësisë (i blegtorisë). Në rrugën e rrënimit. E çuan në rrënim.
2. kryes. Gërmadha, rrënoja. Rrënimet e vjetra. Pastruan vendin nga rrënimet.³⁰²

Le të marrim në konsideratë tani një pasazh nga një fjalim i mbajtur nga një lider demokrat (Lulzim Basha), ku do të evidentojmë raste të tjera interesante të strukturave

²⁹⁸ Budini B. “Edi Rama, politikani pop(ulist)-star”, UET Press, 2009, fq .28-30.

²⁹⁹ “Historia e popullit shqiptar në katër vëllime”, Vëllimi i katërt, Shqiptarët gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe pas saj, Botimet Toena, Tiranë, 2008, fq. 58-59.

³⁰⁰ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri Ballist.

³⁰¹ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri rilind.

³⁰² Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri rrënim.

antonimike. Fjalimi është i shkëputur gjatë fushatës së ligjëruesit, kur kandidonte për kryetar bashkie. Në mënyrë të vazhdueshme ai synon të dëshmojë që është i interesuar që të ndjekë vija politike që eliminojnë dallimet mes elektoratit të majtë dhe atij të djathtë (ndasitë). Ai synon votat e shtresave të mesme, votuesve të pavendosur dhe të rinjve. Për këtë arsye, ai zgjedh t'i vërë ata përpara opsioneve që kishin: në rast se zbatoheshin parimet e politikës së vjetër dhe një rrugë të re që shkonte përtej konceptimit të kampeve ideologjike apo parapëlqimeve politike tradicionale. Ndaj, antonime stilistikore të përdorura nga ligjëruesi në këtë mënyrë e bëjnë diskursin, shprehës, plot jetë, e tërheqës në të njëjtën kohë.

- Njëra rrugë na kthen tek *politika e vjetër e ndasive, akuzave, konfliktit dhe pesimizmit* dhe kjo rrugë na lë në vend. Rruga tjetër na udhëheq drejt *mundësisë, bashkimit, shpresës, progresit dhe optimizmit* ku në qendër jeni ju dhe zgjidhjet e problemeve tuaja, dhe kjo rrugë na çon drejt mundësive të reja për secilin, drejt zgjidhjeve të mëdha për Tiranën³⁰³.

Rrjedhimisht, në këtë pasazh, gjenden të kundërvërna ndaj njëra – tjetrës dy forma botëkuptimore antagoniste në thelb, dhe të ngritura sipas sistemeve morale të ndryshme. Ligjëruesi nuk bën gjë tjetër veçse vendos audiencën para zgjedhjes së një prej vlerave përmes antonimisë së drejtpërdrejtë të vlerave me konotacion negativ, *ndasi, akuza, konflikt dhe pesimizëm*, nga njëra anë, dhe vlerave me konotacion pozitiv, *mundësi, bashkim, shpresë, progres dhe optimizëm*. Pra, nga njëra anë kemi stanjacionin, nga tjetra progresin.

IV.2.3.3. Hiponimia dhe meronimia

Hiponimia është lloj i kohezionit leksikor, e cila nënkupton përfshirjen e një termi të veçantë në një term më të përgjithshëm. Me fjalë të tjera, konceptet më të përgjithshme, që i referohen një klase më të madhe apo më gjithëpërfshirëse, përfshijnë brenda vetes konceptet më të veçanta.

Meronimia, si një lloj tjetër i kohezionit leksikor, nënkupton një pjesë që përfaqëson të tërën. Pra, kuptimisht, ajo është e kundërta e hiponimisë, së përmendur më lart. Për pasojë, për analizimin e shembujve të hiponimisë dhe meronimisë, të marra së bashku, po iu referohemi pasazhit të mëposhtëm.

³⁰³ Basha shpall kandidaturën, 25 mars 2011, <http://www.lajme.gen.al/2011-03-25/lulzim-basha-fjalimi-i-plote-ne-shpalljen-e-kandidatures.html>, vizituar më 01.12.2016.

- Unë s'kam ardhur të flas për *Ben Blushin*, unë nuk flas në publik për këtë, e kam parim. Çfarë kam me *deputetët*, çfarë kam me *njerëzit e familjes sonë politike*, ua them në sy dhe në *forumet tona*³⁰⁴.

Në këtë pasazh, vihet re një përshkallëzim i informacionit dhe krijim i distancave në mënyrë të shkallëshkallshme. Fillimisht, ligjëruesi i referohet subjektit të pyetjes me emrin e tij (*Ben Blushi*) dhe menjëherë krijon distancë, duke e njësuar me emërtimin e përgjithshëm *deputet*. Në këtë mënyrë, nëpërmjet manipulimit semantik të konceptit të deputetit, ligjëruesi shpalos qëndrimin e tij personal ndaj personit në fjalë. Pra, në këtë rast kemi të bëjmë me meronimi: Ben Blushi-deputet, ndërsa në të kundërt, e anasjella e këtij çifti do të konsiderohej si hiponimi.

Në vazhdim, ligjëruesi unifikon në një koncept të vetëm anëtarësinë dhe simpatizantët, duke i cilësuar ata si familje politike dhe njëkohësisht bën dallimin e familjes politike nga organet e ligjshme të partisë. Kështu, në shumicën e rasteve, familja politike përveç anëtarësisë, përfshin edhe aktivistë, vullnetarë apo persona të tjerë, të cilët në mënyrë të vazhdueshme ose të përkohshme mbështesin partinë apo veprimtarinë e saj. Ndërkohë, *forumet*, përfshijnë seksionet, grup-seksionet, degët, kryesinë dhe organet e tjera kolegjiale.

IV.2.4. Kohezioni pragmatiko-konjitiv

Marrëdhëniet koherente në tekste dhe diskurse të ndryshme janë të llojllojshme. Këto marrëdhënie koherente nuk mund të jenë asses të lidhura thjesht me ndërthurjen e fjalive apo thënieve në mënyrë eksplicite, por ato lidhen domosdoshmërisht edhe përmes proceseve të ndryshme pragmatike e konjitive. De Beaugrande dhe Dressler diskutojnë se *koherenca* ka të bëjë me aspektet semantiko-konjitive të tekstit, si marrëdhëniet e shkakësisë, referuese dhe kohore, pra bashkësisë konjitive që qëndrojnë në themel të tij³⁰⁵. Aspekti konjitiv lidhet me momentin kur ligjëruesit, edhe si folës edhe si dëgjues, mundohen të kuptojnë marrëdhënie të tilla jo më në mënyrë eksplicite, pra të pashënuar nga mjete kohezive. Domosdoshmërisht, këto aftësi apo cilësi

³⁰⁴<https://www.gazeta-shqip.com/2016/03/11/rama-fjalimi-i-blushit-i-ngjashem-si-ne-varrim/dt.11.03.2016>, vizituar më 24.12.2017.

³⁰⁵ Beaugrande R.- A. de, Dressler, W. U. "Einführung in die Textlinguistik", Niemeyer, Tübingen, 1981, fq. 64.

konjitive të tyre lidhen me kontekstin apo rrethanat në të cilat diskursi është ngjizur. Ndër elementet kryesore të *kohezionit pragmatiko-konjitiv* do të listojmë dhe analizojmë *elipsën, parafrazën, përsëritjen apo rimarrjen dhe lidhjet bashkëvajtëse*.

IV.2.4.1. Elipsa

Elipsa konsiderohet si një element shumë i ngjashëm me zëvendësimin, por ndryshe nga ky i fundit, i cili i referohet zëvendësimit të një elementi me një tjetër, elipsa realizohet si “mënjanimi / heqje e një njësie”. E njohur si “zëvendësimi zero”³⁰⁶, elipsa është cilësuar si mungesa e një fjale, “diçka e lënë pa thënë” Ajo kërkon tërheqjen e një informacioni specifik që ndodhet në tekstin paraprijës. Midis elipsës dhe asaj sintagme që mungon fizikisht në tekst, ekziston një lloj lidhjeje e ngushtë, e cila perceptohet lehtësisht nga ligjërues të ndryshëm gjatë procesit të diskursit. Sipas S. Priftit, në studimin dhe analizën e elipsit merr rëndësi baza konjitive e tij³⁰⁷. Kjo lidhet me parimin e ekonomisë gjuhësore dhe roli që luan kujtesa gjatë procesit të krijimit dhe receptimit të tekstit. Ka tri shfaqje të elipsës: *emërore, foljore dhe të frazës*.

Ashtu si proformat, edhe elipsa shërben për të ruajtur marrëdhënien mes qartësisë dhe kompaktësisë. Tekstet e folura dhe të shkruara, të ndërtuara pa struktura eliptike, konsumojnë kohë dhe energji, pra elipsa kontribuon në realizimin e një teksti apo diskursi sa dinamik po ashtu edhe të rrjedhshëm dhe tërheqës për dëgjuesit. Por, nga ana tjetër, prania e këtyre strukturave e bën shpesh herë më të vështirë kuptueshmërinë, ndaj elipsa duhet përdorur saktë dhe me efikasitet.

Iser-i do ta përkufizonte elipsën si “hapësirë boshe”³⁰⁸, si diçka që fizikisht mungon në strukturën e fjalisë, por që kuptimisht plotësohet përmes lidhjes me njësi të tjera gjuhësore që gjenden po në të njëjtin tekst.

- Kjo është arsyeja pse kemi vendosur dhe pse nesër në qeverisje 150 milionë euro në vit do t’i shpenzojmë për bujqësinë, në dy kolona. Kolona e parë infrastrukturë bujqësore. Kolona e dytë subvencione të drejtpërdrejta për fermerin³⁰⁹.
- Këto janë betejat e vërteta. Betejat e njerëzve të këtij qyteti. Betejat për një jetë më të mirë. Betejat me papunësinë dhe çmimet e larta. Betejat për më shumë

³⁰⁶ Iser, W., “Der implizite Leser”, München, 1972, fq.14.

³⁰⁷ Prifti, S. “Elipsa në sintaksën shqipe” në “Studime Filologjike, Nr. 8/198, 1986, fq. 127.

³⁰⁸ Iser, W. “Der implizite Leser”, München, 1972, fq. 14.

³⁰⁹ <https://pd.al/2016/04/100-milione-euro-nga-buxheti-do-shkojne-si-subvencione-drejtperdrejt-te-fermeret/> konsultuar më 20.02.2017.

shkolla dhe shkolla më të mëdha e më të mira. Betejat kundër pamundësive të përditshme. Betejat për mundësi³¹⁰.

- Mbi të gjitha në përmbushjen e prioriteteve. Një qeveri e njerëzve, një qeveri me njerëzit, një qeveri për njerëzit!³¹¹

Në këto thënie, ligjëruesit zgjedhin të përdorin fjali eliptike, të cilat janë fjali të paplota, ku nuk përdoret kallëzuesi. Kuptimi i saktë i tyre rrjedh jo vetëm prej situatës ligjërimore ku bëjnë pjesë, por edhe prej përdorimit të shpeshtë e të përsëritur të tyre prej ligjëruesit. Përsëritja e fjalëve kyçe, në rastin e parë e fjalës “kolonë”, dhe në rastin e dytë e fjalës “betejë”, e pasuar nga mungesa e kallëzuesve, thekson më tepër rëndësinë e informacionit që vijon të jepet në thënie, duke e bërë situatën ligjërimore më të besueshme për pjesëmarrësit në këtë proces.

Sigurisht që një nga arsytet pse këto fjali zgjidhen nga ligjëruesit, sidomos kur këta të fundit janë përpara një audience që duhet bindur e bërë për vete, është për ta bërë diskursin më të zhdërvjellët, më dinamik, po ashtu edhe më tërheqës. Këto fjali synojnë ta drejtojnë e përqendrojnë audiencën tek ato elemente që presumohet se do t'i jepnin përparësi pozitës së ligjëruesit në raport me çfarëdolloj mesazhi tjetër që mund të kishte marrë audienca. Këto thënie eliptike të njëpasnjëshme janë një zgjidhje pragmatike e ligjëruesit, pasi kërkojnë të nxisin kryesisht reagim emocional, por jo logjik, duke e bazuar mesazhin te reagime irracionale.

Për më tepër, në rastin e tretë, përmes tautologjisë, *prioriteti i prioriteteve*, folësi në fjalë (Edi Rama) synon të tërheqë vëmendjen e audiencës duke theksuar rëndësinë e zbatimit të parimeve demokratike të qeverisjes, duke theksuar se qeveria e përfaqësuar nga ai nuk është gjë tjetër veçse mjeti nëpërmjet të cilit pushteti do t'u kthehet njerëzve, sovranit.

IV.2.4.2. Lidhjet bashkëvajtëse

Lidhjet bashkëvajtëse i përgjigjen raporteve të caktuara logjike dhe konjitive mes fjalive apo thënieve të ndryshme. Halliday dhe Hassan-i mendojnë se efekti koheziv i të tilla

³¹⁰ <https://noa.al/lajmi/2011/03/66080.html> konsultuar më 23.05.2017.

³¹¹ Edi Rama, “Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje!”, <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-çfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/vizituar> më 10.10.2015.

lidhjeve nuk bazohet në ndonjë raport sistematik semantik, por ato priren të shfaqen në bashkëvjajtje me njëra-tjetrën, në përputhje me atë që konsiderohet si njohja jonë për botën³¹². Për të ilustruar efektin e lidhjeve bashkëvjajtëse në diskursin politik, le të marrim në konsideratë këto thënie.

- Ata që fishkëllyen në sallën në Elbasan ishin 2800 *kriminellë* të mbledhur të të gjitha moshave dhe grupeve me shtresa të ndryshme. Të gjithë ishin mbledhur nga *skutat e krimit*³¹³.

Në fjalitë e mësipërme, lidhjet bashkëvjajtëse ekzistojnë midis dy koncepteve *kriminell* dhe *skutat e krimit*. Në diskursin e tij, ligjëruesi synon të vendosë një marrëdhënie bashkëvjajtëse mes konceptit të kriminelit, person i cili në fshehtësi vepron në kundërshtim me ligjin, si dhe vendit ku ai në fshehtësi vepron duke emërtuar atë “skutë”. Po shkëpusim edhe përkufizimin e fjalës “skutë” sipas Fjalori të Gjuhës së Sotme Shqipe:

SKUTË *I f.*

1. *Cep i futur, vend i mënjanuar dhe i fshehtë; kënd, qoshe.*
2. *fig. Ana e panjohur, e thellë ose e fshehtë e diçkaje.*³¹⁴

Përdorimi i koncepteve “kriminell” dhe “skutë”, në funksionin e lidhjeve bashkëvjajtëse, në mënyrë të tërthortë mund të lidhet edhe me trashëgiminë që diskursi aktual ka marrë nga diskursi gjatë diktaturës komuniste, ku mund të hasen struktura të tilla si: “armiqtë e klasës” nxirrnin kokat nga skutat e tyre; “armiqtë e klasës” fshiheshin në skutat më të errëta etj.

Le të marrim tani në konsideratë, një rast interesant të sinonimeve stilistikore që përmendëm edhe më lart:

- Shembujt e ndryshëm të *patriotëve* të çdo etape duhet jo vetëm të mos paraqiten si ikona të vdekura e pa shpirt, por ato duhet të zgjidhen me kujdesin më të madh, se përfaqësojnë një periudhë, një etapë, një program, një dëshirë të masave të gjera patriotike. Ata s'janë *heronj* dhe *kordhëtarë* të vetmuar, por *luftëtarë* që shprehin dëshirat e masave në periudha të caktuara historike³¹⁵.

³¹²Halliday, M. & Hassan R. “Cohesion in English”, Longman, 1976, fq. 286.

³¹³ Ben Blushi fjala në seancën plenare të Kuvendit të Shqipërisë më 21.01.2016, tek: “Punime të Kuvendit Legjislatura e 8-të”, Viti 2016, nr. 1, fq 74 – 75,
<http://www.parlament.al/Files/Informacione/libri-1-2016.pdf>

³¹⁴Fjalori i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri skutë.

³¹⁵ Enver Hoxha, “Vepra”, vëll 15, Naim Frashëri, 1973, fq 214.

Pasazhi ligjërimor i shkëputur më lart është nga një fjalim i Enver Hoxhës për vlerësimin e temave të edukimit të rinisë. Gjatë këtij fjalimi, ai përcaktonte problematikat e hasura në elemente të caktuara të edukimit të rinisë si një formë e kushtëzimit politik të të menduarit, si dhe të propagandës. Kështu, ligjëruesi kujdesej që të përsëriste terma, si: *patriot, hero kordhëtar dhe luftëtar*, dhe në mënyrë të vazhdueshme ai u referohet periudhave të ndryshme historike, duke bërë shpesh dhe krahasimet e problematikave ideologjike që kishte pasur çdo lëvizje. Përdorimi i këtyre koncepteve lidhet ngushtë me kuptimin propagandistik që ligjëruesi kërkon t'u japë vlerave që duhet të karakterizojnë “njeriun e ri”, duke pasur këtu parasysh faktin se në shumë prej diskurseve të kohës, u kushtohej rëndësi edukimit të masave dhe kryesisht edukimit të brezit të ri. Për më tepër, le t'i hedhim një sy përkufizimeve të këtyre leksemave në Fjalorin e Gjuhës së Sotme Shqipe.

KORDHËTAR m.

2. *lart. Luftëtar i madh e i shquar; njeri revolucionar e i shquar në përpjekjet për liri, për drejtësi shoqërore e përparim. Kordhëtarët e Rilindjes.*

LUFTËTAR m.

2. *Ai që përpiqet shumë, me këmbëngulje e me guxim për të arritur diçka; ai që lufton për një çështje të madhe a të përbashkët. Luftëtar i paepur. Luftëtarët e lirisë. Luftëtar për komunizmin.*

PATRIOT m.

1. *Ai që do atdheun dhe popullin e vet dhe që u shërben atyre me besnikëri, ai që lufton me vetëmohim për të mbrojtur interesat e vendit e të popullit të vet; atdhetar.*

HERO m.

2. *Ai që mishëron vetitë dhe tiparet pozitive më kryesore të një epoke, ai që shpreh cilësitë pozitive më thelbësore të mjedisit ku është rritur dhe ku ka zhvilluar e zhvillon veprimtarinë e vet; ai që shquhet shumë në një punë a në një veprimtari të caktuar dhe bëhet shembull frymëzimi e nxitjeje për të tjerët. Heroi i kohës sonë. Heronjtë e klasës punëtore. Heroi i ditës. Heronjtë e naftës.*

Marrëdhëniet bashkëvajtëse bëhen më të qarta në momentin që vlerësojmë kuptimin dhe shembujt që jepen për këto fjalë në Fjalorin e Gjuhës së Sotme Shqipe. Kemi shkëputur ato përkufizime që gjykojmë si më të përshtatshmet për kontekstin në fjalë. Indoktrinimi i brezit të ri në vlerësimin tonë fillon që me retushimin, përshtatjen si të fjalorit përgjatë diskursit, në mënyrë të veçantë atij zyrtar, ashtu edhe në krijimin e një kushtëzimi, bazuar te lidhja e përsëritur mes leksemës dhe konceptit politik që duhej të përçonte. Nisur nga përpjekja e vazhdueshme për të cilësuar Partinë e Punës së Shqipërisë si trashëgimtare e denjë e “vlerave patriotike të popullit”, ligjëruesi përmend

terma të ndryshëm se si perceptoheshin patriotët në periudha të caktuara të historisë. Emërtime si *patriotë, heronj, kordhëtarë e luftëtarë* përdorshin gjerësisht gjatë periudhës së Rilindjes Kombëtare Shqiptare. Përveç kësaj, i gjithë diskursi politik dhe propagandistik gjatë periudhës së komunizmit i përsëriste këto leksema, duke i vënë në kontekstin e ri politik dhe duke i dhënë ngjyrimë të reja stilistikore.

IV.2.4.3. Përsëritja

Përsëritja/Rimarrja shfaqet atëherë kur i njëjti element leksikor përdoret në fjali që pasojnë njëra-tjetrën, ose në fjali që edhe pse nuk pasojnë drejtpërdrejt njëra-tjetrën, gjenden në të njëjtin tekst. Sipas studiuesve të ndryshëm, si: Harris, Van Dijk, de Beaugrande/ Dressler rimarrja luan rol të rëndësishëm, për sa kohë që përdoret për të siguruar pohimin dhe riafirmimin e një qëndrimi të caktuar të folësit gjatë procesit komunikativ. Sipas Salkie-s³¹⁶, përsëritja nuk përfshin vetëm përsëritje të fjalëve të veçanta, por, sidomos në diskursin e folur, ajo përfshin edhe përsëritje të modeleve të organizimit të fjalëve. Xh. Lloshi (1999)³¹⁷ me rimarrja/përsëritje parakupton:

1. Përsëritje e organizimit parësor që ka të bëjë me aktualizimin e sistemit gjuhësor përmes rimarrjes së elementeve.
 2. Përsëritje si përftesë shprehëse, kur rimarrja bëhet për të përfutur shprehësi intensifikimi, ose për të përçuar emocion.
 3. Përsëritje si faktor stilformues; në këto raste rimarrja na sinjalizon karakteristika stilistike. Këto parime gjejnë përputhshmëri maksimale me objektin tonë të studimit dhe analizën e bërë në këtë pjesë të disertacionit.
- *Është fakt* që infrastruktura në vend që të përmirësohet dhe ta ndihmojë biznesin, po përkeqësohet dhe e pengon atë.
 - *Është fakt* që qeveria nuk e dëgjon zërin e biznesit, zërin e ekonomisë dhe se asnjë politikë fiskale apo e natyrës ekonomike nuk është dakordësuar me biznesin.
 - *Është fakt që* ka evazion qeveritar dhe shpërdorim të fondeve publike ku vetëm në vitin 2015 mungojnë mbi 1.2 miliard euro, 400 milionë në pikën e mbledhjes, 777 milionë në pikën e shpenzimit³¹⁸.

³¹⁶ Salkie R., "Text and discourse analysis", Routledge, London, 1995, fq. 7.

³¹⁷ Lloshi Xh., "Stilistika dhe Pragmatika e gjuhës shqipe", SHBLU, Tiranë, 2001, fq. 47-49.

³¹⁸ Prezantimi i programit ekonomik të PD dt. 07.04. 2017, <https://pd.al/2016/04/programi-i-pd-se-per-daljen-nga-kriza-ekonomike-punesim-permes-ulje-taksash-investime-publike-liri-per-sipermarrjen-dhe-barazi-para-ligjit/>, vizituar më 30.05.2017.

Në përgjithësi, në momentin kur ligjëruesit politikë kërkojnë që të fitojnë besueshmëri, tentojnë që opinionet e tyre t'ia pasqyrojnë audiencës si të ishin fakte. Në disa raste, tendenca për të përshkruar një opinion në mënyrë anaforike e bën ligjëruesin të tentojë të rreshtojë një sërë elementesh, të cilët në vlerësimin e tij nuk tregojnë veçse të drejtën e tij morale për të kundërshtuar një sistem vlerash apo antivlerash, në fuqi në momentin në fjalë. Kështu, ligjëruesi (Lulzim Basha), në këtë fjalim me përsëritjen e togfjalëshi “është fakt”, synon të përcjellë mesazhin e tij nëpërmjet një orientimi drejt sistemeve logjike, të cilat në sytë e audiencës do të shfaqen si vlerësime *apriori* për të parapëlqyer një zgjidhje në raport me një tjetër. Faktet, të cilat përbëjnë edhe fjalën kyçe në këtë fjalim, pasqyrohen në formën e përshkallëzimit, të renditura në mënyrë të vazhdueshme nga më pak i rëndësishmi tek ai më i rëndësishmi.

Përgjatë diskursit politik, në mënyrë të veçantë në momentin e paraqitjes së programeve politike, për të nxitur etosin, shpesh ligjëruesi tenton ta realizojë këtë nëpërmjet dhënies së stimujve negativë përkundërt palës kundërshtare. Kështu, jo rrallë, opinione të ligjëruesit ose opinione të pranuar nga audienca, listohen në formën e paraqitjes së fakteve. Nëpërmjet përballjes mes dy të kundërtave, asaj që është e mirë dhe asaj që është e keqe, asaj që është e drejtë dhe jo, të vërtetës dhe gënjeshtërs, ligjëruesi ngre premisa për zgjidhjen e problemeve ekzistuese. Këto probleme premtohen të zgjidhen në të ardhmen nga ligjëruesi dhe pala politike që ai përfaqëson.

Për të ilustruar këtë logjikë, përmendim dy aspekte të nevojshme të bindjes, që vihen në dukje nga Poggi³¹⁹: *dashamirësia* dhe kompetenca. Aspekti i parë lidhet me besueshmërinë morale të bindësit, ndërsa i dyti lidhet me besueshmërinë intelektuale, ekspertizën dhe aftësinë për të arritur synime. Për të demonstruar kompetencat e tij, bindësi mund të rendisë arritjet e tij; dhe për të demonstruar dashamirësi, ai mund ta vendosë theksin te fakti se ai dëshiron më të mirën për dëgjuesit.

Ndaj, pak më poshtë, në të njëjtin fjalim, do të gjejmë një pasazh të tillë:

- Partia Demokratike ka sot një alternativë zhvillimi, *ky është një projekt* me objektiv rritjen ekonomike që garanton punësimin dhe mirëqenien për të gjithë shqiptarët.
- *Ky projekt* vendos në qendër të tij qytetarin dhe sipërmarrjen, iniciativën e tyre të lirë dhe prandaj ka në fokus modelin e zhvillimit që rrit prodhimin e kapitalit fizik dhe njerëzor dhe jo modelin e rritjes së konsumit të ezauruar tashmë.

³¹⁹ Poggi, I. “The goals of persuasion”, in “Pragmatics and Cognition”, Vol. 13:2, Benjamin Publishings, 2005, fq. 297–335.

- Ky projekt garanton ristrukturim dhe transformim cilësor ekonomik. Ky program ekonomik garanton rritjen e të ardhurave për qytetarët dhe në veçanti për pensionistët³²⁰.

Një manovrim i tillë strategjik, i realizuar përmes dikotomisë mes së mirës dhe së keqes, diskutohet edhe nga Vincze, e cila, në artikullin e saj, analizon se të tillë komponente argumentuese rrisin etosin e ligjëruesit.

Përmes përzgjedhjes tematike, përshtatjes ndaj dëgjuesve dhe mjeteve prezantuese, ajo e konsideron dikotominë si një “operacion ku një koncept A, ndahet në dy koncepte të tjera, B dhe C që përjashtojnë njëri-tjetrin, por që lidhen drejtpërdrejt me konceptin origjinal A”³²¹. Kështu, ligjëruesi përkundrejt elementeve negative të përshkruar në formën e një antiteze, paraqet një projekt pozitiv për të ardhmen, duke i kërkuar audiencës që të zgjedhë mes së tashmes apo së shkuarës së zymtë dhe të ardhmes, të karakterizuar nga një frymë pozitive. Ja pse, siç bën renditjen e antivlerave, ai realizon edhe renditjen e vlerave që do të karakterizojnë këtë të ardhme. Ai zgjedh të përdorë leksemën “projekt”, në mënyrë që të nxisë audiencën të imagjinojë një sërë ndryshimesh pozitive (në këndvështrimin e tij), që priten të ndodhin në momentin kur ligjëruesit do t’i jepet mundësia reale për t’i realizuar ato. Synimet dhe objektivat e ligjëruesit për të ardhmen përmbledhen brenda konceptit të “projektit”. Është ky projekt që do të përmirësojë jetën e njerëzve në të gjitha aspektet e zhvillimit ekonomik, social e kulturor.

IV.2.4.4. Parafraza

Parafraza parakupton përdorimin e një njësie leksikore, sintagme apo fjalie për të shprehur të njëjtin koncept të shfaqur më përpara në tekst apo në diskurs, me anë të një njësie tjetër leksikore. Ndryshe nga *perifraza*, parafraza nënkupton një lidhje jo të qëndrueshme referenciale, lidhje e cila vepron vetëm brenda kontekstit të dhënë³²². Po ashtu, parafraza dallon nga sinonimia, lidhjet e së cilës ekzistojnë brenda sistemit leksikor. Ndërsa te parafraza, çdo lidhje qëndron vetëm brenda kontekstit të caktuar.

³²⁰Prezantimi i programit ekonomik të PD dt. 07.04. 2017, <https://pd.al/2016/04/programi-i-pd-se-per-daljen-nga-kriza-ekonomike-punesim-permes-ulje-taksash-investime-publike-liri-per-sipermarrjen-dhe-barazi-para-ligjit/>, vizituar më 30.05.2017.

³²¹ Dascal, M.. “Dichotomies and types of debate” _In: F. H. van Emeren and B. Garsen (red.), Controversy and Confrontation: Relating Controversy Analysis ëith Argumentation Theory, Amsterdam, John Benjamins, 2008, fq. 27-49.

³²² Dauti, L., “Hyrje në gjuhësi teksti”, ILAR, Tiranë, 2017, fq. 125.

Pra, këto njësi leksikore marrin vlerë të veçantë në rastet kur përdoren në një përftesë të caktuar ligjërimore, e inskenuar në rrethana të caktuara.

- *Edi Rama* po mundohet ta shpërfillë me shpirt duke transferuar kriminelët nga institucionet tek *partia e tij*. Por si e bën këtë? Duke shtypur instrumentin e vetëm që ka një *familje politike*, atë të zgjedhjes me votë të lirë, atë të zgjedhjes nga anëtarët me votë të lirë e të drejtpërdrejtë të kursit, vendimeve politike dhe të njerëzve më të aftë.
- Ky është ndryshimi i madh sot midis një Partie Socialiste që është katandisur në një *çiflig i satrapit oriental*, në një fole të personave kriminalë që diktojnë çdo vendim.³²³

Në këtë rast bëhet fjalë për identifikimin e një individi specifik, me tipare që i atribuohen, si rregull, asaj kategorie të udhëheqësve politikë, të cilët kanë një pushtet më të madh se ai që buron nga votimi i lirë, një pushtet të pakufizuar, i cili karakterizon jo një drejtues dhe politikan modern perëndimor, por një të tillë sipas modelit lindor. Interesant është përdorimi i termit “satrap”, i cili në origjinë tregon drejtuesin e një province në Persinë e lashtë;

SATRAP m. sh.

1. *his. Sundimtar me pushtet të pakufizuar i një krahine në Perandorinë e vjetër Persiane dhe në Indi*³²⁴.

Satrapët, në realitet vareshin në mënyrë të drejtpërdrejtë nga pushteti perandorak. Mirëpo, duke qenë se distancat mes provincave dhe qendrës së perandorisë ishin të mëdha, ata vepronin në mënyrë autonome, edhe pse duhej të zbatonin deri në fund kërkesat e autoritetit suprem, perandorit.

Në vlerësimin e folësit, organizimi politik të cilit i referohet, ka humbur kuptimin e një grumbullimi vullnetar të shtetasve të një vendi, por ka rënë në nivelin e një prone feudale, të administruar në mënyrë despotike nga drejtuesi i saj. Një element interesant në rastin në fjalë përbën dhe nënkuptimi i individit, duke iu referuar jo atij drejtpërdrejtë, por duke e identifikuar në kuadrin e udhëheqësit të grupimit politik. Në shprehjen e mesazhit ligjëruesi zgjedh të kombinojë në diskursin e tij elementë që lidhen me mënyrën lindore të qeverisjes dhe jo me destinacion perëndimor të mënyrave

³²³ <https://www.pd.al/2016/02/shqiptaret-perballen-sot-me-tiranine-e-varferise-krimet-dhe-korrupsionit/>

³²⁴ Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980, zëri Satrap.

të politikëbërjes. Nuk duhet të harrojmë se që në fillimin e jetës politike në shtetin shqiptar, konflikti politik ishte mes orientalizmit dhe oksidentalizmit. Bashkëshoqërimi i nënkuptuar me vlera politike tipike orientale synon që të bëjë dallimin mes një grupimi politik, në thelb europeanist, dhe tjetrit oriental.

Në fillim të shekullit XXI, në fjalorin politik shqiptar filloi të shmangej dukshëm përdorimi i termit “parti”. Kjo tendencë ishte pasojë e reminishencave të së kaluarës njëpartiake, duke tentuar të tregonin evoluimin nga një organizëm tipik diktatorial, ku të gjithë ishin të përfshirë me dhunë ose të detyruar nga rrethana të tjera në një grupim ideologjik, në një organizëm vullnetar, ku të gjithë janë pjesë integrale dhe aktive në jetën e tij.

Kapitulli V

Vetat në diskursin politik

V.1. Roli i folësit – dëgjuesit në diskursin politik shqiptar

Në fakt, gjysma e dytë e shekullit XX solli një tregues të ri, që ridimensionoi përmasat e objektit të studimit në fushën e gjuhësisë: shfaqja e folësit, thënësit, i cili do të shfaqet si “qenie tekstore”, në kontekste të caktuara të ndryshme që kushtëzojnë përfitim të produktit gjuhësor, dhe që kërkojnë të tjera këndvështrime në shqyrtim. Por, kjo problematikë nuk mund të zgjidhet vetëm nga gjuhësia, sipas parimit tradicional, pa marrë në konsideratë aspekte plotësuese shqyrtimi që vinin prej shkencave të tjera. Prurjet e gjuhësisë tashmë janë edhe për problemet që shfaqen përpara njeriut, ndërsa ai përballet me gjuhën, ligjërimin në shoqëri, duke çuar në përfitim të diskurseve të ndryshme në përputhje me marrëdhënie të ndryshme sociale, pjesë e të cilave folësi është.

Vetat konsiderohen si *mbrehësit* kryesorë në analizën e diskursit. Ato e marrin referencën e vet në kontekstin në të cilin ndodhen, pra nuk kanë referencë virtuale. Por, kontekstet e tyre nuk janë të njëjta. Ndaj, të përdorura në rrethana të ndryshme, ato rrjedhimisht marrin referenca të ndryshme. *Unë* dhe *ti* gjenden në kontekstin situacionor, kurse *ai/ajo* si çdo përemër anaforik, gjenden në kontekst gjuhësor të përbërë nga thënie të mëparshme, apo të parashkruara³²⁵.

Tradita gramatikore bën qartësisht dallimin mes vetës së parë (ai që flet) dhe vetës së dytë (ai që dëgjon). Për të trajtuar problematikën që lidhet me *Unë*, *Ti*, *Ai* dhe përemrat e tjerë, Benveniste-i (në vijim të Jakobsonit) përdor termin *mbrehës*; në këtë rast “ai parakupton që përemrat që tregojnë vetën, personin, bashkojnë thënien me instancën / vepruesin / autoritetin që e shpreh atë”³²⁶;

³²⁵ Kelmendi T., “Thëniezim, thënie dhe ambiguitet”, Rilindja, 20.10.1984, fq. 13. Cituar te Përnaska R., “Gjuhësi ... Gjuhësore”, Maluka, Tiranë, 2015, fq. 206.

³²⁶ Benveniste E., “De la subjectivité dans le langage”. In E. Benveniste (ed.), “Problèmes de linguistique Générale”. Paris: Editions Gallimard, 1966, fq. 251.

Ndërsa veta e tretë tradicionalisht njihet si veta për të cilën flitet. Benvenisti fut në këtë skemë një koncept të ri, atë të *jo vetës*³²⁷ që është përkatësisht veta e tretë.

Hjelmslevi e quan atë “veta asnjëse”, kurse Jakobson-i përdor termin “veta e pashënuar”³²⁸. Në këtë mënyrë, *unë* dhe *ti* kanë shenjë vete, ndërsa *ai*, *ajo* nuk e kanë një shenjë të tillë.

Për të vazhduar me të njëjtën logjikë për vetat, referimin dhe perceptimin e tyre në diskurs, do të shohim se në një perceptim të përgjithshëm, pragmatika nisët nga një “kornizë e roleve të pjesëmarrësve në procesin ligjërues në qendrën e së cilës qëndron folësi”³²⁹. Pra, në procesin ligjërimor çdo gjë lidhet me raportin mes dhënësit dhe marrësit të mesazhit, por “shpesh dhe veta e tretë konsiderohet si element aktiv i komunikimit dhe jo si rrethanë mosvepruese”³³⁰.

Duke ndjekur një logjikë të tillë, “unë” si folës, ligjërues, subjekt “ideal”, do të përftohej si i tillë vetëm në një proces komunikativ homogjen, ku mesazhet kalojnë pa asnjë vështirësi prej një partneri te tjetri. Ai shihet si përgjegjës për aktin e tij individual, ku me pak fjalë, ky “unë” që flet “tani” dhe “këtu” dhe që përzgjedh një “ti”.

Ndërsa përballë “unë” vendoset një “ti” që është marrësi i mesazhit /dëgjuesi, duke formuar kështu një dyshe ligjëruesish në një akt ligjërimor.

Por, me zhvillimet e reja në shkencat ligjërimore, kjo problematikë është bërë gjithnjë e më komplekse. Studimet e tij e kanë çuar O. Ducrot-në të bëjë dallimin mes subjektit që flet/folësit dhe atij që merr mesazhin, dëgjuesit, duke i konsideruar ata në çdo rast si faqe të ndryshme të të njëjtit aktant, çka e çon në një subjekt heterogjen dhe në konceptimin e dukurisë së polifonisë. Sipas tij, subjekti që flet luan rolin e prodhuesit të thënies si prodhim fizik dhe mendor; folësi/lokutori është faqja që merr përgjegjësinë e thënies; thënësi/thëniepërfutuesi është “ai që përcakton pikëvështrimin prej nga ngjarjet janë paraqitur”³³¹.

Charaudeau-ja i rigrupon pothuaj të njëjtat karakteristika nën emrin e subjektit që flet. Ky term bëhet atëherë një term përfshirës që përfshin të gjitha veçantitë që gjenden ndarazi në përcaktime të ndryshme.

³²⁷ Benveniste E., “Problèmes de linguistique generale”, 1 Paris, 1976, fq. 228.

³²⁸ Përnaska R. “Gjuhësi... Gjuhësore”, Maluka, Tiranë, 2015, fq. 199.

³²⁹ Lloshi Xh. “Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika”, SHBLU, Tiranë, 2001. f. 307.

³³⁰ Po aty.

³³¹ Ducrot cituar nga Charaudeau “A communicative conception of discourse” te Discourse Studies , Vëll. 4, nr.3, Sage, Londër, 2002, fq. 351.

V.1.1 Zbehja e subjektit folës në diskursin politik gjatë periudhës së komunizmit

Subjekti i diskursit është i implikuar me të gjitha karakteristikat e tij (psikologjike, mendore...) në një situatë komplekse komunikimi. Ai ka një identitet dhe është i pajisur me rolin, statusin dhe ideologjinë përkatëse. Këto veçanti të mirëfillta për çdo subjekt shpalosen përmes thënieve të prodhuara prej tij dhe janë studiuar nga analiza e diskursit, me qëllim që të arrihet një interpretim sa më shterues dhe i duhur i thënieve, si njësi komunikimi.

Funksioni i përemrit vetor të vetës së parë njëjës *unë*, po ashtu edhe kategorisë përkatëse të pronorëve dhe foljeve, është t'i referohet kryefjalës/subjektit të thënies, ose personit që flet. Në diskursin politik totalitar, si shënjeshtër modestie apo pasigurie, veta e parë njëjës *unë* pothuaj tërësisht zëvendësohet nga veta e parë shumës “ne”, madje edhe në rastet kur subjekti folës mbetet njëjës. Kjo ndodhte ngaqë sipas etikës totalitare, sa më kolektiv të ishte një veprim, akt, plan ose synim, aq më të mëdha ishin gjasat që ky të anonte nga ana e së drejtës.

Thëniezimi (énonciation) përbën tërësinë e proceseve të përfuturit të thënies, e cila, siç kemi theksuar edhe më lart, është njësia bazë e diskursit. Subjekt i thëniezimit është autori i thënies, që jo gjithmonë përkon me kryefjalën e fjalisë. Vehbiu do ta parafrizonte në këtë formë këtë fenomen: “individin e fliste pushteti, duke e asgjësuar në proces e sipër, sepse dobësimi i subjektit si subjekt-folës dhe jo-folës ishte një nga synimet themelore të pushtetit totalitar”³³².

“*Unë* ishte e pështirë dhe intelektuale, ajo përbënte një interes të përveçëm mbi atë të përgjithshmin; *unë* u reduktua në emër të luftës kundër individualizmit, egoizmit mikroborgjez, egocentrizmit, shkëputjes nga masat punonjëse, vetëkënaqësisë, mbivlerësimit të vetes, elitizmit, intelektualizmit e protagonizmit të tepruar”.³³³ Po ashtu, *unë* shpreh një raport përfshirjeje në shkallë më të lartë, duke e bërë folësin qendrën e angazhimit dhe përgjegjësisë personale ndaj veprimit në fjalë, që padyshim nuk do të parapëlqejë në kontekstin e dhënë.

³³² Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq. 65.

³³³ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq.110.

Ky fenomen vihet re edhe në ato akte të diskursit politik totalitar që kemi marrë në shqyrtim.

- Sipas mendimit *tonë*, *ne* kemi gjetur mjetin më të përshtatshëm dhe më të mirë, i cili ka qenë i domosdoshëm në një gjendje të tillë³³⁴.
- Kemi qenë të asaj pikëpamjeje që t'i përmirësojmë shokët. Por *ne* nuk duhet t'ia hedhim fajin vetes, se nuk kemi marrë vendim t'i demaskonim këto vepra të gabuara. Por fajin tonë, *ne* e justifikojmë me dëshirën për të përmirësuar njerëzit. Në këtë rrugë *ne* kemi pasur sukses dhe akoma po e vijojmë këtë rrugë³³⁵.
- Çështja kryesore për *ne* është të marrim sa më shumë naftë, pa prishur regjimet e puseve ...³³⁶
- Me këtë dua të them se për prodhimin e naftës duhet të interesohemi edhe *ne*, në fakt po interesohemi shumë, vetëm se nuk jemi në gjendje që çështjet t'i shpjegojmë teknikisht³³⁷

Në rastet e mësipërme, subjekti folës/ligjëruesi (Enver Hoxha) përdor përemrin *ne*, duke e ngjyrosur atë me nuanca kolektive e solidare, ku shume bukur ky përemër mund të zëvendësohej nga një emër përmbledhës (kolektiv), parapëlqen Vehbiu ta emërtojë) i vetës së tretë, si p.sh., *Partia, populli, rinia jonë heroike, klasa punëtore, Plenumi, Komiteti Qendror* etj. Duke përdorur përemrin *ne*, ligjëruesi vendoste distancën mes *ne* dhe të tjerëve: *trockistëve, fatalistëve* etj., shkurt mes komunistëve (leninistë-marksistë) dhe të gjithë atyreve që nuk ndanin të njëjtin mendim me Enverin dhe, për më tepër, me atë shtresë të popullatës e cila do të shërbente si bërthamë e proletariatit, i cili nëpërmjet Luftës për Çlirim do të realizonte revolucionin që do të çonte në vendosjen e diktaturës së proletariatit. Kjo e fundit do të përbënte synimin final të komunistëve dhe Komiternit.

Në dy thëniet e fundit, ligjëruesi (Enver Hoxha), duke zhvendosur qendrën e thënies nga veta e parë njëjës te ajo shumës, synon të çlirojë në një farë mënyre veten nga përgjegjësia që ai duhet të mbajë ndaj çështjes në fjalë. Sipas Beardit, përemri i vetës së parë njëjës *unë* mund të tregojë që folësi e sheh veten si të rëndësishëm, duke e vendosur veten “mbi dhe jashtë përgjegjësisë kolektive të kolegëve të tyre”³³⁸, gjë që

³³⁴ Enver Hoxa, Vepra, Vëllimi 1 (botimi i II), “8 Nëntori”, 1970, fq. 57.

³³⁵ Enver Hoxa, Vepra, Vëllimi 1 (botimi i II), “8 Nëntori”, 1970, fq. 72.

³³⁶ Enver Hoxa, Vepra, Vëllimi 57, Botimi i parë, 8 Nëntori, 1987, fq. 30.

³³⁷ Po aty.

³³⁸ Beard, A., “The Language of Politics”, London: Routledge, 2000, fq. 45.

nuk parapëlqej as nga udhëheqësi, as nga i gjithë mekanizmi i shoqërisë dhe ideologjisë së kohës.

Kështu, duke tentuar të shpalosë dije të gjithanshme, zgjidhje të çfarëdolloj problemi apo ngërçi, qoftë edhe ekonomik, ai përdor vetën e parë shumës, duke parakuptuar angazhim total të Partisë. Nga ana tjetër, ai “dorëzohet” duke pohuar se nuk mund t’i shpjegojë këto çështje teknikisht. Në këtë pjesë të fjalisë del më se e qartë ideja se përemri i vetës së parë shumës, në fakt nënkupton atë njëjës, udhëheqësin. Vallë, kaq e vështirë ishte të gjendej një specialist për nxjerrjen e naftës në Qeveri, person ky që mund t’i jepte përgjigjen e duhur problematikës në fjalë?!

Pra, *ne*, i referohet si Partisë dhe shoqërisë. Ky përemër nënkupton një koncept më të gjerë sesa elita drejtuese, por nuk e përjashton atë. Nëse marrim në shqyrtim të gjithë fjalimin, atëherë do të konstatojmë se lehtësisht, përveç një analize në raport me çështjet e lidhura me naftën, mund të konstatohen lehtësisht dhe *akte zotuese*, të cilat shpesh janë pjesë integrale e fjalimeve të Enver Hoxhës.

Në dy rastet në vijim përemri vetor *ne*, i pasuar nga ndajshkrimet *marksistë-leninistët* apo *komunistët*, kërkon të përçojë te audienca jo vetëm natyrën kolektive të përemrit *ne*, por edhe një pjesëz të filozofisë së politikës që sistemi totalitar ndiqte. Në këtë sistem dhe në këtë filozofi shpalosej gjithnjë e më tepër vullneti i një qenieje kolektive, që, duke përmbledhur e mishëruar “ideologjinë dhe besimet e pjesës më të madhe të njerëzve”, vlerësohej si e pagabueshme, gjithmonë me të drejtën, të duhurën, të qartën.

- Për *ne*, marksistë – leninistët, është e qartë se socializmin nuk e ndërtojnë dy apo pesë veta, atë e ndërtojnë masat ...³³⁹
- *Ne*, komunistët, nuk u besojmë këtyre përrallave fetare, sepse ideologjikisht ne jemi kundër fesë.³⁴⁰
- *Ne* duhet të dimë t’i zgjidhim drejt problemet e shumta që na dalin përpara, të dimë të dallojmë kontradiktat antagonistë në mes popullit dhe armiqve, si dhe kontradiktat joantagoniste që ekzistojnë në gjirin e popullit³⁴¹

Në dy shembuj e parë (shiko edhe shpjegimin paraardhës për marksizëm leninizmin dhe socializmin), ligjëruesi (Enver Hoxha), duke zhvendosur qendrën e thënies nga veta e parë njëjës te ajo shumës, synon të çlirojë në një farë mënyre veten nga përgjegjësia

³³⁹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq.65.

³⁴⁰ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq.71.

³⁴¹ Hoxha Enver. “Raporte e fjalime.” Shtëpia Botuese “8 Nëntori”, 1985, fq.45.

që ai duhet të mbajë ndaj çështjes në fjalë, ose më drejt, ai kërkon që, me anën e përemrit të vetës së parë shumës *ne*, ta gjejë veten të mishëruar brenda ideologjisë marksiste – leniniste dhe komuniste dhe gjithçkaje që ato filozofi përfaqësonin.

Në rastin e tretë, përdorimi i përemrit të vetës së parë shumës *ne* i referohet në mënyrë të drejtpërdrejtë organizmave që kishin për funksion jo vetëm edukimin, por edhe përgatitjen e sfondit mbi të cilin do të zhvillohej kontrolli politik dhe ideologjik ndaj popullatës. Në këto kushte ka një dallim të qartë të përcaktimit që ka ligjëruesi mes grupit që përfshihet në këtë veprimtari (kupto këtu elementet përgjegjëse për propagandën, për kontrollin e “masave” dhe organet të cilët duhej të merreshin me kontrollin kapilar të marrëdhënieve midis popullatës dhe organizmave të Partisë). Po kështu, një rëndësi të veçantë në këtë drejtim kishte ky grupim individësh, i cili ishte i organizuar në formë piramidale nga sekretari i parë i Partisë deri te komunisti në zonën më të humbur. Këta të fundit duhej që të kishin aftësitë dhe forcën për të realizuar jo vetëm dallimin midis sjelljeve të pranueshme apo jo nga Partia, por edhe ndarjen e tyre në çështje të luftës së klasave, sjelljeve dhe veprimeve anti-Parti, të cilat kishin karakter antagonist dhe atyre jo-antagoniste të lidhura ngushtë me elemente të jetës së përditshme, siç ishin sjelljet mikroborgjeze, liberalizmi, disfatizmi etj. Në këtë rast, *ne* i referohet një kolektivi më të ngushtë, i cili duhej të kishte karakteristika dhe cilësi specifike; bëhet fjalë për individë që realisht përcaktonin dhe/ose zbatonin parimet e politikës së brendshme (në nivel partie) dhe përcaktonin masat që do të merreshin për zbatimin e këtyre parimeve në jetën e përditshme.

Kalimi nga *unë* te *ne* apo zëvendësimi i *unë* me një emër përmbledhës (kolektiv) mund të konsiderohen si dy faza sa të ngjashme po aq të ndryshme drejt asgjësimit të subjektit. Madje, duke iu referuar shembujve të caktuar, paraqitet si proces tejet i natyrshëm shënjimi i emrit të Enver Hoxhës me Partinë. Si ati shpirtëror i totalitarizmit shqiptar, ndoshta duke vuajtur edhe nga deliri i madhështisë, ai nuk po e bënte dot dallimin mes atij si individ, si lider i Partisë që drejtonte, dhe kësaj të fundit, si organizatë politike individësh. Kujt nuk i ka bërë përshtypje këmbëngulja e tij për ta quajtur veten Partia?³⁴².

³⁴²Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, tianë, 2007, fq. 67.

Le t'i referohemi disa thënietë të shkëputura po nga i njëjti fjalim për të ilustruar idetë e mësipërme:

- *Komiteti Qendror* mendon se, si kurdoherë, edhe në këtë situatë, kuadrove t'u jepet mundësia për të kryer një punë më të madhe.³⁴³
- Kur një njeri bën diçka, përpara se të veprojë, të pyesë veten: u shërben kjo diktaturës së proletariatit, atdheut socialist apo nuk u shërben?³⁴⁴
- *Partia, Komiteti i saj Qendror* na mësojnë që, sa të jetë e mundur, këto dobësi të zvogëlohen.³⁴⁵
- *Partia, Qeveria dhe populli ynë* kanë ide revolucionare për të ecur përpara në ekonomi edhe për këtë pesë vjeçar!³⁴⁶

Kështu, një numër i madh emrash përmbledhës apo kolektivë, në diskursin totalitar po humbitnin funksionin e tyre denotativ dhe përfundonin duke u përdorur me funksione përemrash vetorë³⁴⁷. Në këtë mënyrë, këto fjalë zbrazen nga kuptimi i tyre leksikor, për të marrë një vlerë përdorimi që përkonte me interesat gjuhësore dhe jashtë gjuhësore të autoritetit ligjërimit. Të tilla fjalë, do të ruanin ngjyrimin e fortë pozitiv, meqë gëzonin përkrahjen e pakushtëzuar të ndërsjellë të autoritetit moral të udhëheqësit, por, dashur pa dashur, edhe të masave, njerëzve të thjeshtë.

Po ashtu, në diskursin politik të ditëve të sotme, vërejmë përdorimin e emrave të tillë kolektivë apo përmbledhës³⁴⁸. Nuancat kuptimore kanë pësuar ndryshimet përkatëse, pa dyshim. Kështu, tani hasim leksema të tilla, si *skuadra*, *fryma e re*, *Rilindja* etj.

- *Qeveria ime* nuk mundet e vetme. Ajo ka nevojë për *skuadrën "Shqipëria"* dhe, edhe pse jetoni këtu, ju jeni një pjesë madhore e kësaj skuadre.³⁴⁹

Togfjalëshi *qeveria ime* zëvendësohet nga folësi me togfjalëshin *skuadra "Shqipëria"*, për të dhënë idenë e gjithëpërfshirjes, pra për të ndërtuar një qasje sa më heterogjene të qeverisjes, e cila nënkuptonte bashkëpunim dhe angazhim të të gjithë njerëzve në procesin e vështirë të vendimmarrjes dhe drejtimit të vendit.

³⁴³ Enver Hoxha, *Vepra, Vëllimi I* (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, 1970, fq.65.

³⁴⁴ Po aty, fq.68.

³⁴⁵ po aty, fq. 74.

³⁴⁶ Po aty, fq.83

³⁴⁷ Ardian Vehbiu "Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990", Çabej, Tiranë, 2007, fq. 68.

³⁴⁸ ASHSH, *Gramtika e gjuhës shqipe 1*, Botim i Akademisë së Shkencave, Tiranë, 2002, fq. 87.

³⁴⁹ <https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>, postuar më 29.09.2013, vizituar më 15.09.2015.

V.1.1.2. Roli i zëdhënësit në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste

Më poshtë po japim shembuj thëniesh të këtij lloji, ku mbizotërojnë shprehje stereotipike, të tilla si:

- Duhet të pranojmë, siç konkludoi Komiteti Qendror i Partisë, se ne e kemi pas fjetur mendjen për një kohë, kemi pasur një besim të tepruar te disa elemente, të cilëve nuk ua kishim diktuar gjithë këto qëndrime të shëmtuara dhe plane që kishin bërë.³⁵⁰
- ... *Partia na mëson* të jemi konsekuentë deri në fund se kur ndodhin këto gabime, je kush je ato duhen vënë në dukje dhe duhen kritikuar.³⁵¹
- *Siç mund të keni lexuar në shtyp*, ka organizata-bazë partie ku komunistët ndahen në grupe.³⁵²
- *Lenini na mëson* se si të organizojmë ushtrinë për sigurimin e mbrojtjes së vendit.³⁵³

Të gjitha këto thënie, që përbëjnë akte ligjërimore më vete, përftohen në trajtën e ligjëratës së zhdrejtë me qëllimin e vetëm për t'u dukur më të besueshme e më i pakundërshtueshme për sa kohë që ato përbënin idetë, mendimet e ideologjinë e masave më të gjera se një person i vetëm. Kështu shmanget individualizmi, folësi e vendos veten në rolin e zëdhënësit, të atij që beson dhe përsërit besnikërisht vullnetin e "grupit", sidomos në rastet kur ky i fundit paraqitet si autoritar dhe masiv: *Partia, Komiteti Qendror i Partisë*, por edhe *Lenini*, si figurë qendrore e filozofisë dhe ideologjisë që propagandohej në atë kohë.

Gjithashtu vihet re shtimi në përdorim i frazave, sloganeve të gatshme, klisheve ligjërimore, madje janë të pranishme edhe struktura shabllone artikujsh e fjalimesh, thelbi i të cilave nuk ishte çka ato kumtonin, por fakti që po riprodhoheshin nga teksti në tekst, për të përhapur gjerësisht ideologjinë marksiste-leniniste. Sipas Yurchak-ut, prodhuesit e teksteve partiake mundoheshin gjithnjë e më tepër që të minimizonin zërin e vet autorial, për t'i bërë tekstet të tingëllonin si të ishin të prodhuara më parë³⁵⁴. Pra, autori në atë lloj diskursi nuk është më krijues i dijes, por vetëm ndërmjetësues.

³⁵⁰ Hoxha Enver. "Raporte e fjalime", Shtëpia Botuese "8 Nëntori", 1985, fq. 66.

³⁵¹ Po aty.

³⁵² Hoxha E. "Raporte e fjalime", Shtëpia Botuese "8 Nëntori", 1985, fq. 69.

³⁵³ Hoxha E. "Raporte e fjalime", Shtëpia Botuese "8 Nëntori", 1985, fq. 80.

³⁵⁴ Yurchak A. "Everything was forever, Until it was no more": The last Soviet generation (Information), Princeton University Press, 2005, fq. 47-54.

V.2. Përemrat “unë” dhe “ne” si tregues të ligjëruesve në diskursin politik në ditët e sotme

Vetë akti i të thënit krijon referentin *unë*, ai që thotë *unë* në një thënie të dhënë, dhe po kështu *ti*, ai të cilit *unë* i thotë *ti*. Duke përdorur këto dy veta, secili thënës vë në lëvizje sistemin e gjuhës, e kthen atë në diskurs. Në rolin e thënësit, përveç *unë* mund të jetë edhe *ne*, kurse në rolin e bashkëbiseduesit, përveç *ti* mund të jetë edhe *ju*. Kalimi i përemrave vetorë nga njëjësi në shumës shoqërohet me dallime të formave foljore. Si në shumicën e gjuhëve të botës, edhe në gjuhën shqipe, forma e shumësit të përemrave vetorë nuk përkon me temën e njëjësit të tyre. Po ashtu, edhe shumësi i përemrave vetorë nuk përkon me shumësin e emrit.³⁵⁵ Me fjalë të tjera, sipas këtyre studiuesve *ne* dhe *ju* nuk janë shumësa, por veta të gjerësuar³⁵⁶.

Në diskursin politik të ditëve të sotme, edhe pse jo shumë i përhapur, *unë* mund të përdoret disi më tepër se në periudhën e diktaturës komuniste. Kështu, hera herës mund të konstatojmë rastet të përdorimit të përemrit *unë* si strategji e përdorur nga politikanët për të bindur audiencat. Ky përemër, duke identifikuar drejtpërdrejt folësin dhe gjithë karakteristikat që ai mbart, përdoret për të vënë në dukje faktin se ai e njeh mirë situatën, problemin etj.; po ashtu ai paraqet siguri apo gatishmërinë e tij për t'i kapërcyer këto situata problematike, duke përçar një etos pozitiv të cilësive të politikanit. Kemi shkëputur më poshtë disa thënie të shkëputura nga fjalimi i një politikani (Lulzim Bashës), ku ai zotohet për mënyrën se si ai do të drejtojë Bashkinë e Tiranës, nëse ai do të zgjidhej nga elektorati. Ndaj, përemri deiktik *unë*, si një komponent i rëndësishëm i argumentit politik, përdoret për të vënë në dukje superioritetin e personalitetit të tij, si dhe vetësigurinë për të arritur atë që dëshiron.

- *Unë* do angazhohem edhe për një sistem transporti publik cilësor, të shtrirë në të gjithë qytetin dhe të pakushtueshëm, falas për të moshuarit, fëmijët dhe personat në ndihmë sociale. Vendi i duhur për të bërë biznes.

³⁵⁵ Martinet A., “Grammaire fonctionnelle du français”, Paris, 1979, fq. 50 cituar te Përnaska R. “Gjuhësi ... Gjuhësore”, Maluka, 2015, fq. 201.

³⁵⁶ Po aty.

- Dhe këtu, *unë* si kryetar i bashkisë nuk do të hezitoj të kundërshtoj madje as vendime të marra nga Këshilli Kombëtar i Rregullimit të Territorit, kur ato bien ndesh me interesat afatgjatë të qytetarëve të Tiranës.³⁵⁷

Nga ana tjetër, *ne* nuk konsiderohet si shumëzim kundranash të njëjta, por bashkim mes *unë* dhe jo-*unë*, pavarësisht nga brendia e kësaj të fundit.

Ne mund të interpretohet si një referim i qartë për përgjegjësi kolektive, apo duke përdorur termit e Wilson-it, si një hap distancimi i vetes nga qendra deiktike³⁵⁸. Sipas Van Djik-ut, “*ne* është një përemër sa i thjeshtë në dukje, dhe sa i ngarkuar nga ana sociale dhe ideologjike³⁵⁹”. Përdorimi i përemrit *ne* mund të ndahet në dy kategori: *ne* përfshirëse, e cila mund të përdoret për t’iu referuar ligjëruesit dhe dëgjuesit; dhe *ne* përjashtuese, që i referohet ligjëruesit dhe një a më shumë të tjerëve, por që nuk e përfshin audiencën. Format përemërore të shumësit parapëlqehen për të dhënë idenë e kolektivitetit, për të rritur shkallën e besueshmërisë, për të ndarë përgjegjësinë e marrjes së vendimeve, sidomos kur këto të fundit janë të dyshimta, në kundërshtim me parimet e përgjithshme apo kërkesat e audiencës apo të dyshimta³⁶⁰.

Përpos faktit që veta tregon individë të përcaktuar mirë, ekzistojnë edhe dy raste të veçanta kur nuk ndodh kështu. Rasti i parë ka të bëjë me *ti*-në përgjithësuese, e cila personalizon thënie pavetore me vlerë të përgjithshme. Në këtë rast, lidhja me situatën e të thënit mbetet e gjallë, bashkëthënësi i përfaqësuar nga *ti* jepet sikur të merrte pjesë në proces, si përfitues ose viktimë etj., duke marrë gjithashtu vlerën e gjithkujt, kujtdo.

Përemri vetor “*ne*” gjen përdorim të gjerë në diskursin politik edhe në ditët e sotme. Në shumicën e rasteve, edhe pse në mënyrë implicite, jo të drejtpërdrejtë, synohet që të bëhet një dallim i qartë midis grupit politik të cilit i përket ligjëruesi dhe grupimit antagonist. Duke qenë se prezumohet që lufta politike bazohet në elemente programore, ku dallimi mes palëve është i bazuar në aftësinë e tyre për të marrë përsipër dhe për të zbatuar reforma dhe/ose politika, të cilat do të përmirësojnë gjendjen e zgjedhësve të

³⁵⁷ “Basha shpall kandidaturën”, 25 mars 2011, <http://www.lajme.gen.al/2011-03-25/lulzim-basha-fjalimi-i-plote-ne-shpalljen-e-kandidatures.html>, vizituar më 01.12.2016.

³⁵⁸ Wilson, J. , “Politically Speaking: The Pragmatic Analysis of Political Language”. Oxford: Basil Blackwell, 1990, fq. 48.

³⁵⁹ Djik van T. “Political discourse and ideology”, 2000, fq. 20.

<http://www.discourses.org/OldArticles/Political%20Discourse%20and%20Ideology.pdf>, vizituar më .06.2017.

³⁶⁰ Fairclough, N. “Language and Power”, London: Longman, 2001, fq. 106.

tyre, *ne* është përfshirëse dhe jo përjashtuese. Nuk duhet të harrojmë këtu edhe një rrjedhojë tjetër po aq të rëndësishme, që është marrja e votave apo konfirmimi i mandateve politike.

Ja pse, përdorimi populist i përemrit të vetës së parë, numri shumës, *ne*, krijon tek audienca perceptimin e përkatësisë, domethënë, ligjëruesi, përmes përdorimit të tij, synon të unifikojë të gjithë ata që përkrahin ose e kuptojnë progresin si pasojë e drejtpërdrejtë e këtyre politikave. Në funksion të këtij perceptimi të synuar, ligjëruesi nuk shprehet “qeveria jonë” apo “partia jonë”, duke iu referuar një institucioni a ndonjë organizate, që gëzonte mbështetjen e tij dhe forcës së tij politike. Ai i cilëson pjesë përbërëse të së tërës dhe ata që i dhanë mundësinë e krijimit të bazës mbi të cilën do të mbështetej edhe veprimtaria e tij. Në raste të tjera, përemri vetor *ne* ka funksionin e unifikimit dhe të shpërndarjes së meritës/përgjegjësisë mes anëtarëve të një organi kolegjal, siç mund të jetë dhe Këshilli i Ministrave apo organet drejtuese të aksh partie.

- *Ne* kemi besuar dhe besojmë edhe më shumë sot, pas 100 ditëve në qeveri, se libri i trashë i gabimeve që kemi trashëguar nga paraardhësit në qeveri, sot kundërshtarët tanë në opozitë; është një ndihmë e paçmuar që ata na kanë dhënë për të punuar, duke gabuar më pak dhe në radhë të parë duke mos i përsëritur gabimet e vjetra³⁶¹.

Ky pasazh është shkëputur nga fjalimi “Ja ç’bëmë në 100 ditë qeverisje” i kryeministrit (Edi Rama). Ligjëruesi vë në kontrast qeverisjen e bazuar në parime të drejta në raport me qeverisjen pararendëse, së cilës, shpesh, ligjëruesi i referohej si “e korruptuar”, “arrogante”, “barbare” etj., që me veprimet dhe mosveprimet e saj e kishte pasuruar qeverinë e re me një manual të sjelljeve të papërshtatshme të qeverisjes. Argumenti politik *ad hominem*³⁶², i cili gjendet në masë në diskursin politik, përdoret nga ligjëruesi në këtë pasazh, ku ligjëruesi synon të evidentojë dhe “të sulmojë” palën tjetër, duke i anatemuar dhe akuzuar për mosarritjet e tyre. Ligjëruesi zgjedh t’u referohet kundërshtarëve të tij politikë, pa iu referuar atyre nominalisht. Megjithatë, në mënyrë të tërthortë audienca mundet të deduktojë lehtësisht se për kë bëhet fjalë aty.

Ndaj, ai përdor përemrat vetorë të numrit shumës *ne* dhe *ata* në kontrast me njëri-tjetrin për t’iu referuar pikërisht dallimeve të mësipërme. Pra, *ne*, në këtë rast nënkupton jo

³⁶¹ Edi Rama, “Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje!”, [https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-cfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/vizituar më 10.10.2015](https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-cfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/vizituar%20m%C3%AB%2010.10.2015).

³⁶² Walton, David. Media Argumentation: Dialectic, Persuasion and Rhetoric. Cambridge University Press. 2007f. 173.

vetëm qeverinë, por të gjithë socialistët, të cilët, sipas ligjëruesit, treguan “vetëpërmbytje dhe përgjegjësi për detyrën që u ishte besuar”, kurse “ata” nuk kishin bërë gjë tjetër, veçse kishin shndërruar qeverisjen në pushtet, domethënë besimin e zgjedhësve e kishin vënë në dispozicion të përfitimeve të tyre personale.

Le t’i referohemi tanimë disa thënieve, ku përemrin “ne” e gjejmë të përdorur nga lideri i Partisë Demokratike (Lulzim Basha):

- Për *ne*, *demokratët* është e papranueshme që i gjithë ky akumulim përvoje në demokracinë dhe qeverisjen vendore këto 23 vite, të humbasë për hir të koncepteve punishte dhe interesave të kartelit politik, oligark dhe mafioz në pushtet³⁶³.

Edhe në këtë rast, përemri vetor “ne” u referohet demokratëve, bartësve të disa vlerave politike, shoqërore, morale etj., të cilët grupohen edhe me emrin përmbledhës (kolektiv) *demokratët*, ku jo domosdoshmërisht kemi të bëjmë me anëtarët e Partisë përkatëse, por me ata individë të cilët i atashohen këtyre vlerave. Kështu, kolektiviteti është më i gjerë. Sërish, edhe këtu gjejmë kontrastimin mes së mirës dhe së keqes, ku kjo e fundit përfaqësohet nga karteli, oligarkia dhe mafia.

- Ne i kemi përmbushur objektivat tona të 100 ditëve.... Por, e rëndësishme mbetet që *sipas nesh*, tërësia e rezultateve të punës së 100 ditëve përvijon konturet e një modeli tjetër, e një modeli evropian të mirëqeverisjes³⁶⁴.

Në këtë rast, ligjëruesi flet si përfaqësues i një organi kolegjal, Këshillit të Ministrave. Pra, ai shpreh bindje dhe opinione të tijat dhe të individëve që përfaqësonte, ministrave. Kështu, duke përdorur përemrin *ne*, ai jo vetëm përcakton grupin që gjendet në thelb të asaj veprimtarie, por edhe ia atribuon meritat anëtarëve të këtij Këshilli për atë çfarë është arritur deri tani.

Le të shohim më poshtë një tjetër thënie, ku gjejmë sërish të përdorur përemrin e vetës së parë shumës *ne*, nga një ligjërues tjetër, lideri i Partisë Demokratike (Lulzim Basha).

³⁶³ Fjala e kryetarit të PD, Lulzim Basha, në mbledhjen e Grupit Parlamentar, 6 Qershor 2014 <https://pd.al/2014/06/basha-e-papranueshme-pseudoreforma-territoriale-e-qeverise/>, vizituar më 10.10.2015.

³⁶⁴ Edi Rama, “Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje!”, <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-cfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/>, vizituar më 10.10.2015.

- Si 24 vjet më parë, kur rinia i bënte thirrje pasardhësit të Enver Hoxhës të hiqte dorë nga diktatura, *ne* i drejtohem Ramës dhe Metës³⁶⁵...

Mesazhi që ligjëruesi kërkon të përçojë me rastin e Ditës së Rinisë më 08.12.2014, është një rast shumë interesant në disa komponentë të analizës. Njësoj si shembulli pararendës, edhe këtu kemi të bëjmë me referim të përemrit *ne* ndaj një kolektiviteti si partia, të cilën ligjëruesi përfaqëson. Ligjëruesi (Basha), në emër të Partisë Demokratike që përfaqëson, i drejtohet palës, e cila konsiderohet si antagonist e kësaj force politike. Pra, *ne* specifikon në mënyrë të drejtpërdrejtë forcën politike, parimet dhe vlerat e Partisë Demokratike, e cila, sipas ligjëruesit, kishte aftësinë për të drejtuar një aksion politik në një moment të caktuar. Njëkohësisht, ligjëruesi përdor paralelizmin, duke sjellë në vëmendje të audiencës një situatë të përafërt të ndodhur 24 vjet më përpara, atëherë kur protestat studentore i dhanë jetë zhvillimeve demokratike në vend. Paralelizmi, si figurë stilistikore dhe retorike, ka efekt emocionues te dëgjuesit, sepse, përmes tij, dëgjuesit intensifikojnë elemente të ndryshme të informacionit, duke ruajtur balancën dhe thellësinë semantike³⁶⁶.

V.3. Përemri “ti” dhe përemri “ju” si shënjes të bashkëligjëruesve në procesin ligjërimor

Analiza e vlerave të përfutuara përmes përdorimit të përemrave të vetës së dytë njëjës apo shumës *ti* dhe *ju* nxjerr në pah tipare shumë interesante të diskursit politik. Përpos përdorimit të përgjithshëm të tyre, pra për t’iu referuar bashkëbiseduesit/bashkëbiseduesve³⁶⁷ që përfshihen në një përfatesë ligjërimore, përemrat e vetës së dytë shprehin ftesë, kërkesë, ndonjëherë thirrje për të nxitur reagim nga palët. Ata gjithashtu mund të shprehin edhe kritika për veprimet apo mosveprimet e të tjerëve, apo ndërgjegjësim për përgjegjësitë që bashkëligjëruesit duhet të ndërmarrin në të tashmen apo edhe në të ardhmen. Në vijim të këtij arsyetimi teorik, do të japim më poshtë

³⁶⁵ Basha Lulzim, Mesazhi i Kryetarit të Partisë Demokratike në ditën e Rinisë., <https://pd.al/2014/12/dita-e-bardhe-e-8-dhjetorit-epoka-e-re-e-lirise-2/>, 08.12.2014, vizituar 10.10.2015.

³⁶⁶ Corbett, Edward P. J. and Connors, Robert J. “Style and Statement”, Oxford University Press. New York, Oxford, 1999.

³⁶⁷ ASHSH, “Gramatika e gjuhës shqipe” Vëllimi 1, Botim i Akademisë së Shkencave, Tiranë 2002, fq. 220.

shembuj të përdorimit të përemrave të vetës së dytë *ti* dhe *ju* në pasazhe të shkëputura si nga diskursi në periudhën e diktaturës komuniste, po ashtu edhe nga diskursi politik i ditëve të sotme.

Gjatë kësaj çështjeje të disertacionit tonë, duke lexuar dhe marrë në analizë shumë pasazhe të diskursit politik të diktatorit Enver Hoxha, kemi vënë re që përemri *ti* përdoret rrallë. Megjithatë, në disa raste specifike, në të ashtuquajturat takime apo biseda me popullin, përdorimi i vetës së dytë njëjës përdorej për të theksuar fuqinë shprehëse demaskuese që një komunist i vërtetë duhet të realizonte në organizatat bazë të Partisë, ndaj të ashtuquajturve “pengesa” që anëtarët e tij të familjes mund t’i sjellin Partisë dhe interesave të saj. Demaskimi i elementeve negative të përfaqësuar nga individë të ndryshëm ishte një përbërës i rëndësishëm i asaj që Vehbiu do ta emëronte si “gjqy politik” apo “teatri ligjërimor”³⁶⁸. Në situatën ligjërimore të mëposhtme, në formën e një akti udhëzues apo urdhërues, kërkohej me ngulm nga ligjëruesi që bashkëligjëruesi, pjesë e audiencës të shmangë çdo lloj familjariteti me persona të tjerë jo të përshtatshëm për Partinë, të cilët sipas Partisë do të përçanin unitetin e saj.

- Një anëtar i familjes, vëlla a dhëndër, duhet të ngrihet e të thotë “*Ti* vëllai im nuk ke vend këtu, në Parti, edhe *ti*, vëllai tjetër nuk ke vend këtu, madje as *unë!*”³⁶⁹

Nga ana tjetër, përemri i vetës së dytë shumë *ju* konsiderohej si përemri i sallës, i publikut, ose i atyre që kishin gjithnjë të drejtë, ata që përbënin në thelb idhullin, objektin e propagandës totalitare.³⁷⁰ Pra, *ju* ndryshe nga *ti*, mbart nuanca stilistike më pozitive jo vetëm duke përfshirë një numër më të madh njerëzish, por edhe duke evidentuar rolin e tyre në situatat ligjërimore.

- *Ju*, shokë, e keni parë në rezolucionin e Mbledhjes së gjithë grupeve kryesore komuniste në Shqipëri se në çfarë gjendje ka qenë puna komuniste në vendin tonë.³⁷¹
- *Ju* jeni bërë komunistë të vendosur, trima, drejtues. Por, të tillë *ju* bëri Partia. Komiteti Qendror dhe Partia qysh në vitet e para pas Çlirimit, treguan kujdes të madh për t’*ju* përgatitur *ju* si revolucionarë për këtë të sotme.³⁷²

³⁶⁸ Vehbiu A. “Shqipja totalitare, Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq. 92.

³⁶⁹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, Botimi i parë, 8 Nëntori, 1987, fq. 38-39.

³⁷⁰ Vehbiu A. “Shqipja totalitare, Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq. 96.

³⁷¹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 1 (botimi i II), “8 Nëntori”, 1970, fq. 55.

³⁷² Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 57, Botimi i parë, 8 Nëntori, 1987, fq. 41.

Kështu, po t'i referohemi me kujdes shembujve të mësipërm, do të vëmë re se me përemrin e vetës së dytë shumë *ju*, ligjëruesi (Enver Hoxha) u drejtohet jo thjesht personave të tjerë, pjesëmarrës në mënyrë aktive ose pasive në këtë situatë ligjërimore, por ai thekson edhe “cilësitë e mira e shembullore” që këto persona kishin dhe përçonin te të tjerët.

Në vazhdim të analizës sonë, le të marrim në shqyrtim edhe një pasazh me ligjërues një kryeministër (Edi Rama), nga një fjalim i mbajtur në ceremoninë e përirimit të godinës së rikonstruktuar të Institutit të Përndjekurve Politikë nga regjimi komunist. Në fakt, përzgjedhja e këtij pasazhi nuk ishte rastësore. Në kontrast me pasazhet e mësipërme, këtu *ju*, që u referohet të persekutuarëve nga sistemi i kaluar, jo vetëm lartëson dhe nderon figurën e bashkëligjëruesve, por, me anën e një sërë aktesh zotuese, ligjëruesi kërkon t'u transmetojë atyre premtime e t'u japë shpresë për të ardhmen.

Ekspertiza, si pjesë e rëndësishme e etosit të ligjëruesve, realizohet atëherë kur këta të fundit kërkojnë të bëjnë përshtypje përmes deklaratave që ata i konsiderojnë të vërteta dhe të sinqerta. Një teknikë për të vendosur dimensionin e mirëdashjes, është sulmi ndaj një armiku të përbashkët, me qëllim që të përcaktohen pika të përbashkëta me dëgjuesin;³⁷³ në këtë rast, ligjëruesi bëhet palë me vuajtjet e tyre, duke u zotuar dhe premtuar se “e keqja” që kishte mbërthyer të gjithë ata (si të persekutuar ose jo) nga diktatura e egër, kishte mbaruar.

- Jo se ato qindarka sot do t'ju shtojnë jetë, por se ato qindarka, sot do t'ju thotë që “po, *ju* jeni gjallë, nuk keni vdekur, nuk *ju* kemi regjistruar në listën e të vdekurve dhe nuk *ju* dimë për të vdekur. Dhe nuk do t'ju lëmë që të ikni sikur të kishit vdekur...”³⁷⁴

V. 4. Në lidhje me përdorimin e përemrit “ai”

³⁷³ Van Haaften, Ton; Jansen, Henrike; De Jong, Jaap; Koetsenruijter, William. “Bending Opinion. Essays on Persuasion in the Public Domain”, Leiden University Press. 2011, fq. 22.

³⁷⁴ <https://kryeministria.al/al/newsroom/fundi-i-hipokrizise-me-te-perndjekurit-politike/> Fundi i hipokrizisë me të përndjekurit politikë, vizituar më 20.10.2015.

Në ilustrim të këtyre qasjeve teorike të vetave, në përgjithësi, dhe vetës së tretë, në veçanti, do të sjellim disa shembuj analize të shkëputura nga një përftesë ligjërimore interesante në diskursin politik (duke i marrë shembujt nga *Vepra 1* e Enver Hoxhës).

Përemri vetor i vetës së tretë njëjës *ai* (me referencë të nënkuptuar) gjendet rëndom në diskursin politik gjatë periudhës së sistemit komunist në Shqipëri. *Ai* shënjon armikun, tradhtarin e pushtetit, të padëshiruarin, kundërshtuesin e doktrinės totalitare, kolaboracionistin me armiqtë e huaj etj. Përdorimi i përsëritur i këtij përemri fjali pas fjalie, në paragrafë të tërë, kërkon të theksojë përçmimin, goditjen, po ashtu edhe vlerat negative të atij personi që duhet goditur, dënuar nga Partia e populli komunist shqiptar.

- *Ai* ka në kokë mendime të këqija të këtij lloji, të cilat nuk është nevoja t'i komentojmë³⁷⁵.
- *Ai* nuk i ka dorëzuar njerëzit e tij. *Ai* ka lidhje me njerëz në Peqin dhe deri sot akoma nuk i ka dorëzuar. *Ai* ka pasur lidhje edhe në Ishëm dhe nuk i ka pasë dorëzuar, derisa ia gjeti vetë Partia. Shoku këshillohet që të mos vijojë në këtë mënyrë, s'bën kështu dhe kjo nuk durohet!³⁷⁶
- I madh e i vogël s'i harrojnë poshtërsitë që bëri fashizmi me dorën e tradhtarit; *ai* goditi , *ai* vari, *ai* internoi me qindra e qindra patriotë³⁷⁷.
- Ky njeri, që më parë ka pasur lidhje me Grupin e Korçës e tani ka "miqësi" dhe është lidhur me të gjithë grupet, është i pakënaqur për shkak të zgjedhjes së komiteteve. *Ai* nuk ka një ide të kthjellët për Partinë dhe nuk mund të bëjë dot dallimin midis komunistëve dhe nacionalistëve. *Ai* nuk ka kokë edhe mendime të tjera të këtij lloji. Përderisa *ai* nuk i nënshtrohet disiplinës së Partisë, Partia do të marrë vendimin e merituar³⁷⁸.

Në mënyrë të vazhdueshme, kur përmendet rasti i Sadik Premtes, Enver Hoxha, ndryshe nga rasti i Anastas Lulos, i referohet në fillim me pseudonim "Xhepi" dhe më pas përdor vetëm përemrin e vetës së tretë njëjës *ai*. Sadik Premtja ishte një nga figurat më me influencë në grupet komuniste, pararendëse të Partisë Komuniste, anëtar i Kominternit, i njohur për qëndrime anti-staliniste dhe me një mbështetje të gjerë në grupet komuniste, si ai i të rinjve (Grupi i Korçës), i djemve (Grupi i Shkodrës) etj. Kjo zgjedhje e Hoxhës bëhet për të distancuar jo vetëm veten, por të gjithë audiencën, e cila merrte pjesë në takim dhe së cilës i drejtohej ligjëruesi. Në rastin e Anastas Lulos, armiqtë midis Komitetit Qendror dhe atij u mbyll si çështje, fillimisht me dërgimin

³⁷⁵ Enver Hoxa, "Vepra", Vëllimi 1 (botimi i II), "8 Nëntori", 1970, fq.69

³⁷⁶ Enver Hoxa, "Vepra", Vëllimi 1 (botimi i II), "8 Nëntori", 1970, fq.70.

³⁷⁷ Enver Hoxa, "Vepra", Vëllimi 1 (botimi i II), "8 Nëntori", 1970, fq.265.

³⁷⁸ Enver Hoxa, "Vepra", Vëllimi 1 (botimi i II), "8 Nëntori", 1970, fq.71.

në mal të Lulos dhe më pas eliminimin në rrethana të dyshimta. Rasti i Sadik Premtes ishte i ndryshëm, pasi ky i fundit filloi të bashkëpunojë me organizmat në mënyrë të kufizuar³⁷⁹. Siç thotë edhe vetë Hoxha, - “ai nuk i dorëzoi të gjitha lidhjet e tij, por ruajti rezerva”.

Në tre thëniet e para “ai” që bart thjesht referencë të lidhur me emrin në kontekstin e ngushtë në fjali. Pra, përemri “ai” shërben si zëvendësues i emrit konkret, në atë rast Sadik Premtes. Gjithësesi, ligjëruesi (Hoxha) me përdorimin e këtij përemri kërkon të distancohet nga personi në fjalë dhe karakteristikat dhe bëmat e tija.

Ndërsa në thënien e fundit përdorimi i përemrit “ai”, merr ngjyrim më veçues, pasi ai nuk i referohet në mënyrë të drejtpërdrejtë individit (përsëri është fjala për Sadik Premten), pra “ai” nuk përdoret për të zëvendësuar emrin e përmendur më parë. Ndaj, në këtë rast, dëgjuesit duhet të njohin në detaje kontekstin e përfatimit të thënies për ta kuptuar saktë kujt i referohet folësi me “ai”.

Për më tepër, Sadik Premtja kishte shprehur rezervat e tij, se në Komitetin Qendror nuk kishte intelektualë. Duhet të kemi parasysh se në Komitetin Qendror të Partisë Komuniste, me përjashtim të Enver Hoxhës dhe Qemal Stafës, nuk kishte të tjerë anëtarë që të kishin ndonjë farë arsimimi³⁸⁰ dhe, realisht, pas vrasjes së Qemal Stafës, i vetmi person, i cili mund të komunikonte dhe mund të interpretonte elemente ideologjike mbetet Enver Hoxha, që ishte në kontroll total të Miladin Popoviçit dhe Dushan Mugoshës³⁸¹. I gjithë fjalimi është mbajtur në 12 Prill 1942 dhe është raport i Konsultës së Parë të Aktivit të Partisë Komuniste Shqiptare. Fryma që shoqëron diskutimin të krijon idenë e një përpjekjeje të parë e “të suksesshme” të Enver Hoxhës për të eliminuar konkurrentët e mundshëm³⁸².

Në këtë aktiv, filloi realisht ngjitja drejt pushtetit e Enver Hoxhës, përdorimi i përemrit *ai*, si përjashtues, lidhet ngushtë me faktin se synimi i parë i Enver Hoxhës ishte unifikimi nëpërmjet eliminimit të identitetit të grupeve komuniste që vepronin në Shqipëri para 8 Nëntorit 1941. Pyetja e Sadik Premtes, e cila qortohet ashpër nga Enver Hoxha, mbi arsyen pse nuk kishte intelektualë në Komitetin Qendror, është baza reale

³⁷⁹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi 1 (botimi i II), “8 Nëntori”, 1970, fq.71.

³⁸⁰ ASHSH, “Historia e popullit shqiptar në katër vëllime”, Vëllimi IV, fq. 50-51.

³⁸¹ Fevziu B. “Enver Hoxha”, UET Press, Tiranë 2011, fq. 62-68.

³⁸² Fischer, Bernd J. “Shqipëria gjatë Luftës 1939-1945”, Botimet Çabej, Tiranë, 1999, fq. 173-177.

e përplasjes mes tyre. Edhe pse lëvizja komuniste ishte në hapat e para në Shqipëri, ajo ishte mjaft aktive. Mjaft të përmendim emra, si: Llazar Fundo, Sejfulla Malëshova, Sadik Premtja etj., të cilët jo vetëm kishin përgatitjen e duhur ideologjike, por ishin edhe anëtarë të Kominternit. Distancimi i krijuar nga veta e tretë njëjës është i vazhdueshëm, dhe përveç përmendjes në hapje të raportit me pseudonim, ndaj Sadik Premtes nuk ka më referencë tjetër, *ai* mbetet *ai*.

Më poshtë, po përmendim një pasazh tjetër ligjërimit, ku mund të gjejmë përdorimin e përemrit *ai* në një fjalim të një politikani të sotëm (Oerd Bylykbashi), përfaqësues i Partisë Demokratike. Depersonalizimi i subjektit, duke iu referuar me një përemër vetor, nga pikëpamja pragmatike merr një rëndësi të veçantë në momentin kur veprimet *e tij* krahasohen me veprimet e një pushtuesi, i cili vepron në mënyrë arbitrare, veprimtarinë e tij e bazon të shkatërrimi, duke cenuar të drejtat themelore të njeriut, në mënyrë të veçantë, atë të pronës së cilës ligjëruesi i referohet në mënyrë specifike në këtë pasazh. Kështu, çuditshëm, të jepet përshtypja se përemri i vetës së tretë *ai* i referohet paralelisht si pushtuesit, si kryeministrit, duke e ngjyrosur këtë të fundit me notat dhe karakteristikat e të parit.

- O pse, a pyet Rama? Ligj, po çfarë është ky? Të çon ministrin e tritolit dhe e zgjidh çështjen. Kur italianët pushtuan Durrësin në vitin 39, dëmshpërblyen për banesat e bombarduara. Qeveria nuk kap sot as standardin e pushtuesit. *Ai* ta prish shtëpinë dhe pikë. Delikatesat si ligj, kushtetutë, gjykatë nuk i hyjnë në sy. Pra, me këtë qeveri prona nuk është më e sigurt³⁸³.

V.5. Heterogjeniteti në *diskursin politik* përmes *Intertekstualitetit* dhe *Citatit*

Një diskurs nuk është një njësi homogjene dhe ai është, pra, “i përshkruar vazhdimisht nga *e thëna tashmë*, dhe nganjëherë nga *ajo që do të thuhet*³⁸⁴.” Citimi bën të dukshëm ndërfitjen e një teksti në një tjetër.

Heterogjeniteti apo prania e disa zërave në të njëjtin tekst apo përftesë ligjërimore është një cilësi tipike e manifestohet në të shkruar, më së shumti, nga shenja të tjera

³⁸³ <https://pd.al/2013/12/fjala-ne-kuvend-e-deputetit-te-partise-demokratike-oerd-bylykbashi/5.12.2013>, vizituar më 11.10.2015.

³⁸⁴ Maingueneau, D. « Le tour ethnolinguistique de l'analyse du discours » ... et transformationnelle », *Modèles linguistiques*, 1999, fq.119.

tipografike të veçanta: kllapat, dy vizat që ndajnë e përcaktojnë fjalët/thëniet apo fjalitë që dëshmojnë për ndërhyrje në tekstin apo diskursin e tjetrit. Nënvizimi me karaktere më të zeza, thonjëzat dhe italiket, shkronjat e pjerrëta cilësohen si më të përdorshmet dhe më domethënëset në analizën e diskursit, sepse funksionet dhe interpretimi për to është i shumëfishtë.

Ky heterogjenitet është njëra prej përmasave përbërëse të diskursit dhe ajo përkthehet në mënyra të ndryshme, veçanërisht me anë të ligjëratës së zhdrejtë. Pra, citati jepet herë si i drejtpërdrejtë, me ndihmën e të gjitha mjeteve të pikësimit të lartpërmendura, por mund të jetë edhe implicit apo i nënkuptuar. Më poshtë, do të analizojmë shembuj nga këto dy lloje të ndryshme citatesh në dy periudha të ndryshme të zhvillimit të kombit dhe diskursit politik shqiptar: atë të diktaturës komuniste dhe periudhës së demokracisë.

Po ashtu, vetia e një teksti për t'iu referuar teksteve që e kanë paraprirë, quhet *intertekstualitet*. Intertekstualiteti merr përparësi ndaj funksionit parapëlqyes, ose marrëdhënieve të diskursit me realitetin jashtëligjërimor, në diskursin politik në tërësi, si në atë totalitar, po ashtu edhe në diskursin politik pluralist. Intertekstualiteti si koncept pragmatiko-stilistikor i referohet edhe teknikës interesante të *aluzionit*.

Diskursi politik, si shumë lloje të tjera diskursesh, as nuk ekziston dhe as nuk zhvillohet në boshësi sociale dhe historike. Rrjedhimisht, në të, shpesh, “oshtijnë” pjesëza të tjera tekstore apo ligjërimore dhe imazhe e përfaqësime mentale, të cilat mund të rezultojnë në dy forma: ose në mënyrë të tërthortë/implicite, ose në mënyrë të drejtpërdrejtë/eksplicite³⁸⁵.

Citati, për nga natyra është thënie e dekontekstualizuar, pra e nxjerrë nga konteksti i saj fillestar dhe e vendosur në kontekste të tjera, nga përdorues të tjerë, të cilët theksojnë burimin për të përçarur informacion sa më të saktë, korrekt dhe të vërtetë³⁸⁶. Por, duke përdorur në funksion figurën retorike të *anamnesis*, kujtimin e një përvoje të mëparshme, realizohet forcimi i etosit të ligjëruesit, duke e bërë argumentin e tij më bindës dhe të saktë. Duke e konsideruar burimin si autoritar dhe prestigjioz, këta përdorues krijojnë një farë “aleance” me palën e parë.

³⁸⁵ Simpson P., “Stylistics A resource book for students”, Routledge, London and New York, 2004, fq.21.

³⁸⁶ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, Tiranë, 2007, fq 71.

Sipas Copi-t dhe Cohen-it, *argument ad populum* është mjeti që përdoret për të bërë thirrje ndaj “furisë patriotike” nga propagandistët dhe demagogët³⁸⁷, duke cituar fjalimet e personazheve të tjera me rëndësi në arenën kombëtare ose ndërkombëtare.

Më poshtë, për të analizuar këto parashtime teorike, do të identifikojmë dhe përshkruajmë rëndësinë që *citati* mbartte si në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste, po ashtu edhe në diskursin politik të ditëve të sotme.

V.5.1. Roli i Intertekstualitetit dhe citatit në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste

Duke cituar vazhdimisht Marks, Engels, Lenin, Stalin, etj., Enver Hoxha synonte të shpaloste njohjen që ai kishte ndaj propagandës dhe politikës në fjalë, duke krijuar vazhdimësi si riprodhim mekanik i strukturave abstrakte të diskursit, por edhe të pushtetit që ata proklamnin. Si themele të diskursit totalitar, citatet siguronin karakteristikën kryesore të këtij diskursi, zhveshjen e ligjëruesve nga individualiteti³⁸⁸. Kjo e fundit konsiderohet si e lidhur ngushtë me fenomenin e “shkërmoqjes së autorit³⁸⁹” që studiuesi Ardian Vehbiu e veçon si një çështje më vete diskutimi dhe analize. Në përvijimin e asaj dukurie, rezultati i kërkuar do të shkonte në kah të kundërt. Duke i përdorur këto citate, Hoxha tenton të shpalosë erudicionin e tij në lëmin e politikës. Në këtë formë, ai synonte të krijonte besueshmëri te masat, duke u paraqitur atyre realitete të tjera “të lulëzuara”, politika që mund të implementoheshin në Shqipërinë komuniste.

Një nga efektet e fortifikimit të diskursit politik me parulla apo citime të tjerëve, ajo që më së shumti vihet re, është përdorimi i citimeve nga Lenini, Stalini apo të tjerë, ka të bëjë me kontrollin e folësit ndaj diskursit të vet. Në këto raste, akti ligjërimor ose të thënë publik shpesh shndërrohej në një instancë të riprodhimit të pushtetit totalitar – sa kohë që e bënte subjektin e këtij pushteti subjekt të thëniesimit³⁹⁰.

³⁸⁷ Copi, Irving M, Cohen Carl. “Introduction to Logic”. Prantice-Hall, Inc., 1994. fq.13-72.

³⁸⁸ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, tianë, 2007, fq 70.

³⁸⁹ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, tianë, 2007, fq 79.

³⁹⁰ Ardian Vehbiu “Shqipja totalitare , Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Çabej, tianë, 2007, fq. 65.

- “Ne po ecim me radhët e shtrënguara në një rrugë të vështirë me të përpjeta dhe të tatëpjeta duke u mbajtur fort për dore. Ne jemi të rrethuar nga të gjitha anët me armiq dhe pothuajse vazhdimisht jemi të detyruar të ecim nën zjarrin e tyre³⁹¹”.

Ligjëruesi (Enver Hoxha) përdor citatin nga Lenini për të realizuar në mënyrë analogjike dallimin mes bolshevikëve (komunistëve të vërtetë në këndvështrimin e Leninit) dhe menshevikëve, të cilët po Lenini i konsideron si kënetë; dhe situatën në Shqipëri, ku Hoxha bën dallimin e fortë mes Partisë Komuniste shqiptare dhe grupit të zjarrit të Andrea Zisi-t dhe të trockistëve. Ky paralelizëm vazhdon edhe kur citohet qëndrimi zyrtar që mbahet në Bashkimin Sovjetik ndaj të gjithë atyre të cilët nuk mbajtën qëndrimin e parapëlqyer nga Stalini. Për të vijuar më tej...

- “Këto plehra të shoqërisë duhet t’i vulosim dhe t’i vëmë në shtyllën e turpit e të përbuzjes”³⁹²,

Përveç menshevikëve të cilët dënoheshin nga Lenini, sipas qëndrimit zyrtar të Partisë Komuniste Bolshevice, në grupimet që duheshin ndëshkuar nga ana e Stalinit, në listën e atyre që duheshin ndëshkuar, duhet të përfshiheshin edhe trockistët, por edhe ata individë që shfaqnin tendenca konformiste, liberale etj., të cilave ligjëruesi u referohet me togfjalëshin “këto plehra të shoqërisë”. Tendenca të tilla, përpos ndëshkimit, duhej të bëheshin publike, madje të zbatoheshin praktika të tilla që mund të krahasoheshin me praktikën mesjetare të shtyllës së turpit.

- “Pa teori revolucionare nuk mund të ketë as lëvizje revolucionare!”³⁹³

Në citatin e mësipërm, Enver Hoxha përdor parimin e Leninit, i cili vlerësonte se teoria e revolucionit marksist ishte baza e komunizmit. Është pikërisht kjo, pika e ndarjes mes bolshevikëve, krahu radikal, dhe menshevikëve, krahu i moderuar, të cilët kishin karakteristika socialdemokrate. Ligjëruesi (Hoxha) kërkon të shprehë ngulmimin e tij të vazhdueshëm për të marrë pushtetin me dhunë.

³⁹¹ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq 70-71.

³⁹² Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq 73.

³⁹³ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq .60.

Këto citate përdoren për të përcjellë idenë e udhëheqësit jo për të nënçmuar tradhtarët e armiqtë e pushtetit, por për t'i demaskuar përpara popullit dhe luftuar ashpër.

- Stalini ka thënë: «Partia duhet të grumbullojë në gjirin e saj gjithë elementët me të mirë të klasës punëtore, eksperiencën e tyre, shpirtin e tyre revolucionar, besnikërinë e tyre të pakufishme për kauzën e proletariatit»³⁹⁴
- Shokë të vendosur të Partisë, Stalini na mëson: “Partia nuk është vetëm repart pararojë i klasës punëtore. Në qoftë se ajo do të vërtetë të udhëheqë luftën e klasës, ajo duhet të jetë njëkohësisht edhe repart i organizuar i klasës së saj. Detyrat e partisë në konditat e kapitalizmit janë jashtëzakonisht të mëdha dhe të ndryshme...”³⁹⁵
- “... Partia është reparti i organizuar i klasës punëtore.”³⁹⁶
- ... sepse pa organizim,- ka thënë Stalini, - direktiva nuk ka sukses³⁹⁷.

Që në fillim të ekzistencës së saj, Partia Komuniste Shqiptare ruan një orientim stalinist (kjo ndoshta edhe për arsye praktike), prandaj do të konsiderohet si normale që Hoxha t'i referohej dhe citonte vazhdimisht Stalinin, atë çka ai përfaqësonte dhe politikat e fjalimet e tij. Nuk duhet të harrojmë që Internacionalja Komuniste (Kominterni) ishte nën kontrollin total të sovjetikëve dhe materialet edukuese që përhapeshin më shpesh në këto kushte, lidheshin më tepër me vizionin stalinist të komunizmit. Megjithatë, edhe në këtë pasazh, marrëdhënia mes detyrës që duhej të zbatonte komunisti në raport me pjesën tjetër të shoqërisë, është në përputhje me konceptin marksist të komunistit dhe Partisë Komuniste, si ajo pjesë e zgjedhur e proletariatit, e cila do të udhëhiqte revolucionin botëror dhe do të vendoste diktaturën e proletariatit. Në kushtet e formimit të Partisë Komuniste, para anëtarëve të partisë shtrohej detyra e udhëheqjes së Luftës Antifashiste (të paktën sipas rezolucionit të formimit të Partisë Komuniste Shqiptare). Organizimi i partisë në celula dhe pozicioni që celulat dhe komunistët kishin në njësitet guerile dhe në njësitë e para luftarake duhej të zbatonte pikërisht parimet e kësaj lufte të dyfishtë. Njëkohësisht, duhej të zhvillohej si lufta çlirimtare, po ashtu dhe ajo kundër klasave sunduese.

V.5.2. Roli i Intertekstualitetit dhe citatit në diskursin politik në ditët e sotme

Në varësi të situatave, edhe gjatë periudhës së gjatë dhe të lodhshme të tranzicionit, ka raste kur citatet nga ana e udhëheqësve politikë marrin trajta revolucionare. Thëniet e

³⁹⁴ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq 224.

³⁹⁵ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq 224.

³⁹⁶ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq 225.

³⁹⁷ Enver Hoxha, “Vepra”, Vëllimi I (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983, fq. 78.

mëposhtme janë të shkëputura nga diskursi i një lideri të opozitës (Lulzim Bashës), në vitin 2018.

- Në qoftë se kryetalebani dhe aksesorët e tij në krim nuk tërhiqen, do t'i përgjigjemi me një luftë totale. Jam i sigurtë, që populli do të bëjë atë që bën për të mbajtur gjallë **Pemën e Lirisë**, sepse ajo po kërcënohet tani, po përdor një metaforë amerikane, sepse amerikanët e dinë se si mbahet gjallë Pema e Lirisë³⁹⁸.

Në pasazhin e mësipërm, ligjëruesi përdor “Pemën e Lirisë”, si simbol kondensues. Sipas Van Eemeren-it, “simbolet kondensuese” janë simbole pamore apo verbale të cilat “kondensojnë” një gamë kuptimesh të ndryshme në një ngjyresë përgjithësisht pozitive apo negative³⁹⁹.

Po ashtu, metafora “Pema e Lirisë”, në formën e një aluzioni, i referohet deklaratës së Thomas Jefferson-it⁴⁰⁰, i cili i referohet së drejtës së popullit për të përmbysur atë qeveri që nuk merr parasysh të drejtat dhe liritë e shtetasve me çdo kusht; pavarësisht faktit nëse bëhet fjalë për gjakun e dëshmorëve (referuar si patriotë në tekst) dhe gjakut të tiranëve. Në fund të fundit, ekuilibri do të rivendosej dhe qeveria e re do t'u bindej atyre parimeve, për të cilat shtetasit ishin të gatshëm për të hequr dorë nga një pjesë e lirive të tyre në këmbim të paqes sociale.

Në thelb, edhe ky pohim i Jefferson-it nuk është gjë tjetër veçse zbërthimi i konceptit të Deklaratës të Pavarësisë të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, ku i njihet e drejta popullit të përmbysë qeverinë me çdo formë të mundshme, kur kjo e fundit dështon në respektimin e të drejtave të shtetasve dhe/ose në ofrimin e një forme të mirë qeverisëse.⁴⁰¹ Në këtë pikë, mund të vëmë në dukje një dallim të fortë midis kontratës së të qeverisurve dhe sovranit, siç përshkruhet nga Hobbes-i te *Leviathan-i*⁴⁰², ku ky i fundit e cilësonte të paprekshëm sovranin nga subjektet e tij, pavarësisht nga lloji dhe entiteti i shkeljes. Ky dallim ndodh se, pavarësisht ndikimit të madh nga Hobbes-i që

³⁹⁸ Basha Lulzim, konferenca për shtyp 20 korrik 2018, <https://pd.al/2018/07/konferenca-e-plote-e-kryetarit-te-pd-lulzim-basha-me-gazetaret/>, vizituar më 10.09.2018.

³⁹⁹ Van Eemeren Frans H., “Examining Argumentation in Context”, John Benjamins Publishing Company, 2009, fq.123.

⁴⁰⁰ Letër e Thomas Jefferson për William Stephen Smith, <https://www.monticello.org/site/research-and-collections/tree-liberty-quotation>, vizituar më 10.09.2018.

⁴⁰¹ United States, Declaration of the Independence, adopted by the Second Continental Congress meeting in Philadelphia, Pennsylvania, July 4, 1776.

⁴⁰² Hobbes Thomas, *Leviathan*, Book II, 18.

pati konceptimi i institucioneve të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, në to sovrani mbeti populli.

Në rastin e aluzionit të përdorur nga ligjëruesi (Basha) për “pemën e lirisë”, në kushtet e një debati të vazhdueshëm politik për rastin e godinës së Teatrit Kombëtar, jo rrallë konstatoheshin deklarata sipas të cilave sovrani, “populli”, kishte zgjedhur se kush do ta qeveriste dhe kishte miratuar *apriori* edhe politikat që do të ndiqte qeveria.

Më poshtë, po shkëpusim citate nga një prej fjalimeve, ndoshta nga më të arrirat, të një tjetër politikani (Edi Ramës), në të cilin ky ligjërues, si jo rrallë herë zgjedh të citojë liderë të rëndësishëm të politikës në arenën kombëtare dhe ndërkombëtare. Kryeministri (Edi Rama) e mban këtë fjalim para Këshillit Kombëtar Shqiptaro-Amerikan, në vitin 2013.

- Ka shumë gjëra për t’u bërë e që shfaqen para nesh. Shumëçka kemi nevojë ta bëjmë së bashku. Po, ne, shqiptarët, ushqejmë shpresa të mëdha, siç ka thënë Fan Noli, por këtë e bëjmë me vetëdijen se para nesh gjenden mundësi të mëdha. Asnjë prej tyre nuk duhet lënë të kalojë në këtë fillim të rishtë⁴⁰³.

Siç mund të vëmë re, personaliteti i parë që Rama përzgjedh të citojë është figura sa interesante po aq kontroverse e historisë e politikës shqiptare, e Fan Nolit. Menjëherë pas Luftës së Parë Botërore, në kohën kur fatet e shtetit shqiptar varehin nga përfundimet e Konferencës së Versajës, në kontaktet e shpeshta të Nolit me delegacionin amerikan, Noli synonte gjithmonë të nxirrte në pah vlerat dhe kërkesat politike të një populli i cili kishte luftuar vazhdimisht për të qenë i pavarur, dhe ç’është më e rëndësishme, për të konfirmuar të drejtat e tij shtetformuese, mundësisht në të gjithë hapësirën e tij etnike. Në komunikimin e vazhdueshëm me presidentin Wilson, ose me përfaqësuesit e tij, Noli nxirrte në pah “shpresat e mëdha”, të cilat populli shqiptar i kishte varur te vendimet që do të merreshin te kjo Konferencë Paqeje. Në rastin e Shqipërisë, vendimi ogurzi mund të ishte gjymtimi i trojeve shqiptare, në rastin më të mirë, dhe, në rastin më të keq, edhe shpërbërjen e shtetit shqiptar, duke e kaluar atë në nivelin e një kolonie. Noli besonte se idealizmi wilsonian do të mundte që t’u jepte përgjigje këtyre shpresave, duke krijuar kështu mundësinë e zhvillimit sa më

⁴⁰³ <https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>, postuar më 29.09.2013, vizituar më 15.09.2015.

normal të një populli, të cilit natyra i kishte falur çdo gjë. Shpresat që shqiptarët kishin ndaj Konferencës së Paqes, nuk ishin vetëm shpresat për njohje të shtetit shqiptar, por edhe për të ndikuar për zhvillimin e prosperitetin e Shqipërisë në të ardhmen. Në vitin 2013, ajo që propagandohej më shumë nga ana e Edi Ramës, ishte “rilindja”, domethënë, jo vetëm kthimi i vëmendjes te rigjallërimi i përgjithshëm ekonomik, social dhe kulturor, por edhe rilindja në kuadër të shpresës se Shqipëria kishte mundësitë që jo vetëm të shpresonte, por edhe të shfrytëzonte të gjitha kapacitetet e saj për të realizuar këto synime madhore.

Për të mbështetur të njëjtën premisë, në vijim të së njëjtës logjikë, ligjëruesi citon edhe ambasadorin e Shteteve të Bashkuara të Amerikës, Aleksandër Arvizu-në.

- Në mbylljen e një epoke dhe çeljen e një të reje, zgjedhjet e vitit 2013 u konsideruan si “po aq domethënëse sa zgjedhjet e vitit 1992” nga Z. Arvizu, ambasador i botës së lirë, i një partneri strategjik të Shqipërisë dhe një vendi që, përherë, ka shërbyer si frymëzim e busull për Shqiptarët, Shtetet e Bashkuara të Amerikës⁴⁰⁴.

Historia e tranzicionit shqiptar është e mbushur me zgjedhje të përgjithshme ose lokale, të cilat shpeshherë nuk kanë qenë të pranuar nga palët. Zgjedhjet e para pluraliste, ato të vitit 1991, rezultuan me manipulim elektoral të pashembullt, që sollën si rezultat të prekshëm “masakrën e dy prillit”. Ishin pikërisht këto zgjedhje që shënjuan “traditën e mosnjohjes së rezultatit të zgjedhjeve” dhe përpjekjeve aktive të palëve për të mbrojtur me çdo kusht pushtetin ose për të rrëzuar palën kundërshtare nga pushteti. Zgjedhjet e 22 marsit 1992, për herë të parë gjeneruan kalimin e pushtetit në mënyrë të paqte nga njëra forcë politike te tjetra. Zgjedhjet e mëpasshme, ato të vitit 1996, patën rekordin negativ si zgjedhjet më të këqija, ku nuk u zbatuan asnjë nga standardet dhe që prodhuan krizën e vitit 1997. Zgjedhjet e vitit 2001 nuk u pranuan si të rregullta nga palët dhe po e njëjta gjë ndodhi edhe me zgjedhjet e vitit 2005 dhe 2009. Në vitin 2013, për herë të parë pas vitit 1992, pati një kalim të qetë të pushtetit. Në këtë këndvështrim, ambasadori Arvizu ka vlerësuar një kthim në normalitetin politik të situatës zgjedhore dhe paszgjedhore në Shqipëri.

Më tej, në fjalimin e tij, ligjëruesi (Rama) përzgjedh të citojë një nga presidentët përfaqësues të politikës amerikane dhe botërore, John Fitzgerald Kennedy-n.

⁴⁰⁴ <https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>, postuar më 29.09.2013, vizituar më 15.09.2015.

- Dua të vijoj duke cituar një tjetër, atë më të famshmin e të gjithëve me thënien më të famshme prej të tërëve. “Mos pyesni ç’mund të bëjë vendi juaj për ju. Pyesni ç’mund të bëni ju për vendin tuaj”.

Kjo është gjithçka ju kërkoj. E dalloj nga vështirimi që keni në sy, e ndjej nga shpresa që mbani në zemër dhe e di, në qëndrofshi këtu apo ktheheni në atdhe, do t’ia bëni këtë pyetje vetes dhe përgjigjet tuaja do të na ndihmojnë të ndërtojmë Shqipërinë e gjeneratës tjetër. Ne e dimë që mundemi⁴⁰⁵.

Me thënien, “Mos pyesni ç’mund të bëjë vendi juaj për ju, pyesni ç’mund të bëni ju për vendin tuaj”, ligjëruesi zgjedh të citojë një nga presidentët më të njohur të majtë të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, John Fitzgerald Kennedy-n në fjalimin e inaugurimit. I mbajtur para Këshillit Kombëtar Shqiptaro-Amerikan, përdorimi i një citati të tillë ka rëndësi të veçantë në këtë fjalim. Përzgjedhja e këtij citimi ka një impakt të dyfishtë: së pari, ligjëruesi synon të vendosë një lidhje të drejtpërdrejtë midis parimeve politike mbi të cilat qeverisja e tij do të bazohet dhe pritshmërive që ka kjo qeverisje ndaj shqiptarëve dhe komunitetit shqiptar jashtë kufijve të vendit. Përveç vlerave stilistikore të padiskutueshme që ky citat ka, për më tepër, synimi i ligjëruesit me thënien “Mos pyesni ç’mund të bëjë vendi juaj për ju, pyesni ç’mund të bëni ju për vendin tuaj” është krijimi i imazhit të politikanit reformator, siç cilësohet paralelisht Kennedy për Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Ai quhet reformator jo vetëm për shkak të reformave të thella që ndërmori për mirëfunksionimin e SHBA-ve, por dhe për mënyrën e re të të bërit politikë, shembull që Edi Rama shprehet se do ta ndjekë paralelisht.

⁴⁰⁵ <https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>, postuar më 29.09.2013, vizituar më 15.09.2015.

Kapitulli VI.

Diskursi politik si bashkëbisedim

VI. 1. Dialogizmi dhe polifonia

Analiza e dukurive gjuhësore, e përqendruar thjesht në njësitë e nënsistemeve të ndryshme gjuhësore, pavarësisht nga vlerat që përftohen në procesin e të thënit, në përdorimet gjuhësore në përputhje me situata të ndryshme komunikative është e pamjaftueshme në ditët tona. Teoritë e ndryshme që lidhen me proceset e të thënit, janë përqendruar pikërisht në këtë shfaqje të rëndësishme të diskursit.

Teoritë e të thënit, ato të pragmatikës gjuhësore, të analizës së diskursit e të tekstit kanë sjellë tashmë një tjetër qasje në lidhje me ngjizjen e interpretimin e diskurseve e teksteve. I vërejmë fillesat në këtë qasje të re ndaj realitetit të folur (përtej sistemit gjuhësor e njësive të tij), qysh me konceptin e *dialogizmit*, të përftuar nga Michael Bakhtin-i (1929), një ndër konceptet që u vu në bazë të interpretimit të dukurive ligjërimore. Në zanafillë të teorisë së Bakhtin-it gjendet pikëvështrimi i tij që mund ta përgjithësojmë sipas kësaj reference: “të flasësh, do të thotë të komunikosh, dhe të komunikosh, do të thotë të ndërveprosh”⁴⁰⁶.

Të shprehurit a mënyra e të thënit nuk është e kuptuar si një akt individual, por një aktivitet social i bashkëpërcaktuar nga një tërësi lidhjesh dialogjike. Në fakt, për Bakhtin-in “dialogu, në kuptimin e ngushtë të termit, përbën, veçse një prej formave, më të rëndësishme, të ndërveprimit verbal. Por ne mundet ta kuptojmë fjalën “dialog” në një kuptim të gjerë, duke përfshirë këtu çdo shkëmbim verbal, të çdolloj tipi qoftë”⁴⁰⁷. Nocioni i dialogizmit është pra njëri prej përbërësve thelbësorë të asaj çka mund ta quajmë dimensionin ndërveprues i diskursit.

Për Bakhtin-in, çdo formë monologjike është e tillë veçse nga forma e jashtme, por, për nga forma semantike dhe stilistike, ajo është në fakt mirëfilli dialogjike, pasi në çdo rast vihet re prania e disa zërave, shpeshherë në formën e ndërtekstualitetit (çështje të cilën e morëm në shqyrtim në kapitullin pararendës).

⁴⁰⁶ Bakhtine M. (1929) cituar te Plangarica T. “Analiza e gjuhës dhe diskursit”, Cikël ligjëratash, Infobot, Elbasan, 2014, fq. 85.

⁴⁰⁷ Bakhtine M. (1977:136) cituar te Plangarica T. “Analiza e gjuhës dhe diskursit”, Cikël ligjëratash, Infobot, Elbasan, 2014, fq. 85.

Në vazhdim të kësaj teorie, Todorovi përvijoi idenë që diskursi nuk është një entitet homogjen, por një “entitet i përshkruar nga prania e tjetrit”⁴⁰⁸. Për këtë autor, “Diskursi takon diskursin e tjetrit në të gjitha rrugët që çojnë drejt objektit të tij, dhe ai nuk mundet të mos hyjë me të në ndërveprim të gjallë dhe intensiv.”⁴⁰⁹

Ducrot-ja sjell kontributin e tij në çështjet që lidhen me polifoninë e diskursit, duke bërë dallimin midis *folësit* dhe *thëniepërfutjesit*. Për këtë autor, *subjekti folës* është qenia empirike/konkrete me mish e kockë, “një element i përvojës; folësi nga ana e tij është “një qenie e diskursit” i cili është “përgjegjës i thënies, të cilit i referohet përemri unë dhe shënjesht e tjerë të vetës së parë”; ndërsa *thëniepërfutjesi*, më së fundi, është prej “këtyre qenieve që janë të afta të shprehen përmes procesit të të thënit, pa i atribuuar atyre dhe aq fjalë precize”⁴¹⁰.

Në këtë këndvështrim, polifonia semantike përbën parimin bazë për shqyrtimin e çështjeve që përfshihen në analizën e diskursit, pasi këtu “Kuptimi nuk paraqitet si shtesë e domethënies dhe të diçkaje tjetër, por si ndërtim i përfutur, i bartur prej situatës apo rrethanave në të cilat është ngjizur përfutja ligjërimore”⁴¹¹.

Mendimi që çdo diskurs është polifonik, zhvillohet më tej te Jacqueline Authier-Revuz (1982), ku konceptet e *dialogizmit* dhe të *polifonisë* janë trajtuar nën formën e *heterogjeniteteve përbërëse*.⁴¹²

Në përfundim të teorive të paraqitura më lart, mund të arrihet në përfundimin se, duke qenë se çdo formë diskursi është heterogjene dhe me karakter polifonik, ajo duhet konsideruar dhe interpretuar duke marrë parasysh këndvështrime të ndryshme të entiteteve pjesëmarrëse aty, si aspektin social, po ashtu edhe atë gjuhësor.

VI. 2. Implikaturat/ ngërthimet bashkëbisedimore

Diskursi si aktivitet i të folurit dhe jo vetëm, si çdo sjellje sociale, është i rregulluar nga normat. Ekzistojnë norma si (“maksimat bashkëbisedimore”, “ligjet e diskursit”,

⁴⁰⁸ Todorov T. “Introduction to Poetics” (Theory and history of literature) University of Minnesota Press, First edition, 1981, fq. 98.

⁴⁰⁹ Po aty.

⁴¹⁰ Ducrot, O., “Le dire et le dit”, Paris: Editions de Minuit, 1984, fq. 173-233.

⁴¹¹ Po aty, fq. 182.

⁴¹² Jacqueline Authier-Revuz, “Hétérogénéité montrée et hétérogénéité constitutive: éléments pour une approche de l'autre dans le discours”, Revue de Linguistique Paris, 1982, fq. 134.

“postulatet e bashkëbisedimit”...) të cilat matarojnë çdo shkëmbim gjuhësor: të jetë i arsyeshëm, të mos përsëriten gjërat, të japë informacione e duhura për situatën, etj. Rrjedhimisht, çdo akt i të folurit/ligjëruarit nuk mundet të ngjizet, pa u justifikuar në një mënyrë a tjetër e drejta e tij për t’u paraqitur i tillë siç paraqitet.

Grice-i në punimet e tij propozon se të kuptuarit a të kapurit e kuptimit të komunikuar të një thënieje nuk është çështje konvencioni apo rregulle. Kështu, qëllimi kryesor i dëgjuesit është të arsyetojë ose të deduktojë interpretimin më të mirë të mundshëm, duke u nisur prej parimit që folësi është i arsyeshëm⁴¹³. Ai vë theksin te zbatimi apo edhe moszbatimi i maksimave të bashkëbisedimit dhe rastet kur këto fenomene hasen. Në diskursin politik, kjo qasje bëhet sa interesante, po aq dhe problematike.

Implikimet nuk janë semantike, por konkluzione që dalin në bazë të përmbajtjes së asaj që thuhet dhe, njëkohësisht, edhe të disa supozimeve mbi natyrën bashkëvepruese të ndërveprimit gjuhësor.⁴¹⁴

“Studimi i plotë i përdorimit të gjuhës nuk mund të thjeshtohet kurrsesi në formën e një grupi rregullash të pranuar nga të gjithë”⁴¹⁵. Arsyeja është se çfarëdo rregullash dhe pritshmëri të kemi për përdorimin e gjuhës, do të ketë gjithmonë mundësi të reja, shfrytëzime të pashndërruara në normë, marrëveshje (rregulla) potenciale që nuk diheshin më parë. Shkelja e qëllimshme e maksimave bëhet tërthorazi mjet për të kuptuar një fakt që i përket teorisë së përgjithshme të pragmatikës gjuhësore.

Në këtë logjikë, sipas Levinson-it, faktet e implikuara mund të dalin, më së paku, në dy mënyra, të cilat varen nga qëndrimi i folësit ndaj maksimave pragmatike.

1. Implikimet/ngërthimet e llojit të parë janë ato që nxirren nga respektimi i hapur i maksimave dhe që nuk kanë nevojë për të dhëna të caktuara kontekstore. Levinson-i i ka quajtur këto *implikime standarde*, ndërsa Grice-i ka përdorur termin *implikime të përgjithësuara*. Kështu, në rastet kur folësi i respekton maksimat maksimalisht e në mënyrë të drejtpërdrejtë, ai mund të mbështetet në

⁴¹³ Todorov T. “Introduction to Poetics” (Theory and history of literature) University of Minnesota Press, First edition, 1981. fq. 43.

⁴¹⁴ Levinson, Stephen C. "Pragmatics (Cambridge textbooks in linguistics)." ,1983, fq. 104.

⁴¹⁵ Po aty, fq. 112.

aftësinë e dëgjuesit për të plotësuar atë që thuhet nëpërmjet përfundimeve të drejtpërdrejta, të bazuara në supozimin se folësi i ka respektuar maksimat.

2. Implikimet/ngërthimet e llojit të dytë kërkojnë domosdoshmërisht njohjen e kontekstit, ndaj ndryshe nga të parat, Grice-i i quan ato implikime të veçanta. Këto implikime vijnë nga shkelja ose shpërfillja e qëllimshme dhe e qartë e maksimave të bashkëveprimit nga ana e folësit. Ato mund të ekzistojnë në dy forma: si shpërfillje/shkelje ose si shfrytëzime të maksimave. Këto implikime krijojnë terrenin e përshtatshëm për shumë nga figurat e njohura të diskursit, sidomos në rastin e diskursit politik, ku ky disertacion fokusohet më së shumti. “Duke shkelur dukshëm maksimat e bashkëbisedimit, folësi e shtyn dëgjuesin që të nxjerrë përfundime të sforcuara, apo përfundime shtesë, të cilat, edhe pse në dukje nuk dëshmojnë për bashkëpunim, sigurojnë, në fakt, rrjedhën e bashkëveprimit gjuhësor.”⁴¹⁶

VI. 3. Maksimat e bashkëbisedimit sipas Grice-it.

Teoria e implikaturave bashkëbisedimore të Grice-it konsiderohet si një ndër teoritë më interesante e më të rëndësishme në historinë e pragmatikës si disiplinë. Kjo teori vë në qendër të saj mekanizmin që duhet të ndjekin përdoruesit e një gjuhe që të kuptojnë njëri-tjetrin, edhe atëherë kur qëllimi i folësit dhe diskursi i tij nuk shprehen qartë. Sipas Grice-it, thëniet mbartin kuptim, pavarësisht pranisë ose jo të elementeve të caktuar në diskurs. Bashkëligjëruesit mund të nxjerrin kuptim edhe nga ajo që nuk është thënë drejtpërdrejt, por që mund të nënkuptohet, thjesht përmes inferencave/arsyetimeve që ngrenë ligjëruesit. Kuptimi mund të inferohet/të kalohet nga dukuria në një domethënie më të plotë nga përdorimi i disa thënieve në një kontekst të caktuar. Kështu, teoria e Grice-it merr në konsideratë “mënyrat se si komunikohet kuptimi jo vetëm nga ajo çka është thënë, por edhe me mënyrën se si është thënë”⁴¹⁷.

Grice-i numëron gjithsej nëntë maksima bashkëbisedimore që modelojnë përdorimin e efektshëm dhe të dobishëm të gjuhës. Sipas përafrisë mes tyre, “këto maksima mund të

⁴¹⁶ Levinson, Stephen C. "Pragmatics" (Cambridge textbooks in linguistics), 1983, fq. 104.

⁴¹⁷ Levinson, Stephen C. "Pragmatics", Cambridge textbooks in linguistics, 1983, fq. 97.

grupohen në katër kategori bazë: *maksima e sasisë, maksima e cilësisë, maksima e relevancës/përkitshmërisë dhe ajo e mënyrës*”.⁴¹⁸

1. *Maksima e sasisë*. Jini informues.
 - a. Kontributi juaj duhet të përmbajë aq informacion sa të kërkohet.
 - b. Kontributi juaj nuk duhet të përmbajë më shumë informacion nga sa të është kërkuar.
2. *Maksima e cilësisë*. Kontributi juaj duhet të jetë i vërtetë.
 - a. Mos pohoni atë që mendoni se është e gabuar.
 - b. Mos pohoni diçka për të cilën ju mungojnë provat.
3. *Maksima e relevancës/përkitshmërisë*. Jini relevantë në atë që flisni.
4. *Maksima e mënyrës*. Jini të qartë në atë që pohoni.
 - a. Shmangni mënyrën e paqartë të të folurit.
 - b. Shmangni dykuptimësinë në të folur.
 - c. Flisni shkurt.
 - d. Flisni qartë, me shprehje të rregullta.

Maksimat e lartpërmendura lidhen ngushtë me parimin e bashkëveprimit. Që komunikimi verbal të jetë i suksesshëm dhe i dobishëm, duhet që ligjëruesit e angazhuar në bashkëbisedim të jenë bashkëveprues. “Kontributi bashkëbisedimor i ligjëruesve duhet të jetë në përputhje me objektivin dhe drejtimin që ka komunikimi verbal apo biseda në fjalë.”⁴¹⁹

VI. 4. Zbatimi versus thyerja e maksimave të bashkëbisedimit të Grice-it në diskursin politik gjatë periudhës së diktaturës komuniste

Në përgjithësi, gjatë periudhës së diktaturës komuniste politikanët nuk parapëlqenin të jepnin intervista (më së pari, Enver Hoxha nuk dëshironte të jepte intervista dhe shembullin e tij, sigurisht, do ta ndiqnin edhe të tjerët). Ato intervista të rralla që botoheshin, ose ishin fryt i përpunimit të deklaratave që bëheshin pas pyetjeve gjithnjë të dhëna më përpara dhe në përputhje me atë çka ishte e nevojshme politikisht që të

⁴¹⁸Grice, H. Paul, Peter Cole, and Jerry L. Morgan, "Syntax and semantics." *Logic and conversation* 3 (1975):41-58, fq. 43.

⁴¹⁹ Po aty, fq. 45.

deklarohej, ose kalonin nëpërmjet filtrave të kujdesshëm, me qëllim kodifikimin dhe rikodifikimin e mesazheve që duhej të përcilleshin.

Në këto raste, thyerja e maksimave të bashkëbisedimit të përmendura nga Grice-i, gjatë përcimit të mesazhit haset më rrallë, pasi të jepet përshtypja se e gjithë biseda apo intervista ishte e inskenuar më përpara. Maksimat e bashkëbisedimit mund të konstatohen rëndom të pazbatuara apo të thyera në intervistat e pakta në numër të fillimit të vendosjes së diktaturës ose gjatë botimeve dhe bashkëbisedimeve mes Enver Hoxhës, si “lideri e ligjëruesi suprem” dhe njerëzve të thjeshtë, të cilët mund të ishin anëtarë Partie, profesionistë, si inxhinierë, ekonomistë, gra, madje dhe pionierë të vegjël. Gjatë procesit komunikativ, palët pjesëmarrëse kishin gjithashtu tendencën që të thyenin një ose edhe më shumë maksima njëkohësisht.

Kështu, në intervistën dhënë për gazetën Bashkimi më 18 maj 1946, ku në fokus ishte aksioni i rinisë në rrugën Peshkopi – Bicaj, edhe pse në fillimet e veta, duket haptazi mënyra kapilare e kontrollimit apo kodifikimit të mesazhit. Pyetjet më tepër bazoheshin te rëndësia që do të kishte për pushtetin kjo veprimtari, sesa në të dhëna reale statistikore dhe /ose të lidhura me synimin e vërtetë të shfrytëzimit të krahut të lirë të punës, i cili, ose në mënyrë “vullnetare”, ose në formën e ndëshkimit përbënte bazën reale të investimeve me kosto të ulët.

Në pasazhin e diskursit të marrë në analizë më poshtë, do të vëmë re disa elemente interesante:

- PYETJE: Ç’ rëndësi ka për pushtetin aksioni që po ndërmerr rinia për ndreqjen e rrugës Peshkopi- Bicaj?
- PËRGJIGJE: Rruga që po ndërtojmë që nga Peshkopia në Bicaj ka një rëndësi shumë të madhe për pushtetin dhe për popullsinë e të gjitha krahinave rreth e rrotull ku ndërmerren këto punime.. Rruga është mjeti që çon përparimin, domethënë zhvillon ekonominë e vendit, e përmirëson këtë, përmirëson jetesën e popullit. Rruga është nga ana tjetër mjeti që ndihmon zhvillimin politik dhe kultural të atyre krahinave që do ta përdorin. Duke e ndjerë këtë nevojë të madhe dhe duke e çmuar rëndësinë e kësaj rruge, qeveria e Republikës sonë vendosi që punimet të fillojnë menjëherë...⁴²⁰

1. Eliminimi i identitetit të gazetarit. Ky fakt na jep të drejtë të supozojmë që i gjithë materiali është dërguar i gatshëm për botim, pa u realizuar fare intervista

⁴²⁰ Hoxha E. “Vepra 3” (Janar 1945-Dhjetor 1946), Naim Frashëri, Tiranë, 1969, fq. 352.

fizikisht. Një dukuri e tillë është marrë në shqyrtim edhe nga Ardian Vehbiu te “Shqipja totalitare”, (vepër së cilës i jemi referuar edhe herë të tjera), të cilën ai e emërton “shkërmoqja e autorit”⁴²¹. Një sërë strukturash të tilla PYETJE – PËRGJIGJE padyshim do të tingëllonin çuditshëm në kohën tonë.

2. Përsa i përket respektimit apo jo të maksimave të Grice-it, vihet re se maksima e relevancës (përkitshmërisë) respektohet. Megjithatë, në përgjigjen e dhënë del në pah një rast specifik i thyerjes së maksimës së sasisë. Ligjëruesi në fjalë (Enver Hoxha), gjatë përgjigjes së tij përpiqet të përforcojë lidhjen ideologjike mes pushtetit dhe popullit në mënyrë që të përçonte mesazhin se një ndër premtimet kryesore të Partisë Komuniste gjatë luftës, jo vetëm që ishte mbajtur, por tashmë Pushteti mbrohej dhe ndërtohej nga rinia. Për më tepër, sasia e informacionit të përçuar në përgjigje tejkalonte kufijtë e çka duhej konsideruar si e nevojshme. Sqarimet dhe analizat që bëhen nga ligjëruesi, shkojnë përtej pritshmërive, duke mbushur plot dy faqe sipas formatit të gatshëm të dhënë në tekst.

Në një pasazh tjetër:

- PYETJE: Si e shikoni ju të ardhmen e rinisë në ndërtimin e vendit?
- PËRGJIGJE: Ai që s'ka kuptuar këtë të vërtetë të madhe, s'ka kuptuar asgjë. S'është problemi që shtrinin dikur njerëzit e Zogut dhe tradhtarët e shitur te okupatori, problemi pleq e të rinj, Në Shqipërinë e re të gjitha vlerat njihen; respektohen dhe shpërblehen të gjitha ato vlera që vihen në shërbim të atdheut dhe në interesin e përgjithshëm. Kushdo ka të drejtë ta gëzojë jetën dhe të punojë me ndershmëri brenda kuadrit të interesave të përgjithshme, pa marrë parasysh se është plak ose i ri, por të mos harrojmë një gjë: lëngu i ri e bën bimën të rritet e të lulëzojë, kështu edhe Shqipëria jonë që të lulëzojë ka nevojë për gjak të ri. Dhe ky gjak i ri është rinia⁴²².

Gjatë kësaj përftese ligjërimore, me synim krijimin e etosit dhe besueshmërisë, ligjëruesi (Enver Hoxha) bën krahasim mes vlerësimit të pretenduar dhe propaganduar nga ana e komunistëve dhe kundërshtarëve të tyre politikë (në emigracion). Në realitet, përveç maksimës së sasisë (ku folësi, si shumë herë të tjera, tipar dallues të diskursit të tij nxjerr në pah këtë thyerje dhe tenton t'i përgjigjet pyetjes së bërë duke u zgjatur më shumë nga sa mund të lipsej), gjejmë edhe rastin e moszbatimit të maksimës së

⁴²¹ Vehbiu A. “Shqipja totalitare. Tipare të diskursit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”, Botime Çabej, 2007, fq.79.

⁴²² Hoxha E. “Vepra 3” (Janar 1945-Dhjetor 1946), Naim Frashëri, Tiranë, 1969, fq 353-354.

vërtetësisë. Po të mbajmë parasysh Dekalogun e Ballit Kombëtar⁴²³, vihej një theks i veçantë te rinia, si forcë vitale dhe sfiduese e realitetit të përgjithshëm social-politik e ekonomik të Shqipërisë të fillim shek. XX. Për më tepër, që nga viti 1943, dhe sidomos në fazën përfundimtare të Luftës Nacional Çlirimtare dhe menjëherë pas saj, Partia Komuniste përdoqi, burgosi, internoi dhe pushkatoi nacionalistë, persona që perceptoheshin si nacionalistë ose raportoheshin si kundërshtarë të regjimit pa dallim moshe. Shpesh të rinjtë përbënin numrin më të madh të individëve të internuar në kampet e përqendrimit të sapoformuar, siç ishte ai i Tepelenës. Në këtë mënyrë, në diskursin e Hoxhës vihet re një përplasje apo kërcitje mes realitetit që donte të përshkruante ligjëruesi, dhe atij që konstatonte rinia e veriut në jetën e përditshme. Në rast se do të perifrasonim të gjithë përgjigjen, maksima e vërtetësisë respektohet kur ligjëruesi (Hoxha) thotë që pushteti do të gjejë te rinia krahun e lirë të punës dhe gjakun, i cili do të përbënte themelin e gjithçkaje, sidomos po të kemi parasysh se në Postrribë, Mirditë, Dibër etj. mosha më e ulët e të pushkatuarëve pa gjyq fillonte nga 12 vjeç⁴²⁴.

Duke ndjekur të njëjtën logjikë, ligjëruesi (Enver Hoxha) parapëlqen të mos përmendë as presionin, as trajtimin jashtë çdo norme apo justifikimi ligjor që zbatonte regjimi ndaj organizatave të krijuara pranë Kishës Katolike në Shkodër. Ky trajtim ishte po aq i ashpër, edhe në rastet kur ato organizata kishin si funksion themelor trajnimin dhe aftësimin profesional të të rinjve. Mund të përmendim këtu shoqatën “Don Bosko”⁴²⁵.

Shembulli që do të japim më poshtë përbën një qasje disi më ndryshe nga dy shembujt pararendës. Për arsye propagandistike, një prej mënyrave të bashkëbisedimit që Enver Hoxha dhe zyrat përgjegjëse për propagandën ishte mbajtja apo zhvillimi i takimeve me individë të thjeshtë, grupe punonjësish, të rinj etj. Gjatë bisedës, e cila shumicën e rasteve shfaqej si të ishte e lirë, mund të haseshin thyerje të maksimave si pasojë e të folurit të shpenguar. Gjithashtu, ndryshe nga dy rastet e para, këtu gjejmë nominalisht të dy personat e përfshirë në bashkëbisedim: shoku Enver Hoxha dhe shoku Fuat Çela (një individ të cilin Partia e kishte heroizuar ato kohë).

- SHOKU ENVER HOXHA: Shkon ti në mbledhjet e Frontit?
- SHOKU FUAT ÇELA: Unë shkoj edhe në mbledhjet e Frontit, edhe në ato të rinisë e të organizatave të tjera. Tani kam bërë kërkesë për t'u pranuar në Parti,

⁴²³ Programi politik i Ballit Kombëtar i vitit 1942.

⁴²⁴ Butka U., “Lufta Civile në Shqipëri”, 1943-1945, Drier, Tiranë, 2006, fq. 120,121,264 etj.

⁴²⁵ “Historia e Popullit Shqiptar” (me katër vëllime), Vëllimi IV “Shqiptarët gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe pas saj 1939-1990”, fq. 74.

vetëm se nuk kam sy. Por, pavarësisht nga vendimi që do të marrë organizata-bazë, unë do të luftoj deri në fund për zbatimin e porositë të Partisë⁴²⁶.

Pasazhi i mësipërm është shkëputur nga një bashkëbisedim apo takim që Enver Hoxha pati me Fuat Çelën, një kooperativist nga Skrapari, i verbër, i cili i kishte shkruar Hoxhës tri letra për të shprehur angazhimin dhe ndihmën e tij për “ndërtimin e socializmit”. Gjithashtu, ai shprehte edhe synimin dhe gatishmërinë e tij për t’u bërë anëtar i Partisë së Punës të Shqipërisë. Në përgjigjen e tij, Fuat Çela thyen dy maksima të bashkëbisedimit: *maksimën e mënyrës* dhe *të relevancës/ përkitshmërisë*.

Së pari, pyetja e bashkëbiseduesit ishte nëse ai merrte pjesë në mbledhjet e Frontit (Demokratik A.D), ndërsa përgjigja që pason, e dhënë nga Fuat Çela, shpjegon se merrte pjesë rregullisht në mbledhjet e të gjithë organizatave (përjashtoj aktivet e organizatës-bazë, të rezervuar vetëm për anëtarët, AD). Në këtë mënyrë, ligjëruesi jep një informacion shtesë, i cili nuk ishte i kërkuar. Gjithashtu, qartësia, përkitshmëria dhe përpikmëria, cilësi që një thënie duhet të ketë, dashur apo padashur mungojnë. Për të përfunduar idenë pararendëse, ia vlen të theksojmë faktin që kemi të bëjmë me një bashkëfolës, Fuat Çelën, një personazh i thjeshtë, besnik, i gatshëm në vetëmohim që të japë kontributin e tij në çështjet madhore apo jo të Partisë dhe mbarëvajtjen e organizimit të punës aty. Për më tepër, gjatë aktit ligjërimor, folësi thyen dhe maksimën e mënyrës. Ai shprehet se ka bërë kërkesë për t’u pranuar në PPSH dhe njëkohësisht shpjegon edhe arsyen e pretenduar pse nuk është pranuar, të cilën ai ia atribuon verbërisë së tij. Por, në këtë fjali, folësi nuk e plotëson mendimin e tij, duke e lënë të vagullt idenë që do të përçonte tej audiencës (kjo mund të vijë si rrjedhojë e shumë faktorëve që lidhen me kontekstin fizik, personal e konjitiv të folësit, pra duhen pasur parasysh elemente të personalitetit dhe formimit të tij të përgjithshëm kulturor, po ashtu edhe faktorë që kanë të bëjnë me ndjesitë e frikës, arrogancës, nënshtrimit e propagandës që ishin shumë aktuale e të zakonshme për kohën). Për të proceduar pastaj me kontekstin fizik, konjitiv dhe personal të audiencës, që përbëhet nga persona që rrethojnë bashkëbiseduesit, të cilët, ndoshta të entuziazmuar, ndoshta thjesht për të përmbushur një detyrim, mund edhe thjesht të mos arrijnë të kuptojnë drejt mesazhin e nënkuptuar gjatë aktit bisedimor.

⁴²⁶ Hoxha E. “Vepra 37” (Nëntor 1967-Prill 1968), 8 Nëntori, Tiranë, 1982, fq 93.

Le të marrim në shqyrtim tani një pasazh tjetër ligjërimor.

- PYETJE: Sekretarët e organizatave-bazë të Partisë ndjekin kurse apo shkolla? Organizoni seminare me ta dhe kur, e përse e keni bërë seminarin e fundit? Si i zhvillonin këto seminare, si diskutohet në to dhe çfarë gjërash interesante ngrenë sekretarët e organizatave-bazë?
- ENVER HOXHA: Dëshira e Partisë është që të gjithë anëtarët e saj të venë në shkolla, po kështu edhe masat e popullit, por një gjë e tillë nuk ka mundësi të bëhet për të gjithë, prandaj ne duhet t'i vëmë rëndësi punës që, duke i studiuar këta artikuj (artikujt e “Zërit të Popullit” A.D.), komunistët dhe masat të bëhen më të qartë politikisht dhe të përgatiten teorikisht⁴²⁷.

Në këtë rast, në të gjithë trungun e përgjigjes, në pamje të parë, duket se përgjigjet janë relevante me pyetjen e bërë, pra *maksima e relevancës/përkitshmërisë* zbatohet pasi ligjëruesi, përgjatë gjithë diskutimit, ruan të njëjtën linjë logjike. Megjithatë, duke vështuar me një sy më të kujdesshëm, në pasazhe specifike të diskursit ligjëruesi (Hoxha) ndërmerr të drejtën për t'iu përgjigjur pyetjes, duke përmendur lloj-lloj formash që mund të shërbejnë për edukimin dhe formimin e masave, përveç asaj që është tema apo fjala çelës e pyetjes, “seminaret”. Ndërkaq, *maksima e vërtetësisë* (në kontekstin e përgjithshëm, dhe në lidhje me të, rolin dhe cilësitë që duhej të gëzonte sekretari i organizatës bazë, madje edhe epërsia e tij ndaj kryetarit të organizatës bazë, përmendur në të njëjtin akt ligjërimor) thyhet. Ky person nga ana ideologjike duhej të ishte aq i përgatitur sa të mbante qëndrim të drejtë ndaj mendimeve, vlerësimeve dhe qëndrimeve të kryetarit të organizatës bazë. Ai duhej të drejtonte punën “edukuese” të masave dhe të anëtarëve të thjeshtë të Partisë. Por, në fakt, siç pohon edhe ligjëruesi, sekretari i organizatës nuk kishte arsimim të veçantë. Madje, vetë Hoxha pranonte me gojën e vet se nuk kishte shkolla të mjaftueshme për të realizuar arsimimin politik dhe ideologjik të sekretarëve dhe të masave.

Mirëpo, gjatë diskursit, konstatohen dhe thyerje të maksimës.

Më poshtë, në vijim të pyetjes dhe përgjigjes së mësipërme, do të vëmë në dukje një thyerje tjetër të maksimave të bashkëbisedimit.

- ... Format edukative nuk duhet të zhvillohen në mënyrë burokratike. Një komunist mund të jetë nisur për një punë tjetër, por rrugës ai mund të shohë, për shembull, se në kafene janë grumbulluar disa arsimitarë, atëherë, kur ka

⁴²⁷ Hoxha E. “Vepra 27”, (Qershor 1964-Tetor 1964), 8 Nëntori, 1978, fq. 37-44.

mundësi, ulet në një tryezë me ta dhe kështu përfiton nga rasti për të biseduar. Këtë gjë duhet ta bëni edhe ju, shokë....⁴²⁸

Në momentin kur ligjëruesi (Enver Hoxha), përveç artikujve të “Zërit të popullit”, sugjeron edhe forma alternative të edukimit (siç është pjesëmarrja, qoftë edhe në mënyrë pasive, në diskutimin ose bisedimin me personat që kishin nivel arsimor më të lartë sesa komunistët dhe /ose sekretarët e Partisë). Dukshëm, maksima tjetër që nuk zbatohet është ajo e sasisë, ku kontributi i folësit përmban më shumë informacion nga sa është kërkuar paraprakisht në pyetje. Thyerja e maksimës së sasisë lidhet ngushtësisht me thyerjen e maksimës së relevancës së interpretuar më lart. Shmangia e fokusit të pyetjes, dhënia e detajeve jo të nevojshme, zgjerimi i përgjigjes përmes të dhënave dhe pohimeve ndonjëherë të panevojshme, shfaqen si tipare të akteve të mësipërme.

Më tej, në një pasazh tjetër po nga e njëjta bisedë.

- SHOKU ENVER HOXHA: Në këtë tokë kaq pjellore mbajtki dhi ju?
- SHOKU ARQILE BANI: Mbajnë disa nga kooperativistët, se e quajnë më të leverdishme të mbajnë në oborret e tyre dhi, sesa lopë, sepse lopa, thonë ata, do të hajë më shumë, kurse dhia ka më pak kërkesa. Megjithatë, të pakta janë familjet që kanë dhi në kooperativën tonë, më të shumtat e tyre, rreth 370 familje, kanë lopë.

Në këtë akt bisedimor konstatohet thyerja e *maksimës së cilësisë (vërtetësisë)*, nga bashkëbiseduesi Arqile Bani, pasi, nga njëra anë ai shprehet se një pjesë e madhe e kooperativistëve nuk parapëlqenin të mbanin lopë, dhe në vend të tyre mbanin dhi (se dhinë ishin më të lehta për t’u mbajtur) dhe, nga ana tjetër, ai kundërshton vetveten duke dhënë të dhëna kontradiktore për numrin e familjeve që mbarështonin dhi apo lopë brenda të njëjtit pasazh. Natyrisht që thyerja e kësaj maksime në momentin e dhënë është në thelb e justifikueshme. Kjo sepse nuk mund të përjashtohet mundësia e instruksionit paraprak për t’i dhënë “udhëheqësit” fakte optimiste, të cilat, në shumicën e rasteve, nuk përputheshin me realitetin, ose vetë ligjëruesi mund të ketë thyer qëllimisht maksimën, për të shmangur pasoja apo ndëshkime të mundshme ndaj tij apo ndaj anëtarëve të familjes së tij në nivel lokal dhe rajonal. Kjo shkon paralelisht me

⁴²⁸ Hoxha E. “Vepra 27”, (Qershor 1964-Tetor 1964), 8 Nëntori, 1978, fq. 42.

qëndrimin “Thuaji tjetrit atë që ai ka dëshirë të dëgjojë, pavarësisht vërtetësisë ose pavërtetësisë së informacionit të përçar”. Në po të njëjtin pasazh, mund të vërejmë edhe të ashtuquajturën *implikaturë konvencionale*. Pavarësisht përputhshmërisë me shumë karakteristika të implikaturave të bashkëbisedimit, implikaturat konvencionale dallojnë prej të parave, pasi ato nuk mund të zhbëhen pa prodhuar kontradiktë. Një dallim tjetër qëndron në faktin që implikaturat konvencionale kanë pjesë përbërëse të tyre konektorë të tipit : *por, mirëpo, megjithatë* etj.⁴²⁹. Siç u shpjegua edhe më lart, kontradikta e krijuar mbetet elementi bazë në përgjigjen e dhënë nga bashkëfolësi (Arqile Bani).

Ka raste kur, edhe pse është duke drejtuar pyetje, respektohet *maksima e relevancës*, por thyhet *maksima e sasisë* dhe ajo e *mënyrës*. Kështu, ligjëruesi (Hoxha), kur tenton të trajtojë çështjet që lidhen ngushtë me marrëdhëniet midis prodhimit bujqësor dhe blegtoral, qoftë në nivel të kooperativës, qoftë në raport me oborrin kooperativist, e shndërron formatin normal të një pyetjeje të shkurtër dhe të drejtpërdrejtë në një diskutim të mirëfilltë, të detajuar, pararendës i pyetjes së drejtpërdrejtë. Sasia e informacionit që tenton të përçojë ligjëruesi (Hoxha) është aq e madhe saqë në një moment të caktuar materiali i ligjëruar tejkalon caqet e pyetjes dhe shkon deri aty sa “mbarështimi i derrave në Grejcalli të Fierit” lidhet me çështje të politikës ndërkombëtare brenda së njëjtës kornizë ligjërimore ose me qëndrimin që duhej mbajtur ndaj gruas dhe ndëshkimit të shkuesisë me pagesë.

- SHOKU ENVER HOXHA: Mos vallë qëndron te ju ndonjë pengesë për rritjen e derrit?⁴³⁰

Shume interesant bëhet fakti se kjo pyetje specifike e drejtuar nga folësi (Hoxha) në këtë bisedë, nuk merr fare përgjigje, pasi vetë folësi (Hoxha) nuk e krijon mundësinë e përfutimit të saj, sepse ai parapëlqen të vazhdojë diskursin e tij duke parashtruar argumente që lidhen me pyetjen, për të kaluar më tej në çështje ideologjike, krahasime makro-ekonomike, çështje të politikës ndërkombëtare dhe, në fund, çështje “të masave që janë marrë dhe duheshin marrë më tej për eliminimin e zakoneve prapanike”;

⁴²⁹ Potts 2004, cituar te Plangarica T., “Hyrje në studimin e kuptimit Semantikë dhe Pragmatikë”, Cikël leksionesh, Elbasan, 2013, fq. 90.

⁴³⁰ Hoxha E. “Vepra 38”, (Maj 1968 1964-Korrik 1968), 8 Nëntori, 1983, fq. 392-393.

domethënë fokusi i diskursit devijohet katërçipërisht. Në qoftë se ligjëruesi do të tentonte të ruante cilësisht dhe në mënyrë sasiore maksimat, atëherë, të paktën, do të ishte kujdesur që çdo pjesë e diskursit të tij të ishte realizuar në formën e një përshkallëzimi, duke kaluar nga ajo që është më e rëndësishme apo e prekshme, për të vazhduar më pas me parashtrime dhe krahasime që janë në një nivel më abstrakt, apo me rol më të vogël për pjesëmarrësit në bisedë. Po kështu, maksima e vërtetësisë vazhdon të mos zbatohet kur ligjëruesi bën krahasimin e rendimenteve të prodhimit bujqësor të kulturave të veçanta të vendit, me rendimentet në shtete të tjera, si Bashkimi Sovjetik, Shtetet e Bashkuara të Amerikës apo gjetiu. Proliksiteti është tipar dallues i këtij akti ligjërues, që folësi (Hoxha) ka parapëlqyer dhe zgjedhur ta zgjasë shumë, rreth 6 faqe të shtypura. Përgjigjja të jep përshtypjen e një akti pa fund e pa fillim, ku përveç gjatësisë së tejskajshme, nuk marrim kurrë përgjigje nga pjesëmarrësit në diskurs për pyetjen e bërë. Më poshtë, në të njëjtin akt ligjërues, po shkëpusim edhe një pjesëz tjetër që qendëron bujqësinë dhe prodhimin bujqësor:

- ...Ka njerëz jashtë që habiten dhe thonë: Si është e mundur që Shqipëria të marrë të tilla prodhime të larta? Po, është e mundur. Shqipëria para dy vjetësh merrte mesatarisht 11,3 dhe 12,4 kuintalë grurë për hektar, në një kohë kur Bashkimi Sovjetik merrte më pak. Kur Shqipëria merrte 10 kuintalë pambuk për hektar, Shtetet e Bashkuara të Amerikës merrnin 8 kuintalë për hektar. Ne ua kaluam SHBA-së në prodhimin mesatar për hektar...

Vihet në dyshim çdo e dhënë, kur burimi i informacionit (Enver Hoxha) ishte i pakontestueshëm, për më tepër kur audienca nuk kishte mundësi t'i krahasonte ato me burime të pavarura informacioni. Nga ana stilistikore dhe pragmatikore një dukuri e tillë mund të shpjegohet në kuadër të *kompetencës* apo *strategjisë komunikative*⁴³¹, që lidhet me aftësinë e ligjëruesve për të përfutur thëniet e duhura në momentin e duhur, pra duke i lidhur ato me kontekstin ku përfutet diskursi. Manipulimi semantikor i audiencës, si një ndër karakteristikat thelbësore të diskursit politik mund të gjejë vend në rastin e marrë në konsideratë.

Pamundësia e audiencës për të kuptuar dhe vërtetuar saktësinë e të dhënave të parashtruara nga ligjëruesi vjen si pasojë e:

⁴³¹ Hymes 1972, cituar te Simpson P. "Stylistics, a resource book for students", Rotledge, New York, 2004, fq. 38.

- a. Paaftësisë që kooperativistë të thjeshtë, që në pjesën dërrmuese kishin mbaruar vetëm arsimin 7-vjeçar, të interpretonin saktë të dhëna statistikore edhe sikur ata të kishin statistika të padiskutueshme para syve të tyre.
- b. Këto statistika, në vitin 1968, ishin të retishuara me kujdes në instancat që merreshin me propagandën politike nga ana e Partisë në pushtet.

Në një përftesë tjetër ligjërimore gjejmë një çështje tjetër të diskutuar.

- PYETJE E PJESEMARRESVE: Si ju duket puna që ka bërë gazeta “Pionieri” kundër paragjytimeve fetare?
- SHOKU ENVER: Artikuj të tillë ka pasë. Paragjykimet duhen luftuar, por duhet të kemi parasysh një gjë: Të moshuarit i besojnë këto gjëra. Nga ata influencohen edhe kalamanët. Ato janë në kundërshtim me shkencën. Të punojmë, por me sistem e takt, pa u grindur, sa dhe jeta në familje të bëhet e padurueshme. Duhet që fëmijët të influencohen më shumë nga ne, se sa nga pleqtë dhe t’ua hapin sytë këtyre. Të kaluarve nga mosha është zor t’u ndrrohet mendja menjëherë. Artikujt mbi këto gjëra duhen shkruar me shumë kujdes⁴³².

Në vitet e para të qeverisjes komuniste nuk kishte ndonjë nevojë të veçantë për të manipuluar diskursin mes drejtuesve të Partisë dhe audiencës, madje, në shumicën e rasteve, sa më e çlirët të ishte audienca aq më i sinkertë bëhej bashkëbisedimi, pasi në mjaft raste përshkruheshin shpresat që kishte shoqëria e sapodalë nga lufta, padija për situatën në përgjithësi, dëshira për të ndryshuar realitetin shoqëror, kulturor, ekonomik të vendit etj. Në këto kushte, manipulimi i audiencës ishte shumë i thjeshtë, madje i panevojshëm. Kjo duket edhe në një bisedë të Enver Hoxhës në redaksinë e asaj që njëherë e një kohë ishte gazeta “Pionieri”, dhe një grupi pionierësh të cilët, sipas të gjitha gjasave kanë qenë të “mirë-përzgjedhur”. Duket sikur të vegjëlit po kërkonin të merrnin miratimin jo politik, por emocional për punën e tyre dhe atë që do të zhvillohej në të ardhmen. Për këtë arsye, edhe përgjigjja ruan njëfarë ekuilibri në respektimin e maksimave, madje, në këtë pasazh, të gjitha maksimat respektohen. Zbatohet *maksima e relevancës/përkitshmërisë*, pasi në përgjigjen e tij, folësi (Hoxha) i referohet vetëm njëres çështje, pa e zgjeruar përgjigjen e tij me informacione që nuk i kërkojnë paraprakisht. Po kështu, edhe komunikimi në tërësi ndërtohet kryesisht me fjali të thjeshta, gjuha e përdorur është e kujdesshme dhe e qartë. Madje, për arsye stilistikore, në mënyrë të pandërgjegjshme (si pjesë e së folmes së tij) ai përdor edhe terma si

⁴³² Hoxha E. Vepra, Vllimi 4, (Janar 1947-Dhjetor 1948), Naim Frashëri, 1970, fq. 2-3.

“kalamanët”. Në këtë akt ligjërimor, ligjëruesi respekton gjithashtu *maksimën e mënyrës*, duke dhënë edhe këshilla për shmangien e konflikteve të mundshme që mund të burojnë nga artikujt për *fëmijët* dhe të *kaluarit nga mosha*. Në të njëjtën kohë respektohet edhe *maksima e sasisë*, pra parashtrohet informacioni i duhur, në sasinë e duhur, e shprehur në mënyrë të rregullt dhe të saktë (për aq sa e kërkonte koha dhe vendi A.D.)

Më poshtë, do të marrim në shqyrtim një rast më të veçantë, pasi aty mund të vërejmë ruajtje dhe respektim të maksimave. Pra, ky rast dallon nga shumë raste të tjerë të marra në konsideratë.

- Shoku Enver pyeti: Cili është mendimi juaj, a mësojnë pionierët?
- PËRGJEGJE E PJESËMARRËSVE: Në përgjithësi mësojnë më mirë se përpara. Numri i atyre që kalojnë është shtuar, është shtuar gjithashtu numri i atyre që marrin nota të mira. Por ka edhe nga ata që nuk kanë mundësi të mësojnë, sepse s'kanë konditat e duhura. Këtyre u vijnë në ndihmë edhe rrethet që kanë filluar të organizohen në shkolla⁴³³.

Në këtë shembull, vëmë re se maksimat ruhen. Kjo vjen si pasojë e faktit që tashmë ata që përgjigjen (fëmijët dhe drejtuesit e tyre), rreken të tregojnë se kanë zbatuar të gjitha porositë e marra. Po kështu, edhe në komunikimin e bashkëfolësit (Hoxhës), maksimat ruhen ndoshta si pasojë e faktit që deri në këtë moment, regjimi komunist nuk ishte vendosur ende plotësisht dhe se kontrolli mbi informacionin nuk kishte kaluar akoma në nivel kapilar. Kjo justifikon edhe faktin e zbatimit të maksimave.

VI.5 Zbatimi *versus* thyerja e maksimave të bashkëbisedimit të Grice-it në diskursin politik gjatë ditëve të sotme

Gjatë bashkëveprimit verbal, ligjëruesit përballen me situata të veçanta në të cilat u duhet të zgjedhin mes dy a më shumë kuptimeve që të arrijnë te interpretimi më i saktë i mundshëm i mesazhit të dhënë. Në të tilla raste, Grice-i sugjeron që të ndërfiten edhe aftësitë inferenciale/arsyetuese të folësve.⁴³⁴ Kështu, ligjëruesit përpiqen të jenë informues, të vërtetë në pohimet e tyre, relevantë/përligjës dhe të qartë. Por, sipas

⁴³³ Hoxha E. “Vepra IV”, (Janar 1947-Dhjetor 1948), Naim Frashëri, 1970, fq. 2-3.

⁴³⁴ Grice, H. Paul, Peter Cole, and Jerry L. Morgan, "Syntax and semantics." *Logic and conversation* 3 (1975):41-58, fq. 49.

Stainton-it, kjo nuk do të thotë që ligjëruesit duhet që të dëgjojnë njëri-tjetrin pa e ndërprerë, pa e kundërshtuar e pa ndërhyrë në atë që po thuhet nga tjetri⁴³⁵. Në të tilla raste, ligjëruesit përpiqen të interpretojnë, të deduktojnë ose të ngrenë inferenca/arsyetime apo implikatura bashkëbisedimore.⁴³⁶

Sipas Levinson-it, në varësi të qëndrimit që mban folësi ndaj maksimave, implikaturat mund të kategorizohen në dy tipa⁴³⁷. Kështu, ai mund të zgjedhë t'i respektojë ose të mos i zbatojë ato, por kjo nuk do të thotë ndërprerje apo deformim i bashkëbisedimit si proces.⁴³⁸

Qëllimi i folësit mund të përcaktohet nga katër lloje të moszbatimit të maksimave. *Tipi i parë* ndodh atëherë kur folësi qetësisht e pa bërë shumë “bujë”, nuk zbaton **maksimën e cilësisë**, duke iu shmangur së vërtetës.

- **i24news:** Si po e përballon Shqipëria situatën e emigracionit që ka prekur Evropën gjatë këtij viti?

- **Kryeministri Edi Rama:** Ne nuk jemi të prekur, sepse nuk jemi pjesë e korridorit që shtrihet nga Turqia në Greqi, Maqedoni, Serbi dhe deri në veri të Evropës, por jemi të përgatitur nëse do të përballeshim. Vendi ynë e di mirë se çdo të thotë të përballosh flukse emigratore të shkaktuara nga luftërat dhe konfliktet e përgjakshme, sepse ne kemi strehuar gjysmë milionë refugjatë nga Kosova, gjatë periudhës së spastrimit etnik të diktatorit të atëhershëm në Beograd. Ndaj, jemi të gatshëm të ndihmojmë dhe angazhohemi për të qenë solidarë siç e do tradita jonë më e mirë.⁴³⁹

- **Kryeministri Edi Rama:** Ne nuk do të hapim kufirin, s'kemi arsye ta bëjmë këtë gjë, sepse nuk kemi as kushtet, as fuqinë dhe as delirin që mund të shpëtojmë botën.⁴⁴⁰

Folësi, në pohimet e mësipërme, shkel dukshëm maksimën e cilësisë, duke deklaruar një pohim të kundërt me një të mëpasshëm. Që në rastin e deklaratës së parë, folësi ishte në dijeni për kapacitetet dhe aftësitë e duhura për t'iu përgjigjur një situatë emergjence. Një pohim i tillë hidhet poshtë në një distancë shumë të afërt kohore,

⁴³⁵ Barber, A., Stainton, J. R. “Philosophy of language and linguistics, Elseiver, Oxford, 2009, fq. 10

⁴³⁶ Leech, Geoffrey N. “Explorations in semantics and pragmatics”. John Benjamins Publishing, 1980, fq.12.

⁴³⁷ Levinson, Stephen C. "Pragmatics" (Cambridge textbooks in linguistics),1983, fq. 104.

⁴³⁸ Po aty, fq.109.

⁴³⁹ Intervistë e Kryeministrit të Shqipërisë gjatë vizitës së tij në Izrael për i24news. <http://www.kryeministria.al/al/neesroom/lajme/izraeli-miqesi-e-vjeter-dhe-perspektiva-te-reja-bashkepunimi&page=11> vizituar më 04.03.2016.

⁴⁴⁰ Intervistë e Kryeministrit të Shqipërisë për emisionin Top Story. <http://top-channel.tv/lajme/artikull.php?id=320419> vizituar më 04.03.2016.

periudhë në të cilën kapacitete pritëse të Shqipërisë nuk kishin se si të ndryshonin në mënyrë kaq drastike. Kryeministri deklaroi, në rastin e dytë, se Shqipëria nuk ka as mundësinë, as kapacitetet dhe as synimin për ta bërë një gjë të tillë. Në kontekste të ndryshme (i pari në një intervistë në një stacion televiziv në Izrael, ndërsa i dyti në një stacion televiziv në Shqipëri) janë përdorur nga folësi dy pohime të ndryshme, madje në kundërshti me njëri-tjetrin.

Në një analizë më të thellë e më të detajuar të këtyre dy pohimeve, mund të analizojmë edhe moszbatimin e *maksimës së mënyrës* “Jini të qartë!”. Këto dy qëndrime diametralisht të kundërta me njëri-tjetrin bëjnë që folësi të përçojë informacion jo të qartë tek audienca (votuesit, shtetasit shqiptarë). Për më tepër, strehimi i emigrantëve kosovarë që erdhën në Shqipëri, si pasojë e luftës në Kosovë, nuk kanë se si të kenë elemente të përbashkëta me emigrantët sirianë apo kurdë. Pjesa më e madhe e emigrantëve kosovarë nuk u strehuan nëpër kampe, por nga familjet shqiptare, si pasojë e solidaritetit të natyrshëm të bashkëkombësve me atë pjesë të kombit që kishte ngelur jashtë shtetit amë. Solidariteti i treguar në rastin e emigrantëve kosovarë kishte pak gjasa të përsëritej më, për arsye se emigrantët sirianë ose kurdë nuk flasin as gjuhën, as kanë tradita dhe kulturë të përbashkët me popullin shqiptar. Për këtë arsye, me përjashtim të ndonjë rasti strehimi pranë anëtarëve të komunitetit mysliman, sidomos në familjet ku anëtarët flasin arabishten, ka pak shanse që komuniteti shqiptar të ofrohet për strehimin e emigrantëve nga Siria. Jo vetëm kaq, por, në më shumë se një rast, autoritet europiane kishin shprehur shqetësimin se një fluks i mundshëm emigrantësh drejt Shqipërisë do të mund të aktivizonte kanalet e vjetra të trafikut të klandestinëve në drejtim të Italisë dhe për këtë qeveria shqiptare ishte njoftuar në më shumë se një herë.

Një rast tjetër i moszbatimit të *maksimave të cilësisë* ndodh atëherë kur folësi, në mënyrë të vullnetshme nuk jep përgjigje për atë që pyetet, por i shmanget qëllimisht së vërtetës.

- **Gazetari (Sokol Balla):** Edhe një pyetje dhe ta mbylлим, s’do të ketë garë për kreun e PS?
- **Kryeministri (Edi Rama):** ...Problemi është që nuk u bënë zgjedhje në asnjë nivel dhe të gjitha institucionet ishin përtej kohës normale të tyre. Në atë diskutim kemi vendosur që të hyjmë në një proces hapjeje dhe riorganizimi të PS, zgjedhje

në të gjitha nivelet dhe për këtë çështje (zgjedhjen e kryetarit) të vendosë Kongresi. Është kongresi që do të diskutojë dhe do të vendosë në liri të plotë⁴⁴¹.

Në këtë pohim, folësi i shmanget së vërtetës, duke krijuar premisën e një situatë në të cilën një organizëm më i lartë se ai, nuk do të lejonte garën për kryetar të Partisë Socialiste, pavarësisht dëshirës së tij. Edhe pse, sipas Statutit të Partisë Socialiste, kryetari zgjidhet në mënyrë të drejtpërdrejtë nga anëtarësia, ligjëruesi tenton të fshihet pas një organizmi me kompetenca më të vogla dhe me juridiksion më të vogël, që është Kongresi. Po të kemi parasysh faktin që, në përgjithësi, në Kongreset e partive shqiptare delegatët janë të paracaktuar nga kryetarët dhe establishmentet e tyre, detyrimisht këta nuk kanë se si të dalin jashtë parashikimit, por thjesht do të marrin një vendim që përputhet, në mënyrë të drejtpërdrejtë, me interesat e kryetarit. Për më tepër, në momentin e diskursit në fjalë, organet kompetente të partisë, domethënë sekretariatet përkatëse, ai organizativ dhe i garancive statutores nuk ishin shprehur. Po kështu, nuk ishte shprehur asambleja si organi më i lartë mes dy kongreseve.

Në këtë intervistë, një dukuri interesante që vëmë re, është edhe përsëritja e së njëjtës pyetje nga ana e gazetarit për herë të dytë. Përgjigjja e dhënë nga bashkëfolësi (Edi Rama), ndoshta nuk ka qenë as e mjaftueshme dhe as cilësisht e saktë për gazetarin dhe audiencën e tij, ndaj ai parapëlqen t'ia ridrejtojë atë çështje sërish.

- **Gazetari (Sokol Balla):** Edhe një pyetje dhe ta mbyllim, s'do të ketë garë për kreun e PS?
- **Kryeministri (Edi Rama):** Kjo nuk është një përgjigje që nuk e jap unë, sepse PS nuk është PD dhe, siç e thamë, është një botë tjetër, është një botë larg së qenuri e përsosur, por konceptet e lirisë dhe demokracisë dhe ndërveprimit me vlerat janë reale, jo thjesht të shkruara në letër, pasi kemi kapërcyer vitin më të vështirë, kur ndalua hemorragjinë dhe shpëtuam vendin nga një kolaps energjetik dhe financiar dhe pasi kemi fituar zgjedhjet e 2015, duke rikonfirmuar pas 18 muajsh reforma të vështira dhe të dhimbshme, mbështetjen popullore të 2013, jemi mbledhur kemi diskutuar për nevojën që të kthejmë sytë nga partia dhe riorganizimi i saj duke nisur procesin e zgjedhjeve në të gjitha nivelet...⁴⁴²

⁴⁴¹ Intervistë e Kryeministrit të Shqipërisë për emisionin Top Story.
<http://top-channel.tv/lajme/artikull.php?id=320419> vizituar më 04.03.2016.

⁴⁴² Intervistë e Kryeministrit të Shqipërisë për emisionin Top Story.
<http://top-channel.tv/lajme/artikull.php?id=320419> vizituar më 04.03.2016.

Shmangia e *maksimës së sasisë* është gjithashtu e dukshme në rastin e mësipërm. Hyrja që ligjëruesi përshkon për të shkuar drejt përgjigjes së kërkuar është shumë e gjatë, e mbushur me detaje shtesë, që mund të shërbejnë për të formësuar vetëm një kornizë zbukuruese, pa analizuar thelbin e misionin e pyetjes së drejtuar nga gazetari edhe për herë të dytë. Pra, në përgjigjen e dhënë, kryeministri përmbledh një informacion të gjerë dhe të shkujdesshëm, pa ndonjë lidhje të dukshme me pyetjen. Informacioni i përçuar është jo vetëm i shumëllojshëm, por edhe shumëdimensional. Një thyerje e tillë i jep mundësi ligjëruesit të krijojë kontekstin në të cilin ka ndodhur një fenomen i caktuar.

Një mënyrë tjetër e shpërfilljes së *maksimave të cilësisë* është kur folësi e realizon atë në mënyrë të ndërgjegjshme dhe sipas nevojave të tij, duke përdorur metaforën apo ironinë.⁴⁴³

- Gazetari (Arsen Hoxha): A nuk do të kishite qenë më mirë që ju të kishit qenë pjesë e këtij komisioni? (Komisioni hetimor A.D)
- Ish-kryeministri (Sali Berisha): Jo, ishte anti-kushtetues. Pse? ...
- Gazetari: Qeveria iu përgjigj një akuze të bërë në parlament nga ish-ministri i mbrojtjes...
- Ish-kryeministri (Sali Berisha): ...Nuk pranoi qeveria hetimin tonë se do të dilte që TIMS-in, të cilin nuk e kalon as Presidenti pa u regjistruar, Riformato e kaloi nga njerëzit e z. Rama. Do të dilte se, z. Rama me zonjën Balluku po bëjnë gjithçka për të marrë VIP-in në funksion të trafikut, për ta transferuar nga Ministria e Jashtme, e cila nuk mund ta përdorë për trafik, nuk mund ta them këtë, por për ta kaluar në Autoritetin e zonjës Balluku, e ndrikullës.⁴⁴⁴

Përgjatë këtyre pyetje-përgjigjeve të njëpasnjëshme në intervistën e cituar, ligjëruesi (Sali Berisha) thyen maksimën e sasisë (është disi tipike e këtij personazhi politik), duke dhënë informacione, të cilat jo domosdoshmërisht lidhen me pyetjen, dhe për më tej, si në shumë raste të diskursit politik, cenohet edhe *maksima e relevancës*. Qëllimisht, Berisha e lidh diskutimin me një emër specifik, duke tentuar që të krijojë në nënvetëdije një lidhje midis mungesës së transparencës dhe moszbatimit të ligjit në një grup individësh realë ose të hamendësuar, me ndikimin e drejtpërdrejtë të “kastës” drejtuese të vendit në momentin e dhënë.

⁴⁴³ Levinson, Levinson, Stephen C. "Pragmatics (Cambridge textbooks in linguistics)." ,1983, fq. 109.

⁴⁴⁴Intervista e plotë e ish-kryeministrit Sali Berisha në emisionin “30 MINUTA” tek <http://vizionplus.al/intervista-e-plote-e-ish-kryeministrit-sali-berisha-ne-emisionin-30-minuta/> vizituar më 09.03.2016.

Në këtë rast, folësi (Sali Berisha) përdor epitelin “ndrikull” për t’iu referuar drejtoreshës së Albcontrol-it në atë kohë, duke aluduar se ajo po shërbente si dëshmitare e “martesës” së propaganduar mes trafikantëve dhe qeverisë. Në këto kushte, *maksima e mënyrës* thyhet qëllimisht nga ligjëruesi, për të nxitur një formë alternative të komunikimit, bazuar te “fshehja e mesazhit” nëpërmjet koncepteve dhe aluzioneve, pavarësisht nga fakti që mesazhi mund të mos dekriptohet nga audienca në mënyrën dhe në formën e dëshiruar nga ana e ligjëruesit. Megjithatë, siç e përmendëm më sipër, moszbatimi i maksimave të Grice-it është një nga format më të parapëlqyera të diskursit politik të këtij lideri, por sigurisht edhe për të tjerë.

Një numër i konsiderueshëm implikaturash bashkëbisedimore mund të përftohen nga zbatimi apo moszbatimi i *maksimës së relevancës*, e cila i kushton rëndësi faktit se sa relevante/ të përligjura janë kontributet që ligjëruesit japin në bashkëbisedim. Sipas Levinson-it, inferencat që përftohen nga kjo maksimë ndikojnë drejtpërdrejt në koherencën apo mungesën e koherencës së një diskursi⁴⁴⁵. Për këtë arsye, zbatimi i kësaj maksime bëhet më shumë i domosdoshëm në krahasim me maksimat e tjera.

- Gazetari (Arsen Hoxha): Ju, si i keni parë negociatat që po zhvillon qeveria shqiptare?
- Ish-kryeministri (S. Berisha): Keni ju ndonjë informacion, kanë shqiptarët ndonjë informacion për këto negociata? Di këtë! Që negociatat sot nga pala shqiptare kanë si eminencë gri personin, e cila ishte drejtoreshë juridike e CEZ. Kaq di. Po se deri ku kanë ecur, këta mbajnë dhe zbatojnë kodin e plotë të heshtjes...

Megjithatë, në këtë rast *maksima e koherencës* mund të konsiderohet si e anashkaluar nga ish-kryeministri (Berisha). Gjithashtu, ligjëruesi nuk është as i qartë dhe as lehtësisht i kuptueshëm me përgjigjen e dhënë. Duke parapëlqyer t’i përgjigjet pyetjes me pyetje, ligjëruesi përshkruan një realitet politik të cilësuar nga ai si *i vagullt* dhe *i pashpresë*. Ai përçon një informacion jo koherent, të shkëputur nga realiteti, të modifikuar, pothuajse “mistik”. Njëkohësisht, ligjëruesi kryen edhe thyerje të maksimave të tjera të bashkëbisedimit, si *ajo e cilësisë*, duke përdorur metaforën “eminencë gri”, që nënkupton një individ me ndikim ose që orienton një grup të caktuar⁴⁴⁶. Po ashtu, në të njëjtin pasazh, ligjëruesi realizon edhe thyerjen e *maksimës*

⁴⁴⁵ Levinson, Stephen C. "Pragmatics" (Cambridge textbooks in linguistics), 1983, fq.108.

⁴⁴⁶Shiko zëri “eminencë”, në fjalorin Treccani, varianti online [www.treccani.it/vocabolario/eminenzza_\(sinonimi-e-contrari\)/](http://www.treccani.it/vocabolario/eminenzza_(sinonimi-e-contrari)/)

së sasisë. Ai nuk jep informacion se cili është personi që ka ndikim kaq të dukshëm në veprimtarinë e grupit negociator të çështjes CEZ. Detajet në lidhje me këtë çështje mbeten të implikuara në brendësi të thënies, teknikë e *parapëlqyer* kjo nga politikanët ligjërues në përgjithësi.

- Gazetari (Zëri i Amerikës): Kritikata tua janë drejtuar dhe ndaj qeverisë, për mënyrën se si është qeverisur vendi në këta dy vjet. Pse kryetari Rama gjatë Asamblesë e ka quajtur të papranueshme që qeveria të sulmohet nga brenda partisë së saj?
- Politikani (Ben Blushi): ...Sepse kjo klimë kundërshtie dhe armiqësie, çoi në rezultatin e Elbasanit, që ishte një shfaqje e turpshme e një partie e cila përveçse ka qenë partia më e hapur dhe më demokratike, sot nuk po merr guximin të distancohet nga Elbasani. Dhe Elbasani mund të përsëritet, për sa kohë që ka një frymë armiqësie dhe çdo debat e quan armiqësor.⁴⁴⁷

Ligjëruesi (politikani Ben Blushi), në paragrafin e mësipërm shmang përdorimin e *maksimës së mënyrës*. Kur i referohet Elbasanit, ai nuk i referohet gjeografikisht qytetit apo qarkut, por një ngjarjeje të paspecifikuar. Duhet theksuar fakti që ky argument nuk është përmendur më parë nga bashkëfolësit në këtë akt ligjërimesor. Nëse për audiencën nuk është e qartë lidhja mes ngjarjes së ndodhur në Elbasan dhe asaj që ligjëruesi shpreh, atëherë kemi të bëjmë me moszbatim të kësaj maksime. Për më tepër, mesazhi i përçarur është eklektik, duke mos dhënë informacione shtesë për të bërë lidhjen logjike mes pyetjes dhe pohimeve të renditura nga ligjëruesi. Fakti që sulmi verbal ndaj ligjëruesit ndodhi në qytetin e Elbasanit, që përbën kontekstin fizik të rastit, në realitet nuk e kishte origjinën aty. Madje, vetë ligjëruesi, gjatë përgjigjes së tij, mban një qëndrim të qartë në këtë drejtim. Mirëpo, në një distancë kohore të caktuar, audienca nuk do ta ketë mundësinë e vlerësimit të fenomenit në fjalë. Pra, në një projeksion më të largët, inferencat do të shndërrohen. Në mënyrë të vazhdueshme, zgjedhja e një komunikimi të tillë çon në shkëputjen e mesazhit, duke mos përçarur ndodhinë reale që atë ditë në një organizim politik ku duhej të kishte anëtarë të organizatës politike, kishte persona që në mënyrë të qëllimshme penguan funksionimin e organizmave demokratikë të përmendur nga ligjëruesi.

⁴⁴⁷ Intervista/ Ben Blushi sqaron Lëvizjen për Demokraci brenda PS, tek <http://www.panorama.com.al/intervista-ben-blushi-sqaron-levizjen-per-demokraci-brenda-ps/> vizituar më 15.03.2016.

Më tej po marrim në konsideratë një pasazh nga një interviste tjetër politike ku hasen raste të moszbatimit të maksimave.

- Gazetarja (Ilva Tare): Interesante, dinjiteti me D të madhe, një demokraci e re, në fakt më bëri përshtypje, më erdhi edhe në FaceBook një pyetje nga z. Shahin Baja, që thotë: A mund ta pyesim z. Basha çfarë do të thotë demokracia e re, se po e përdorni shpesh këto kohët e fundit?
- Politikani (Lulzim Basha): Demokraci e re do të thotë, demokraci e tipit evropian, ku jo vetëm...
- Gazetarja (Ilva Tare): Po ajo që kemi pasur deri tani?
- Politikani (Lulzim Basha): Sigurisht ka qenë demokraci e një vendi në tranzicion, por që ka marrë disa sëmundje shumë të rrezikshme, veçanërisht në kohët e fundit, siç provuan për fat të keq edhe zgjedhjet e fundit, që janë mbajtur në këtë vend, që janë mbajtur nën kujdesin e qeverisë së re, zgjedhjet e Korçës. Ku është provuar përtej çdo dyshimi që lekët janë përdorur për të kompensuar votat e hedhura-shitblerja e votës⁴⁴⁸.

Gjatë kësaj pjese interviste me politikanin (Lulzim Basha), liderin e Partisë Demokratike, tentohet të ruhen maksimat e bashkëbisedimit, duke vënë në zbatim njëkohësisht elementet e duhura koherente në një akt ligjërimor dhe duke realizuar një implikaturë konvencionale midis demokracisë që synohej sipas tij, në veprimtarinë e Partisë Demokratike, të cilën ligjëruesi sapo kishte filluar ta drejtonte, dhe objektivit për t'u integruar në realitetin evropian, jo vetëm nëpërmjet integritit ligjor, po edhe atij konceptual "të një demokracie europiane". Më tej, ai vazhdon diskursin duke nxjerrë në pah sjellje jo-europianiste të pretenduara, siç është shitblerja e votës, ndërhyrja në garën e drejtë politike nga ana e qeverisë ose e strukturave të saj. Demokracia, nga ana tjetër, perceptohet nga ligjëruesi si "demokraci e re" dhe "demokraci e tipit evropian". Ligjëruesi kujdeset të distancohet nga metodat, praktikat dhe perceptimi i demokracisë në periudhën pararendëse. Ai synon që të nxisë në vlerësimin e audiencës idenë se tashmë orientimi i forcës politike që ai drejton, do të jetë shpëputje nga praktikat e periudhës së tranzicionit drejt një demokracie liberale të tipit evropian.

Po në të njëjtën intervistë, pak rreshta më poshtë, vëmë re se elementi i parë analizues që është thelbësor në këto dy pyetje dhe përgjigje, është thyerja e *maksimës së mënyrës*, pasi ligjëruesi (Basha) i shmanget tërësisht dhënies së një përgjigjeje të drejtpërdrejtë,

⁴⁴⁸ <https://pd.al/2013/12/intervista-e-plote-e-kryetarit-te-partise-demokratike-lulzim-basha-ne-emisionin-tonight/>, 12.12 2013 vizituar më 20.04.2014.

ndaj pyetjes që e kërkonte diçka të tillë. Ai mundohet të shmangë vëmendjen nga problemet e hasura në zbatimin e parimeve të demokracisë gjatë qeverisjes së Partisë Demokratike, duke e synuar ta orientojë bisedën te arritjet reale apo jo të realizuara gjatë asaj kohe dhe të lidhura cilësisht me nivelin e demokracisë në vend apo jo.

- Gazetarja (Ilva Tare): Do të jetë një demokraci e re e ndryshme nga ajo që ka qenë e 8 viteve të qeverisjes së Partisë Demokratike?
- Politikani (Lulzim Basha): Vitet e qeverisjes së Partisë Demokratike, mos harrojmë, janë 8 vite të mbushura me ngjarje shumë të rëndësishme për vendin.
- Gazetarja (Ilva Tare): Jo jo, merremi me këto fenomene që ju i denoncuat.
- Politikani (Lulzim Basha): Dakord, dakord!dhe midis tyre padyshim ka pasur një seri zgjedhjesh të cilat janë vlerësuar në mënyrë objektive nga vlerësuesit, ndër më të mirët që ka rruzulli siç është sot ODIHR dhe OSBE, një gjë është e sigurtë, që kauza e demokracisë dhe kauza e shtetit ligjor në këto 8 vite, ka njohur përparim, nuk kanë arritur perfektin, absolutisht jo. Ka pasur të meta...⁴⁴⁹

Njëkohësisht, gjejmë rast të thyerjes së *maksimës së cilësisë*, më saktësisht atë të *vërtetësisë*. Duke pasur parasysh se në zgjedhjet lokale të vitit 2011, të paktën për Bashkinë e Tiranës, pati kontestime nga opozita e kësaj kohe, referimi për nivelin dhe cilësinë e zgjedhjeve nga ana e ligjëruesit, nuk pasqyron realitetin “objektiv” apo “subjektiv”. Një pasqyrim i tillë bën që *maksima e cilësisë* të mos zbatohet. Po kështu, ligjëruesi u referohet vetëm raporteve të OSBE dhe ODIHR, ndërkohë që organizmat europianë kishin vënë re probleme serioze në mënyrën se si qeverisej vendi; dhe mes kushteve për avancimin e negociatave ishin edhe ligjet që do të garantonin depolitizimin e administratës publike. Një element ky i cilësuar si thelbësor në mirëfunksionimin e institucioneve demokratike.

⁴⁴⁹ <https://pd.al/2013/12/intervista-e-plote-e-kryetarit-te-partise-demokratike-lulzim-basha-ne-emisionin-tonight/> , 12.12 2013 vizituar më 20.04.2014.

Përfundime

Duke patur parasysh të gjitha parashtrimet e bëra në tërë kapitujt e punimit tonë, parashtrime të përvijuara përmes një analize të gjerë dhe të detajuar si të materialeve teorike, po ashtu edhe të burimeve faktike, është e natyrshme që të nxjerrim disa përfundime. Këto përfundime përftohen si përgjithësime të dala nga materiali i pranishëm dhe i interpretuar në çdonjërin prej kapitujve, pjesë e këtij punimi, dhe, po ashtu, edhe në parashtrimin e problematikave kryesore të paraqitura në hyrjen e tij.

Analiza e diskursit është një fushë kërkimi e vendosur në kryqëzimin e shumë disiplinave të shkencave humane e shkencave sociale. Pra, një analizë diskursive apo e diskursit nuk mundet asesi të jetë thjesht gjuhësore. Ky fakt përbën sfidën dhe problematikën më të madhe të hulumtimit tonë. Për më tepër, nuk duhet të harrojmë se studimi gjuhësor nuk është thjesht dhe vetëm një studim i elementeve gramatikore të gjuhës, apo thjesht studim i njësive të nënsistemeve gjuhësore. Në fund të fundit, gjuha shërben për të përçuar saktë dhe drejt një informacion, një mesazh. Ky funksion realizohet jo vetëm përmes faktorëve të lidhur me njësitë, rregullat e normat e natyrës gjuhësore, por edhe përmes faktorëve të tjerë jashtëgjuhësorë, siç janë ata historikë, kulturorë, socialë, ekonomikë, ideologjikë, fetarë etj.

Objekti i studimit dhe i analizës ligjërimore të diskursit është përftesa apo aktet ligjërimore, që ndryshojnë prej tekstit dhe, sidomos, prej atij që tradita e ka konsideruar si të tillë. *Diskursi*, në këtë punim, por edhe më gjerë, dallon nga *teksti*, nga fakti që është ndërveprues, i kontekstualizuar, i marrë ngarkim nga një subjekt i përcaktuar dhe i përfutur në një situatë ndërligjërimore, në lidhje me përftesa ligjërimore të tjera.

Objektivi i analizës së diskursit është të interpretojë dhe analizojë përftesa të ndryshme ligjërimore në funksion të identitetit të subjektit folës (ose shkruar) dhe subjekteve të tjera që shfaqen në të njëjtin diskurs (heterogjeniteti, citati, intertekstualiteti, ligjëratat e zhdrejtë), si dhe të situatave të të thënit dhe të llojeve të diskursit.

Në këtë kuadër ndërtohet edhe objekti i studimit të diskursit politik, që është fokusi i studimit tonë, vatra kryesore në të cilën është përqendruar vëmendja jonë në këtë punim. Diskursi politik duhet të bazohet jo vetëm në gramatikalitetin e përçimit të mesazhit politik te audienca, por edhe në sfondin ideologjik, historik e kulturor të bartësve të tij, pra të ligjëruarëve a bashkëfolësve, që në shumicën e rasteve kuptohen si politikëbërësit apo të atyre që ky mesazh u drejtohet, audiencës. Faktorët

jashtëgjuhësorë, në rastin e diskursit politik, lidhen ngushtë me nevojën pragmatike të ligjëruesit për të qenë i besueshëm, bindës, shterues dhe argumentues para syve dhe veshëve të audiencës.

Gjithashtu, në funksion të qëllimit të mesazhit, ligjëruesit/bashkëfolësit duhet të zgjedhin formën, stilin dhe elemente të tjera të cilat lidhen ngushtësisht me retorikën politike, duke u përqendruar si te manovrimi dhe manipulimi strategjik, po ashtu dhe te triada argumentuese: *logos*, *etos*, *potos*. Duke përdorur kompetencën komunikative dhe elementet përbërëse të saj, ligjëruesit synojnë të realizojnë manipulimin psikologjik të audiencës, në mënyrë që të maksimizojnë efektshmërinë e mesazheve që duan të përçojnë përmes thënieve në kontekst jo vetëm të mbështetësit politikë të tyre, por edhe tek ato grupe individësh të cilat nuk konsiderohen si pjesë e mbështetësve ideologjikë të saj. Në këtë kuadër, ka rëndësi të dorës së parë studimi i *thënies*, si frazë apo fjali në përdorim dhe e kontekstualizuar në sfondin politik përkatës.

Diskursi i politikanëve, loja me thëniet që ato përdorin, përbën mjetin më të rëndësishëm që ata kanë për të shpalosur idetë dhe ideologjinë e tyre. Në shfaqjet e tyre si në mediat pamore, po ashtu edhe në ato të shkruara, politikëbërësit tentojnë të modelojnë gjuhën duke manipuluar audiencën dhe duke e bërë këtë të fundit të besojë se alternativa e tyre politike dhe ideologjike është më e mira e mundshme, drejtimi që duhet ndjekur.

Siç përmendëm edhe më lart, diskursi politik duhet analizuar duke pasur parasysh dhe kontekstin historik në të cilin ai zhvillohet. Siç e kemi treguar edhe gjatë punimit, çdo periudhë apo epokë historike në të cilën ka kaluar Shqipëria, ka lënë gjurmët e veta në zhvillimin e tipareve të këtij të fundit. Shqipëria ka kaluar nga periudha ku diskursi politik nuk ekzistonte dhe zhvillohej bazuar në parametrat dhe kërkesat e kohës (në mënyrë të veçantë periudha midis dy Luftërave Botërore); në periudha kur diskursi politik zhvillohej më së shumti në formën e një monologu të parafabrikuar sipas klisheve ideologjike, edhe pse bashkëfolësit ishin të pranishëm, por me mundësi tejet të vogla reagimi (periudha e diktaturës komuniste); dhe në periudhën pas viteve '90, kur diskursi politik realizohet nga aktorë të ndryshëm, të cilët sjellin përveç elementeve të ndryshme ideologjike që përfaqësojnë, edhe karakteristika të ndryshme të personalitetit dhe sfondit kulturor. Në shumicën e rasteve të analizave dhe interpretimeve të ndërmarra, do të konstatojmë se diskursi politik është me sens unik, ku qendra është ligjëruesi dhe audienca nuk reflekton ndonjë reagim të veçantë. Pasi

audienca e përzgjedhur të jetë e pranishme në momentin e diskursit, shërben si sfond i mesazhit; ajo është pjesë e skenografisë së përzgjedhur nga ligjëruesi. Nëse pas viteve '90 mesazhi i drejtohej (edhe për shkak të zhvillimit teknologjik) një audience më të gjerë, elementet stilistikore apo pragmatikore janë më cilësisht të përfaqësuara sesa gjatë diskursit politik para viteve '90.

Gjatë diktaturës komuniste, veçanërisht si pasojë e stanjacionit të stërzgatur kulturor, ekonomik dhe ideologjik, tematika e diskursit politik kishte tendencën të ishte uniforme në hapësirë dhe në kohë. Enver Hoxha, si ligjëruesi që ne kemi marrë në konsideratë gjatë analizave tona, ishte njëkohësisht burimi, subjekti dhe objekti i diskursit politik në këtë kontekst. Ai ishte një "ligjërues universal". "Ligjëruesi universal" (Enver Hoxha) përcaktonte si nga pikëpamja strukturore, si nga përmbajtja, po ashtu edhe nga leksiku i përdorur, zhvillimin e diskursit politik, madje edhe pas vdekjes së tij. Modeli i tij në diskursin politik ka ndikuar edhe në zhvillimet e ditëve të sotme, ku fetishizimi i figurës së drejtuesit politik shërben si themel edhe i modelit të diskursit politik.

Ajo që e dallon diskursin politik pas viteve '90 është rritja e numrit të numrit të udhëheqësve politikë. Pra, me fjalë të tjera, pas viteve '90, diskursi politik ndikohet nga modelet ligjërimore të larmishme të drejtuesve të partive politike shqiptare, por në të njëjtën kohë, ai ruan në formë ose në leksik disa prej tipareve të pararendësve të tyre politikë, domethënë të individëve që kanë drejtuar këto parti vitet e mëparshme. Kjo vjen edhe si pasojë e faktit se elektorati i partive, i cili përbën audiencën kryesore të mesazhit politik, ka tendencën të jetë konservator. Ata janë shumë të varur nga përcaktimi përfshirës "ne" dhe përcaktimi përjashtues "ata". Dikotomia *ne-ata/ato* është një nga ato elemente të fosilizuara tashmë në diskursin politik shqiptar me rrënjë në gjuhën e drunjtë politike të organizuar sipas konceptit stalinist. Ky polarizim nuk është gjë tjetër, veçse një barrierë kufitare që përcakton domenet në të cilat zhvillohet përftesa ligjërimore. Pak rëndësi ka se cili është ligjëruesi politikan tejet i rëndësishëm (Sali Berisha, Fatos Nano, Lulzim Basha, Edi Rama apo ndonjë tjetër). E vetmja gjë që ndryshon tek ligjërues të ndryshëm, është mënyra e formulimit të mesazhit apo kumtit politik; por çka mbeten të pandryshuara janë thelbi, struktura dhe tematika, të cilat, dashur pa dashur, përcaktohen nga drejtuesit politikë të partive në fjalë.

Në këto kushte, nga pikëpamja pragmatikore, mund të pohojmë se mesazhi i përçar nga përftesa të ndryshme ligjërimore politike në Shqipëri nuk është gjë tjetër veçse i njëjti mesazh i kaluar nëpër thënës të ndryshëm.

Gjatë punimit tonë, një kapitull i veçantë iu kushtua akteve të të folurit dhe funksioneve pragmatike që ata mbartin në diskursin në përgjithësi, dhe në diskursin politik në veçanti. Në analizën tonë për identifikimin dhe interpretimin e këtyre akteve, u përqendruam te klasifikimi që filozofi John Searle i bëri akteve të të folurit në: *paraqitëse, udhëzuese, zotuese, shprehëse dhe deklaruese*. Për shkak të natyrës së diskursit politik, pas shembujve të shumëllojshëm që ne morëm në konsideratë, vihet re përdorim më i gjerë i *akteve udhëzuese dhe zotuese* nga aktorët politikë. Kjo vjen si rezultat i faktit që, në diskursin politik, ligjëruesi luan rol përcaktues në orientimin politik të instancave në të cilat përftohet ky diskurs, partisë dhe qeverisë përkatëse.

Në diskursin politik në përgjithësi, si dhe në atë përgjatë diktaturës në veçanti, në komunikimin me audiencën, udhëheqësi ose deklamuesi duhej medoemos të tregonte që platforma që “ne” mbronim ishte e drejtë. Për të arritur këtë, duke qenë së Partia dinte gjithçka që ishte e duhur për popullin e vet, parapëlqejë pothuaj gjithmonë dhënia e direktivave nga format më të buta, deri tek ato të më të prerat, si urdhra dhe komanda. Përmes akteve udhëzuese të shfaqura me anën e mjeteve pragmatiko-gjuhësore të larmishme të përmendura më lart, bëhej i mundur përçimi i mesazheve që në vetvete kishin përmbajtje të fortë ideologjike dhe indoktrinuese.

Nëse do të krahasojmë diskursin politik në Shqipëri gjatë diktaturës me atë në ditët e sotme, do të arrijmë në përfundimin se aktet udhëzuese në periudhën e parë kanë karakter urdhërues, ata shfaqen si urdhra apo detyrime të drejtpërdrejta ose të nënkuptuara, që përçohen vertikalisht nga udhëheqësi suprem drejt bazës. Ndërsa, në diskursin politik të ditëve të sotme, udhëzimet shfaqen disi më të zbutura, ata përçohen në formën e një dëshire, sugjerimi, ku bashkërisht ligjëruesit dhe audienca duhet të përfshihen në një proces të rëndësishëm bashkërendimi mendimesh dhe bashkëpunimi në terren. Kështu, nëse në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste gjejmë më rëndom të përdorur foljen modale “duhet”, në diskursin politik të ditëve të sotme, në aktet udhëzuese, format që përdoren më së shumti, janë forma lidhore apo edhe përdorimi i pjesëzës lejuese “le”. Pra, në funksion të shpjegimit dhe arsytimit që

parashtruam më lart, “domosdoshmëria” apo “detyrimi” zbuten lehtësisht në “lejim” apo “sugjerim”.

Aktet zotuese, që shprehin angazhimin e zotimin e folësve për arritjen e synimeve politike, përbëjnë thelbin e diskursit politik. Kështu, në përftesa të ndryshme ligjërimore kemi vënë në dukje mënyra të ndryshme gramatikore dhe leksikore që gjuha shqipe ofron për të shprehur një tipologji të tillë të akteve të të folurit. Një nga mënyrat më shprehëse të akteve zotuese, është me anën e kohës së ardhme, e cila gjen përdorim në këto akte përmes premtimeve politike që politikëbërësit tentojnë të shpalosin me anën e programeve elektorale që paraqesin para audiencave të gjera. Diskursi politik ka një lidhje të fortë me nxitjen e shpresës për të ardhmen, e cila projektohet zakonisht si një ndryshim pozitiv, një evoluim në raport me të tashmen, e cila, sipas politikëbërësve, tingëllon e zymtë ose jo fort e kënaqshme. Pra, e ardhmja tentohet të përshkruhet si e shkëlqyer, edhe kur ligjëruesi përshkruan reformat që do të zbatohen, madje edhe në rastet kur ai kërkon rikonfirmimin në pozita drejtuese. Nëpërmjet *akteve zotuese* synohet të nxitet shpresa për përmirësimin e gjendjes ekonomike, sociale etj., duke nxitur kështu reagime pozitive nga audienca ose duke rritur njëkohësisht nivelin e besueshmërisë dhe manipulimit psikologjik të audiencës.

Gjithashtu, gjatë analizë së akteve të diskursi apo akteve të të folurit konstatuam edhe raste të tipologjive të tjera të tyre. Një shembull tjetër janë *aktet paraqitëse*, të cilat përdoren nga politikëbërësit tanë për të paraqitur fakte, opinione të vërteta, në këndvështrimin e tyre. Përsa i përket akteve paraqitëse, vërehet një përmirësim i mesazheve të përçuara gjatë diskursit politik të ditëve të sotme. Në funksion të etosit, shpesh aktet paraqitëse synohet të pasurohen me të dhëna statistikore që vijnë nga burime të pavarura ose nga burime të cilat janë institucione të ngarkuara me ligj për studime të tilla. Në këtë mënyrë, ato shfaqen si më të besueshme dhe synojnë të plotësojnë kriterin e vërtetësisë; ndërsa gjatë periudhës së komunizmit, besueshmëria e akteve paraqitëse bazohet në mungesën e mundësisë dhe aftësisë për të kontrolluar saktësinë e të dhënave që paraqiteshin. Partia, dhe më pas qeveria, e në fund institucionet përgjegjëse ishin burimi i paraqitjes së realitetit statistikor të zhvillimit ekonomik, social dhe kulturor në Shqipëri.

Nga ana tjetër, ndryshe nga *aktet paraqitëse*, që lidheshin ngushtë me etosin e ligjëruesve, *aktet shprehëse* i gjejmë si elemente përfaqësuese të patosit të tyre. Përmes

fjalive dëshirore, nxitëse ose thirrmore, ligjëruesit, politikëbërësit, jo vetëm shprehin emocionet dhe ndjenjat e tyre karshi problematikave të trajtuara në përftesë ligjërimore, por edhe synojnë të nxisin qëndrime emocionale tek audienca përmes thënieve të tyre. Kështu, ata synojnë të krijojnë një lidhje më të ngushtë me audiencën, duke u njësuar me këtë të fundit.

Më së fundi, analizuam *aktet deklaruese*, që ndryshe nga *aktet paraqitëse*, nuk lipsej të ishin “të vërteta”, ama që lidheshin ngushtë me funksionimin e institucioneve përgjegjëse për mirëfunksionimin tërësor të shoqërisë dhe politikës. Një zë interesant në këtë analizë ishte përdorimi i rolit të “zëdhënësit” në diskursin politik gjatë diktaturës, i cili, në mënyrë të tërthortë, shërbente si transmetuesi i kumtit dhe veprimeve politike të udhëheqësit.

Konceptet e *koherencës* dhe *kohezionit* zënë një vend të rëndësishëm në analizën e diskursit politik, pasi janë këto elemente që e bëjnë përftesën ligjërimore të mirëstrukturuar, tërheqëse, shtjelluese dhe argumentuese në të njëjtën kohë. Për të analizuar dhe interpretuar diskursin politik nga pikëpamja e koherencës dhe e realizuar përmes mjeteve kohezive, kemi marrë në shqyrtim kryesisht fjalime politike të mbajtura nga drejtues politikë në periudha të ndryshme kohore dhe historike. Ajo që vëmë re, është se fjalimet politike, si pasojë e përmbajtjes dhe mënyrës së organizimit të tyre, janë përgjithësisht të mirëstrukturuar. Kjo është arsyeja pse ligjëruesit politikë tentojnë të shfaqen si koherentë, dhe fjalimet e tyre përmbajnë mjete të ndryshme të kohezionit, si të atij gramatikor, po ashtu edhe leksikor e pragmatik. Të tilla mjete ndihmojnë në ngjizjen konceptuale mes thënieve të ndryshme, të cilat çojnë drejt argumentimit të saktë dhe përfundimeve të qarta, duke formësuar një tekst apo diskurs kuptimplotë.

Po ashtu, mjetet e ndryshme pragmatikore të përdorura në funksionin të koherencës dhe kohezionit të diskursit, e bënin këtë të fundit më të gjallë, më të zhdërvjellët, më dinamik e të çlirët.

Siç e kemi përmendur edhe më parë, diskursi politik është një produkt i faktorëve që lidhen ngushtë me realitetin ideologjik që karakterizon një shoqëri. Në varësi të ideologjisë mbizotëruese, në momentin e caktuar historik, gjejmë të përdorura leksema të ndryshme, të cilat i nënshtrohen modifikimeve thelbësore të kuptimit. Shembuj interesantë interpretimi përbënin emërtime të tilla si: *demokraci*, *proletar*, *oligarki*, por edhe *Rilindje e rilindist*.

Një tjetër përfundim i rëndësishëm i këtij studimi do të ishte padyshim i lidhur me vetat, kryesisht me dallimin mes “unë” dhe “ne” apo edhe me ngjyrimet e ndryshme kuptimore që marrin përemrat “ai/ajo” apo “ata/ato” në diskursin politik. Përemri vetor “ne”, në shumicën e rasteve është gjithëpërfshirës, ai tenton të unifikojë në një mënyrë emotive, dhe jo vetëm, ligjëruesin dhe audiencën. Përdorimi i këtij përemri synon që të fshijë “unin” ligjërimor, duke e bërë ligjëruesin “të shkrirë” me audiencën, me problematikat dhe çështjet që e shqetësojnë atë. Ky tipar i zbehjes së rolit të thënësit, folësit, vihet re që në përftesat ligjërimore gjatë diktaturës komuniste, pasi “unë” atëherë konsiderohej si jo e përshtatshme, jo intelektuale etj. Po kështu, përemri i vetës së parë shumës “ne”, në diskursin politik, në mënyrë të veçantë kur përdoret në aktet zotuese, synon gjithashtu të bashkëndajë me persona të tjerë përgjegjës të ligjëruesi duhet të mbajë. Kjo ndodh sidomos kur përftesa ligjërimore realizohet nga një drejtues, i cili synon që arritjet t’ia atribuojë të gjitha vetes, ose më saktë linjës politike të përcaktuar nga ai, por rezultatet e përfutuara prej tyre, sidomos kur kanë risk të lartë në zbatim, ia shpërndan individëve që realisht nuk kanë as aftësinë dhe as mundësinë e vendimmarrjes autonome.

Në të kundërt, përdorimi i vetave të treta, njëjës dhe shumës, përveç përdorimit anaforik apo kataforik normal të tyre, mbartin edhe ngjyime të tjera kuptimore dhe emocionale. *Ai/ajo* dhe *ata/ato* i referohen herë në mënyrë të drejtpërdrejtë, herë në mënyrë jo të drejtpërdrejtë palës tjetër, së keqes, opozitës, armiqve të klasës, kjo në varësi të kontekstit ku diskursi formësohet. Formulimi përjashtues i mesazhit lidhet me dëshirën dhe vullnetin e ligjëruesit për të vendosur distanca midis tij dhe grupimit politik kundërshtar, duke mos i konsideruar si konkurrentë politikë, por si një grupim antagonist; duke çuar kështu garën politike drejt një përplasjeje ku ai që fitonte, nuk bënte gjë tjetër veçse “eliminonte” palën tjetër, atë kundërshtare. Triumfi duhet të ishte total, dhe po kështu e tillë do të ishte dhe humbja.

Heterogjeniteti është një karakteristikë tjetër shumë domethënëse e diskursit politik. *Ndërtekstualiteti, aluzioni e ligjërata e zhdrejtë* gjenden të përdorura gjerësisht nga politikëbërësit, si gjatë diktaturës komuniste, si në ditët e sotme. Diskursi politik në vetvete përçon edhe mesazhe me natyrë ideologjike. Këtu hasim një nga elementet kryesore dalluese midis mesazheve politike të kumtuara gjatë diktaturës dhe mesazheve politike në pluralizëm. Në periudhën e parë, diskursi politik nga pikëpamja ideologjike orientohej përreth një boshti ideologjik krejtësisht hermetik. Për më tepër, në të mund

të përdorshin vetëm interpretime të miratuara paraprakisht nga udhëheqja e Partisë dhe nga instancat përkatëse. Kështu, referimi ndaj teorisë marksiste ishte pazgjidhshmërisht i lidhur me një interpretim fundamentalist të kësaj teorie. Në disa raste, kjo teori shihej në këndvështrimin leninist, stalinist, ose më keq akoma, maoist. Rrjedhimisht, citatat dhe aluzionet e përdorura nga diktatori Hoxha lidhen pikërisht me këto rryma.

Ndërkohë që, në të kundërt, në diskursin politik pas viteve '90 do të konstatojmë se referencat bëhen jo vetëm ndaj një grupi të caktuar figurash politike, por intertekstualiteti tashmë është përfutur në lidhje me autorë që flasin për zhvillim të parimeve demokratike, lirinë, konkurrencën në kushtet e ekonomisë së tregut etj.

Gjatë diktaturës komuniste, mesazhet politike orientoreshin kryesisht drejt “luftës”, ndërsa në diskursin politik të pasviteve '90 aluzioni më i përdorur është “liria”, “pema e lirisë”. Po ashtu, koncepti i “revolucionit”, shumë i përmendur në rastin e parë, zëvendësohet nga “zhvillimi ekonomik”, nga “reforma” e kështu me radhë.

Teoria e implikaturave dhe maksimave bashkëbisedimore të propozuara nga Grice-i, sidomos të analizuara nga pikëpamja e diskursit politik, përbëjnë interes të veçantë studimi. Duke marrë si objekt të këtij punimi moszbatimin e disa prej maksimave bashkëbisedimore, vumë në dukje se qëllimi i tyre është mohimi i së vërtetës apo, më së paku, i një pjese të saj. Ky qëndrim është në pjesën më të madhe të rasteve i qëllimshëm dhe i vullnetshëm nga ana e ligjëruesve, që në rastin konkret janë politikëbërësit. Duke “ndërtuar kështjella në ajër”, me teknikat karizmatike, klishe të dhe gjuhën eufemistike që përdorin, ata tentojnë të manipulojnë audiencën duke përmbushur kështu një nga tiparet e diskursit politik.

Përpos kësaj, dolën në pah edhe raste kur ligjëruesit shmangnin përdorimin e më shumë se një maksime njëkohësisht. Kjo ndodh në rastet e moszbatimit të *maksimës së cilësisë* ose e të së vërtetës, e cila shoqërohet, në shumicën e rasteve, nga moszbatimi i maksimave të tjera, si ato të *mënyrës* apo *sasisë*.

Nëse do të bëjmë dallimin mes bashkëbisedimit si proces në diskursin politik gjatë diktaturës komuniste dhe atij në ditët e sotme, do të konstatojmë se gjatë periudhës së parë, edhe pse diskursi ishte i mbyllur brenda disa kufijve të pacenueshëm, ai përsëri mbetet një komunikim që fshihet pas anonimatit. Kështu, edhe në rast se bëhej fjalë për ndonjë intervistë të rrallë, pyetjet e drejtuara nuk ishin të formuluar nga gazetari. Ai

ishite thjesht përçuesi i pyetjeve të formësuara më parë në redaksi, nën kontrollin e rreptë të organeve të censurës, ose formulimet e tij ishin në përputhje të plotë me orientimet e dhëna nga eprorët. Edhe pas realizimit të bisedës ose intervistës, kjo e fundit do të kalonte në nivele të tjera redaktimi dhe censure. Në këto kushte, mund të pohojmë se komunikimi mes ligjëruesve dhe audiencës nuk ishte i singërtë, por ishte produkt i një përpjekjeje për të qenë politikisht dhe ideologjikisht korrekt.

Gjatë periudhës së pasviteve '90, ekziston, gjithsesi, autocensura. Është vetë ligjëruesi që tenton të japë përgjigje politikisht korrekte, pa u ndikuar nga institucione të veçanta të censurës. Në rast se në diskursin politik të diktaturës komuniste, moszbatimi i maksimave të Grice-it konstatohet vetëm atëherë kur humbet koherenca ose kur ligjëruesi tenton të japë mesazhe sa më të gjera, përtej tematikës reale të bisedës, situatë tjetër ndodh në diskursin politik pas viteve '90, kur moszbatimi i këtyre maksimave ndodh si pasojë e përgjigjeve të atypëratyshme, reagimit të menjëhershëm, ndonjëherë edhe emocional, por edhe si pasojë e matjes së impulsit të audiencës vizualisht, sipas perceptimit të tij.

Si detyrë apo rekomandim për ardhmërinë e Analizës së diskursit politik shqiptar, do të rekomandonim thellimin e mëtejshëm në aspekte analizuese pragmatikore dhe diskursive, që e bëjnë një interpretim dhe hulumtim të tillë më frytdhënës dhe të dobishëm. Në një të ardhme të afërt, ne shpresojmë që këtë studim ta bëjmë më konkretisht të qasshëm, duke detajuar aspekte dhe mjete të ndryshme analize që janë funksionale dhe që ndikojnë në mirëorganizimin e një përftese ligjërimore të kësaj tipologjie.

Përmbledhja në gjuhën angleze.

Summary:

The second half of the XX century marked a new era in the field of linguistic studies. A more contemporary approach reframed its object of study. For the first time, the speaker or the utterance producer, as a biological and social being, positioned in different contexts through the communication of the ideas, knowledge of the world which surrounds him, his different attitudes and feelings, became the focus of researches done in this framework. As a speaker, he got engaged in different speech situations by producing different and distinguishing Speech Acts typologies. The latest ones require various points of view to be discussed. Certainly, the modern problematics that arouse in linguistics could not be solved only by taking into consideration the old traditional disciplines of study. Consequently, linguistics needed a certain help and effort from the other sciences that could provide it with elements and enrich it at the same time with new study approaches such as: philosophy, sociology, history etc.

On another hand, in our everyday lives and activities we find ourselves surrounded with continuously flowing political information and communication. Politics and political speeches are the most debated issues nowadays among people. Although being in rudimentary terms, still people try to act as political beings, trying to communicate feelings and ideas of such kind. In a normal political context, political speech cannot and should not be limited into mere communication structure. Instead, it should be considered, analyzed and interpreted in the framework of pragmatics theories and analysis, which according to philosophers of language and other scholars are evaluated as multi-disciplinary approaches of linguistics, thought and speech. They can serve as never ending sources of conceptual methods, which do not necessarily use the same terms.

Political speech largely considered as a form of language use and communication by whose means a speaker, either an individual or collective follow as to exercise or to gain power. This form of communication aims at discussing and realizing the information delivery which is related to forms and manners of the administration of power by an individual or public institution. Political communication is at the same

time object and subject of the duties of the three main powers, also including media as the fourth power.

Political discourse, as any other type of discourse, depends on the communicative context in which it takes place, which undisputedly has its special and non-conventional peculiarities; it results from a certain number of circumstances that need to be regularized. Meanwhile, pragmatics cannot separate its object of study from the context. In fact, the main definition of pragmatics is the study of relations between language and context, which have to be taken into consideration when trying to interpret and understand language use.

Taking into consideration the fact that the main theme of this PhD theses is political discourse with all its traits and types of analysis it encompasses, we should admit that the contextual circumstances in which this discourse is evolved, as well as its main characteristics such as implicatures, illocutionary force of the speech acts and other issues like these make the main analytical methods of this study. As a result, through this study, we aim at perceiving different forms of political discourse as a product of the cultural, economic and social context during the XX century in Albania.

At the same time, we have carefully noticed how the spoken and written Albanian language, vital part of the Albanian people, who are considered to be “pragmatic” in general terms, has adopted several changeable forms and elements during the XX century. These changes have been dictated by the different speakers involved in the political discourse as a process. At first these speakers were firstly named as the “nation’s fathers”, then as the “meritorious sons of the proletariat”, and lastly as the “people’s representatives”.

Some of the most important issues that we have tried to discuss and analyze in this study were:

- The necessity of the study and analysis of political discourse as contextualized, as a result no studies can be held without full knowledge and orientation of the discourse into a context.
- The role of the speaker in political discourse, as part of his rhetorical and communicative style.

- Speech acts, as one of the crucial pragmatic elements of study of political discourse. Which of the speech acts types is more frequently used and why?
- Can all types of political discourse be coherent the same way? How do cohesive devices help in this respect?
- The heterogenous trait of political discourse. Why do political speeches contain elements of intertextuality of reported/indirect speech?
- Why do political interviews and conversations offer a lot of cases of violating maxims of conversation? etc.

The methodology chosen to be followed in this study is an important element to be considered. Language and its multiple functions which are naturalized in the social interaction of the speakers or its practical use as a means of communication will be thoroughly discussed and analyzed in this study. Of course, this study is focused on a certain type of discourse, that of politics and as such, its study and analysis have to be carefully interpreted.

Descriptive and analytical approaches are to be used in this respect. We have not developed our study in a quantitative approach, since our object is describing and analyzing discursive, pragmatic and stylistic elements of analysis. We have taken into consideration different political speeches and interviews (discourses) that were held in different periods of time, which do have different historical, social and political features.

At first, we tried to synthesize the theoretical literature that serves as the basis of the whole study. Some of the main theories used in this thesis come from the main representatives of the Anglo-Saxon as well as Latin schools of thought such as: J.-L. Austin, J. R. Searle, P. Grice, D. Sperber, D. Wilson, E. Benveniste, O. Ducrot, F. Recanati, Moeschler etc. Despite these foreign scholars, we have also considered the viewpoints of Albanian scholars as well. Distinguished personalities of Albanian letters and thought have helped us to better conceptualize this analysis and to get acquainted with new terminology used in these fields of study, especially in the Albanian context. Afterwards, we tried to put these theoretical elements into practice by analyzing and interpreting them into different speeches produced in different periods of historical developments in Albania.

In fact, the analytical corpus selected to be taken into consideration is wider and more complex than the pieces of discourse that are actually analyzed in this study. Dealing with different phases of political developments helped us to understand and finally conclude that despite the changes that normally occurred in those different eras, still political discourse has remained almost the same, sharing some qualities that are mutual and typical of it.

This study was meant to be organized into six chapters. Each chapter has got its title which of course encompasses some other important elements of analysis that were to be categorized into the corresponding sub-chapters.

The first chapter deals mostly with some main theoretical issues to be discussed further on. The general framework is pictured within the boundaries of Pragmatics, as a multidisciplinary approach of studying language in context, moving beyond what is traditionally known as linguistic linguistics towards a spoken linguistics. Operational terms will be discussed, such as: utterances as contrasted with words, phrases and sentences. In the same chapter we have also dealt with another term, that of discourse and its acts, and discourse as being opposed to language and text in the traditional sense of the words. Other issues related to the theoretical aspects of this thesis include the similarities and differences between pragmatics and semantics and pragmatics and discourse analysis. In addition, by stating that discourse, especially political discourse should be considered as some type of social and psychological interaction, we have also tried to provide some general characteristics of the natural involvement and inclusion of linguistic and extralinguistic elements within the disciplines of psycholinguistics and sociolinguistics.

The second chapter is entirely dedicated to political discourse, as viewed both in a general and more specialized frame. By general, we mean some typical characteristics that political discourse has; whereas by specific, we mean the more special and unique traits that political discourse has in the Albanian context. In this aspect, an important issue is the identification and interpretation of some of the peculiarities that political discourse shows in different phases of its historical, social and political development, starting with the first phase in the years 1920-1939, which is marked as the period between the two World Wars or the period of Independence: the political discourse in the years, thus during the communist totalitarian regime in Albania; and political

discourse in the recent times, or after the 1990s. However, a good analysis of political discourse cannot be accomplished without including some rhetorical elements in it. The Pragma-rhetoric approach in analyzing political discourse is to be evaluated as something interesting and fruitful at the same time. Within the same chapter, another issue is the vital convincing Triad: Logos, Ethos, Pathos which provides such an interpretation with valuable arguments and emotional and psychological involvement of the speakers in the actual discursual situation. These argumentation methods and techniques will be backed up and illustrated by the analysis of one of the most vivid pieces of discourse ever, the speech given by Fan Noli, a master of the Albanian politics and rhetoric. This “par excellence” political speech was given by him in front of the League of Nations. The decision to start with such kind of political discourse was due to the various stylistical, rhetorical and pragmatical tools that this polyandric personality manifested in this famous and brilliant act of discourse.

In the third chapter we will accomplish with more pragmatical natured features of political discourse. In a narrower sense, we have considered some more complicated linguistic operations of utterances pronounced by political speakers. Speech Acts, their analysis in different speeches released by several politicians, are to be the focus of this chapter. We have firstly synthetized some of the most important development in the theory of Speech Acts starting with Wittgenstein, proceeding with Austin and later on with Searle. After mentioning their contributions in this respect, we have continued with several analysis of Speech Acts, their use and frequency in political speeches. This analysis was completed according to Searle`s classification of Speech Acts. Thus, the five main categories that Searle analyses are: declarations, representatives, expressive, directives and commissive. It resulted that all the Speech Acts categories have been efficiently used by the Albanian politicians, but the most randomly ones were the two last ones: directives and commissive. Surely, the types of Speech Acts used in the political discourse in communism, as opposed to the political discourse in the recent years, has got its own peculiarities. Consequently, it is observed that commissive during the communist regime were stronger, they allowed very little common sense understanding and cooperation. The random use of the modal auxiliary verb “must”, made these directives more imperative than ever. Orders vertically transmitted from the dictator to the dependent institutions or even the masses were forceful and undisputable. Whereas, the same commissive used acts in the political discourse in a more democratic

system, tend to be more inclusive. By using the subjunctive form of verbs, the politicians aim at transmitting suggestions and demands, rather than orders to the electorate or other public institutions. Consequently, their focus is in further collaboration and mutual understanding in the long process of governmental decision - making policies rather than imposing rules and regulation on them. Another type of Speech Acts, which is also mostly represented in political discourse are commissive. As we have previously mentioned, political discourse has to definitely be argumentative, imposing, and persuading the audience that the political program that the politicians, as speakers are unfolding is the best one. In such a circumstance, the Speech Acts performed by them have to be full of promises, so commissive acts play a pivotal role there. Again, commissive used in the political discourse in communism are made out of other linguistic operations, different from the political discourse in the recent years. Anyway, an important element to be found in both contexts is the use of Future Tense form of the verbs to indicate and promise a brilliant and optimistic future. As a result, the past is often portrayed as blurred, the present as unconvincing, whereas the future based on the promises already made by the speakers, is to be shining, full of new opportunities and achievements.

Another categorization of Speech Acts proposed by Searle was meant to include two main types of Speech Acts, referred to as Direct/Explicit and Indirect/Implicit Speech Acts. These groups of Speech Acts come as a following study of Austin`s previous categorization of such Acts into constatives and performatives. Considering the fact that political discourse tends to be provocative and enriched with several linguistic maneuvers, it can be easily concluded that most of the Speech Acts found in there are Indirect or Implicit ones. A lot of implicatures can arise by using utterances in different political contexts referring to different political subjects of discourse.

The fourth chapter of this dissertation mostly dealt with elements of coherence and cohesion. Political discourse, as any other type of discourse has to be coherent, the ideas arguments and thoughts have to be well related with one another so as to be easily comprehended by the audiences. Some of the most randomly used coherence methods are: narration, explanation, contrast, coordination etc., which make the discourse utterances and parts be more logically and chronologically related. Also, the means that can help a piece of discourse achieve coherence are mainly linked with cohesive devices. Taking into consideration the categorization that Halliday and Hassan made to

cohesive devices, we tried to elaborate more on them, by identifying and analyzing several pieces of political discourse in both periods, political discourse during the communist dictatorship and political discourse in democracy. Such devices, as already mentioned in this chapter, can be further grouped into grammatical cohesion (morphological and syntactical cohesion), lexical cohesion (synonymy, antonymy, hyponymy and meronymy) and pragmatic cognitive cohesive devices such as (repetition, collocation, ellipsis etc.). All these cohesive elements make the discourse more interesting and naturally flowing. Also, they help the speakers to better organize thoughts, ideas, facts etc. and at the same time, they help the discourse be more energetic, argumentative and persuading.

In the fifth chapter, as related with the issues discussed in the fourth chapter, we will aim at analyzing the use of pronouns. In fact, pronouns, maybe more than other types of cohesive devices, are to be further discussed and interpreted because political discourse offers us a lot of problematic cases in which it is somewhat difficult and challenging to properly identify who do these pronouns refer to. The use of the first-person plural “we” instead of the first person singular “I” to refer to the speaker himself is one of the struggles that opens debates in the framework of political discourse. The use of “We”, with all the nuances of meaning it takes in different social and political contexts, becomes an important element of analysis. “We” is inclusive in its general terms, it encompasses both the speaker and the Party or other institution he represents, it encompasses the speaker and the government, the speaker and the state, the speaker and his supporters, the speaker and the electorate etc. At the same time, there are cases in which the speakers use “we” to kind of exclude themselves from taking full responsibilities of their corresponding actions and duties. That is why the use of the first-person plural sometimes is hard and confusing to be properly interpreted.

In addition, the second person plural “you” has got another form from the second person singular “you” in the Albanian language. As a result, another viewpoint arises from this perspective, either using the second plural or singular pronoun “you”. We have observed that the first mentioned pronoun is mostly used in political discourses because it is considered to be the pronoun of auditoriums, conferences and public meetings. Whereas, some instances of the use of the second singular pronoun “you” are noticed in the political discourse in communism, referring to the interlocutor engaged in a discourse circumstance either by showing some proximity towards him/her or by

sharing a negative attitude and approach to that person, aiming at criticizing or even “scolding” the other person.

Another important element of political discourse analysis is the heterogenous nature of political discourse. Intertextuality, as being represented by citations and allusions, either explicitly or implicitly manifested is used by different political leaders in their speeches. The use of intertextuality does not only make the speeches more vivid, but it also serves as a component of showing the speaker’s abilities, knowledge and erudition. Different speakers belonging to different phases in the history and politics of Albania make use of citations and allusions taken in different perspectives. By so doing, the politicians become more convincing in the eyes of the audience. What we noticed, was the fact that if Enver Hoxha’s speeches were full of intertextual elements taken from Marxist and Leninist ideology and indoctrination; the speeches of recent years’ leaders have got plenty of intertextual elements taken from democratic system and leaders all over the world, especially those from the United States of America. Democracy, liberty, tree of liberty and other allusions are typical of the second group of political leaders’ speeches.

The sixth and the last chapter of this study accomplishes to consider political discourse in another perspective, that of political discourse as conversation. Consequently, the political acts in this chapter are interviews or free conversations of the political leaders with other interlocutors who can be either professional interviewers or just audiences, electorate, etc. In this respect, our analysis’ focus is on implicatures that may normally arise in dialogues as forms of interactive communication among interlocutors. Grice and his famous maxims of conversation are analyzed and interpreted in different interviews of the political leaders of both periods. What we could conclude was the fact that politicians do “violate” or “flout” conversational maxims so as to achieve their political goals, “to escape” from responsibility or just to avoid giving the adequate answers according to the given contexts. Sometimes consciously, other times unconsciously, the politicians as speakers choose to manipulate the audiences or their interlocutors, and by so doing, implicatures of meaning do arise and misunderstanding may occur.

After all the six chapters of theoretical and practical researches and analysis of political discourse in Albania, there comes the concluding part of the dissertation, in which we

have tried to list some of our most crucial findings to the object of study. Trying to be politically correct and unbiased at the same time, we concluded that political discourse can be the focus of both an interesting and challenging analysis and interpretation of pragmatic components.

We also aim to further extend this study in the future by opening new opportunities and “paths” of analysis and interpretation of political discourse as a vivid form of verbal communication.

Bibliografi.

Autorët e studimet shkencore në bazë të mbështetjes teorike të punimit.

- "A communicative conception of discourse" te Discourse Studies , vell. 4, nr. 3, Sage, Londër, 2002.
- "Historia e popullit shqiptar në katër vëllime", Vëllimi i katërt, Shqiptarët gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe pas saj, Botimet Toena, Tiranë, 2008.
- "Historia e popullit shqiptar", Vëll.3, Periudha e pavarësisë, 28 nëntor 1912-7 prill 1939, botimet Toena, 2007.
- Aristoteli, "Rhetoric", 2.1.9.
- Aristotle, "Nicomachean Ethics", 2.1.
- ASHSH, "Gramatika e gjuhës shqipe" (Vëllimi II), 2002.
- Austin, J. L.. "How to do things with words". Oxford: Clarendon Press, 1962.
- B. Paltridge, "Discourse analysis, An Introduction", London, 2006.
- Bach, K., "Pragmatics and the Philosophy of Language", in Horn and Ward (eds.), 2004, 463–87.
- Barber, A., Stainton, J. R. "Philosophy of language and linguistics, Elseiver, Oxford, 2009.
- Bayley, Paul. "Analysing language and politics", Mediazioni: Online Journal of Interdisciplinary Studies of Language and Cultures (2005), tek http://www.mediazioni.sitlec.unibo.it/images/stories/PDF_folder/document-pdf/2005/articoli2005/4%20bayley.pdf.
- Beard, A., "The Language of Politics" London: Routledge, 2000.
- Beaugrande R.- A. de, Dressler, W. U. "Einführung in die Textlinguistik", Niemeyer, Tübingen, 1981.
- Benveniste E., "De la subjectivité dans le langage". In E. Benveniste (ed.), "Problèmes de linguistique Générale". Paris: Editions Gallimard, 1966.
- Benveniste E., "Problèmes de linguistique generale", 1 Paris, 1976.
- Beaugrande R.- A. de, Dressler, W. U. Einführung in die Textlinguistik, Niemeyer, Tübingen, 1981.
- Bourdieu, P. "Language and symbolic power". Harvard University Press, 1991.
- Brooks: Brooks, Jeffrey, Thank you Comrade Stalin! Soviet Public Culture from Revolution to Cold War, Princeton University, shkurt 2001.
- Budini B. "Edi Rama, politikani pop(ulist)-star, UET Press, 2009.
- Butka U., "Lufta Civile në Shqipëri", 1943-1945, Drier, Tiranë, 2006.
- Carnap, R., "Introduction to Semantics". Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1942.
- Chilton, P. & Schäffner, Ch. "Discourse and politics". tek T. van Dijk (ed.) Discourse as Social Interaction. Vol. 2. London: Sage 1997.
- Chilton, P. and Ilyin, M. "Metaphor in political discourse. The case of the common European house." Discourse and Society (4) (7). 1993.
- Cialdini, R. B., Influence – The Psychology of Persuasion, Success Media, 2001, vep. e red. 1984, 1993.
- Cockcroft, R. and Cockcroft, S. "Persuading People: An Introduction to Rhetoric", London: Macmillan, 1992.
- Copi, Irving M, Cohen Carl. "Introduction to Logic". Prantice-Hall, Inc., 1994.
- Corbett, Edward P. J. and Connors, Robert J. "Style and Statement". Oxford University Press. New York, Oxford, 1999.
- Cruz, Begoña Vicente. "The role of pragmatic inferencing in compositional semantics." In Explicit Communication, Palgrave Macmillan, London, 2010.

- Crystal. D., "The penguin dictionary of language", Second edition, Penguin books, 1999.
- Çeliku, M. "Sintaksë e gjuhës shqipe (Përbërësit sintaksorë), ILAR, Tiranë, 2012.
- Dascal, M.. "Dichotomies and types of debate" In: F. H. van Emmeren and B. Garsen (red.), Controversy and Confrontation: Relating Controversy Analysis with Argumentation Theory, Amsterdam, John Benjamins, 2008.
- Dauti, L., "Hyrje në gjuhësi teksti", ILAR, Tiranë, 2017.
- De Saussure, F. "Course in general linguistics", Columbia University Press, 2011.
- Fairclough, N., Language and power, Pearson Education, 1989.
- Fevziu B. "Enver Hoxha", UET Press, Tiranë 2011.
- Fischer, Bernd J. "Shqipëria gjatë Luftës 1939-1945", Botimet Çabej, Tiranë, 1999.
- Fitzmaurice, S., "The Grammar of Stance in Early Eighteenth-Century English Epistolary Language". In: C. Meyer and P. Leistyna (eds.) Corpus Analysis. Amsterdam: Rodopi, 2003.
- Fjalor i gjuhës së sotme shqipe : (me rreth 41.000 fjalë), Akademia e Shkencave, Tiranë : Akademia e Shkencave, 1980.
- Gastil, John. "Undemocratic discourse: A review of theory and research on political discourse." Discourse & Society 3, no. 4, 1992, f. 469-500.
- Gee, J.P. Discourse and sociocultural studies in reading. *Handbook of reading research*, 3, 2000, fq.195-207.
- Goçi I., "Antonimet e gjuhës së sotme shqipe", P., 1985.
- Goffman, E., "The Presentation of Self in Everyday Life", University of Edinburgh. Social Sciences Research Centre, 1956, fq. 234-235.
- Graber, D. A., "Political languages". tek D.Nimmo and K. Sanders (eds) Handbook of Political Communication. Beverly Hills: Sage,1981.
- Grice, H. P., "Meaning", Vol.66, nr. 3, (Korrik 1957) Philosophical Review", 1989, fq. 377-388.
- Grice, H. Paul, Peter Cole, and Jerry L. Morgan. "Syntax and semantics.Logic and conversation 3", 1975, fq. 41-58
- Grice, P. "Studies in the Way of Words". Harvard University Press, 1989.
- Gross, A. G., & Dascal, M. "The Marriage of Pragmatics and Rhetoric. Philosophy and Rhetoric", 32, 1999, 107-130.
- Gumperz, John J. "Contextualization cues and metapragmatics: The retrieval of cultural knowledge." CLS 25, 1989.
- Halliday , M. & Hassan R. "Cohesion in English", Longman, 1976.
- Halliday, M. A. K. "An Introduction to Functional Grammar". London: Edward Arnold, 1994.
- Harris Z. "Discourse analysis", Language Vol. 28, No. 1 (Jan. - Mar., 1952), (30 pages), Published by: Linguistic Society of America, 1952.
- Herrick, J, A. "The History and Rhetoric: An Introduction", Boston, MA: Pearson Education, 2005.
- Hobbes Thomas, Leviathan
- Hobsbawm E., "Epoka e ekstremeve, I rrëmbyeri shekulli i njëzetë (1914-1991)", Çabej, Tiranë, 1997.
- Hughes, Gerard J. Routledge "Philosophy guidebook to Aristotle on ethics", Psychology Press, 2001.
- Hymes, D.H. "On communicative competence" in J. B. Pride and J. Holes (eds) Sociolinguistics, Selected Readings, Harmondsworth; Penguin, 1972.
- Iser, W., "Der implizite Leser", München, 1972.
- Jowett, G.; O'Donnell, V., "Propaganda and Persuasion", Sage Publications, 2012.

- Katz, J. J. & Fodor, J. A., "The structure of a semantic theory", *Language*, 1963, fq. 170-210.
- Katz, J. J., "Propositional Structure and Illocutionary Force", New York: Crowell, 1977.
- Labov, "Sociolinguistic patterns". University of Pennsylvania Press, 1972.
- Leech, Geoffrey N. "Explorations in semantics and pragmatics". John Benjamins Publishing, 1980.
- Levinson, S. C. "Presumptive Meanings: The Theory of Generalized Conversational Implicature", Mass: MIT Press, 2000.
- Levinson, S.C. "Interactional biases in human thinking." te *Social intelligence and interaction*, pp. 221-260. Cambridge University Press, 1995.
- Levinson, S.C., "Pragmatics" Cambridge University Press, 1983.
- Lyons, J., "Semantics", vol. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 1977
- Lloshi, Xh. "Stilistika e Gjuhës Shqipe dhe Pragmatika". Tiranë: Albas, 2012.
- Maingueneau, D. "Le tour ethnolinguistique de l'analyse du discours ... et transformationnelle", *Modèles linguistiques*, 1999.
- Martinet A., "Grammaire fonctionnelle du français", Paris, 1979.
- Milo P., "Politika e jashtme e Shqipërisë", Vëll. 1(1912-1939), botimet Toena, Tiranë, 2013.
- Miller, G.R. (2002) "On Being Persuaded: Some Basic Distinctions". Tek James Price Dillard and Michael Pfau (eds.), *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. Thousand Oaks CA, Sage, fq. 3-16.
- Morris, Ch. W., "Foundations of the Theory of Signs", *International Encyclopedia of Unified Sciences*, Chicago: University of Chicago Press, 1938.
- N. Fairclough, *Language and Power*. London: Longman, 1989.
- Nietzsche F., "Thus spoke Zarathustra", Modern Library, New York, 1917.
- Orwell, G. "Politics and the English language". tek W. F. Bolton and D. Crystal (eds), *The English Language Vol. 2: Essays by Linguists and Men of Letters*. Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
- Orwell, G. *Politics and the English Language*. Peterborough: Broadview Press, 2006.
- Partington, A., *Persuasion in Politics: a Textbook* Lededizioni. 2010.
- Përnaska R., "Gjuhësi ... Gjuhësore", Maluka, Tiranë, 2015,
- Plangarica T., "Analiza e gjuhës dhe ligjëritimit, cikël ligjëratash", Elbasan, 2013.
- Plangarica T. "Hyrje në studimin e kuptimit Semantikë dhe Pragmatika", Elbasan, 2013.
- Plangarica T., "Çështje paraprake në studimin e vlerave kohore-aspektore në diskurs e tekst" te "Aspekte të gjuhësisë së zbatuar", ASA, Tiranë, 2018, fq.165-190.
- Plangarica T., "Mbi disa skaje filozofike-logjike-gjuhësore në fushën e teorisë së të thënit/pragmatikës dhe gjuhësisë tekstore", te "Aspekte të gjuhësisë së zbatuar II", ASA, Tiranë, 2018, fq.121-140.
- Plangarica T., "Variacioni gjuhësor si objekt shqyrtimi në shkencat e ligjëritimit", te "Aspekte të gjuhësisë së zbatuar II", ASA, Tiranë, 2018, fq.225-246.
- Plangarica T., "Sërish mbi konceptet fjali, periudhë, thënie, diskurs, tekst në shkencat e ligjëritimit", te "Kërkime gjuhësore VII", ASA, Tiranë, 2019.
- Poggi, I. "The goals of persuasion", in "Pragmatics and Cognition", Vol. 13:2, Benjamin Publishings, 2005.
- Pogoni A. "Ilokutiviteti në gjuhën shqipe" Disertacion, Fakulteti i Histori-Filologjisë, Tiranë, 2016.
- Prifti, S. "Elipsa në sintaksën shqipe" në "Studime Filologjike, Nr. 8/198, 1986.

- Puto A., “Demokracia e rrethuar, Qeveria e Fano Nolit në marrëdhëniet e jashtme”, Tiranë, 2010.
- Rrokaj SH. “Filozofi e gjuhës. Prej Antikitetit drejt shoqërisë moderne”, Arbëria, Tiranë , 2010.
- Rrokaj Sh. “Hyrje në gjuhësinë e përgjithshme, SHLBU, Tiranë, 2000.
- Rrokaj Sh. “Hyrje në gjuhësinë e përgjithshme”, Arbëria, Tiranë, 2012.
- Salkie R., “Text and discourse analysis”, Routledge, London, 1995.
- Samarra M. “Rreth leksikut politik e shoqëror në gjuhën shqipe”, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë 2008.
- Schiffrin, D. “Approaches to discourse”; Blackwell textbooks in Linguistics, Oxford, 2004.
- Searle J. R., “Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language”, Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
- Searle J., “Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts”. Cambridge, England: Cambridge University, 1979.
- Searle, J. R., “A classification of illocutionary acts.” tek: A.Rogers, B. Wall, and J. P. Murphy (eds.). Proceedings of the Texas Conference on Performatives, Presuppositions and Implicatures. Washington, DC: Center for Applied Linguistics, [1973] (1977).
- Simpson Paul, “Stylistics A resource book for students”, Routledge, London and New York, 2004.
- Sinclair A, “Approaches to organizational culture and ethics”, Journal of business ethics, 12 (1) fq. 63-73, 1993.
- Stephen D. Reicher, S. Alexander Haslam and Michael J. Platow, “The new psychology of leadership”, Scientific American Mind, 2007.
- Strube, M., Anaphora and coherence Resolution, Statistical në Keith Brown (ed) “The encyclopedia of language and linguistics”, second edition, Oxford, Elsevier, 2006.
- Shapiro, M. J. Language and Political Understanding. New York: Yale University Press, 1981
- Todorov T. “Introduction to Poetics” (Theory and history of literature) University of Minnesota Press, First edition, 1981.
- Thomai, J. “Leksikologjia e Gjuhës Shqipe”. Toena, Tiranë, 2006.
- Van Dijk, Teun A. "The semantics and pragmatics of functional coherence in discourse." Speech act theory: Ten years later , 1980.
- Van Dijk, T. “Structures of discourse and structures of power. tek, J. A. Anderson (ed.) Communication Yearbook 12. Newbury Park, CA: Sage, 1989, fq. 163-183.
- Van Dijk T. “Political discourse and ideology”, 2000 tek <http://www.discourses.org/OldArticles/Political%20Discourse%20and%20Ideology.pdf> .
- Van Dijk, T., "Political Discourse and Ideology". Paper for Jornadas Del Discurso Politico. Barcelona, UPF), 2001.
- Van Eemeren F. H.; Houtlosser P; Henkemans F. “Argumentative Indicators: A Pragma-Dialectical Study”. Springer, 2007.
- Van Eemeren Frans H. “Examining Argumentation in Context”. John Benjamins Publishing Company. 2009.
- Van Eemeren, Frans H. . “Strategic Maneuvring in Argumentative Discourse”. John Benjamins Publishing Company, 2010.
- Van Haften, Ton; Jansen, Henrike; De Jong, Jaap; Koetsenruijter, William. “Bending Opinion. Essays on Persuasion in the Public Domain”, Leiden University Press. 2011.

- Vehbiu, A. “Shqipja totalitare. Tipare të ligjërit publik në Shqipërinë e viteve 1945-1990”. Tiranë, Shqipëri: Botime Çabej, 2007.
- Verba, S. et al “Citizen Activity: Who Participates: What do they Say”. Tek: The American Political Science Review 87(2), 1983.
- Walton, D. “Foundamentals of Critical Argumentation”, Cambridge University Press, 2006.
- Walton, David. “Media Argumentation: Dialectic, Persuasion and Rhetoric”. Cambridge University Press, 2007.
- Weigand Edda, “Argumentation: The Mixed Game”. Springer. 2006.
- Wilson, J. , “Politically Speaking: The Pragmatic Analysis of Political Language”. Oxford: Basil Blackwell, 1990.
- Wittgenstein, L. “Philosophical Investigations”, Oxford: Blackwell, 1953.
- Wittgenstein, L. “Tractatus Logico-philosophicus”, London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1922 [1961].
- Yurchak A. “Everything was forever, Until it was no more: The last Soviet generation (In- formation)”, Princeton University Press, 2005.

Vepra e botime të natyrës publicistike nga të cilat janë marrë shembujt ilustrues.

- “Kryeministri u kërkoi qytetarëve të denoncojnë tek ai dhe ministrat”. Në rastin më të parë, Rama nuk shqyrtoi letrën me fakte e informacion për tenderin e Veliajt për EAG., tek <https://pd.al/2014/12/rama-beri-thirrje-per-te-denoncuar-korrupsionin-por-injoron-ankesen-qe-denoncon-abuzimin-e-veliajt/>
- “Ne po ndërtojmë standardin europian duke nisur nga shtëpia jonë, duke zgjedhur me votë drejtuesit tanë” <https://pd.al/2014/06/basha-demokratet-do-vazhdojne-cdo-dite-te-japin-kontributin-per-integrimin-europian/>
- Basha L., Basha: “E papranueshme pseudoreforma territoriale e qeverisë”, <https://pd.al/2014/06/basha-e-papranueshme-pseudoreforma-territoriale-e-qeverise-2/>
- Basha Lulzim, konferenca për shtyp 20 korrik 2018, <https://pd.al/2018/07/konferenca-e-plote-e-kryetarit-te-pd-lulzim-basha-me-gazetaret/>,
- Basha Lulzim, Mesazhi i Kryetarit të Partisë Demokratike në ditën e Rinisë, <https://pd.al/2014/12/dita-e-bardhe-e-8-dhjetorit-epoka-e-re-e-lirise-2/>,
- Basha shpall kandidaturën, 25 mars 2011, <http://www.lajme.gen.al/2011-03-25/lulzim-basha-fjalimi-i-plote-ne-shpalljen-e-kandidatures.html>,
- Basha: “Mashtrim-zhbërje-përkeqësim, tri fjalët kyçe të tre muajve të parë të kësaj qeverisje”, <https://pd.al/2013/12/basha-mashtrim-zhberje-perkeqesim-tri-fjalet-kyce-te-tre-muajve-te-pare-te-kesaj-qeverisje/>
- Ben Blushi fjala në seancën plenare të Kuvendit të Shqipërisë më 21.01.2016, tek: Punime të Kuvendit Legjislatura e 8-të Viti 2016, nr. 1, fq. 74 – 75. <http://www.parlament.al/Files/Informacione/libri-1-2016.pdf>
- Ben Blushi: Fjalimi im në Funeralin e Rilindjes, <http://telegraf.al/politike/ben-blushi-fjalimi-im-ne-funeralin-e-rilindjes/>
- Berisha S., Berisha: “Qeveria përdhosi dinjitetin e shqiptarëve, shkarkime masive në administratë”, tek <https://pd.al/2013/12/berisha-qeveria-perdhosi-dinjitetin-e-shqiptareve-shkarkime-masive-ne-administrate/>
- Edi Rama, Rama ndaluan rrënimin <https://kryeministria.al/neesroom/parlamenti-miraton-buxhetin-e-vitit-2014-rama-ndaluan-rrenimin/>,

- Fjala e kryetarit të PD, Lulzim Basha, në mbledhjen e Grupit Parlamentar, 6 Qershor 2014 <https://pd.al/2014/06/basha-e-papranueshme-pseudoreforma-territoriale-e-qeverise/>,
- Fjalimi i Fan Nolit në Lidhjen e Kombeve. <http://27.al/10-shtator-1924-fan-noli-ne-lidhjen-e-kombeve-perfaqesoj-nje-milione-por-mos-harroni-se-ata-jane-shqiptare/>
- Halim Kosova, Ulje me 30 përqind të taksave, trefishim të fondit të garancisë për të krijuar vende pune, tek: <https://pd.al/2015/05/ulje-me-30-perqind-te-taksave-trefishim-te-fondit-te-garancise-per-te-krijuar-vende-pune/>
- Hoxha Enver, “Eurokominizmi është antikomunizëm”, Instituti i studimeve Marksiste – Leniniste, pranë KQ të PPSH, Tiranë 1980.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 1. Shtëpia Botonjëse "Naim Frashëri", 1970.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 1 (nëntor 1941-tetor 1943) Botimi i dytë, 8 Nëntori, 1983.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 3 (Janar 1945-Dhjetor 1946), Naim Frashëri, Tiranë, 1969.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 4, (Janar 1947-Dhjetor 1948), Naim Frashëri, 1970.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 8, (Janar-Dhjetor 1951), Naim Frashëri, 1971.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 15 (Korrik 1957-Qershor 1958), Naim Frashëri, 1973.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 27, (Qershor 1964-Tetor 1964), 8 Nëntori, 1978.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 37 (Nëntor 1967-Prill 1968), 8 Nëntori, Tiranë, 1982.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 38, (Maj 1968 1964-Korrik 1968), 8 Nëntori, 1983.
- Hoxha Enver, “Vepra”, Vëllimi 57, (Prill 1976-Maj 1976), 8 Nëntori, 1987.
- Hoxha Enver, “Mbi revolucionarizimin e mëtejshëm të partisë dhe të gjithë jetës së vendit, Instituti i studimeve Marksiste – Leniniste”, pranë KQ të PPSH, Tiranë 1980.
- Hoxha Enver, “Raporte e fjalime 1976-1977”, 8 Nëntori, Tiranë, 1980.
- Hoxha Enver, “Raporte e fjalime”, Shtëpia Botuese "8 Nëntori", 1985.
- <http://ps.al/fjalime/rilindja-nis-nga-kthimi-ishqiperisenepune/>
- <http://www.panorama.com.al/intervista-ben-blushi-sqaron-levizjen-per-demokraci-brenda-ps/>
- <https://kryeministria.al/al/newsroom/fundi-i-hipokrizise-me-te-perndjekurit-politike/>
- <https://kryeministria.al/newsroom/mos-pyesni-cfare-ben-atdheu-juaj-per-ju-po-cfare-beni-ju-per-te/>
- <https://noa.al/lajmi/2011/03/66080.html>
- <https://pd.al/2013/12/berisha-qeveria-nje-fabrike-mashtrimi-me-taksat-e-shqiptareve/>, fjala ne kuvend e S. Berishes
- <https://pd.al/2013/12/berisha-qeveria-nje-fabrike-mashtrimi-me-taksat-e-shqiptareve/>, fjala ne kuvend e S. Berishes
- <https://pd.al/2013/12/intervista-e-plote-e-kryetarit-te-partise-demokratike-lulzim-basha-ne-emisionin-tonight/>
- <https://pd.al/2013/12/intervista-e-plote-e-kryetarit-te-partise-demokratike-lulzim-basha-ne-emisionin-tonight/>
- <https://pd.al/2016/04/100-milione-euro-nga-buxheti-do-shkojne-si-subvencione-drejtperdrejt-tek-fermeret/>
- <https://www.gazeta-shqip.com/2016/03/11/rama-fjalimi-i-blushit-i-ngjashem-si-ne-varrim/>
- <https://www.pd.al/2016/02/shqiptaret-perballen-sot-me-tiranine-e-varferise-krimit-dhe-korrupsionit/>
- Intervista/ Ben Blushi sqaron Lëvizjen për Demokraci brenda PS, tek <http://www.panorama.com.al/intervista-ben-blushi-sqaron-levizjen-per-demokraci-brenda-ps/>

- Intervistë e Kryeministrit të Shqipërisë gjatë vizitës së tij në Izrael për i24news. <http://www.kryeministria.al/al/newsroom/lajme/izraeli-miqesi-e-vjeter-dhe-perspektiva-te-reja-bashkepunimi&page=11>
- Intervistë e Kryeministrit të Shqipërisë për emisionin Top Story. <http://top-channel.tv/lajme/artikull.php?id=320419>
- Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje! <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-çfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/>, vizituar më 20.12.2017.
- Jorida Tabaku, Me rritjen e çmimit të energjisë, Rama i hapi rrugën rritjes së çdo çmimi e kosto jetese, tek: <https://pd.al/2014/12/me-rritjen-e-cmimit-te-energjisë-rama-i-hapi-rrugen-rritjes-se-cdo-cmimi-e-kosto-jetese/>
- Lulzim Basha fjalim në Shkodër dt 13.02.2019, <https://pd.al/2016/02/shqiptaret-perballen-sot-me-tiranine-e-varferise-krimit-dhe-korrupsionit/>
- Prezantimi i programit ekonomik të PD dt. 07.04. 2017, <https://pd.al/2016/04/programi-i-pd-se-per-daljen-nga-kriza-ekonomike-punesim-permes-ulje-taksash-investime-publike-liri-per-sipermarrjen-dhe-barazi-para-ligjit/>,
- Rama E., “Ja çfarë bëmë në 100 ditë qeverisje!”, <https://kryeministria.al/al/newsroom/ja-çfare-beme-ne-100-dite-qeverisje/>
- Rama E., “Nis epoka e re për legalizimet”, tek <https://kryeministria.al/newsroom/nis-epoka-e-re-per-legalizimet/>
- Ridvan Bode, Qeveria gënjeu për borxhin, ekonomia në rrezik dt.05.12.2013 <https://pd.al/2013/12/page/3/>,